

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ТЕХНІЧНИЙ НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

Студентське наукове товариство

IV ВСЕУКРАЇНСЬКА

студентська науково - технічна конференція

"ПРИРОДНИЧІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ"

19-20 квітня 2011 р.

(збірник тез конференції)

ТОМ 2

Тернопіль 2011

ББК 72+34 (Укр)
М34

Матеріали Всеукраїнської студентської науково - технічної конференції / В 2 т. – Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя (м. Тернопіль, 19-20 квітня 2011 р.), 2011.- Т. 2. - 360 с.

В збірнику друкуються матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції. Тернопіль. – ТНТУ ім. І. Пулюя (19-20 квітня 2011 р.) за наступними науковими напрямками:

математичне моделювання, механіка і математика, машинобудування, машини та обладнання сільськогосподарського виробництва; приладобудування; матеріалознавство, міцність матеріалів і конструкцій; електротехніка, електроніка та світлотехніка; математика; фізика; хімія, хімічна, біологічна та харчова технології; обладнання харчових виробництв; інформаційні технології, гуманітарні науки, економіка, менеджмент, фінанси, радіоелектронні біотехнічні системи.

Редакційна колегія:

д.т.н. Петро Ясній, д. ф.-м. н. Олег Шаблій, д.е.н. Богдан Андрушків, д.т.н. Богдан Гевко, д.ф.-м.н. Леонід Дідух, к.т.н. Олександр Закалов, к.ф.н. Анатолій Довгань, д.т.н. Володимир Андрійчук, к.т.н. Анатолій Лупенко, д.т.н. Ігор Луців, к.ф.-м.н. Михайло Михайлишин, д.т.н. Михайло Пилипець, к.ф.н. Василь Ніконенко, д.т.н. Роман Рогатинський, д.т.н. Петро Стухляк, д.е.н. Наталія Кирич, д.т.н. Микола Підгурський, д.т.н. Тимофій Рибак, д.т.н., Микола Приймак д.б.н. Володимир Юкало, д.т.н. Богдан Яворський, к.ф.-м.н. Борис Шелестовський, д.ф.-м.н. Андрій Кривень, д.т.н. Павло Маруцак, д.т.н. Сергій Лупенко, д.т.н. Тетяна Вітенько, д.т.н. Чеслав Пулька.

Комп'ютерний набір, верстка та редагування: заступник голови програмного комітету конференції, науковий секретар Ігор Окіпний

Адреса конференції:

46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

тел. (0352) 25-35-09, e-mail: snt@tu.edu.te.ua

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Секція:

Економіка, менеджмент, фінанси

УДК 351.078.5:631(477)

Белевцова А. – ЕП 2-1

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

ЗМІНИ У ЗАКОНІ «ПРО ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ» ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Науковий керівник: викладач Шевченко С.В.

Міжнародна торгівля є важливою складовою економіки кожної країни, а також її окремих сфер діяльності. Поданий законопроект №8053 від 2 лютого 2011 щодо прийняття змін до Закону «Про державну підтримку сільського господарства України» передбачає запровадження державної монополії на експорт продуктів харчування і сільськогосподарської продукції. Такі зміни ставлять під загрозу всю систему цього експорту. Отже, питання про встановлення монополії на експорт харчової та сільськогосподарської продукції є дуже важливим на даний момент.

У разі прийняття запропонованих законопроектом змін сільськогосподарські товаровиробники та визначені державою компанії-агенти будуть наділені виключним правом здійснювати експорт харчових продуктів та сільськогосподарських товарів. Зараз, у час реформ, такі зміни можуть призвести до економічної ізоляції України і викликати обурення у підприємців, адже вони будуть втрачати свій прибуток, а це не входить в їх інтереси.

У Американській торгівельній палаті (АТП) зазначають, що прийняття змін до закону фактично призведе до встановлення контролю держави та окремих груп населення над зерновим ринком і може призвести до корупції. Уряд зможе приймати рішення на свій розсуд з приводу того, хто саме отримає ліцензію на експорт, буде встановлено монополію однієї або кількох компаній у сфері експорту харчових продуктів та сільськогосподарської продукції. Окрім погіршення репутації України і завдання фінансових та комерційних збитків, ці правові кроки будуть суперечити низці законів та юридичним зобов'язанням щодо підтримки вільної торгівлі та іноземних інвестицій, які наша країна взяла на себе у рамках СОТ та інших міжнародних і двосторонніх договорів.

Примусове зниження цін на внутрішньому ринку з боку монополіста-експортера може завдати збитків фермерам та сільгоспвиробникам, поставити під загрозу ліквідації кілька тисяч підприємств, які займаються виробництвом та експортом сільгосппродукції, оскільки вони не зможуть продавати свою продукцію за справедливими цінами. В результаті різко знизиться фінансування, доступне для фермерів та підприємств харчової промисловості, оскільки на сьогодні його надають іноземні та вітчизняні інвестори – компанії, що займаються торгівлею та експортом. Крім того, можливе закриття бізнесових операцій, що здійснюються основними іноземними інвесторами, аж до їх виходу з українського ринку; створиться критична ситуація з надходженням нових іноземних та вітчизняних інвестицій у розвиток інфраструктури сільського господарства і харчової промисловості; проти держави України можуть бути подані багатомільярдні міжнародні позови у зв'язку з втратою інвестицій і доходів.

Отже, з прийняттям запропонованих змін, Україну знову почнуть сприймати як країну з неринковою економікою та законодавством, яке порушує права іноземних та вітчизняних інвесторів і підтримує монополію і корупцію.

УДК 658

Левченко Є. - ст.гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШТРИХОВЕ КОДУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М. Ф..

Наявність штрихового коду на споживчому товарі та на транспортному упакованні нормою давно вже стало нормою. Практично 100% продукції, що випускається в розвинутих країнах світу для споживчого ринку, має на упакованні або на етикетках штриховий код EAN, який визначає виробника і товар. Нанесення штрихового коду на упаковання та етикетки стало обов'язковою вимогою в США, Канаді, країнах Західної Європи та Південно-Східної Азії, а в деяких із них навіть заборонено імпортувати і реалізовувати продукцію без штрихового коду EAN чи UPC.

Переваги автоматичної ідентифікації за допомогою штрихових кодів для підприємств різних рангів та різних галузей промисловості полягають у розширенні обсягів продаж, підвищенні продуктивності, зменшенні затрат та підвищенні рівня послуг. Економічний ефект від впровадження системи автоматичної ідентифікації проявляється у можливості відмовитись від численних паперових документів і дозволяє оперативно за допомогою автоматичного зчитування отримувати інформацію про виробника продукції, її технічні характеристики, ціну та інші показники. Впровадження системи кодування дозволило отримувати інформацію про рух товарів, знизити комерційні затрати, а також дає можливість виробникам і продавцям спостерігати за реакцією ринку на надходження різних товарів, а покупцю вийти на конкретного постачальника чи виробника. Для багатьох фірм нанесення штрихового коду на товар або його упаковання підіймає їх престиж, часто відіграє роль реклами товару і самого підприємства.

Штриховий код спочатку створювався як засіб передачі інформації вздовж товарного ланцюга: виробник – гуртовик – роздрібний продавець – покупець. Штрих-код полегшує інвентаризацію, облік, контроль, зберігання продукції. Якщо куплений товар виявився неякісним, звертаючись до продавця, покупець може легко встановити фірму-постачальника цього товару і пред'явити їй свої претензії. У разі, коли продавець не має необхідної інформації, він (або покупець) може звернутись з відповідним питанням до Національної Асоціації автоматичного кодування продукції, яка є в кожній країні Міжнародної асоціації Європейської системи кодування.

Підприємства нашої держави почали використовувати кодування зовсім недавно. В Україні було розроблено Державну програму переходу на міжнародну систему обліку та статистики, створено Національну нумерувальну організацію «EAN - Україна», яка рішенням Європейської асоціації 30 жовтня 1994 року була прийнята до Асоціації товарної нумерації від України. З січня 1995 року на всі товари, що надходять у Європу, повинен наноситись штриховий код. Це є обов'язковою умовою постачання. Впровадження системи кодування дозволило отримувати інформацію про рух товарів, знижувати комерційні затрати, а також дає можливість виробникам і продавцям спостерігати за реакцією ринку на надходження різних товарів.

Таким чином, активне впровадження штрихового кодування і застосування на його основі електронних систем автоматизованого обліку товарно-грошового обігу в системі EAN створює нові умови для побудови збалансованої фінансово-господарської діяльності виробника, дистриб'ютора, підприємства, а в цілому - економіки країни.

УДК 330.1

Похвала Г. - ст. гр. Б-31

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ПЛАТІЖНО-РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: Слив'як І.В.

Рівень ділової активності підприємства у сфері платіжно-розрахункових відносин характеризується станом дебіторської та кредиторської заборгованості, їх розміром та якістю, що має суттєвий вплив на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Аналіз дебіторсько-кредиторської заборгованості передбачає два напрями:

- аналіз контрагента (покупця, постачальника) — для визначення його платоспроможності та кредитоспроможності;
- аналіз на власному підприємстві для з'ясування можливості щодо надання комерційних позик та дотримання ліквідності.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості доцільно проводити за інформацією фінансової та статистичної звітності, даними аналітичного обліку в певній послідовності:

1. Оцінка розміру, структури (за видами) і динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу.

2. Вивчення структури дебіторської та кредиторської заборгованості за термінами виникнення з метою з'ясування стану платіжно-розрахункової дисципліни. Особливу увагу необхідно звертати на наявність простроченої заборгованості перед бюджетом, позабюджетними фондами, по страхуванню, з оплати праці та перед іншими кредиторами.

3. Порівняльний аналіз сум дебіторської та кредиторської заборгованості. Дебетове (активне) сальдо свідчить про те, що частина оборотних коштів вилучена з обороту підприємства і знаходиться в обороті дебіторів. Кредитове (пасивне) сальдо характеризує залучення підприємством в оборот коштів юридичних і фізичних осіб.

4. Комплексна аналітична оцінка стану дебіторської та кредиторської заборгованості за системою показників: коефіцієнти обертання і тривалість одного обороту; питома вага в оборотних активах і майні (джерелах формування капіталу).

Коефіцієнти обертання дебіторської та кредиторської заборгованості показують кількість її оборотів за календарний рік. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості характеризує середню кількість днів, які необхідні для повернення дебіторської заборгованості підприємству. Аналогічний зміст має показник тривалості одного обороту (середнього періоду погашення) кредиторської заборгованості.

Про поліпшення стану платіжно-розрахункових відносин підприємства свідчить збільшення показника, який визначається відношенням дебіторської заборгованості до кредиторської і, відповідно, зменшення показника, що характеризує, скільки припадає кредиторської заборгованості на 1 грн. дебіторської заборгованості. Також важливою ознакою поліпшення фінансового стану підприємства є зменшення в динаміці показників, які характеризують відношення дебіторської та кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

УДК 336.748.12

Парфутко Д. – ст. гр. Б-21

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЇ

Науковий керівник: Гудь Є.В.

Сьогодні кожного дня у новинах ми чуємо про інфляцію. Про неї кажуть, з нею борються, її бояться. Але що ж таке насправді означає це інтригуюче слово інфляція?

До розпаду СРСР громадянин нашої країни не зустрічався з такою проблемою як інфляція. Всі ціни встановлювала держава, вони були відносно стабільними, а отже передбачуваними. Боротьба з нею йшла, як правило, на державному рівні.

Сучасній інфляції властивий ряд відмінних особливостей: якщо раніше інфляція носила локальний характер, то зараз - повсюдний, всеосяжний; якщо раніше вона охоплювала більший і менший період, тобто мала періодичний характер, то зараз - хронічний; сучасна інфляція знаходиться під впливом не тільки грошових, але і не грошових чинників.

Інфляція була і буде в кожній країні, її неможливо повністю зупинити чи знищити, але можливо регулювати її. Тому темою моєї статті стала інфляції та її соціально-економічні наслідки.

Наслідки інфляції різноманітні і суперечливі:

1. Інфляція приводить до перерозподілу національного доходу і багатства між різними групами суспільства, економічними і соціальними інститутами довільним і не прогнозованим чином. Боржники багатіють за рахунок своїх кредиторів.

2. Високі темпи інфляції і різка зміна структури цін ускладнюють планування фірм та домогосподарств.

3. Населення та корпорації прагнуть матеріалізувати грошові кошти, які швидко знецінюються. Результатом є ріст сукупного попиту і ріст цін.

4. Відбувається знецінення амортизаційного фонду, що ускладнює процес відтворення. Крім того, знецінюються грошові заощадження населення, банківські вклади, облігації, страховки, готівкові гроші.

5. В результаті росту цін знижується конкурентоспроможність національних товарів, внаслідок чого росте імпорт і зменшується експорт, банкрутують національні виробники.

6. Знижується політична стабільність у суспільстві, росте соціальна напруженість.

7. Змінюється структура і зменшуються реальні доходи державного бюджету. Звужуються можливості держави для проведення експансіоністської фіскальної та монетарної політики. Зростає бюджетний дефіцит і державний борг, запускається механізм їх відтворення.

8. Інфляція приводить до прихованої конфіскації грошових коштів у населення і підприємств через податки.

9. Інфляція знецінює надходження від оподаткування.

10. Інфляція погіршує керованість національним господарством, оскільки посилюється нестабільність, змінюються ціни, важко прогнозувати затрати і прибутки.

11. В умовах стагфляції висока інфляція поєднується з високим безробіттям.

У наш час інфляція - одна з самих хворобливих і небезпечних процесів, що негативно впливають на фінанси, грошову і економічну систему загалом.

УДК 658

Мишко Х. – ст. гр. БМп – 33

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Науковий керівник: старший викладач Гарматюк О.О.

Інноваційна діяльність у розвинених країнах є основою соціального прогресу, яка дозволяє забезпечувати найвищу у світовому господарстві ефективність використання всіх основних ресурсів і тим самим створювати гарантовану основу конкурентоспроможності виробників на світових ринках.

В Україні формування інноваційної системи ринкового типу тільки починається. При цьому відбувається зсув процесів реформування наукової сфери з державного центру на регіональний рівень.

Виникає потреба вироблення нових підходів до керування функціонуванням і розвитком регіональних господарських систем і, насамперед, ефективної інноваційної політики, що забезпечує комплексний розвиток регіону в нових умовах.

Слід зазначити, що формування регіональної інноваційної системи перебуває на початковому етапі розвитку. Її організаційні елементи функціонують не залежно один від одного. Створювана інфраструктура інноваційної діяльності вимагає доопрацювання, тому що не виконує значної частини функцій, що визначають ефективність інноваційної діяльності (захист прав інтелектуальної власності, патентно-ліцензійна робота й ін.).

Серед основних факторів, які перешкоджають впровадженню інновацій, можна виділити наступні: недолік власних коштів; слабка фінансова підтримка з боку держави; висока вартість нововведень; високий економічний ризик тощо.

Отже, для активізації інноваційної діяльності необхідно: створення комплексної системи підтримки інновацій, розвиток виробництва, підвищення конкурентоспроможності й експорту наукомісткої продукції; розвиток інфраструктури інноваційного процесу, включаючи системи експертизи й інформаційного забезпечення, сертифікації професійної підготовки й перепідготовки кадрів; розвиток малого й середнього інноваційного підприємництва шляхом формування сприятливих умов для утворення й успішного функціонування високотехнологічних підприємств і надання їм державної підтримки; удосконалювання системи конкурсного відбору інноваційних проектів.

УДК 338.1

Антонюк В. – ст. гр. БФп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Науковий керівник: к.е.н. Винник Т.М.

Економічний розвиток країни неможливий без інвестицій – економічних ресурсів, спрямованих на збільшення реального та «людського» капіталу [1, с. 49], які забезпечують безперервність відтворення, розробки і реалізації виробничих, інноваційних та соціальних програм і проектів. Аналіз етапів економічного зростання таких промислово розвинутих країн як США, ФРН, Японія, Франція, Великобританія засвідчив, що періодам найбільшої інвестиційної діяльності відповідали (з певним часовим лагом) періоди найвищих темпів зростання економіки [1, с. 44].

Макроекономічна стабільність України впродовж 2005-2007 років детермінувала збільшення обсягів та темпів приросту інвестицій, проте економічна криза у 2008-2009 роках зумовила уповільнення інвестицій та призвела до суттєвого зниження їх прибутковості [2, с. 21] (рис. 1).

Таблиця 1

Прибутковість інвестицій та їх розподіл за галузями економіки до фінансової кризи та після неї [3, с. 6]

Галузі інвестування	Приріст прибутків на 1 грн. інвестицій, коп.		Частка інвестицій галузі до їх загального обсягу, %	
	2007	9 міс. 2010	2007	9 міс. 2010
Сільське господарство	51,4	6,7	5,3	6,1
Промисловість	14,0	63,2	34,1	37,3
Будівництво	0,3	-2,1	5,2	3,6
Торгівля, ремонт	36,5	37,5	9,7	6,7
Готелі, ресторани	2,4	4,0	1,4	1,2
Транспорт і зв'язок	9,0	-6,7	16,8	16,9
Фінансова діяльність	262,4	686,3	2,2	1,5
Операції з нерухомим майном	65,2	-3,6	20,9	21,9
Державне управління	-	-	0,8	0,4
Освіта і наука	-0,5	-1,4	0,9	0,7
Охорона здоров'я	-1,2	-6,3	1,4	1,1
Комунальні послуги	-3,3	11,0	2,3	2,6

Недостатність інвестицій та нівелювання принципу їх розподілу за критерієм прибутковості поглиблює галузеві диспропорції, що, в свою чергу, уповільнює темпи зростання виробництва та зумовлює зниження рівня ВВП.

1. Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л. М. Борщ, С. В. Герасимова. – К. : Знання, 2007. – 658 с.;

2. Крючкова І.В., Попельнюхов Р.В. Вплив фінансово-економічної кризи на інвестиційну діяльність в Україні / І. В. Крючкова, Р.В. Попельнюхов // Фінанси України. – 2010. - № 8. – С. 15-23;

3. Лановий В. Джерела, ефективність та перспективи українських інвестицій / В. Лановий // Фінансовий ринок України. – 2011. №2 (88). – С. 6-8.

УДК 621.314

Бабушкіна І. - ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Синькевич Н.І.

У зв'язку із функціонуванням підприємств у сучасних ринкових умовах, прибуток та його зростання набувають особливого значення. Прибуток є головною метою та мотивом підприємницької діяльності, матеріальним джерелом соціально-економічного розвитку, інвестиційної та інноваційної діяльності, стає чинником удосконалення відносин власності. Прибуток – найважливіша фінансова категорія, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва, свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості.

Для забезпечення максимізації прибутку потрібно виявити невикористані можливості його збільшення, тобто резерви зростання, які можуть бути отримані підприємством за рахунок ефективної організації його діяльності.

Резерви виявляються на стадіях планування та безпосереднього виробництва продукції та її реалізації.

У процесі виявлення резервів виділяють три етапи:

- 1) аналітичний – пошук та кількісна оцінка резервів.

Резерви максимізації прибутку можна поділити на дві групи. Перша група охоплює резерви, в основному тактичні, що в тій чи іншій мірі можуть реалізовуватись за допомогою використання відповідного фактора і конкретних шляхів через впровадження певних заходів. Тут можна виокремити: збільшення обсягів виробництва, збільшення ціни реалізації, зниження собівартості, зниження та попередження витрат, не пов'язаних з виробництвом.

Резерви другої групи здебільшого носять стратегічний характер, тому що кожний з них є комплексним, тобто об'єднує кілька елементів, зміна яких має різноспрямований характер. Серед них: збільшення різниці між ціною реалізації товару та витратами на його виробництво з метою випередження ціни перед витратами (підвищення якості, удосконалення моделей), збільшення прибутку на одиницю продукції (тобто оптимальний баланс між загальним випуском і ціною виробу), покращення структури реалізації.

Для того, щоб величина виявлених резервів була реальною, їх підрахунок має бути точним та обґрунтованим. Методика підрахунку резервів залежить від характеру резервів (інтенсивні чи екстенсивні), способів їх виявлення (явні чи приховані), способів визначення їх величини.

- 2) організаційний – розробка сукупності інженерно-технічних, організаційних, економічних і соціальних заходів, спрямованих на забезпечення використання виявлених резервів;
- 3) функціональний – практична реалізація розроблених заходів та контроль за їх виконанням.

Для визначення величини резервів застосовують ряд методів: метод прямого розрахунку, порівняння, детермінованого факторного аналізу, функціонально-вартісного аналізу, маржинального аналізу та ін.

УДК 657.421

Бай Л. – ст. гр. БОМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСНОВНІ ЗАСОБИ»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Королук Т.М.

В умовах інтеграції України до світової спільноти важливого значення набуває досягнення єдності економічних термінів і понять як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні. Особливого значення в цьому контексті має узгодження термінології, що визначає матеріальну основу виробництва.

У сучасній економічній літературі для визначення засобів праці найчастіше використовують понятті «основні засоби», «основні фонди», «основні промислово-виробничі фонди», «основні промислові фонди», «основний капітал», «постійний капітал», «необоротні активи», трактування яких є суперечливим і неоднозначним.

На думку В.І. Блонської, основні засоби є матеріально-технічною базою підприємства, вони визначають обсяги виробництва та його виробничу потужність, а більш повне і раціональне використання основних засобів сприяє покращенню техніко-економічних показників роботи підприємства, а саме – зростанню обсягів випуску продукції та зниженню її собівартості.

В.Г. Андрійчук стверджує, що «основні фонди – це грошове вираження засобів праці (основних засобів), тоді як основні засоби – це засоби праці, що є матеріально-речовими елементами, грошовим вираженням яких є основні виробничі і невиробничі фонди». Значна частина економістів вважає, що основні засоби – це засоби, що мають довгостроковий термін експлуатації і використовуються, переважно, протягом усього існування підприємства.

Л.К. Сук і Н.Г. Виговська зазначають, що поняття «основні фонди» і «основні засоби» неможливо не розрізнити, оскільки основні засоби – це сукупність матеріально-речових цінностей, а основні фонди – це джерела формування основних засобів, їх значення відображаються у різних частинах балансу: основні засоби – в активі, основні фонди – пасиві.

В.В. Жук дає таке визначення: основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, для здійснення соціально-культурних функцій, тобто є речовим вираженням того, на що були використані кошти.

У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» основні засоби визначаються як матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він триває більше року).

У МСБО 16 «Основні засоби» основні засоби визначено як матеріальні об'єкти, які: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Таким чином, можна зробити висновок, що визначення поняття основних засобів в законодавстві України має багато спільного із зарубіжною практикою, що свідчить про інтеграцію України до світового господарства.

УДК 331.101.3

Балабан А.– ст. гр. Еп8-1

Українська інженерно-педагогічна академія

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ГРЕЙДИНГОВОЇ СИСТЕМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Науковий керівник: к.держупр., доц. Михальченко Г.Г.

З переходом України до різноманітних форм власності на підприємствах і організаціях стали використовуватися нетрадиційні системи оплати праці.

Однією з принципових вимог до систем оплати на підприємствах є те, щоб вони за виконану роботу виплачували гідну плату. Економічна криза спонукає до переосмислення багатьох управлінських концепцій, формування механізмів раціонального використання ресурсів і можливостей виробництва. За таких умов побудова адекватної системи управління персоналом, що враховує особистісний фактор у результатах виробництва, підвищенні його продуктивності, надає можливості для розвитку та дозволяє адаптувати працівника до мінливого зовнішнього середовища, набуває особливого значення.

В основі грейдингової системи оплати праці лежить метод Едуарда Хея. Суть методу полягає в оцінці робіт, що виконуються на кожній з позицій на основі трьох груп чинників, які вважаються найбільш істотними (знання і досвід, необхідні для роботи, навички, необхідні для вирішення проблем і рівень відповідальності) [1].

Перш за все, йде багатофакторна оцінка кожної посади. Чинниками можуть бути: професійні знання і досвід роботи, самостійність в ухваленні рішень, рівень відповідальності, рівень інтелектуальної діяльності, професійний ризик та ін. Таким чином, кожна позиція отримує певну кількість балів по кожному чиннику, визнаному для компанії важливим.

Після оцінки посад, найбільш близькі по кількості балів об'єднуються в групи – власне грейди. Таких груп, як правило, від 10 до 16 по кожному кластеру (або рівню: робітники, службовці, фахівці). Нарешті, справа доходить до розподілу оплат відповідно грейду. Лінія заробітної плати формується виходячи з ринкової вартості ключових фахівців. При розподілі посад по грейдам необхідно враховувати безліч нюансів. Наприклад, стежити за тим, щоб підлеглий і його безпосередній начальник не потрапили в один грейд.

Якщо співробітники потрапили в один грейд, вони всерівно не отримують однакової плати. Усередині кожного грейда розраховуються розміри «вилок», в рамках яких варіюється зарплата співробітників. Як правило, для цього вводиться декілька кваліфікаційних коефіцієнтів (1,2; 1,4; 1,6 і т.д.). Таким чином, працівник, не виходячи за межі свого грейда, із зростанням професіоналізму може отримувати більше.

Грейдингову систему оплати праці можна вводити для премій, розподілу соціального пакету. Особливості грейдингової системи оплати праці полягають у тому, що вона дозволяє працівникам мати чітке уявлення про можливу зміну рівня оплати при різних варіантах розвитку кар'єри, керівникам компанії оптимізувати фонд заробітної плати, визначитися з допустимим розміром винагороди на нових посадах і зробити систему оплати праці прозорою для всіх працівників [2].

1. Десслер Гарі. Управління персоналом // Пер. з англ. «Видавництво БІНОМ». – 2009. – 256 с.

2. Шекшня С.В. Управління персоналом сучасної організації // Видавництво «Бізнес-школа «Інтел-сінтез». – 2005. – 143 с.

УДК 659.1

Балабан Н.– ст. гр. Еп8-1

Українська інженерно-педагогічна академія

ВИКОРИСТАННЯ АГРЕСИВНОЇ РЕКЛАМИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ МАРКЕТИНГОВИХ ЗАХОДІВ

Науковий керівник: к.держупр., доц. Михальченко Г.Г.

На сьогоднішній день в маркетингу використовується безліч різних видів реклами: інформативна, нагадувальна і т.і. Зараз же величезною популярністю користується "агресивна реклама". Інтерес до неї на сьогоднішній день не випадковий: більшість експертів стверджують, що вона дає дуже непогані результати саме під час кризи.

Агресивна реклама виникла порівняно недавно. Існує точка зору, що агресивна реклама - це комплекс маркетингових заходів, направлених на споживача з більшою інтенсивністю, ніж звичайна пряма реклама [1]. Агресивна реклама переслідує переважно короткострокові цілі: швидке проникнення продукту на ринок або приріст частки ринку.

За даними Держкомстату об'єм рекламних послуг, що надаються в Україні в січні-червні збільшився на 40%, в порівнянні з аналогічним періодом 2010 років, до 2 млрд. 468,7 млн. гривень. За даними статистики, щодня споживач стикається в середньому з трьомастами рекламними оголошеннями і переглядає більше ста рекламних роликів [2].

Деколи уникнути використання агресивної реклами важко навіть за великого бажання з боку продавця. Таким чином, реклама може бути агресивною, навіть якщо цілі продавця повністю відповідають потребам покупця.

Якою б агресивною не була рекламна кампанія, її жертвами стають в основному ті, хто не має готової моделі адекватного відношення до реклами.

Якщо розглядати українського продавця, то для нього необхідною є та реклама, яка досягає своєї мети будь-якими, навіть найагресивнішими засобами. Споживач же не любить, коли йому щось нав'язують, і схильний вважати хадовільною рекламою лише корисну особисто для нього інформацію. Якщо цілі продавця не відповідають потребам споживача, будь-яка реклама може мати агресивний характер.

Звідси витікає, що основними особливостями агресивної реклами є її насиченість, наполегливість, активна експлуатація людських інстинктів, нав'язлива дія на свідомість і підсвідомість людини, «схильність до нападу».

Хороша реклама завжди заснована на креативі, але далеко не будь-який креатив робить рекламу хорошою. Проблема полягає не в тому, щоб позначити себе на ринку, а в тому, як це зробити, щоб не нашкодити своєму іміджу, без якого успішний бізнес неможливий.

Висновок зі всього сказаного очевидний: реклама має бути агресивною, але не настільки, щоб зруйнувати позитивний імідж продавця. Адже від цього безпосередньо залежить довіра покупця до торгівельної марки і рекламованого товару.

Література

1. Клод Хопкінс. Реклама. Науковий підхід. – 2007 г.
2. Матеріал сайту Державного комітету статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 339.138

Барабаш С. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОФШОРНІ КОМПАНІЇ І ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Хрупович С.Є.

Офшорна зона — це різновид вільних економічних зон, що створюються на території всієї держави, або суб'єкту федерації, особливістю якої є створення для суб'єктів господарювання сприятливого валютно-фінансового, податкового режиму, високого рівня захищеності банківської та комерційної таємниці, лояльність державного регулювання, спрощені вимоги до ліцензування. Частіше всього, офшорна зона створюється там, де слабо розвинута економіка, так як інших можливостей для залучення іноземного капіталу немає. Функціонування офшорних зон неможливе без створення в них офшорних компаній. Офшорна компанія може отримати пільги тільки у разі володіння компанією іноземцями, а прибуток повинен вилучатися за межами юрисдикції, де вона зареєстрована.

Основні переваги офшорних компаній: низькі ставки податків або їх відсутність; відсутність контролю валютного обміну; банківські рахунки в будь-якій валюті; можливість законного володіння нерухомістю за кордоном; прибуток у валюті, в надійних банках і в стабільній країні; можливість вільного використання валюти.

Недоліки функціонування офшорних компаній: створення елементів нестабільності у світовій економіці та фінансах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів; створення умов для відтоку капіталів; підтримка тіньової економіки; отримання позаконкурентних переваг тими компаніями, які використовують офшори; недобросовісна податкова конкуренція та, відповідно, ухилення від оподаткування.

В Україні офшорними зонами можна назвати вільні економічні зони, що розглядаються як один із важливих інструментів, за допомогою яких досягається відкритість економіки нашої держави зовнішньому світові і стимулюється міжнародне економічне співробітництво на основі залучення іноземних інвестицій. Привабливість офшорного механізму для українських підприємців пояснюється нестабільністю фінансових інститутів України та високим ступенем ризику щодо здійснення інвестицій всередині країни.

Із аналізу відповідного законодавства України можна дійти висновку, що закони про створення ВЕЗ були прийняті з порушенням чинного спеціального законодавства про ВЕЗ. За свідченням експертів, в Україні діють прогресивні закони, які передбачають нескладну процедуру допуску іноземних інвесторів на національний ринок. Створення ВЕЗ як ефективного і добре відомого у світі інструменту підтримки економіки окремих регіонів в умовах сучасної України стає базою для посилення корупції, де чиновник вирішує важливі питання в окремому регіоні шляхом винесення вердикту підприємцю, який вирішив вкласти свої кошти у розвиток місцевої економіки: «пустити» чи «не пустити».

Функціонування вільних економічних зон має негативні сторони для державного бюджету України. Найбільший кредитор України МВФ розкритикував уряд за податкові пільги. Експерти фонду вважають, що ВЕЗ часто використовуються компаніями лише з однією метою - уникнути податків, а це позбавляє бюджет додаткових коштів.

УДК 65.01

Барабаш С. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОПЕРАТИВНО-ВИРОБНИЧЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к. т. н., доцент Гевко І.Б.

У сучасній теорії організації, підтвердженої вітчизняною та зарубіжною практикою, система оперативно-виробничого планування розглядається як багаторівнева, структуризована на різні блоки і стадії планових робіт. Розрізняють три рівні оперативного планування: заводський, цеховий, дільничний.

За характером застосовуваних методів планові роботи розділяються на три послідовно виконуваних блоки:

- об'ємне планування передбачає розподіл виконуваних робіт по підрозділах і планових періодах з урахуванням завантаження устаткування і площ.
- календарне планування передбачає визначення термінів початку та закінчення робіт в цехах і термінів передачі їх продукції іншим цехам при необхідності з коригуванням результатів об'ємних розрахунків.
- оперативне планування полягає в розробці конкретних виробничих завдань за номенклатурою робіт і виконавців на короткі планові періоди.

Оперативне планування виробництва поділяється на стадії - попередніх розрахунків і розробки планів. На перетині формується цілісна система оперативного планування виробництва, що включає в себе сукупність наступних основних елементів: вибір і обґрунтування планово-облікових одиниць; розрахунки завантаження устаткування і виробничих площ; розробка календарно-планових нормативів; розробка цехових і внутрішньоцехових виробничих програм; формування внутрішньоцехових виробничих графіків; формування оперативних завдань.

Суть встановлення календарно-планових нормативів полягає у нормуванні ходу дискретного виробничого процесу в часі. В якості критерію економічності при виборі, обсягів партії виробів використовуються різні показники: найменшу кількість переналагоджень обладнання; максимальне завантаження устаткування, мінімальна тривалість виробничого циклу; найменший обсяг незавершеного виробництва або сукупних виробничих витрат.

Зміст календарного планування передбачає визначення на основі календарно-планових нормативів термінів виконання виробничих завдань на планований період в розрізі встановлених планово-облікових одиниць при дотриманні об'ємної розвантаження підрозділів.

При переході в Україні до ринкових відносин планування виявилось напівзабутим. Це відбулося внаслідок поверхневого сприйняття ринкової економіки, нерозуміння виниклих з її утвердженням проблем і шляхів їх вирішення через перевагу найпростіших закордонних штампів над складним, багатогранним вітчизняним досвідом і забуття національних економічних традицій. Через неспроможність подібного підходу економічні труднощі змусили згадати, що планування – одна з найважливіших функцій управління будь-яким виробництвом. Саме з планування і починається як створення, так і функціонування комерційної організації. У сучасних економічних умовах планування діяльності підприємства безпосередньо пов'язано з маркетингом. На невеликих підприємствах функції планування і маркетингу часто поєднують. Якщо колись планову систему розглядали як альтернативу ринку, то сьогодні вона – складова частина ринкової економіки.

УДК 336.7

Барабаш С. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: старший викладач Гарматюк О.О.

Головна мета управління персоналом полягає в забезпеченні підприємства працівниками, що відповідають вимогам даного підприємства, їх професійної і соціальної адаптації. Основними задачами, що вирішують структури по управлінню персоналом, є: планування потреби підприємства в трудових ресурсах, пошук і добір потрібних працівників, навчання і підвищення їх кваліфікації, управління трудовою мотивацією, створення умов для підвищення продуктивності праці, контроль за зміною статусу працівників, правові питання трудових відносин.

Трудовий колектив – це об'єднання людей для здійснення спільних дій заради досягнення суспільно-корисних цілей, які пов'язані єдністю інтересів, оформлені структурно і мають органи управління, наявність дисципліни і відповідальності. Соціальна роль трудового колективу реалізується в сукупності взаємопов'язаних функцій: виробничо-економічної, організаційно-управлінської, виховної, соціального контролю, задоволення потреб працівників, створення умов для самореалізації особистості, а також функцій здійснення і відтворення колективістського, демократичного способу життя.

До складу колективу входять різноманітні групи. Група — це сукупність людей, об'єднаних за певним принципом для досягнення конкретних цілей. Групи можуть бути формальними і неформальними. На ступінь ефективності функціонування групи впливають такі фактори: розмір групи, який повинен відповідати її задачам; склад групи; групові норми; згуртованість; рівень конфліктності; статус і функціональна роль членів групи; соціальний контроль.

Колектив — це стійке об'єднання людей, що прагнуть до загальної мети, яке характеризується груповою згуртованістю. Процес створення трудового колективу являє собою послідовну зміну дій керівників вищої і середньої ланки, спрямованих на формування персоналу підприємства. Процес створення трудового колективу складається з таких етапів: встановлення конкретних цілей; складання графіку робіт; узгодження різних видів робіт; організаційна робота з розподілу повноважень; обговорення проблем, проведення дискусій; аналіз ходу і результатів роботи; забезпечення зворотного зв'язку.

Для стадії формування трудового колективу є характерними: наявність групи мало пов'язаних між собою людей, відсутність соціального контролю, традицій. На етапі становлення трудового колективу формується актив, що поєднує більшість членів колективу, починають складатися традиції, громадська думка, яка спрямована на підтримку вимог керівника більшістю робітників. Трудовий колектив на стадії зрілості має усі ознаки і виконує усі функції, які властиві трудовому колективу. На стадії старіння колектив перестає розвиватися, втрачає здатність до адаптації, соціальний контроль набуває консервативного характеру і визначає статику колективу.

Говорячи про управління процесом формування трудового колективу як елементу організації, ми в першу чергу повинні визначити, які задачі виконує управління в конкретній організації і як воно це робить, тобто зрозуміти, які області є предметом координації та регулювання і яким способом ця координація здійснюється.

УДК 339.138

Барабаш С. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПОЗИЦІОНУВАННЯ ТОВАРУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

З переходом України до ринкової економіки відбулися зміни, що стосуються не тільки основних інститутів, а й самих суб'єктів ринку, якими є великі і дрібні підприємства. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними і отримувати прибуток у результаті реалізації своєї продукції, багато компаній перестають застосовувати застарілі методи роботи і починають використовувати найбільш ефективні методи при умовах, що склалися. Одним з таких методів виступає маркетинг. Маркетинг включає різні складові, які дозволяють компаніям досягати досить істотних результатів, які дозволяють їм у досить непростий для ринкової діяльності час утримувати зайняті позиції, а іноді навіть і розширювати їх.

Одним з найбільш ефективних напрямків в діяльності будь-якої компанії виступає успішне позиціонування свого товару на ринку. Позиціонування - це діяльність із забезпечення товару конкурентного положення на ринку і розробці докладного комплексу маркетингу. Багато компаній, починаючи свою діяльність і використовуючи маркетинг вперше, успішно застосовують даний напрямок. Адже правильне і грамотне позиціонування товару щодо товарів-конкурентів дозволяє забезпечити йому поточні позиції, які приносять вагомий прибуток.

Комплекс маркетингу включає 4 основні складові, яким компанії повинні приділяти значну увагу. Перший елемент - ціна - на сьогоднішній день є найпоширенішим елементом, яким з успіхом користуються багато компаній. Подібне позиціонування товару, використовуючи в якості основного акценту його ціну, виступає досить ефективним прийомом, яким користуються фірми-новачки, виходячи на неосвоєний ринок тому що їх товар невідомий, а привабливо низька ціна буде стимулювати значний попит на даний товар.

Не менш важливим елементом виступають методи поширення товару. Це, насамперед, місцеві торговельні мережі, торговельні точки й магазини. Причому вони повинні бути найбільш популярними серед місцевого населення, щоб, прийшовши в цей магазин, споживач відразу ж захотів придбати даний товар. Досить ефективним методом виступають методи стимулювання товару, якими користується значна кількість відомих компаній. Багато компаній намагаються використати по можливості всі або майже всі елементи в системі, щоб отримати максимальний попит на пропонований товар.

Таким чином, позиціонування товару виступає досить ефективним методом просування свого продукту, який спирається на 4 основні елементи комплексу маркетингу: ціну, товар, методи поширення і методи стимулювання. Використання ж усіх цих елементів у системі дозволяють домогтися компаніям найбільшого ефекту, підвищити попит на свій товар і отримувати більший обсяг прибутку.

УДК 658

Бица Р. – ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКУ ВІДХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Марущак Л.І.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу приніс людству чималі блага, але одночасно поставив існування людства на межу екологічної катастрофи. Невпинне зростання населення планети призводить до стрімкого росту використання та споживання природних ресурсів, що у свою чергу викликає зміни у навколишньому середовищі. Різке збільшення використання людством ресурсів планети не тільки призводить до значних змін у навколишньому середовищі, а й ставить під загрозу саме існування людства. Все це зумовлює появу нових об'єктів, які необхідно правильно та грамотно відображати в обліку. Однак, без належних знань про особливості обліку відходів неможливо вести господарську діяльність підприємства, направлену на одержання найбільшого економічного ефекту від їх використання.

Аналіз законодавчої бази України показує, що існує більше десяти різних визначень поняття «відходи», однак переважна їх більшість передбачає аналогічне, проте дещо спрощене твердження про виникнення та подальше розпорядження відходами, зокрема їх утилізацію та видалення. Розглянувши різні трактування поняття «відходи», на наш погляд, їх можна класифікувати за декількома напрямками, зокрема:

- залежно від можливостей подальшого використання: які можуть бути використанні у виробництві продукції; які не можуть бути використані і підлягають утилізації чи захороненню.

- залежно від утворення: виробничі (промислові), які утворенні в наслідок функціонування різноманітних галузей промисловості; споживчі (побутові), які утворились в наслідок життєдіяльності людини і видаляються ними як небажані і даремні.

Для підприємств, які мають значну частку незворотних відходів, важко визначити їх вартість. Так як для них це не принесе ніякої користі, ні доходів. Однак, на великих підприємствах і організаціях, яким притаманне комплексне виробництво продукції, виникає потреба в їх розмежованому кількісному обліку (за місцями їхнього утворення, і за конкретними видами виготовленої готової продукції (виконаних робіт, наданих послуг).

Кількісний оперативний облік на підприємстві є необхідним, оскільки такі незворотні відходи впливають на собівартість виготовленої продукції підприємства, так як потребують додаткових матеріальних витрат при їх використанні. Насамперед зазначимо, що існує проблема в тому, що необхідно згрупувати та узагальнювати величину відходів виробництва на синтетичних рахунках. Однак, у вітчизняному бухгалтерському обліку існує декілька рахунків для оприбуткування таких відходів. Тому виникає необхідність у використанні окремого рахунку, який б стосувався тільки обліку відходів; а його субрахунки відображували б особливості надходження та використання відходів. Таким чином, узагальнення інформації щодо відходів потребує подальшого дослідження та виконання наступних вимог: ведення правильного обліку надходження, зберігання та використання відходів; обґрунтоване визначення вартості відходів; визначення доцільності їх використання та отримання економічної вигоди для підприємства в умовах ринкової економіки.

УДК 336.012.23

Бица Р. – ст. гр. МВ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ББЮДЖЕТ ЄС – ФІНАНСОВА ОСНОВА УСПІХУ СОЮЗУ

Науковий керівник: Дячун О.Д.

Бюджет ЄС — основна фінансова база інтеграційних заходів у межах Союзу. Бюджет ЄС базується на дотриманні таких принципів:

- принцип щорічності передбачає розроблення бюджету строком на один рік;
- принцип рівноваги вимагає, щоб доходи відповідали видаткам бюджету.
- принцип єдиної одиниці обліку полягає у тому, що бюджет складається, виконується та обліковується у єдиній одиниці — євро;
- принцип універсальності передбачає незакріплення доходів бюджету за окремими статтями видатків. Усі доходи та видатки повною мірою включаються до бюджету ЄС без будь-якої прив'язки між собою;
- принцип цільового характеру видатків потребує, щоб кожна сума асигнувань мала власне конкретне призначення й обґрунтування;
- принцип ефективного фінансового управління полягає у врахуванні закономірностей функціонування економіки з метою досягнення ефективності формування та використання ресурсів бюджету ЄС;
- принцип прозорості, відповідно до якого гарантується надання повної та точної інформації про складання й виконання бюджету.

Пріоритетами бюджету Європейського Союзу на 2011 рік стали оздоровлення економіки, підтримка молоді та розвиток інфраструктури. З 142,6 млрд. євро близько 64,4 млрд. планується витратити на підтримку економіки. У свою чергу на фінансування ініціатив стратегії "Європа 2020" виділено 57,9 млрд. євро.

Обсяг коштів на активні проекти досягне 42,5 млрд. євро. На ці кошти планується проводити економічні реформи, забезпечуючи більш інтенсивне зростання і створення робочих місць. Більше 1 млрд. євро буде виділено на проекти в сфері енергетики, в тому числі заходи щодо зниження викидів CO₂ та розвитку вітряних установок. 500 млн. євро буде витрачено на забезпечення сільських районів інтернетом.

Обсяг фінансування захисту середовища складе 333 млн. євро. Істотно збільшаться порівняно із бюджетом 2010 витрати на дослідження і розвиток технологій а програма конкурентоспроможності та інновацій зросте на 3,3% (до 0,5 млрд. євро). На програму освіти планується виділити 1,1 млрд. євро (2,6%), що дозволить забезпечити стипендіями 200 000 студентів програми Erasmus. Програма "Молодь в дії" отримає 127 млн. євро (1,6%), які підуть на збільшення зайнятості. На 12,8% зросте фінансування програм у сфері свободи, безпеки та законності. Крім того, з нагоди другого року свого існування, головний проект ЄС за системою супутникової навігації "Галілео" отримає додаткові 8% фінансування (всього 0,9 млрд. євро). Згідно бюджету пропонується ввести мораторій на набір нового персоналу в служби ЄС в Брюсселі. На скороченні пенсій відставним чиновникам і функціонерам ЄС передбачається заощадити 22 млн. євро. Загальноєвропейський бюджет формують за рахунок відрахувань кожної з 27 країн ЄС в розмірі приблизно 1% національного ВВП. Найбільшим донором бюджету Європи є Німеччина, частка якої складає 20%.

УДК 336.025

Бица Р. – ст. гр. МВ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ. ДОХОДИ КАЗНИ КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ

Науковий керівник: Дячун О.Д.

Фінансова система Київської Русі не була достатньо розвинена і зводилась до такої ланки централізації, як казна князя. Основними джерелами доходів казни були данина від населення, мита, судові збори, прибутки з княжих маєтностей, воєнної здобичі, а також плата за надання позик. Крім названих доходів важливе місце займали натуральні повинності, а саме: будівництво доріг, робота при греблях, мостах, постачання підвод. Данина сплачувалась як в натурі – хутром, шкірами, медом, зерном, худобою так і грішми. Податкові платежі поступали в різних формах - дань, подать (урок, дари, оброк), поклони, корми, побори. Одиницею оподаткування були «плуг», «рало», «дим», що вказує на основних платників – землеробів. Розмір данини визначав сам князь в залежності від різних обставин. Данина сплачувалась у вигляді «повозу» та «полюддя». «Повоз» привозили самі платники, а «полюддя» збирала князівська дружина. Потім такий порядок змінився: княгиня Ольга встановила спеціальні місця - «погости», «становища» для збирання данини. Важливим видом доходів державної скарбниці були мита, що пов'язано із значним розвитком внутрішньої і зовнішньої торгівлі. Мита в Київській Русі можна поділити на дві групи: заставні (збирались до початку торгівлі і за проїзд) і торгові (стягувались окремо із людей і окремо із товару, за зберігання товару).

Ще одним джерелом поповнення державних доходів були судові збори та штрафи. Грошові виплати за провини називалися «вири» Винагорода на користь родичів вбитого називалася «головничеством». Вира, була трояка. Найбільша (або подвійна) - 80 грн. — за вбивство княжого мужа або члена старшої княжої дружини, проста — у розмірі 40 грн. - за вбивство простої вільної людини (ізгоя) та половинна (або панів - вира) - 20 грн. за вбивство жінки і важкі ушкодження, за відрубання руки, ноги, носа, за пошкодження ока, а за вбивство смерда - 5 грн. Якщо хтось украв чи загубив і ні на кого не падала підозра, про втрату оголошувалося на громадському торзі. Після чого той, у кого знайшли загублену річ, мусив не тільки повернути її, а й заплатити 3 грн. За покару. За недоведену провину й арешт без вини смерда платилося 3 грн., за боярина -12 грн. Частина грошей за вбивство поступала в казну. І ще одна важлива деталь величини штрафів. За підпалення і конокрадство покарання було важче, ніж за тілесні пошкодження, що свідчило про безпеку капіталу і гарантованість його державою. Кредити на той час надавались під 25% - 50% річних. Купці збували товар в кредит. За ці послуги кредитори - купці, сплачували суму, яка іноді дорівнювала 50% боргу. В цих кредитних операціях безпосередню участь брали князі. Якщо купець ставав банкрутом, право передусім захищало інтереси князя, потім іноземних інвесторів і лише потім торговців. Для збирання данини, мита, та контролю за виконанням повинностей князь призначав особливих чиновників – митників, вирників, металників, мостників, городників, тощо. У Київську Русь прибувало багато дорогоцінних металів в якості дарунків князям, а також в результаті вдало проведених військових походів.

УДК 65.01

Бокало Ю.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ЗНОШЕННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ЇХ ОНОВЛЕННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гевко І.Б.

Однією з основних проблем у розвитку економіки України є значний рівень фізичного зношення та морального старіння основних виробничих фондів підприємств. При цьому на теперішній час часто висловлюється думка про майже повне вичерпання ресурсу основного капіталу в окремих сферах діяльності, зокрема у деяких галузях промисловості, житлово-комунальному господарстві, транспортній інфраструктурі, що може мати надзвичайно негативні наслідки. Однак, ці висловлювання, як правило, не супроводжуються кількісним оцінюванням міри такого вичерпання, що базувалося б на певних характеристиках процесу зношування основних засобів.

Усі без винятку потужні вітчизняні промислові підприємства було побудовано за часів СРСР. Відтоді якість їхніх основних фондів здебільшого лише погіршувалася. На деяких заводах і досі трапляється устаткування, отримане під час Другої світової війни від американців за ленд-лізом або дещо пізніше від Німеччини за репараціями. Поки наші інженери навчалися не просто виробляти, а ще й продавати продукцію, приблизно третина потужностей виявилася в стані «відновленню не підлягає», - характеризують ситуацію в металургії аналітики. Ступінь зношення основних фондів підприємств машинобудування (гірничого, енергетичного тощо) сягає 60-70%. У більшості випадків власники підприємств не хочуть вкладати велику суму грошей у модернізацію обладнання, виправдовуючись нестачею коштів, трапляються випадки, коли проблема неможливості виконання планів через зношення основних фондів стає такою очевидною, що оминати її увагою неможливо. Саме тоді стається диво: системні проблеми намагаються заткнути великими грішми, лиш би не зупинилося підприємство. У середовищі інженерів такий підхід має гірку назву: «Ось три мільйони - післязавтра все мусить працювати!..» Вони розуміють - ремонт обладнання, що працює на останніх резервах розрахункового запасу міцності, потребує не тільки інвестицій, а й часу, який не вимірюється грішми (навіть великими!). Проте пояснити це керівництву важко, ще складніше - донести власникові.

Як свідчать дані Міністерства статистики України, найбільш зношений парк машин і устаткування у підприємств, що виробляють хімічні барвники (65 %), медичні вироби зі скла, порцеляни й пластмас (67 %), хіміко-фотографічну продукцію (70 %), труби з чорних металів (70 %), акумулятори (75 %), мило і миючі засоби (76 %), азбестотехнічні вироби (77 %). Як бачимо, ці показники є досить високими.

Таким чином, в умовах сильної зношеності ОВФ працювати нормально неможливо, а за погані показники потрібно відповідати. Це і породжує високу плинність кадрів, незадоволеність роботою та багато інших негативних процесів.

УДК 658.5

Бокало Ю.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВИДИ ТОРГОВО-ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В ЗЕД

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С. Є.

Під торгово-посередницькими операціями у Зовнішньоекономічній діяльності розуміють операції, пов'язані з купівлею-продажем товарів, що здійснюються за дорученням експортера чи імпортера незалежним посередником на основі спеціальних угод чи окремих доручень. Посередники - це особи, що з'єднують сторони, які бажають укласти угоду.

В залежності від характеру взаємовідносин між продавцем чи покупцем і торговим посередником, а також від функції, яку виконує торговий посередник, можна виділити декілька видів торгово-посередницьких операцій: операції по перепродажу, комісійні, агентські і брокерські.

Операції по перепродажу. Здійснюються торговими посередниками від свого імені і за свій рахунок. Це означає, що торговий посередник виступає стороною договору як з експортером, так і з кінцевим покупцем і стає власником товару після його оплати. У світовій торговій практиці розрізняють два види операцій по перепродажу. До першого відносяться операції, в яких торговий посередник по відношенню до експортера виступає як покупець, що придбав товари на основі договору купівлі-продажу. Він стає власником товарів і може реалізувати їх на свій розсуд на будь-якому ринку і по будь-якій ціні. Відносини між експортером і посередником такого виду припиняються після виконання сторонами зобов'язань по договору купівлі-продажу. До другого виду відносяться операції, в яких експортер надає посереднику право продажу своїх товарів на певній території на протязі узгодженого терміну на основі договору про надання права на продаж. Торгового посередника в різних країнах називають по-різному. В США і Великобританії - дистриб'юторами, в Німеччині - торгівцем по договору чи торгівцем за свій рахунок, в Бельгії і Греції - концесіонером, в Україні все більш розповсюдженим стає назва такого посередника - дистриб'ютор.

Комісійні операції. Суть даних операцій полягає у здійсненні однією стороною, що називається комісіонером, за дорученням другої сторони, названої комітентом, угод від свого імені, але за рахунок комітента. Комісіонер не купляє товарів комітента, а лише укладає угоди по купівлі-продажу товарів за рахунок комітента. Це означає, що комітент залишається власником товару до його передачі в користування кінцевого споживача. Агентські операції носять більш чи менш тривалий характер. Мінімальний термін агентської угоди, як правило, два роки. В ролі агентів можуть діяти навіть фізичні особи, але в більшості випадків - це юридичні особи, зареєстровані в торговому реєстрі. Незалежність агента виражається в тому, що він не знаходиться в трудових відносинах з принципалом і може здійснювати свою діяльність самостійно за певну винагороду.

Брокерські операції. Даний вид операцій полягає у встановленні через посередника-брокера контакту між продавцем і покупцем. Інакше кажучи, вони зводять зацікавлених продавців і покупців, самі при цьому не являються стороною в договорі і не приймають участі в ньому своїм капіталом. Брокер готує проект договору і направляє його сторонам для підписання, а потім передає кожній стороні належно підписаний екземпляр договору.

УДК 622.271

Бокало Ю.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СИСТЕМА ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Галушак М. П.

В сучасних умовах набуває особливої актуальності проблема розвитку системи технічного обслуговування виробництва, здатної гарантувати стабільність та повноту забезпечення основних виробничих підрозділів ремонтним обслуговуванням, складськими та транспортними послугами, організувати енергопостачання належної якості та в достатніх для повноцінної роботи технологічного устаткування обсягах.

Необхідними умовами нормального перебігу виробничих процесів на підприємстві є: постійне підтримування в робочому стані машин та устаткування, інших засобів праці; своєчасне забезпечення робочих місць сировиною, матеріалами, інструментом, енергією; виконання транспортних операцій та інших пов'язаних з ними робіт. Усе це має здійснювати ефективно діюча система технічного обслуговування виробництва. На практиці застосовують три форми організації ремонтно-профілактичних робіт залежно від масштабів виробництва. За централізованої форми весь ремонтний персонал підприємства підпорядковано головному механіку. Децентралізована форма, навпаки, передбачає, що всі види ремонтних робіт виконуються персоналом цехових ремонтних баз, що їх підпорядковано начальникам цехів. Змішана форма організації ремонту поєднує в собі централізацію й децентралізацію: технічне обслуговування та поточний ремонт здійснює ремонтний персонал виробничих цехів, а капітальний ремонт, модернізацію, виготовлення запасних частин і нестандартного устаткування — персонал ремонтно-механічного цеху.

Залежно від того, як визначаються потреби в ремонтних роботах, розрізняють систему планово-запобіжного ремонту (систему ПЗР) і систему ремонту за результатами технічної діагностики. Суть системи ПЗР полягає в тому, що всі запобіжні заходи та ремонти здійснюються відповідно до встановлених заздалегідь нормативів. Після відпрацювання кожною фізичною одиницею устаткування певної, визначеної нормативами кількості годин проводять його огляди та планові ремонти, черговість і послідовність яких залежить від призначення засобу праці, його конструктивних особливостей, умов експлуатації. Визначення обсягів і видів ремонтних робіт у системі ремонту за результатами технічної діагностики здійснюється залежно від фактичної потреби в них після об'єктивного контролю технічного стану засобів праці.

Основні проблеми системи технічного обслуговування і ремонту (ТО і Р) можна поділити на чотири групи. До першої групи належить встановлення економічно оптимальних меж ТО і Р: визначення тривалості міжремонтних періодів; визначення обсягів технічного обслуговування; визначення трудозатрат на ремонт. Задачу оптимізації тривалості міжремонтних періодів формують як мінімум витрат на ремонт. До другої групи проблем системи ТО і Р належить встановлення структури ремонтного циклу, під якою розуміють кількість, різновиди і послідовність виконання ремонтних впливів на машину. До третьої групи проблем системи ТО і Р належить встановлення змісту і обсягів технічного обслуговування і ремонту. До четвертої групи проблем системи ТО і Р належить організація ремонтної служби на підприємстві. Сюди слід віднести: планування ремонтних заходів; розподіл ремонтного персоналу; технологію виконання ремонтів. Ці проблеми зовсім не вирішені для малих підприємств, яких нині більшість в деревообробній промисловості України.

УДК 658.15

Борщ М. – ст.гр. БОсп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Науковий керівник: асистент Казмірчук С.В.

Функціонування підприємств у ринкових умовах передбачає безперервний рух грошових коштів, тому їх слід розглядати як важливий ресурс та результат діяльності підприємств. Якщо немає грошових коштів, то і немає підприємства.

На підприємстві постійно здійснюються фінансові взаємовідносини з іншими підприємствами та організаціями, працівниками підприємства й окремими особами. Ці взаємовідносини засновані різними грошовими розрахунками у процесі виробництва, обігу та розподілу продукції. За допомогою грошових коштів підприємство в процесі своєї діяльності може закупляти сировину, основні засоби, тим самим нарощувати обсяги виробництва продукції, що в наш час ринкової економіки дуже важливо, розраховуватись з працівниками по оплаті праці і т.д. Але для того, щоб підприємство мало можливість ефективно використовувати наявні у нього грошові кошти, потрібно правильно організувати їх облік і здійснювати контроль за витрачанням.

Гроші – це багатофункціональна економічна форма, за допомогою якої здійснюється облік вартості, обмін, платежі, накопичення вартості. Вони являють собою початок і кінець виробничо-комерційного циклу. Діяльність підприємства потребує, щоб грошові кошти переводились у різні активи, які, в свою чергу перетворюються далі. Результати діяльності вважають кінцевими й досягнутими, коли процес інкасування приносить потік грошових коштів на підприємство, на основі яких міг би початися новий цикл, який з часом принесе прибуток. Здатність підприємства утворювати грошові кошти у результаті своєї діяльності є важливим показником його фінансової стійкості. Жодне підприємство не може продовжувати існування тривалий час, не утворюючи грошові кошти у результаті своєї діяльності.

Використання в процесі управління підприємствами достовірної та повної інформації про рух грошових коштів підвищує якість управлінських рішень, позитивно впливає на поточний і прогнозний фінансовий стан підприємств. Значущість інформації про рух грошових коштів обумовлюється необхідністю надання користувачам для прийняття рішень повної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів. Значення та роль грошових коштів для діяльності підприємства зумовлює потребу їх окремого дослідження, визначення стратегії й тактики управління формуванням та використанням грошових потоків, інформація про які суттєво впливає на ефективність процесу управління економічними суб'єктами.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що важливість вивчення грошових коштів обумовлюється тим, що вони обслуговують господарську діяльність підприємства в усіх її напрямках. Від якісного управління грошовими коштами залежить подальший розвиток підприємства та кінцевий результат його господарської діяльності. Ефективне управління грошовими коштами дозволяє підприємству реалізувати стратегічні цілі його діяльності, забезпечити високий рівень оборотності капіталу, ритмічність діяльності, підвищити ступінь фінансової рівноваги та отримати додатковий прибуток, а також сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій.

УДК 657

Бочковська І.- ст. гр. БОМ51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В УКРАЇНІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Науковий керівник: д.е.н., професор Лучко М.Р.

В умовах переходу України до ринкової економіки зростає потреба в своєчасній і достовірній інформації для ухвалення обґрунтованих рішень. Тому підвищується роль бухгалтерського обліку та фінансової звітності всіх підприємств і організацій, незалежно від форм власності і виду діяльності.

При управлінні господарської діяльності постійно необхідна інформація за всіма господарськими процесами та операціями, їх характером і обсягом, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, про їх використання, про стан розрахунків з дебіторами і кредиторами та фінансові результати діяльності. Саме дані бухгалтерського обліку дозволяють дати таку комплексну оцінку діяльності підприємства і організації. Джерелом такої інформації є фінансова звітність.

Фінансова звітність - це бухгалтерська звітність, яка відображає фінансовий стан підприємства і результати його діяльності за звітний період. Загальні вимоги до фінансової звітності викладено в П(С)БО 1, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 31.01.99 №87, яке встановлює мету фінансових звітів; їх склад. На основі даних бухгалтерського обліку підприємство складає фінансову звітність. Вона не складає комерційної таємниці, окрім випадків передбачених законодавством.

Річна звітність підприємств — це важливе джерело інформації як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів фінансово-економічної інформації. Річна фінансова звітність підприємств (крім малих підприємств) складається :

1. Бухгалтерський баланс є основною формою фінансової звітності, в якій в грошовому вимірі на певну дату відображаються активи (господарські кошти) та пасиви (джерела їх утворення) підприємства. Зміст, форма та загальні вимоги до складання балансу регулюються П(С)БО № 2 «Баланс».

2. Звіт про фінансові результати — це звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства. Зміст і форма звіту про фінансові результати, а також загальні вимоги до розкриття його статей регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.

3. Звіти про рух грошових коштів (ф. № 3) подають інформацію про суму чистого надходження або чистого видатку грошової маси у підприємства за рік у розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

4. Звіт про власний капітал (ф. № 4) містить інформацію про види власного капіталу й причини його змін. Зміни капіталу в Звіті можуть відобразитися внаслідок однієї причини за одним видом капіталу як зменшення, а за другим — як збільшення.

5. Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5) є обов'язкові для подання всіма підприємствами і організаціями, крім тих, що подають річну фінансову звітність у складі тільки Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м).

Теоретико-методологічні питання, щодо формування фінансової звітності в економіці досліджували такі українські дослідники : Ф.Ф.Бутинець, В.В. Сопко, Л.М. Біла, М.Р.Лучко, З.В.Гуцайлюк.

УДК 336.761

Бурбела П. – ст. гр. БФм – 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Науковий керівник: к.е.н., професор, Білоус О. С.

Ефективність функціонування фондового ринку є одним з основних індикаторів розвитку економіки будь-якої країни. Особливого значення ринок цінних паперів набуває в ринковій економіці, де відбувається жорстка боротьба за ресурси [1, с. 144].

Що стосується вітчизняного ринку цінних паперів, то до досконалості йому ще далеко у зв'язку з низкою проблем, зокрема:

1. Низький рівень захисту прав власників і покупців цінних паперів;
2. Недостатня конкурентоспроможність фондового ринку;
3. Недосконалість податкового стимулювання розвитку ринку;
4. Недосконалість законодавства України;
5. Низький рівень нормативного та інформаційного забезпечення учасників ринку ЦП;
6. Відсутність рівних умов для всіх реальних і потенційних учасників фондового ринку щодо операцій, пов'язаних із купівлею і продажем ЦП тощо.

Враховуючи той факт, що майже сторіччя економічна система країни функціонувала як така, що не мала ринку приватного капіталу, а весь обіговий капітал був сконцентрований в особі єдиного власника - держави, формування та перехід до цивілізованого ринку приватного капіталу - досить складна проблема, яка потребує ретельного економічного аналізу [2, с. 93].

Для усунення проблем ринку ЦП України потрібно внести ряд змін зокрема:

1. Якісне, уніфіковане та зрозуміле обслуговування фондових бірж, зберігачів та емітентів за ринковими тарифами;
2. Зобов'язати депозитаріїв установити кореспондентські стосунки один з одним;
3. Необхідно запровадити спеціалізовані програмні продукти депозитарного обліку (або вимоги до них);
4. Запровадити систему формування реальних цін під впливом попиту та пропозиції цінних паперів, вільного від маніпулювання;
5. Створити нормальні умови для реалізації національних інвестиційних можливостей і сприяння залученню зовнішніх інвестицій.

Отож фондовому ринку сьогодні, в першу, чергу потрібні: по-перше, прогресивна інфраструктура, що має забезпечити швидкі та прозорі розрахунки за договорами; по-друге, справедливий біржовий курс, що сприятиме перенесенню торгівлі цінними паперами на організовані ринки [3, с. 159].

Література:

1. Перепелиця Р. Формування інституціональної структури фондового ринку в післяприватизаційний період // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2006. – Выпуск 103-4. – С. 143– 148.
2. Карпенко Г. В. Досвід розвитку фондового ринку країн Європи та його використання в Україні / Г. В. Карпенко // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 90–96.
3. М. А. Козоріз, К. С. Калинець // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 157–162. М. А. Козоріз, К. С. Калинець // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 157–162.

УДК 658 (477.87)

Бурбела П. – ст. гр. БФм – 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Керівник: к.е.н., ст. викл., Гевко В.Л.

Підприємництво - це провідний сектор ринкової економіки, який забезпечує насиченість ринку товарами та послугами, сприяє здоровій конкуренції, створює новий прошарок суспільства підприємець-власник. В першу чергу підприємницька діяльність повинна базуватись на самостійній, ініціативній, систематичній, на власний ризик, діяльності по виробництву продукції, наданню послуг і зайняттю торгівлею, яка має на меті задовольнити суспільні потреби [1, с. 23].

Питання проблем розвитку підприємницької діяльності досліджувались у працях зарубіжних економістів: Дж. Еліота, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Стюарта, Ж. Б. Сея та вітчизняних: Андрійчука В. Г., Василенка Г. К., Лукінова І. І., Нестеренка О. О. Узагальнення думок науковців та практиків з даної проблематики дозволило виділити проблеми вітчизняного підприємництва, що гальмують його розвиток, зокрема:

1. Низький рівень освітньої підготовки та "перевиробництво" спеціалістів за економічним фахом;
2. Надмірний податковий тиск;
3. Відсутність чітко сформованої державної політики у сфері підтримки малого та середнього підприємства.
4. Недосконалість законодавчої бази;
5. Пасивність українських підприємств у галузі інноваційної діяльності[3].

Безумовно перехід до ринкової передбачає низку ґрунтовних змін в соціально-економічних, технологічних та інформаційних напрямках. Ці зміни повинні стосуватися також і підготовки спеціалістів економічних напрямів. Освіта повинна бути спрямована на виховання ринкового мислення та стимулювання ініціативної діяльності особистості [2, с. 155].

Для врегулювання проблем розвитку підприємницької діяльності в Україні потрібно:

- встановити кількісні і якісні нормативи щодо відбору абітурієнтів;
- реформувати систему оподаткування підприємств користуючись досвідом розвинутих держав;
- уніфікувати законодавчу бази у сфері малого та середнього бізнесу;
- перейти від прямих форм підтримки підприємств, у формі позик і дотацій, до більш гнучких, наприклад, надання консультацій;
- стимулювати розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом фінансової підтримки з боку держави.

Отже, для ефективного розвитку підприємництва в Україні необхідно створити механізм взаємодії між державою та підприємницьким сектором, що дасть можливість для повноцінного функціонування бізнесу і упорядкуванню надходжень до бюджету.

1. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Підручник. – К.: КНЕУ, 1998. – 364 с.
2. Марцин В.С. Деякі підходи до організації управління фінансовими ресурсами підприємства / Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №12. – С. 153-160.
3. Жирко С.О. Проблеми розвитку малого та середнього підприємництва в Україні //www.nbu.gov.ua/

УДК 658

Василишин Т.– ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МОДЕЛІ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЛЯ АГРОПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гевко О.Б.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується посиленням рівня конкуренції на ринках, швидкими темпами зростання змін у зовнішньому середовищі, інформатизацією суспільства, та факторами глобалізації. Значний вплив на ситуацію в ринковому просторі здійснюють кризові явища, наслідки яких відчувають підприємства практично усіх сфер діяльності, в тому числі і АПК. В цих умовах значно підвищується роль стратегії, яка забезпечує пріоритетні напрямки розвитку підприємства. Однак для того, щоб розроблена стратегія була успішно реалізована, потрібно прикласти значних зусиль до вдосконалення самого процесу її вибору.

Найбільш відомими моделями, які використовуються в процесі розроблення стратегій є: SWOT-аналіз (аналіз можливостей та загроз зовнішнього середовища, а також сильних і слабких сторін підприємства); SPACE (модель оцінювання стратегічної позиції і дій); BSC – (збалансована система показників); BCG (аналіз темпів росту ринку і відносної частки підприємства на ринку(Бостонської консалтингової групи)); GE/McKinsey (аналіз порівняльної привабливості ринку та конкурентоспроможності бізнесу); Shell/DPM (аналіз привабливості галузі та конкурентної позиції); матриця Ансоффа (аналіз стратегії по відношенню до ринків та продуктів); ADL/LC (аналіз життєвого циклу галузі та відносного становища на ринку).

Для визначення стратегії сільськогосподарського підприємства, незалежно від рівня розроблення ринкової стратегії та аналізу конкурентних переваг доцільно використати декілька методів, які дозволяють визначити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції підприємства. До таких методів віднесемо SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, теорію конкурентних переваг М.Портера, матриця BSC, що дозволяють проаналізувати зовнішнє і внутрішнє середовище та сформувані систему стратегічних рішень.

Всебічний аналіз ситуації в АПК та на аграрних підприємствах дає змогу виділити фактори, які потрібно враховувати при виборі стратегії сільськогосподарського підприємства, а саме: цілі організації, пріоритети керівництва, розмір організації, конкурентні переваги організації, фінансові ресурси організації та зобов'язання фірми, стадія життєвого циклу підприємства та особливості продукції, привабливість ринку, стан ринку та позиція організації на ньому, рівень і ступінь концентрації зусиль у сфері НДДКР, стратегії конкурентів, стратегічний потенціал організації, критерії розподілу ресурсів і сформована структура капіталовкладень виробленої продукції, витрати на виробництво та збут продукції, кваліфікація працівників, ступінь залежності від зовнішнього середовища, фактор часу тощо.

В основу вибору базової ринкової стратегії аграрного підприємства необхідно покласти дослідження стану галузі і конкурентних переваг продукції за показником "ціна-собівартість", інтересів і ставлення вищого керівництва, наявних фінансових ресурсів та доступність їх залучення, кваліфікації працівників, зобов'язань фірми і впливу зовнішніх чинників, часовий фактор. Рішення про те, яку стратегію обрати, повинно прийматися на підставі оцінки зовнішнього, проміжного та внутрішнього середовища підприємства, отриманої в результаті досліджень, інакше стратегія може виявитися нежиттєздатною.

УДК 331.108

Василишин Т.– ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Науковий керівник: ас. Шведа Н.М.

Розробка стратегії забезпечення конкурентоспроможності працівників на регіональному ринку праці ґрунтується на дослідженні теоретичних засад формування конкурентоспроможності у сфері праці, а також висновках, що впливають з оцінки стану національного та регіональних ринків праці.

Конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці – це здатність конкретних працівників в умовах ринкової кон'юнктури відповідати попиту роботодавця, критеріям та мінливим вимогам регіонального ринку праці стосовно освітньо-професійного рівня, кваліфікації, віку, ділових та особистих якостей у порівнянні з відповідними характеристиками інших працівників, які теж пропонують себе на ринку праці.

Стратегію забезпечення конкурентоспроможності працівників на регіональному ринку праці розглядатимемо як довгостроковий план дій, який повинен розроблятися спільними зусиллями самого працівника, кадрового агентства та фондом зайнятості.

У сфері державного управління та регіонального регулювання, підпорядкований меті формування, підтримки та реалізації конкурентних переваг трудового потенціалу працівників відповідно до економічних, соціальних, духовних потреб суспільства.

При формуванні стратегії забезпечення конкурентоспроможності працівників на регіональному ринку праці (далі - СЗКП РРП), вважаючи її комплексний характер, розрізняємо кілька етапів її формування.

На першому етапі формування стратегії має бути здійснено аналіз регіонального ринку праці, прогноз його майбутнього розвитку, виявлення можливостей і загроз, визначення вимог щодо вмінь, знань працівників, які висуває регіональний ринок праці. Наступний етап має вияснити, якими характеристиками володіють інші працівники на досліджуваному ринку праці. Третій етап формування СЗКП РРП має стосуватися аналізу працівником своїх якостей, вмінь, кваліфікації. Четвертий етап формування СЗКП РРП повинен стосуватися стратегічного аналізу на основі порівняння якостей працівника із іншими працівниками (конкурентами) та вимогами регіонального ринку праці, визначення сильних та слабких сторін працівника. На п'ятому етапі здійснюється вироблення альтернативних варіантів стратегії, на шостому - формується кінцевий варіант СЗКП РРП. Шостим етапом процес формування СЗКП РРП завершується, який полягає у реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності працівників на регіональному ринку, а також оцінка її здійснення, контроль, зворотній зв'язок. Існуюча в Україні модель СЗКР РРП є суттєво розбалансованою. Працівникам на регіональному ринку праці притаманні відмінності в якості робочої сили, які не завжди формують конкурентні переваги та відповідають потребам ринку праці, досить різними є пріоритетні інтереси, потреби в постійному освітньому розвитку, що зумовлює в цілому їх зіткнення, конкуренцію, суперечність, породжуючи суттєві диспропорції щодо стану конкурентоспроможності працівників та перспектив її зростання. Необхідність усунення суттєвості диспропорцій змушує спрямовувати зусилля на пошук шляхів удосконалення як самої моделі, так і методичної бази її використання при вирішенні стратегічного завдання підвищити конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці.

УДК

Васильчук В. – аспірант

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НОВІТНІ ВИРОБНИЧІ СТРАТЕГІЇ ТА КОНЦЕПЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА.

Науковий керівник: к.е.н. доц. Бойчик І.М.

В умовах глобалізації товарних ринків конкурентоспроможність є вирішальним фактором досягнення успіху будь-якого підприємства. Конкурування здійснюється різними способами: ціною, якістю, споживчими властивостями продукції (послуг), сервісним обслуговуванням, термінами виконання замовлень (послу), гнучкістю адаптації виробництва до нових виникаючих потреб ринку, швидкістю вдосконалення наявних чи проектування нових виробів (послуг). Тому умовою виживання в новітній системі господарювання є моніторинг ринкового становища, шляхом маркетингових досліджень, оцінювання власних можливостей і постійне коригування та перегляд цілей підприємства.

Здобуття чітко сформульованої мети в оптимальному режимі можливе за наявності конкретного плану — загальної та виробничих стратегій за функціональними сферами діяльності, дія яких охоплює виробу (послуги), процеси, методи і ресурси виробництва, якісні і цінові показники, терміни виготовлення продукції, її сервісне обслуговування та графіки роботи.

Практика підприємницької діяльності виробила деякі виробничі стратегії: увага на спрощення; постійне вдосконалення; активізація та підтримка інновацій; ретельний вибір процесів; безперервне навчання; виробниче прогнозування; зменшення розміру партії виробів; скорочення виробничих запасів; мінімізація запасів заготовок; зменшення різноманітності робіт; збільшення частоти поставок комплектуючих виробів; всезагальний контроль (перевірка та статистичний контроль процесів)

Зазначені виробничі стратегії тією чи іншою мірою втілені в сучасних взаємопов'язаних концепціях організації виробництва. Узагальнено їх можна подати трьома групами:

Виробництво «точно вчасно» — отримання всіх матеріалів, комплектуючих тоді, коли вони потрібні для складання і випуску продукції готових виробів. При цьому постачальник повинен поставляти комплектуючі по кілька разів на день.

Виробляти правильно з першого разу — тотальний комплексний (всеосяжний) контроль якості. Якість продукції (послуг) забезпечується шляхом включення положень про відповідальність за якість в кожному посадову інструкцію або опис робіт виробничого робітника. Новий робітник повинен вивчати принципи якості одночасно з навчанням виробничим операціям на устаткуванні. Якість формується на робочих місцях, а не внаслідок контролю виготовленої продукції.

Комплексне профілактичне обслуговування. На виробничих робітників покладається обов'язок ретельно здійснювати профілактичні операції та обслуговувати устаткування, на якому вони працюють, щоб виключити його відмови. Це потребує високої кваліфікації робітників, проте підвищується якість процесу, продуктивність та гнучкість виробничої системи (робочого місця).

УДК 657

Вертепна Н. — ст. гр. БОМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Науковий керівник: д. е. н., проф. Лучко М. Р.

Управління виробничою діяльністю підприємства вимагає постійного отримання керівниками різних рівнів достовірних і точних даних про стан, наявність та використання господарських засобів, їхній склад, розташування, джерела формування і цільове призначення. Інформацію, що сприяє розвитку виробництва та його оперативного управління можна одержати за допомогою бухгалтерського балансу, в якому вона відображається як узагальнені та згруповані дані по підприємству.

Бухгалтерський баланс є одним із головних елементів методу бухгалтерського обліку. Він інформує як сторонніх, так і внутрішніх користувачів про господарські засоби (економічні ресурси), які є в розпорядженні підприємства, а також про його зобов'язання. Одним з основних завдань бухгалтерського балансу є відображення у ньому вартості активів підприємства та обсягів вкладеного в це майно власного та залученого капіталу за пасивами.

Активи і зобов'язання не підлягають згортанню, за винятком випадків, передбачених окремими стандартами.

У відповідності до Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», баланс — це звіт про фінансовий стан підприємства, в якому відображаються активи, зобов'язання і власний капітал на кінець звітного періоду.

Бухгалтерський баланс є важливою складовою фінансової звітності суб'єкта господарювання, а тому складається усіма підприємствами незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання.

При оцінці структури балансу важливо відслідковувати різкі зміни у величині окремих статей, а також звертати увагу на динаміку статей, що займають найбільшу частку в балансі, оскільки, це дасть можливість спрогнозувати подальший розвиток подій і вчасно запобігти чи послабити несприятливі тенденції.

Відображення даних балансу та його складання тісно пов'язане з номенклатурою бухгалтерських рахунків. Вивченню проблеми підвищення аналітичності даних балансу, тобто такого групування його статей, яка могла б максимальною мірою полегшити аналіз відображених у ньому господарських взаємозв'язків, присвячено чимало праць вітчизняних вчених-економістів, зокрема: З.В. Гуцайлюка, А. М. Герасимовича, В. П. Завгороднього, В. І. Єфіменка, М. В. Кужельного, А. М. Кузьмінського, Є. В. Мниха, В. С. Рудницького, В. Г. Швеця, М. Г. Чумаченка та ін. Проте деякі питання з цієї проблематики потребують більш детального розгляду і удосконалення.

На сьогоднішній день бухгалтерський баланс є не тільки важливим методом узагальнення даних про господарські засоби підприємства і джерела їх формування, а й джерелом економічно-облікової інформації про кількісні та якісні параметри господарської діяльності підприємства, необхідні для оцінки, економічного аналізу і прийняття управлінських рішень. Тому не випадково баланс є першою формою звіту про фінансовий стан підприємства.

УДК 658.5

Вертепна Н. — ст. гр. БОМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Машлій Галина Богданівна

На сьогоднішній день перехід від планової до ринкової економіки відображає процес, в якому підприємства, що не можуть пристосуватись до нових реалій в економічній сфері, змушені пройти процедуру банкрутства. Найдієвішим засобом запобігання банкрутства є фінансова санація.

Термін «санація» походить від латинського «sanare» — оздоровлення, видужання. Економічний словник тлумачить це поняття як систему заходів, здійснюваних для запобігання банкрутств промислових, торговельних, банківських монополій, визначаючи, що санація може відбуватися шляхом злиття підприємства, яке перебуває на межі банкрутства, з потужнішою компанією; випуском нових акцій або облігацій для мобілізації грошового капіталу; збільшенням банківських кредитів і наданням урядових субсидій; перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокову; повною або частковою купівлею державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства [1, с. 643].

Провідними фахівцями у питаннях виведення підприємств із фінансової кризи є такі відомі зарубіжні економісти як: Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг, які вважають, що санація — це сукупність усіх можливих заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення. Провідними вітчизняними авторами є І. А. Бланк, М. І. Титов та ін. Наприклад, І. А. Бланк із санацією отожднює лише заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і спрямовані на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації [2, с. 251].

Для того, щоб підприємство відновило свою ефективну діяльність, слід провести ряд санаційних заходів, зосереджених на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо, а також заходи, пов'язані з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшення простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу, поліпшенням якості продукції та зниженням її собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

Санація вважається успішною, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає оголошення банкрутства) і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

1. Енциклопедичний словник бізнесмена: Менеджмент, маркетинг, інформатика / [За ред. М.І. Молдованова]. — К. : Техніка, 2004. — 719 с.
2. Бланк Н. А. Основи фінансового менеджмента / Н. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2003. — 426 с.

УДК 657

Витягловська О. – ст. гр. БОМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАРОБІТНА ПЛАТА: ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Науковий керівник: д.е.н., професор Лучко М.Р.

Суттєві зміни спричинені переходом України до ринкової економічної системи, інтеграція її у світовий європейський простір вимагає введення оновленого організаційно-економічного механізму регулювання праці та її оплати. Він повинен ґрунтуватися на міжнародних стандартах організації та методології бухгалтерського обліку та аудиту, і це зумовлює необхідність дослідження й оцінки ефективності організації обліково-аналітичних, аудиторських процесів і визначення основних напрямів їх удосконалення.

Заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Головними завданнями обліку заробітної плати є - визначення відпрацьованого часу та виробленої продукції, контроль за виконанням норм виробітку, обчислення заробітної плати кожному працівникові, розподіл нарахованої заробітної плати за напрямками витрат; ведення розрахунків з працівниками підприємства стосовно заробітної плати, з бюджетом щодо утриманих податків і органами соціального страхування стосовно відрахувань на соціальне страхування тощо, забезпечення контролю (самоконтролю) за витратами фонду оплати праці, складання звітності.

Основними завданнями аналізу оплати праці є:

- перевірка ступеня обґрунтованості застосовуваних форм і систем оплати праці;
- визначення розмірів і динаміки середньої заробітної плати окремих категорій і професій працівників;
- виявлення відхилень у чисельності працівників і в середній заробітній платі на витрату фонду зарплати;
- вивчення ефективності застосовуваних систем преміювання;
- виявлення і мобілізація резервів підвищення ефективності використання фонду заробітної плати.

Мета аудиту праці та її оплати - встановити достовірність інформації, відображеної у фінансовій звітності, обліку та первинних документах з питань дотримання законодавства і порядку розрахунків з оплати праці.

Теоретичні, методичні і прикладні питання багатопланової проблеми обліку, аудиту, аналізу плати праці завжди були предметом наукових досліджень, зокрема, таких відомих українських учених-економістів, як: П.Й. Атамаса, М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, В.В. Вітлінського, О.А. Грішнєвої, З.В. Гуцайлюка, Ю.А. Кузьмінського, М.С. Пушкаря, Б.В. Усач, Д.М. Черваньова, В.Г. Швеця, В.О. Шевчука та інших. Серед зарубіжних дослідників, яким також належить значний внесок у розробку даної проблеми, слід назвати В.А. Андрєєва, Х. Андерсона, Ю.А. Данилевського, Я.В. Соколова, А.Д. Шеремета а інших.

Витрати по оплаті праці займають, як правило, найбільшу питому вагу в загальному обсязі витрат будь-якого підприємства, тому одним із найважливіших принципів ефективного функціонування фірми є саме правильний аналітичний і синтетичний облік заробітної плати, ґрунтовний аналіз формування та використання фонду оплати праці на підприємстві та ефективний аудит.

УДК 621.326

Волкова Т.– ст. гр. БКМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІННОВАЦІЇ ЯК РУШІЙНА СИЛА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Оксентюк Б.А.

Маркетингова діяльність в області інновацій направлена на визначення, аналіз і врахування факторів, які впливають на ідею створення, розробку, виробництво інноваційної продукції та її просування.

В основі інноваційного маркетингу лежить комплексний, ретельний аналіз ринку за обраними напрямками, оцінка впливів різноманітних чинників, постійний пошук нових можливостей і інтерпретація результатів.

Маркетингова інновація є впровадженням новинки. Це може бути новий метод продажу, зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок, відкриття нових ринків збуту, завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу.

З поняттям інновація або нововведення найчастіше ототожнюють: новаторське дослідження або розробку; зміни в стилі роботи організації з метою створення сприятливіших умов для клієнтів; розробку нових товарів або послуг, на умовах, досконаліших ніж ті, що є нині.

Усі ці напрямки найбільш успішно реалізуються за наявності достатнього інноваційного потенціалу.

Здійснення інноваційної політики на підприємстві потребує значних затрат часу та коштів, проте необхідно розуміти її доцільність і ефективність.

Ю.М. Канигін визначає інноваційний потенціал як систему інтелектуальних, освітніх, кадрових, технологічних і технічних чинників, які визначають рівень можливості створення і упровадження нових технологічних систем у суспільному виробництві.

Видатний практик з маркетингу - Пітер Друкер - сказав, що в бізнесі є дві базові функції, які здатні генерувати прибуток – маркетинг та інновації, а все інше - витрати. Всі функції в бізнесі підкоряються двом основним – заробляння грошей і задоволення потреб клієнтів.

Особливістю маркетингу інноваційної діяльності є потреба у постійному проведенні системного аналізу кількісних і якісних чинників та експертних оцінок, які дають інтегроване бачення результатів маркетингових досліджень. Ефективними маркетинговими оцінками у сфері інноваційної діяльності можуть бути показники, отримані на підставі багаторівневого комплексного або системного аналізу результатів маркетингових досліджень, з використанням SWOT-, GAP-, STP- та інших методів аналізу.

Інноваційний маркетинг – основа досліджень ринку і пошук конкурентних стратегій для об'єктів досліджень. Інноваційний підходом до здійснення діяльності можна назвати операційний маркетинг, в структурі якого стратегічний маркетинг, аналіз сегментів, привабливості, конкурентоздатності, оцінка потенціалу, потфельний аналіз, аналіз бюджету, контроль за виконанням і досягненням результатів.

Впровадження інновацій, як складових економічного зростання підприємств є надзвичайно актуальним та важливим моментом у сучасних умовах через зростання конкуренції, зміну запитів споживачів, науково-технічний прогрес тощо.

УДК 338.5

Волович В. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Тимошик Н. С.

Одним з основних завдань, що стоять перед державою на ринку медичних послуг, є формування регуляторної політики щодо ціноутворення.

Ситуація, яка склалася в сучасній охороні здоров'я України, потребує зміни державної політики і стратегії щодо неї, проведення реорганізації управління в галузі. Трансформації у соціальній, політичній, економічній і екологічній сферах життя українського суспільства зумовлюють відповідні зміни у національній системі охорони здоров'я. Державна влада й суспільство несуть взаємну відповідальність за стан здоров'я нації, а отже – і за її безпеку.

Виходячи із специфіки системи охорони здоров'я, основними цілями державного регулювання ціноутворення є:

— забезпечення рівних економічних умов для лікувально-профілактичних закладів усіх форм власності і приватно практикуючих фізичних осіб та забезпечення їх економічної самостійності;

— забезпечення соціального захисту населення з диференційованим підходом до ціноутворення на медичні послуги та товари для не забезпечених верств населення;

— підвищення якості надання медичних послуг;

— заходи з попередження інфляційного зростання цін, які б елімінували причини його виникнення (наприклад, цілеспрямоване та вчасне проведення профілактичних заходів щодо запобігання захворюваності населення і зростання попиту на послуги лікувально-профілактичних закладів під час епідемій інфекційних хвороб).

Державне регулювання цін в Україні передбачає: 1. Розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади, Кабінету Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських держадміністрацій, виконавчих органів міських рад у сфері ціноутворення. 2. Антимонопольне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничого призначення.

Таким чином, політика цін на медичні послуги повинна передбачати процес встановлення цін на послуги і процес управління цінами в умовах впливу різних факторів на ринок. Цінова політика закладу охорони здоров'я повинна бути з орієнтацією на збільшення обсягів наданих послуг, досягнення запланованого рівня прибутку і здійснення впливу на поведінку споживачів (пацієнтів) на ринку.

Високе суспільне значення медичних послуг часто спричинює неефективність ринкових механізмів регулювання, а, отже, і потребу у застосуванні пільг і дотацій надавачам послуг і субсидій їх споживачам, а також застосування сегментації ринку для певних категорій споживачів.

Різноманітність лікувально-профілактичних закладів, що надають медичні послуги і їх оснащення спричиняє потребу індивідуального розрахунку собівартості і ціни послуги. Зрозуміло, що у цьому випадку лікувально-профілактичні заклади несуть повну відповідальність за упорядкування розрахунку собівартості послуги і ціни. Це потребує розробки індивідуальної цінової політики для кожного лікувально-профілактичного закладу чи приватно практикуючої фізичної особи.

УДК 338.24

Горкуненко М.- ст. гр. БКп-31

Тернопільський національний технічний університет ім. Пулюя

ПРОБЛЕМА КОНКУРЕНЦІЇ У ВСТАНОВЛЕННІ СВІТОВОГО РИНКУ

Науковий керівник: ст. викл. Нагорняк І.С.

У другій половині минулого століття значний вплив на світовий ринок спричинила інтернаціоналізація економіки та сповільнення темпів розвитку національних ринків. Зважаючи на це виникає актуальне питання виявлення напрямків, чинників, стратегій конкурентної поведінки, що забезпечували б довготривалу перемогу на міжнародному рівні.

Серед зарубіжних науковців, які займалися питанням конкуренції, виділяють наступних: М.Портер, А.Кузнєцов, К.Конрад, І.Спиридонов, Ч.Гілл, Дж. Майер., серед вітчизняних – О.Кузьмін, Н. Горбаль, А. Румянцев, І. Піддубний, І. Должанський та інші.

Центральною ідеєю теорії міжнародної конкуренції Єфремов розглядає міжнародну конкуренцію як економічну категорію, що виражає виробничі відносини, що виникають між товаровиробниками в процесі обміну продуктами праці на світовому ринку, а також політико-економічні відносини між державами стосовно отримання кращих умов на ринках збуту для себе та своїх виробників.

На думку інших вчених, міжнародна конкуренція являє собою боротьбу між фірмами різних країн за більш вигідні умови виробництва і збуту товарів на міжнародному ринку, за отримання найбільшого прибутку, за найбільш вигідні сфери вкладення капіталу. Це змагальність фірм, при якій самостійні дії ефективно обмежують можливості кожної із них односторонньо впливати на загальні умови обігу продукції на світовому ринку або на окремих національних чи регіональних ринках.

А. Кузнєцов виділяє дві форми міжнародної конкуренції - багатонаціональну та глобальну конкуренцію. Багатонаціональна конкуренція - форма міжнародної конкуренції, при якій міжфірмове суперництво в кожній країні чи групі країн відбувається незалежно, тобто в такому контексті міжнародний ринок виступає набором відносно самостійних національних ринків, в національних галузях яких конкуренція здійснюється по-своєму. В процесі багатонаціональної конкуренції фірми змагаються за панування на окремих ринках. Така форма міжнародної конкуренції характерна для ринків продуктів харчування (кава, хлібні вироби, заморожені продукти, консерви, пиво), простих металовиробів тощо.

Отже, нами проаналізовано роботу вчених у напрямку дослідження питання конкуренції на світовому ринку. Завдяки міжнародній конкуренції рівні продуктивності виробництва різних країн взаємозалежні, тобто через міжнародну торгівлю і вивіз капіталу можна збільшувати продуктивність використання ресурсів країни, спеціалізуватись на тих сегментах ринку, де національні товаровиробники більш конкурентоспроможні, ніж іноземні. В протилежному випадку товари та послуги, що є менш конкурентоспроможними за закордонні, доцільніше імпортувати, тим самим підвищуючи середній рівень продуктивності в національній економіці.

УДК 339.13 + 15

Грабовська С. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ: НАУКА І НЕОБХІДНІСТЬ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Голда Н.М.

Як самостійна галузь науки, економічна психологія сформувалась в середині ХХ століття завдяки працям американського вченого Дж. Катони, який, досліджуючи відносини між психологією та економікою, запропонував перший проект емпіричного дослідження психологічних аспектів економічної поведінки. Економічна психологія, яка з'явилась на Заході внаслідок полеміки економістів і психологів про раціональну поведінку „економічної людини”, заявила про себе як наука суб'єктивних уявлень про економічну реальність, що впливають на прийняття рішень суб'єктом економічної діяльності, яка детермінується психологічними факторами.

Економічна психологія є синтетичною міждисциплінарною наукою, яка вирішує широкий спектр проблем, що перебувають на стику психології і економічної науки. Вона має такі розділи: психологія споживача, психологія економічної поведінки, психологія прийняття рішення, психологія грошей, психологія накопичення, економічна соціалізація.

Вітчизняна економічна психологія почала розвиватися лише в останні п'ять років і має зовсім інші, порівняно з західною, пріоритети у вирішенні прикладних економічних завдань, які обумовлюються, по-перше, культурно-історичними традиціями, по-друге, проведенням ринкових реформ і проблемами, які виникають у зв'язку з трансформацією суспільства.

Економічна психологія почала свій розвиток з дослідження психологічних чинників економічного рішення. Одним з перших і найважливіших висновків західних вчених в руслі економічної психології було відкриття того, що на принцип максимізації вигоди руйнівно діють ефект насиченості і особливості колективної дії і впливу. Головним об'єктом, що вивчається сучасними економічними психологами у прийнятті рішень, є особистісні особливості, які досліджуються в когнітивній парадигмі.

Підприємництво є багатоаспектним соціально-психологічним явищем, що охоплює сферу суспільних, міжгрупових, внутрішньогрупових відносин і пов'язане з діяльністю спільнот і окремої особистості. Визначальні риси підприємницької діяльності, спрямованої на отримання прибутку як головної мети, це – самостійність, відповідальність, невизначеність, ризикованість, творчість, новаторство, ініціативність. Сукупність цих рис виражається в понятті підприємливості

Психологія грошей – одна з найактуальніших тем економічної психології. Дослідження виявили, що ставлення людини до грошей обумовлюється особистісними особливостями, статтю, віком, а також соціально-культурним оточенням, економічним статусом. Психологічні особливості ставлення до грошей виявляються в структурі витрат, заощадженні коштів, в почуттях до бідних і багатих, в проблемах зрівняльного розподілу. Економічна соціалізація є однією з багатьох проблем економічної психології. Економічна соціалізація досліджується в онтогенетичному аспекті як стадійний процес розвитку людини. Процес економічної соціалізації відбувається у важкій, кризовій формі і відбивається на функціонуванні свідомості кожної вікової когорти та їх взаємодії. Загалом економічна психологія є початком для економіки як такої, менеджменту, маркетингу, економічної кібернетики, бо саме економічна психологія вивчає поведінку об'єктів економічної діяльності.

УДК 330.1

Грабовська С. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ: СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є.

Поняття криза має багато значень і трактувань. Вираження "криза" походить від грецького слова "crisis", що означає "вирок", "рішення" якого-небудь питання. Але сучасне значення слова знаходить найбільш часте застосування у Гіппократа й лікарів: криза означає вирішальну фазу розвитку хвороби. В XVII-XVIII сторіччях поняття криза стала застосовуватися й у відношення до процесів які відбуваються у суспільстві, військові та політичні кризи. І нарешті в XIX столітті значення перейшло в економіку. "Класичне" економічне поняття кризи, що сформувалося в той час, означає небажану й драматичну фазу в капіталістичній економічній системі, що характеризується коливаннями й негативними явищами, перешкодами.

Як відомо, сучасне суспільство прагне до постійного поліпшення рівня й умов життя, які може забезпечити тільки стійкий економічний розвиток. Однак спостереження показують, що довгостроковий економічний ріст не є рівномірним, а постійно переривається періодами економічної нестабільності чи криз.

Загалом економічні кризи можна розділити на дві основні групи:

До першої групи відносяться традиційні циклічні рецесії і цінові кризи, пов'язані із зовнішніми факторами (ріст цін на нафту, ріст цін на окремі види продовольства у зв'язку з неврожаєм і т.д.). Це галузеві кризи, пов'язані або з банкрутствами великих учасників окремих ринків, або із загальним занепадом окремих галузей. Це регіональні кризи, які пов'язані зі нестабільністю національної валюти. Відповідно Відзначу, що всі кризи характеризуються властивістю: вони можуть бути дозволені в рамках існуючих економічних механізмів, та відбуватись без зміни економіки вцілому.

Друга група - це кризи, які руйнують один або кілька базових економічних інститутів, властивих тим країнам (або групі країн), у яких вони відбуваються. Наприклад, вихід зі складу СРСР повністю зруйнував всі інвестиційні процеси на територіях прибалтійських республік. Дуже часто кризи цієї пов'язані з поразками у війнах та з революціями.

Проблема економічної кризи актуальна у нашій країні чи не якнайбільше, порівняно протягом невеликого періоду часу в 15-20 років Україна постійно перебуває в стані постійної економічної кризи, яка то слабша, то підсилюється.

Список використаної літератури:

1. «Економікс», Кемпбелл Р. Макконнел, Стенлі Л.Брю, К. 1993
2. «Основи економічної теорії», А.Гальчинський, П. Єщенко, Ю. Палкін, К 1995
3. «Проведення грошової реформи», «Фінанси України», №2 1997.
4. Урядовий кур'єр. - № 160, 15.10.1994
5. «Монетарна політика та грошова реформа в Україні», В.Ющенко, «Економіка України та шляхи її подальшого реформування(матеріали всеукраїнської наради економістів)», К 1995, стр. 126-128
6. «Економічна деградація України», «День», 3 березня 1998.
7. «Фінанси України», №2, 1997.

УДК 336.748

Грабовська С. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІНФЛЯЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: РІВЕНЬ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дячун О.Д.

Інфляція як специфічна якість паперових грошей відома вже багато століть. Ще у 18 ст. з'явилася велика кількість наукових робіт, в яких розглядалась залежність між кількістю золота, срібла в Європі, ростом цін та розвитком виробництва. Найбільш яскравими представниками ідеї не обов'язкового зростання ціни при забезпеченні більших обсягів виробництва, тобто «Гроші стимулюють торгівлю», були так звані паперово-грошові меркантилісти Джон Лоу з його працею «Аналіз грошей та торгівлі» (1705), Якоб Вандермет - «Гроші відповідають всім речам»(1734), єпископ Берклі - «Вопрошающий» (1737), що зробили висновок, що повзуча інфляція може сприяти економічному зростанню, припускаючи при цьому наявність постійної ринкової нерівноваги.

Інфляція властива більшості економічно розвинутих країн світу і є основною проблемою в тих країнах, що розвиваються.

Інфляція – зростання загального рівня цін в країні впродовж певного періоду часу, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці.

Існує багато причин виникнення інфляційних процесів, найважливішими з яких є: надмірна емісія паперових грошей, дефіцит держбюджету, монополізація виробництва, економічні кризи, зовнішньо – економічні фактори.

Найпоширенішим методом виміру інфляції є індекс споживчих цін (Consumer Price Index, CPI), який розраховується для поточного періоду стосовно базового періоду.

Індекс споживчих цін відображає зміну вартості фіксованого споживчого набору товарів і послуг у поточному періоді щодо попереднього. Споживчий набір товарів і послуг - це набір найбільш представницьких і важливих для споживання домогосподарств товарів і послуг. Таким чином, вимірюючи ціни на ті самі товари й послуги в різних періодах, визначається індекс інфляції. Індекс інфляції, обумовлений як індекс споживчих цін є одним із ключових показників, які відбивають інфляційні процеси в країні. За статистичними даними інфляційні процеси протягом 1991 - 1993 рр набули в Україні найвищих темпів серед інших пострадянських держав. Інфляційні процеси 1991-2010 рр. в Україні спричинені їх багатофакторним характером, об'єктивними негараздами економіки, в томі числі значною мірою залежністю від зовнішнього енергопостачання.

Важливу роль в стабілізації економічної ситуації та приборканні інфляційних процесів в економіках перехідного періоду відіграє держава. Тому основними стабілізуючими заходами боротьби з інфляцією є: регулювання системи оподаткування, розвиток ринку цінних паперів, обмеження бартерних операцій, відмова НБ від прямого кредитування бюджетного дефіциту, запровадження комерційних платіжних інструментів, виплата заборгованостей, ін. У сучасних умовах в Україні для здійснення виваженої антиінфляційної політики слід, передусім, навчитись точно прогнозувати інфляцію.

Саме від реалізації цих та інших заходів залежить успішний розвиток України та її інтеграції в світове суспільство в якості рівноправного члена.

УДК 331.08

Губіна С. - ст. гр. ЕП-41

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ВИЗНАЧЕНИХ ФУНКЦІЙ BSC ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Смачило В.В.

Дослідження проблеми оцінки служби персоналу на підприємстві та ефективності управління персоналом має велике значення на сучасному етапі розвитку економічних стосунків, оскільки підвищення ефективності управління персоналом є визначальним чинником в умовах обмежених ресурсів та резервів, а персонал та його ефективна діяльність забезпечує стабільне зростання в умовах змінного ринкового середовища. В якості комплексної методики, яка б забезпечувала своєчасний, об'єктивний і всебічний аналіз роботи служби персоналу й вимірювала б ефективність діяльності працівників на підприємстві пропонуємо впровадження збалансованої системи показників (Balanced Score Card, BSC). Вчені-економісти на сьогоднішній день вже зробили декілька варіантів збалансованої системи показників (ЗСП), але самими обґрунтованими з них є Balanced Scorecard (BSC), яку запропонували Р. Каплан і Д. Нортон у 80-х роках.

На основі аналізу літературних джерел [1; 2] з даної проблематики пропонується така система, де всі збалансовані показники відповідають функціям, за які відповідає служба персоналу або її структурні підрозділи. У якості функцій та показників щодо управління персоналом підприємства визначено: реалізація політики управління персоналом (задоволеність роботою служби персоналу підприємства; кількість реалізованих на підприємстві кадрово-соціальних проектів), організація праці персоналу й мотивація (середній рівень заробітної плати; середній рівень компенсаційних, соціальних виплат; відхилення середньооблікової чисельності від планової; продуктивність праці; відхилення фонду оплати праці від бюджету (плану)), забезпеченість потреби в персоналі (рейтинг підприємства як роботодавця; відсоток внутрішнього заповнення вакансій; середній рівень витрат на найм одного працівника), управління складом співробітників (середній вік співробітників; рівень освіти посадових осіб підприємства; середній стаж роботи посадових осіб підприємства; коефіцієнт плинності кадрів; коефіцієнт обігу за прийомом; коефіцієнт обігу за звільненням; коефіцієнт постійності (стабільності) кадрів; коефіцієнт співвідношення основного і допоміжного персоналу), адаптація персоналу (відсоток працівників, що звільнилися, зі стажем менше 3 років), розвиток персоналу (відсоток співробітників включених в оперативний і стратегічний кадровий резерв; відсоток, що звільнилися із числа кадрового резерву; відсоток призначень співробітників із числа кадрового резерву; частка тих, хто вносить раціоналізаторські пропозиції тощо), оцінка персоналу (відсоток фахівців, що пройшли атестацію; кількість працівників, які пройшли психофізіологічну діагностику), навчання персоналу (відсоток тих, хто пройшов навчання; середній обсяг витрат на розвиток однієї людини), розвиток корпоративної культури (рівень задоволеності станом організаційної культури; кількість загальних зборів проведених протягом року).

Література: 1. Е.В. Петров, А.А. Югов, О.В. Гурина. Видимый результат, или система сбалансированных показателей для службы персонала [Електрон. ресурс].–Доступный з: http://www.iteam.ru/publications/human/section_45/article_2708/. 2. Нортон Д.С., Каплан Р.С. Организация, ориентированная на стратегию / Пер. с англ.: Олимп – Бизнес, 2004. – 392 с.

УДК 331.314

Гуменна О. - ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Синькевич Н.І.

На сьогодні ефективна інноваційна діяльність є основою економічного зростання як окремо взятого підприємства чи галузі, регіону чи країни загалом. Інновації набувають все більшої актуальності у світі, де основними джерелами добробуту та визначними факторами виробництва стають нововведення та творчі досягнення людей. Саме вони дають змогу підприємству здобути значних переваг у конкурентному середовищі і зайняти панівне становище, у будь-якій сфері діяльності, шляхом створення нового продукту, впровадження технічного процесу або економіко-організаційної методики, що спрямовані на вдосконалення виробництва, покращення, якості споживання, рівня життя.

Невід'ємною властивістю інновації є науково-технічна новизна та практичне застосування у виробництві. Для компаній, які базують свою політику на використанні передових технологій, можливі певні варіанти стратегічної поведінки.

По-перше, прагнення зберегти становище науково-технічного і технологічного лідера. По-друге, швидке копіювання технологічних нововведень інших компаній, вихід на ринок зі схожою продукцією або цілеспрямоване підвищення ефективності випуску виробів на основі традиційних технологічних рішень. По-третє, оптимізація портфеля технологій, тобто вибір технологічної орієнтації.

У сучасних умовах інновації, впроваджені на підприємстві, змінюють поточну виробничу діяльність, вводячи в неї елементи невизначеності і ризику. Ризик пов'язаний з тим, що новий виріб, можливо, взагалі не вдасться створити або він буде виготовлений з порушеннями встановлених термінів, або з відхиленнями від запроєктованої якості, складно налагодити постачання потрібними матеріалами, провести атестацію продукції, буде порушено договори постачання. Негативні ризикові сторони впровадження нововведень, проте, не можуть служити причиною повного відмовлення від інновацій. Питання може стосуватися лише того, яку стратегію інновації вибере підприємство або об'єднання, виходячи з конкретних економічних обставин, цілей організації у відношенні певних продуктів і ринків, дій конкурентів.

Розвиток і впровадження інновацій відбувається різними способами залежно від національних особливостей, галузі суспільного виробництва, розміру капіталу фірми та ін. Але розвиток інноваційної діяльності обов'язково потребує підтримки з боку держави, яка провадить державне регулювання інноваційної діяльності. Це особливо характерно для України, де велика кількість державних підприємств і організацій, що здійснюють розробку інновацій, не підтримується зацікавленість приватних компаній в інвестуванні інноваційних проектів у зв'язку з високим ступенем ризику даної сфери і необхідністю великих капіталовкладень в умовах недостатнього розвитку кредитного ринку та фінансування з боку держави. Для забезпечення конкурентоздатності підприємства, керівник повинен обирати інноваційну стратегію, яка б відповідала загальній стратегії розвитку організації, була прийнятною для неї за рівнем ризику й передбачала готовність ринку до сприйняття новизни.

УДК 658.5

Гупка В. - ст. гр. БМ-52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНКИ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО І ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФІРМИ

Науковий керівник: ст. викл. Гевко В.Л.

Жодна виробнича система не функціонує у вакуумі, вона знаходиться в сильно диференційованому середовищі. Зовнішнє середовище включає всі сили й організації, з якими фірма зіштовхується у своїй повсякденній і стратегічній діяльності. Буквально все, що можна назвати поза фірмою, може бути включене в це поняття, оскільки всі елементи середовища можуть чинити на неї вплив. Середовище ніколи не буває стабільним. І кожна організація не тільки повинна знати своє середовище "існування" і природу його змін, але звичайно і вміти реагувати на ці зміни: невдача в пристосуванні до середовища виліється в невдалий бізнес взагалі.

Динамізм та високий ступінь невизначеності чинників зовнішнього середовища значно ускладнюють процедури розробки та прийняття управлінських рішень. Тому, керівники як закордонних, так і вітчизняних підприємств гостро відчують потребу в систематичній, оперативній та всебічній інформації про стан та можливі зміни, які відбуваються у зовнішньому середовищі. Разом з тим, в реальній практиці більшість українських підприємств не приділяють належної уваги чинникам зовнішнього середовища, що значною мірою обумовлено недостатньою розробленістю теоретичних та методологічних основ організації її дослідження з урахуванням національної, регіональної та галузевої специфіки.

Необхідно відзначити, що значна кількість розробок в області дослідження зовнішнього середовища організації приділяє основну увагу вивченню лише окремих її чинників. Разом з тим, сучасна ринкова ситуація потребує комплексного дослідження зовнішнього середовища на основі інтеграції різноманітних економічних, соціально-політичних, правових та технологічних аспектів.

Для того щоб визначити стратегію поведінки організації та втілити цю стратегію в життя, керівництво повинне мати поглиблену уяву про тенденції розвитку зовнішнього і внутрішнього середовищ. При цьому зовнішнє середовище, поряд із внутрішнім, вивчається стратегічним управлінням в першу чергу для того, щоб розкрити ті загрози та можливості, які організація повинна враховувати при визначенні своїх цілей та задач, при їх досягненні, а також для більш ефективного використання свого потенціалу.

Дійсно, своє призначення фірма формулює в умовах певного складу, структури і стану зовнішнього середовища, що визначають систему можливостей фірми із задоволення певних потреб ринку, а внутрішнє середовище організації є джерелом життєвої сили фірми. Воно вміщує в собі той потенціал, що дає можливість організації функціонувати, а, отже, існувати і виживати у певному проміжку часу.

Тому для створення ефективної системи стратегічного управління компанії перш за все необхідно провести стратегічний аналіз ситуації, що склалася в зовнішньому та внутрішньому середовищах підприємства. Дані, отримані за такого аналізу, відіграють роль так званої бази для визначення загальної концепції та способів управління фірмою.

Гупка В.В.- ст. гр. БМ-52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Науковий керівник: Шведа Н.М.

Розвиток ринкових відносин в Україні здійснюється в умовах нестабільності зовнішнього середовища бізнесу. Це викликає необхідність вирішення проблем гнучкої адаптації підприємств до зовнішніх змін у процесі досягнення цілей їх дальшого розвитку на основі використання сучасних досягнень науки управління. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності стратегічне управління, зростає роль і значення процесу розробки та реалізації стратегії підприємства.

Стратегія - це довгостроковий якісно визначений напрям розвитку організації, спрямований на закріплення її позицій, задоволення споживачів та досягнення поставлених цілей. Вона розробляється для того, щоб визначити, в якому напрямку буде розвиватись компанія, та приймати рішення при виборі способу дій.

Для забезпечення ефективного функціонування вітчизняних підприємств виникає необхідність наукового обґрунтування стратегій їх розвитку, застосування комплексного підходу, згідно з яким стратегія – це не тільки засіб досягнення цілей і здійснення місії, це – програма функціонування підприємства в зовнішньому середовищі, взаємодії з конкурентами, задоволення клієнтів, реалізації інтересів акціонерів, зміцнення конкурентних позицій підприємства. При цьому у стратегії домінуючим елементом повинно бути стратегічне мислення, яке спрямовує підприємство до постійного творчого пошуку, втілення новаторських ідей в усіх аспектах діяльності. З цих позицій формування стратегії розвитку підприємства визначено як системний процес, який дозволяє на засадах стратегічного мислення як домінуючої логіки проаналізувати суть умов, в яких працює галузь, визначити місію, цілі і завдання підприємства, розробити головні напрями та заходи збалансованості його розвитку в умовах динамічної зміни зовнішнього середовища при максимальному використанні всіх наявних ресурсів підприємства.

Тенденції сучасного розвитку економічної ситуації в Україні характеризуються високим динамізмом, активізацією структурних зрушень на користь сфери послуг, загостренням конкурентної боротьби. Набувають ознак комплексності, взаємодоповнюваності та взаємопричинності процеси у зовнішньому середовищі. Ці явища обумовлюють необхідність наукового пошуку нових механізмів і методів стратегічного управління розвитком підприємства.

В Україні теорія і практика стратегічного управління ще не зайняли належного місця. Українським підприємствам значно важче застосовувати стратегічне управління, зважаючи на складні умови господарювання, брак коштів для впровадження інноваційних процесів, ще не досить цивілізовані форми конкурентної боротьби. Ситуація також ускладнюється неузгодженістю процесів, які відбуваються всередині підприємств, неадекватним ринковим вимогам щодо управління господарською діяльністю.

УДК 658.566

Данчак М. – ст. гр. БМмз-61

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ В КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАПАСІВ

Науковий керівник: к.т.н., доц. І.Б. Гевко

Управління матеріальними запасами визначається як група функцій управління, що підтримують повний цикл потоку матеріалу від закупки та внутрішнього контролю за перетворенням матеріальних запасів в готовий продукт і контролю в процесі здачі на склад, до доставки та розповсюдження закінченого продукту.

Якість і ефективність управління матеріально-технічними запасами підвищується за рахунок автоматизації рутинної праці. Тому доцільно впроваджувати автоматизовану систему класифікації запасів, що дозволяє отримувати значне скорочення витрат на управління запасами. Така система передбачає розподіл запасів за класифікацією ABC і XYZ і до кожної категорії використання окремої системи управління запасами: до категорій A і B - “Фіксована величина замовлення”, а до категорії C - “Фіксований період часу”.

На базі існуючих систем управління запасами розроблено програму розподілу запасів за класифікацією ABC і XYZ (приклад представлено на рисунку 1). З її допомогою запаси класифікуються за ціною ознакою по класифікації ABC та за обсягом споживання по класифікації XYZ. Найдорожчі запаси відносяться до категорії A, середньої вартості – до категорії B, малої вартості – до категорії C. Запаси з найвищим попиту відносяться до категорії X, середнього попиту – до категорії Y, низького попиту – до категорії Z.

Також нами розроблено блок-схему алгоритму та програму автоматизованого управління матеріально-технічними запасами в якій використано існуючі моделі “Фіксованої величини замовлення” і “Фіксованого періоду часу” та класифікацію ABC. Ця програма дозволяє здійснювати постійний контроль та вести облік за обсягами запасів. При її використанні оптимізуються кошти, які інвестуються в запаси, скорочуються втрати від запасів, в яких передчасно завершується термін придатності, спрощується система обліку і скорочуються витрати на утримання матеріально-технічних запасів тощо.

Запаси	Вартість	Обсяг реалізації	Запаси по А			Обсяг реалізації по А			Обсяг реалізації по Х			Обсяг реалізації по Y			Обсяг реалізації по Z		
			Запаси A	Запаси B	Запаси C	A	B	C	X	Y	Z	X	Y	Z	X	Y	Z
АБРАКАДАБРА	2,14	3				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	3,16	12				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	4,14	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	40,22	30				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	18,49	1				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	10,57	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	11,93	1				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	10,57	1				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	5,87	6				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	17,87	1				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	9,16	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	4,37	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	11,35	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	27,27	45				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	20,02	62				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	4,36	5				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	4,36	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	4,36	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	1,35	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	2,01	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	38,44	4				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	2,98	45				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			
АБРАКАДАБРА	2,13	67				АБРАКАДАБРА	100	10				АБРАКАДАБРА	50	10			

Рисунок 1. Розподіл запасів при їх класифікації за категоріями ABC і XYZ.

УДК 339.13

Дембіцька Н. – ст. гр. БКмз-61

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ

Науковий керівник: к.е.н., професор Федорович Р. В.

Особливістю даного етапу ринкових перетворень в Україні є саме те, що багато проблем нинішніх підприємств у плані прибуткового збору за свою продукцію неможливо вирішити просто так, а потрібно шукати нові ринкові можливості, покладаючись на дослідження факторів зовнішнього макро- та мікроринкового середовища. Маркетингова інформація щодо якості тих чи інших ринків, а також споживчі мотивації є базою розробки комплексу маркетингу, організації продукту, ціни, каналів розподілу, просування та складання на цій основі планів виробничо-збутової діяльності.

Необхідно підкреслити дуже важливу особливість існуючих підходів деяких українських вчених і практиків, які послуговуються неправомірним трактуванням суті маркетингової діяльності в сучасних умовах і яка зводиться до "аргументів", що ми нібито завжди займалися проблемами збуту, матеріально-технічним постачанням, і що це був не маркетинг, який сьогодні, мовляв, поглинув увесь здоровий глузд давно вивіреного господарювання.

Така точка зору є не тільки консервативною - вона свідчить про погане розуміння господарниками старого зразка теорії та методології ринкової економіки. Але ж, скажімо, реклама, що сьогодні розглядається як елемент комплексу маркетингу, виникла набагато раніше, ніж теорія і практика маркетингу. Те ж саме стосується і збуту, ціноутворення, розробки товарів. Але принципи, цілі, характер планування цих процесів був принципово іншим і відображав ринкові відносини стадії перевищення пропозиції над попитом на макроекономічному рівні. І всі ці напрями діяльності, підходи до управління підприємством з урахуванням його виробничих можливостей, завдання щодо збуту, цін, реклами — все було спрямоване на максимізацію випуску продукції.

Сьогодні об'єктивно змінюються як підхід до управління організаційними структурами, що орієнтований на пристосування внутрівиробничих можливостей до вимог зовнішнього маркетингового середовища, так і саме розуміння понять "ринок", "збут продукції", "конкуренція". Цей підхід породжує принципово новий напрям у науці, що пов'язаний з аналізом і передбаченням змін цих факторів, проведенням маркетингових досліджень як основи формування ринково-продуктових стратегій. Відповідно змінюються і підходи до планування збуту, реклами, ціни, розробки товару — вони стають елементами комплексу маркетингу на цільових ринках.

Підбиваючи підсумок перших десяти років становлення та розвитку маркетингової теорії і практики в Україні, необхідно ще раз підкреслити, що сьогодні вже можна констатувати становлення української школи маркетингу. Але при цьому варто зазначити, що багато напрямків маркетингових новацій потребують подальшої розробки. Це стосується проблем моделі поведінки споживачів на різноманітних ринках, дослідження ринків високих технологій, питань, пов'язаних з процесом розробки товарів, статистичних методів обробки маркетингової інформації та багато чого іншого.

УДК

Демчук І. – ст. гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ

Науковий керівник: к.т.н., доцент Рогатинська О. Р.

Однією з проблем управління інвестиційним процесом є проблема порівняння інвестиційних проектів. З суто фінансової точки зору такий проект - це потік платежів, тобто послідовність моментів часу, кожному з яких відповідає певна величина платежів або надходжень. Як оцінювати в цілому такі потоки, як їх порівнювати? З багатьох характеристик потоків платежів було розглянуто два:

- ✓ чисту приведену величину, або чисту поточну вартість NPV (Net Present Value),
- ✓ внутрішню норму прибутковості, або прибутку IRR (Internal Rate of Return).

При визначенні NPV, як відомо, для приведення величин платежів і надходжень до одного моменту часу використовується постійний дисконт-фактор. У реальності дисконт-фактор є функцією від часу, яка неповністю заздалегідь відома і залежить від динаміки банківської процентної ставки та індексу інфляції (іноді інших факторів, наприклад, плати за ризик). Крім того, розміри і моменти здійснення платежів і надходжень можуть бути відомі лише з деякою точністю. Отже, як функція від невизначених (розмитих) величин NPV сама є невизначеною. Лише частково цю невизначеність можна зняти, розглядаючи NPV як функцію однієї незалежної змінної - дисконт-фактора. Якщо всі перераховані невизначеності можна описати інтервалами, то NPV також описується інтервалом, межі якого можна розрахувати за допомогою підходів, розвинених в статистиці інтервальних даних.

Внутрішня норма прибутковості IRR - це значення постійного дисконт-фактора q , при якому $NPV(q) = 0$. На жаль, при "невдалому" розподілі надходжень і платежів рівняння $NPV(q) = 0$ може мати не одне, а багато рішень. Проте, є й інші причини, за яких IRR не завжди можна використовувати для порівняння потоків платежів. Крім того, у випадку IRR є ті ж джерела невизначеності, що і для NPV-розмитість дисконт-фактора, моментів і величин надходжень і платежів.

Отже, враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що розглянуті характеристики інвестиційних проектів NPV і IRR, як і будь-які інші, мають невизначеності. Ігнорувати цю об'єктивну обставину, завищувати точність економічних розрахунків – означає вводити в оману замовників розрахунків.

Як же діяти при аналізі інвестиційних проектів? Існує два підходи:

по-перше, потрібно враховувати наявні невизначеності і застосовувати ті чи інші способи аналізу невизначених величин, зокрема, розроблені в теорії нечітких множин і в статистиці об'єктів нечислової природи. Потрібний більш ретельний економіко-математичний аналіз ситуації, що припускає побудову відповідних економетричних моделей, розробку та / або застосування необхідного програмного забезпечення. А для цього потрібні кадри, час і гроші;

по-друге, замість розрахунків потрібно звернутися до інтуїції фахівців, застосувавши сучасні методи експертних оцінок, зокрема, засновані на зборі експертами оцінок у вигляді нечислових економічних величин і їх аналізі методами статистики об'єктів нечислової природи. Для практичного використання представляється перспективним оцінювання у вигляді інтервалів (окремий випадок застосування теорії нечітких множин) і відповідно їх аналіз методами статистики інтервальних даних.

УДК 331

Демчук І.–ст. гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ВВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ У НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ І-ІІІ СТУПЕНІВ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Дмитрів Д.В.

Враховуючи рішення Міністерства освіти і науки про зменшення ваги шкільних підручників, було визначено такі варіанти вирішення проблеми: √ поділити їх на частини; √ виготовляти з легкого картону; √ зробити їх в цифровому форматі.

Оптимальним варіантом є випуск електронних підручників, тобто у цифровому форматі. З метою виявлення позитивних та негативних сторін спеціалістами був проведений експеримент в одній із Харківських шкіл, під час якого завдяки Сполученим Штатам Америки учні цієї школи були забезпечені такими книгами фірми RocketBook. Варто зауважити, що з книгою можна працювати лише при освітленні, без світла вона не працює. Екран десь 9,7 дюйма, це менше формату листа А4, дає можливість проглядати до 7 000 сторінок і розрахований на 170 годин роботи. Тобто, приблизно 10 днів дитина може користуватися, не підзаряджаючи пристрій. Акумулятор потрібен лише для того, щоб пролистувати сторінки, а вже читати можна від освітлення.

Результати експерименту вказують на такі переваги: прийнятні габарити екрану, що дозволяє нормально читати текст; екран практично не шкідливий для зору; тривалий час роботи без підзарядки, що дає можливість послідовно вивчати матеріал.

Звичайно, це буде дуже важливим додатковим електронним засобом для навчання. Сама електронна книга коштує близько 2 700 гривень, на противагу планшетному комп'ютеру, який коштує 3500-4500 гривень.

Також слід звернути увагу на існуючі недоліки, а саме:

▪ чорно-білий варіант, тобто неможливість демонструвати мультимедіа; ▪ книга повільно перелистується; затримка з текстовою картинкою; ▪ неможливість демонстрації тривимірні системи; ▪ складність у використанні для педагогів-фізиків чи математиків, бо потрібно відображати моделі в кольорі та в просторі; ▪ особливо виражений негативний вплив на динаміку працездатності спостерігається в учнів молодших і середніх класів у процесі користування електронним підручником як засобом навчання протягом тривалого часу; ▪ напруження зорової системи як основного каналу сприймання інформації, проблеми опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи.

Враховуючи позитивні та негативні сторони даного питання, доцільно провести:

✓ аналіз особливостей роботи органів зору учнів у процесі навчання з використанням електронних підручників. З'ясувати, які чинники покращують, а які погіршують здоров'я учнів, і, виходячи з цього, розробляти відповідні заходи, керуючись принципом «не зашкодь» здоров'ю;

✓ розробку та встановлення вимог щодо оптимізації роботи зорової системи учнів у процесі використання електронного підручника;

✓ розробку та дотримання санітарно-гігієнічних вимог до облаштування робочих місць учнів;

✓ розробку нормативів граничного навантаження під час використання електронних підручників у процесі навчання.

УДК 657.44

Дергак Н. – ст. гр. БОМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Королук Т.М.

Серед вчених-економістів як в Україні, так і в зарубіжних країнах немає однозначного визначення витрат. В положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” “витрати” визначено як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення між власниками).

С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко трактують витрати як зменшення активів або збільшення зобов'язань в процесі господарської діяльності для отримання вигоди в майбутніх періодах (не спожиті витрати) або для отримання доходів у звітному періоді (спожиті витрати), що в цілому відповідає нормативному визначенню.

Н.М. Ткаченко трактує витрати як спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировину, матеріали, амортизацію основних засобів, працю працівників, зайнятих у процесі виробництва теперішньому з відповідними на неї нарахуваннями та інші).

А.А. Мазаракі та співавтори зазначають, що витрати підприємств за економічною сутністю є затратами живої і уречевленої праці на здійснення господарської діяльності, а за натурально-речовим складом є спожитою частиною ресурсів.

Ю.С. Цал-Цалко дає визначення витрат з двох точок зору: перша – це витрати підприємства в цілому, як сума зменшення вартості активів або зменшення власного капіталу (збиток); друга – це витрати структурного підрозділу, як вартість використаних в технологічному процесі ресурсів, що складає виробничу собівартість продукції, створеної в даному структурному підрозділі.

Професор Л.В. Нападівська стверджує, що витрати згідно з національними стандартами означають використання (відтік) грошових коштів.

Л.Г. Пушкар трактує витрати, як суму спожитих на виробництво товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів).

А.М.Турило, Ю.Б.Кравчук, А.А. Турило стверджують, що витрати – це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживчих ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети.

Проаналізувавши точки зору окремих вчених-економістів щодо сутності витрат, слід зазначити, що вони є різними, але їх об'єднує те, що витрати – це спожиті ресурси, які були понесені в процесі діяльності.

Отже, витратами доцільно називати повністю або частково використані у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства запаси, інтелектуальні ресурси, а також зменшення (погашення) зобов'язань підприємства перед бюджетом, кредиторами й іншими юридичними та фізичними особами.

УДК. 336.22

Джумак В. - ст. гр. БФм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вацик Н.І

Українська податкова система є однією з найбільш складних і найменш ефективних не тільки серед країн європейського регіону, а й у глобальному порівнянні, що регулярно підтверджують міжнародні звіти та рейтинги, дослідження вітчизняних економістів, а також оцінки інвесторів, що працюють в Україні. У рейтингу податкових систем Paying Taxes 2010, підготовленому Світовим банком спільно з PriceWaterhouseCoopers, Україна посіла 181 місце зі 183 досліджуваних країн [3, с.79].

Ключовими негативними чинниками, що визначають надто низькі конкурентні позиції української податкової системи, є такі:

- Складність системи адміністрування податків. Через недосконале законодавство, а також значний обсяг бюджетних втрат від оптимізації оподаткування податкова служба запроваджує додаткові заходи та обмеження, під дію яких досить часто потрапляють і сумлінні платники податків.

- Нераціональний розподіл податкового тиску між факторами виробництва. Основний податковий тиск здійснюється на капітал і людські ресурси, які в сучасних умовах є рушіями становлення інвестиційно-інноваційної моделі економіки [1, с.8].

- Безсистемне та невиправдане надання податкових пільг і звільнень. Широкий перелік податкових преференцій викривлює фіскальний простір, надаючи окремим підприємствам більш вигідні вихідні позиції, що знижує конкурентоспроможність СПД, які не мають можливості лобювати надання їм податкових пільг.

- Відсутність сталих орієнтирів реформування податкової системи. Кожен новий уряд вирішує поточні завдання, без урахування наслідків своєї політики в майбутньому.

Для подолання цих проблем реформування податкової системи має включати:

- Зменшення податкових ставок і спрощення систем обліку

- Відмову від практики надання необґрунтованих пільг.

- Удосконалення системи контролю за нарахуванням та сплатою податків.

- Розроблення довгострокової науково обґрунтованої стратегії розвитку держави.

Значний кроком на шляху вдосконалення податкової системи України стало прийняття Податкового кодексу, що набрав чинності 01.01.2011 року. Про це свідчить зменшення кількості податків та зборів: загальнодержавних з 29 до 19, місцевих податків і зборів - з 14 до 5; поступове зниження ставки податку на прибуток до 16 % та ПДВ до 17%; удосконалення амортизаційної політики; адаптація норм Податкового Кодексу України до принципів і директив Європейського Союзу [2].

Список використаних джерел

1. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? [Електронний ресурс] : http://old.niss.gov.ua/book/Zhalilo_podatkova/Zalilo_podatkova.pdf.
2. Податковий кодекс України станом від 01.01.2011 р. [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
3. Brook P. Paying Taxes 2010: The global picture / PricewaterhouseCoopers, World Bank Group / P.Brook. – Washington, D.C., 2009. – P. 77-88.

УДК. 336.22

Дідух А.П. – ст. гр. Екк-51м

Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕТОД МОДЕЛЕЙ У ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Камінська Н.І.

Економічне прогнозування ґрунтується на виявленні стану та можливих напрямків розвитку економічних явищ і процесів економічної системи на різних рівнях. Прогнозування господарської діяльності для найбільш повного і достовірного відображення процесу функціонування підприємства передбачає розробку економіко-математичних моделей.

Моделювання (з англ. modelling) — це особливий пізнавальний метод теоретичного та практичного опосередкованого пізнання, коли суб'єкт замість безпосереднього об'єкта пізнання вибирає чи створює схожий із ним допоміжний об'єкт-замісник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення. Економічне моделювання припускає опис економічних процесів і явищ у вигляді економічних моделей. Модель – це умовне зображення об'єкта, що відображає його найістотніші характеристики, які необхідні для проведення дослідження. Економічні моделі можна поділити на дві основні групи: матеріальні (предметні, фізичні) та ідеальні (уявні, математичні, кібернетичні, графічні, імітаційні). Економіко – математична модель не є простим віддзеркаленням дійсності, вона повинна відображати найбільш істотні (характерні риси) досліджуваного об'єкта. Також модель повинна відповідати встановленим критеріям, опиратися на основні положення економічної теорії. Будь-яка модель виконує в першу чергу прогностичну функцію, без якої побудова її була б недоцільною для теорії і тим більше для практичного використання. Одна з найважливіших вимог до економіко – математичної моделі полягає в можливості адекватно відображати її економічні процеси. Адекватність моделі — це дещо умовне поняття, оскільки повної відповідності моделі до реального об'єкта не може бути. Це є однією з характеристик економіко-математичного моделювання. Побудова математичної моделі означає перехід від змістовного опису об'єкта моделювання до формального і дає змогу застосувати для дослідження властивостей об'єкта формальні перетворення, його описи, характер яких залежить від виду математичної моделі, тобто в результаті від розглядуваного завдання. Побудова економіко – математичних моделей – це складний та творчий процес.

Крім того, математична модель може бути засобом перевірки правильності сформульованих наукових гіпотез або сподіваного економічного розвитку. За умови правильно закладених у модель гіпотез, висновки одержані завдяки моделі є також правильними. Якщо закладені передумови неправильні, то порівняння результатів моделювання з реальною дійсністю покаже неспроможність даних передумов. Перевірка адекватності економіко-математичних моделей не є простою. Вона обтяжена складністю вимірювання економічних величин. Але без такої перевірки застосування результатів моделювання в аналізі та управлінських рішеннях може не лише виявитися малокорисним, а й призвести до негативних наслідків. Практичними завданнями економіко-математичного моделювання є, насамперед, аналіз економічних об'єктів і процесів, економічне прогнозування, передбачення розвитку економічних процесів, вироблення управлінських рішень на всіх рівнях господарської ієрархії управління. Економіко-математичне моделювання можна вважати одним з найефективніших підходів до здійснення прогнозування та управління економічними системами.

УДК 330.332

Довгошия Н. – ст.гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Сороківська О.А.

Молокопереробна галузь за своїм економічним потенціалом прибуткова, експортно-орієнтована, інвестиційно-приваблива сфера виробничо-економічної діяльності завдяки короткому періоду окупності вкладених інвестицій. За даними Державного комітету ветеринарної медицини на 1.01.10 р. зареєстровано 367 функціонуючих підприємств, що розташовані в кожній області, загальною потужністю переробки 18 млн. тонн молока на рік та асортиментом молочної продукції 300 видів. Але фактично підприємства використовують свої потужності менше, ніж на половину.

Оцінюючи стан молокопереробної галузі, важливо визначити слабкі та сильні сторони, можливості і загрози, що є передумовою побудови нової інвестиційно-інноваційної стратегії її розвитку.

На сучасному етапі розвитку промисловості мають місце як стримуючі, так і стимулюючі фактори. Стримуючими факторами для підприємств залишаються техніко-технологічна відсталість виробничих потужностей та невпорядкованість інвестиційно-інноваційних процесів, низька якість та недостатні обсяги сировини, сезонне коливання її надходження, низька товарність молока-сировини. Стимулюючими факторами є незамінність складових елементів молочних продуктів, життєва необхідність та високий рівень їх споживання, зростання попиту на молочні продукти в світі та можливість інтеграції на нові перспективні ринки СНД, ЄС.

Для усунення негативних факторів розвитку підприємств молокопереробної галузі необхідно забезпечити ефективне державне регулювання, стимулювання інвестиційної діяльності, спрямоване на пріоритетні напрями інвестування, при цьому залучаючи та ефективно використовуючи всі можливі джерела інвестування.

Для успішного розвитку молокопереробної галузі в умовах СОТ та ЄС на короткострокову перспективу повинна бути побудована стратегія задоволення попиту на внутрішньому ринку і ринках СНД за рахунок асортименту, ціни і якості. Середньо- і довгострокова перспектива – це входження на ринки ЄС та світу, в першу чергу шляхом впровадження і гармонізації міжнародних стандартів якості та безпеки.

Молокопереробна галузь є складовою аграрної моделі економіки, яка потребує активізації інвестиційної діяльності. Ефективність управління нею залежить від трьох головних механізмів: менеджменту на мікрорівні, ринкового механізму і державного регулювання. Перші два механізми працюють за сприятливих умов, створених третім, шляхом забезпечення сприятливого інвестиційного клімату. Реалізація стратегії розвитку та інтеграції молокопереробної галузі на даному етапі потребує саме державного регулювання, стимулювання, контролю інвестиційної діяльності, тому що саме держава може забезпечити макроекономічні передумови для ефективної інвестиційної діяльності шляхом створення сприятливих умов для її розвитку. Інвестиційна діяльність підприємств молокопереробної промисловості повинна базуватись на стратегічних завданнях АПК, враховуючи особливості розвитку молокопереробної промисловості та молокопродуктового підкомплексу загалом у регіонах.

УДК – 330.332

Дорош М.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Науковий керівник: д.е.н., професор Вовк В.М.

Суттєве структурне й динамічне ускладнення світової системи господарювання потребує нагального звернення до глибинних проблем економічної науки, серед яких чи не найголовніше місце посідають питання, пов'язані з розумінням і ефективним використанням споживчого потенціалу сучасної «економічної людини». Проблема людини в економіці, зокрема людини-споживача, є однією з найбільш складних, а починаючи з другої половини ХХ ст. вона стає найбільш актуальною і домінантною.

Слід зазначити, що і будь-яка економічна система містить в собі тісний зв'язок між виробниками та споживачами. А це в свою чергу, ще більше зумовлює сучасних економістів досліджувати ринок з точки зору концентрації споживача на ринку. Адже не можна виробляти продукцію, яка є незатребувана на ринку, або ж виробляти ту продукцію, яка не буде мати попиту серед споживачів і взагалі не буде конкурентно здатною.

Відповідно, правильний аналіз поведінки споживачів на тому чи іншому ринку дає змогу правильно реагувати економічній системі на нові ринки та підвищувати ефективність загалом такої економічної системи. Це в свою чергу дозволяє покращити управління підприємством та отримати значно більші прибутки.

Зрозуміло, що поведінка споживачів залежить від потреб і потрібно робити наголос на потребах, за умови визначення однозначної корисності їх задоволення для людини, дозволяє звести різноманітність особистісних виявів до визначеного кола типових наборів потреб, більш-менш універсальних для людства в цілому. Саме тому в дальшому розгортанні базового поняття «споживач» більшість дослідників виділяють у цьому складному явищі як мінімум три рівні розгляду особистості – індивідуальний, груповий і масовий.

Процес розвитку потреб виражається, по-перше, в ускладненні їхньої структури, по-друге, у загальному зростанні їхньої кількості і, нарешті, по-третє, у прискоренні процесу заміни одних локальних потреб іншими. У цьому значенні конкретні потреби мають перехідний характер, оскільки усвідомлюються як необхідність у конкретних формах наявного світу.

Підсумовуючи, дослідження поведінки споживачів є як ніколи актуальним питанням сьогодення. І найбільш ефективним методом цього дослідження є математичне моделювання поведінки споживачів на ринку за різних ринкових умов. Будуючи моделі споживання тої чи іншої продукції на ринку або ж надання послуги, ми отримуємо відповіді на те, як регулювати вироблену продукцію чи обслуговування надання послуги на ринку, яка продукція чи послуга матиме значний попит, а яка ж навпаки матиме значно менший попит. Така прогнозованість дає можливість підприємству значно полегшити його управління та приймати далекоглядні економічні рішення.

УДК 621.326

Дручок Ю. - ст. гр. БФ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Артеменко Л. Б.

Порівняно із країнами з розвинутою ринковою економікою, рівень потужності розвитку фондових бірж України, показником якого є капіталізація, надзвичайно низький і становить лише 0,4% від сукупного світового ВВП, у той час як США-21,1%, В Японії-7%, Німеччини-4,5%, Росії-2,6%. У 2010 р. торгівля цінними паперами в Україні здійснювалась на десяти фондових біржах.

Найбільший обсяг угод зафіксований на ФБ ПФТС, її результат склав 46,6% від загального обсягу торгів. Іншими лідерами минулорічних торгів стали ФБ «Перспектива» -27,9% та «Українська біржа»- 20,9%.

Можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення діяльності ФБ:

1) запровадження в практику функціонування фондових бірж електронного документообороту, що сприятиме зменшенню ризиків взаємодії учасників біржі та підвищенню її ліквідності;

2) впровадження нових торговельних систем і платформ, розвиток технології Інтернет-трейдингу;

3) розробка загальнодержавної довгострокової стратегії розвитку фондових бірж із урахуванням особливостей національної економіки та особливостей розвитку світового фондового ринку;

4) забезпечення поетапного створення єдиного центрального депозитарію України та удосконалення системи обліку прав власності на цінні папери;

5) сприяння підвищенню прозорості операцій на фондовій біржі та удосконалення діяльності її торговельних майданчиків з метою визначення вартості цінних паперів вітчизняних емітентів

(створити повну інформаційну базу основних індикаторів фондового ринку, сприяти консолідації діючих бірж та організаторів торгівлі);

6) запровадження загальнонаціональної системи моніторингу та єдиної методології розрахунку капіталізації фондової біржі.

Отже, можна стверджувати, що проблема забезпечення високого рівня розвитку фондових бірж України є особливо актуальною. Її вирішення потребує розроблення програми державної підтримки біржового ринку з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей. Основою даної програми повинно бути забезпечення інформаційної відкритості, прозорості та забезпеченості біржової діяльності.

УДК 339.138

Дубовіцька Н. – ст. гр. БМ-52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СПИРТО-ГОРІЛЧАНОЇ ГАЛУЗИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Мосій О.Б.

У лікєро-горілчаній галузі в 2008-2010 рр. відбувалося зменшення обсягів виробництва: якщо в 2008 р. було вироблено понад 30 млн. декалітрів алкогольних напоїв, то у 2010 р. - менш як 20 млн. декалітрів у офіційному секторі економіки. В Україні щорічно споживається понад 30 млн. дек. алкогольних виробів. Левова частка алкоголю, зокрема й фальсифікованої продукції, викидається на ринок з нелегального виробництва. Понад 50% алкогольних напоїв у закладах торгівлі не відповідають нормативам Держстандарту. Незаконне виробництво та реалізація алкогольних напоїв дозволяє ділкам тіншового бізнесу отримувати великі та не контрольовані державою прибутки і не сплачувати податки до бюджету. При цьому тіншовий бізнес легко виграє конкуренцію у добросовісних підприємців. Не можна також забувати, що алкоголь, вироблений з недоброякісної сировини, становить загрозу для життя і здоров'я споживачів.

Як відомо, проблема фальсифікації товарів є дуже актуальною для України. І найпривабливішою в цьому для фальсифікатів є підакцизна алкогольна продукція, через її високу рентабельність, яка досягається за уникнення від сплати акцизного збору та ПДВ. Які складають три чверті ціни легальної горілки. За неофіційними даними, рентабельність підпільної гуральні може досягати 500-1000%. Наявність на вітчизняному ринку величезної кількості фальсифікатів наразі вигідна надто багатьом тіншовикам. Посилює цю тенденцію і низька платоспроможність населення, що вкрай загострює цінову конкуренцію, тому як сфальсифікований товар на 15-30% дешевший за оригінал. Обсяги нелегального ринку виглядають просто загрозливо. Одразу треба зазначити, що не вся продукція на нелегальному ринку горілки є фальсифікатом – за оцінками різних спеціалістів, лише 30-40 %. А вітчизняні виробники вина вважають, що фальсифікована й контрабандна продукція на ринку складає не менше 70 % обсягу легального виробництва. Найбільшою мірою від підробок на винному ринку потерпають власники добре розкручених марок.

Нелегальне виробництво особливо активізується протягом періоду маніпулювання державою ставками акцизу через підвищення цін на лікєро-горілчану продукцію. Підробні і неякісні алкогольні напої є серйозною загрозою для здоров'я, а іноді й життя споживачів. Причина, знову ж таки, казкова рентабельність виробництва при уникненні акцизу і ПДВ. Наприклад, рентабельність при нелегальному виробництві шампанського досягає 200%. Спостерігається деякий спад виробництва шампанських вин, що пояснюється величезною присутністю на ринку фальсифікованої продукції та втратою довіри споживача до цього продукту. Спритникам, що намагаються збагатитися за рахунок виробництва фальсифікату, слід би взяти до уваги, що за такі діяння законодавство держави передбачає кримінальну відповідальність.

Тому, працівники податкової міліції повинні постійно проводити спеціальні оперативні заходи, спрямовані на припинення нелегального виробництва алкогольних напоїв, а також незаконного використання марок акцизного збору. Оскільки, детінізація обігу алкогольних напоїв призведе до значного приросту відрахувань до бюджету, так як акцизний збір є вагомим бюджетоутворюючим податком а однією з основних проблем сучасної лікєро-горілчаної промисловості України є ухилення від сплати податків.

УДК 339.13

Залецька В. – ст. гр. БКМ- 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БЛОГИ ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ З ПОТЕНЦІЙНИМИ СПОЖИВАЧАМИ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Шпилик С. В

Останнім часом в умовах бурхливого розвитку комунікаційних систем, одним із ключових елементів стає глобальна мережа Інтернет. Розвиток Інтернет - технологій та застосування мережевих інновацій у маркетинговій діяльності підприємств – одні з головних складових розвитку та функціонування підприємств, оскільки з кожним днем глобальна мережа зміцнює свої позиції в інструментарії просування товарів та стає все більш привабливим, дешевшим, надійнішим інструментом рекламної кампанії фірми.

Все більшого поширення серед інструментів просування товарів та послуг набувають блоги та соціальні мережі, яким споживач довіряє, тому, дослідження даних засобів комунікації зі споживачем є актуальним.

Блоги можуть бути ефективним засобом комунікації з нашими споживачами особливо молодими людьми. Маркетологи використовують блоги як інструменти побудови репутації торгової марки за допомогою висловлювань споживачів, враховуючи, що під час вибору продукту споживачі, як і раніше, більше довіряють один одному, ніж рекламі. Через блог найлегше та найдешевше донести необхідну інформацію до цільової аудиторії. А переписка у коментарях створює двохсторонню комунікацію. Блоги популярні в пошукових системах. Так як блоги дуже часто оновлюються новим контентом, пошуковики видають їх дуже високо в результатах пошуку. Це означає, що блоги залучають більше трафіку, ніж звичайні «статичні» сайти, так як більшість людей можуть знайти блог швидше і легше за допомогою таких пошукових систем як Yahoo і Google.

Соціальні мережі – це сервіси, де користувачі можуть у вільному режимі спілкуватися та передавати один одному інформацію, спираючись на спільні зацікавлення, а засобом просування стає вірусний маркетинг. Соціальні мережі є найдешевшим рекламним засобом для PR. Участь у соціальних мережах дає змогу власникам бізнесу підтримувати контакт зі своїми постачальниками, колегами та клієнтами на абсолютно новому для них неформальному рівні. Цікаво те, що соціальна мережа працює не лише он-лайн, але і офф-лайн.

В Інтернет-просторі успішно функціонує така PR-технологія, як електронний PR, що включає в себе наступні елементи: 1) веб-PR, інструментами якого виступають інтерактивні сайти, вебконференції, веб-презентації. 2) мережевий PR, під яким розуміються електронні розсилки пресрелізів не лише у вигляді текстових документів, але й в якості аудіо- та відеофайлів, графічних зображень, що надсилаються електронною поштою у вигляді прикріплених до листа файлів. 3) online-PR, який передбачає можливість онлайн-доступу до офлайн-інформації, а особливо онлайн-інформування за допомогою мережевих інформаційних ресурсів та електронна інтерактивна база даних, доступна через мережу.

Отже, блоги та соціальні мережі є гнучкими та ефективними засобами маркетингової комунікації зі споживачем, та можуть бути використані будь-яким підприємством при плануванні його маркетингової діяльності.

УДК 330.101

Зубова О.– ст. гр. БМмі-53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВЕРТИКАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: Малюта Л.Я.

На поточний час стратегії інтеграційного розвитку є складовими розвитку більшості підприємств з метою підвищення ефективності виробництва та стійкості їхнього функціонування.

Серед основних причин, які спонукають підприємства до об'єднання, є: посилення ринкової конкуренції, необхідність залучення інвестицій для інновацій, прагнення до зниження виробничих та комерційних витрат, пошуку шляхів зниження ризиків.

Слід зазначити, що існують дві чисті форми організації господарської діяльності в рамках потужних бізнес-структур – вертикальні та горизонтальні корпорації. Горизонтальною інтеграцією вважають встановлення чи розширення інтеграційних зв'язків між підприємствами, що виробляють однорідні товари, з метою їх подальшої реалізації через спільну систему розподілу і отримання при цьому додаткового прибутку.

Вертикальною інтеграцією вважають встановлення інтеграційних зв'язків з підприємством–постачальником (інтеграція униз) або підприємством–споживачем (інтеграція угору).

До основних переваг вертикальної інтеграції можна віднести:

- 1) Розширені можливості економії.
- 2) Можливість гарантувати організацію поставки продукції у визначені терміни і, навпаки, її продаж в періоди низького попиту.
- 3) Можливість створення власної збутової мережі.
- 4) Концентрація й прискорення відтворення промислового, фінансового й інтелектуального капіталу.
- 5) Підвищення загального рівня прибутковості від здійснених вкладень.
- 6) Розширення масштабу діяльності.

Основними недоліками вертикальної інтеграції є:

- 1) Тенденція до приросту пропорції постійних витрат.
- 2) Зростання витрат у випадку дорогих внутрішніх джерел постачання.
- 3) Втрата гнучкості при зміні технології та попиту.
- 4) Може створювати значні перешкоди для «виходу» з групи, оскільки підвищує ступінь взаємозалежності активів компанії.

Вертикальна інтеграція супроводжується позитивною динамікою конкуренції на ринку продукції з високою доданою вартістю, зменшеною собівартістю виробництва кінцевого продукту з можливим зниженням його ціни, підвищеною стійкістю розвитку економіки країни.

УДК 658.7

Зубова О. - ст. гр. БМмі-53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ ПРОДУКТОВИХ ІННОВАЦІЙ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Вовк Ю. Я.

Маркетинг продуктивних інновацій є система світогляду та ідеологічна основа підприємницької діяльності, яка полягає в орієнтації організації на засади маркетингу та досягненні конкурентних переваг через використання інновації, важливою ознакою якої в ринкових умовах виступає новизна її технічних та споживчих характеристик. Маркетинг інновацій є здійснення робіт дослідницького характеру: проведення маркетингових досліджень з метою вивчення кон'юнктури ринку, виявлення смаків та уподобань споживачів; прогнозування динаміки попиту на інновацію; сегментування та вибір цільового сегмента і розроблення стратегії маркетингу для інновації тощо [1].

Важливим є вирішення завдань, пов'язаних з позиціонуванням і просуванням продуктивної інновації на ринок. Як функція інноваційного менеджменту маркетинг інновацій починається з етапу пошуку нових ідей щодо товарів, послуг та технологій, які якнайкраще можуть задовольнити існуючий та потенційний попит з їхньою подальшою матеріалізацією і комерціалізацією, і закінчується до етапу насичення життєвого циклу товару.

Маркетинг продуктивних інновацій відрізняється від маркетингу відомих, присутніх на ринку товарів. Метою маркетингової діяльності з просування інноваційних продуктів є переведення прихованого потенційного попиту у фактичний; формування попиту на інновацію або адаптація інновації до потреб цільових споживачів [2].

Цільовими споживачами є новатори і ранні послідовники, люди схильні до змін. Товарна політика маркетингу продуктивних інновацій є політикою товарного пристосування інновації у відповідності до потреб цільових споживачів; навчання і обслуговування клієнтів.

Цінова політика маркетингу продуктивної інновації передбачає розробку стратегії ціноутворення для нового товару (стратегії «зняття вершків» або «проникнення на ринок»). Методами розповсюдження є порівняно вузькі та короткі канали збуту. Комунікаційна політика акцентується на персональних продажах та рекламі, що інформує і роз'яснює; зв'язках з громадськістю. Зв'язок із споживачами реалізується за рахунок тісної співпраці, сам зв'язок тісніший в порівнянні із маркетингом відомих товарів. Процес прийняття рішення про придбання товарів є досить складний, вимагає залучення широкого кола фахівців та формування купівельного центру.

Впровадження нового товару на ринок супроводжується здебільшого змінами у маркетинговій діяльності підприємства, зокрема збільшенням уваги до управління якістю, у сфері дистрибуції – змінами, пов'язаними зі зростаючою роллю посередника або змінами у сфері просування і продажу, а перш за все зростаючим значенням клієнта і мережі Інтернет.

Використана література.

1. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення: Монографія. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. – 315 с.
2. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія // За заг. ред. С. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.

УДК 658.7

Зубова О. – ст. гр. БМмі-53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ ІННОВАЦІЇ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Вовк Ю. Я.

На сьогоднішній день гостро постає проблема пошуку товаровиробниками шляхів виживання і розвитку на ринку, що пов'язано із зростанням рівня конкуренції на світових і національних ринках. Такий високий рівень конкуренції спричинений процесами глобалізації економіки, задоволенням запитів основних груп споживачів і, відповідно, підвищенням їх вимогливості до товарних пропозицій. Світовий досвід розвитку економіки переконливо доводить, що ці шляхи пошуку проблеми для промислових підприємств можуть лежати на перетині маркетингової та інноваційної діяльності. Поєднання цих видів діяльності передбачає концепція інноваційного маркетингу, реалізація якої дозволить підприємствам оперативно знаходити недостатньо задоволені споживацькі запити чи формувати їх, розробляти, виготовляти і просувати на ринку нову (модернізовану) продукцію, яка задовольнить ці запити повніше і ефективніше, ніж конкурентні товари.

Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду дозволив визначити основні напрямки дій вітчизняних промислових підприємств у рамках концепції інноваційного маркетингу:

1. Імпорт закордонних інноваційних технологій (у т.ч. відкриття іноземними виробниками заводів на території України).

2. Розроблення та впровадження власних інновацій – організація на вітчизняних підприємствах власних наукових лабораторій та постійна кропітка робота маркетингових служб зі створення інноваційної продукції, яка задовольняє вимоги саме вітчизняних покупців.

Звичайно, більшість підприємств бажають бути лідерами на ринку. Більше шансів досягти цього є саме при прийнятті рішення на користь другого напрямку. Але, як відомо, виробництво інноваційних продуктів, які відповідають потребам ринку є досить складною справою. Тому перед тим як прийняти рішення про налагодження діяльності з виробництва власних інноваційних продуктів, слід ретельно оцінити наявні можливості.

Таким чином, для забезпечення реалізації концепції маркетингу інновацій на підприємстві необхідно виконати наступні умови:

1. Створення матричної структури управління проектами (активація проведення маркетингових досліджень та розвиток системи мотивації працівників).

2. Визначення стратегічних напрямків розвитку.

3. Розроблення та реалізація інноваційних проектів через реалізацію комплексу інноваційного маркетингу.

Отже, в сучасних умовах післякризового розвитку економіки, які вимагають підвищення уваги до управління інноваційною діяльністю як прогресивної форми підприємництва в сфері ринкових відносин доцільно впровадити концепцію інноваційного маркетингу.

УДК 339.138(072)

Ібадлаєва З. – ст. гр. БМмі - 53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РИНКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н.,ст.викладач Паляниця В. А.

Актуальною науковою проблемою сьогодення є розроблення методологічних засад формування мультиатрибутивної моделі товару та перевірки її у ринковому середовищі, що сприятиме впровадженню інструментарію маркетингу в інноваційні процеси вітчизняних підприємств і збільшенню обсягів випуску сучасної продукції, конкурентоспроможної на зовнішньому та внутрішньому ринках.

При значущій ролі інструментарію системи маркетингу на кожному етапі інноваційного процесу найважливіше значення відводиться формуванню та перевірці ринкової концепції сучасного товару, тобто новації, що має складну конструкцію. З метою визначення складових і проектування конструкції інноваційного товару доцільно застосовувати маркетингові концепції “товар-айсберг” і “мультиатрибутивний товар”. За першою концепцією при розробленні конструкції інноваційного товару останній розглядається як сукупність двох складових, а саме видима і прихована, неусвідомлена споживачем в певний період часу частина. Прихована частина товару повинна підтримувати видиму, а також слугувати основою для покращання пропозиції та підвищення стійкості по відношенню до середовища і конкурентів. Така маркетингова концепція вимагає під час розроблення видимої частини інноваційного товару забезпечити доповнення конструкції такими складовими, як інформація про товар, отримання якої сприяє впевненості споживача; супутні послуги, що надають зручності та додаткові вигоди; відносини, які встановлюються між споживачем і продуцентом; широта вибору, що дозволяє охопити різні ринкові сегменти, та фінансові умови, які дають змогу перетворити потребу в попит.

Друга маркетингова концепція інноваційного товару ґрунтується на мультиатрибутивній моделі, яка дозволяє пов'язати два його призначення. Основною ідеєю такої концепції є переконання, що споживач здійснює пошук не товару, а послуги чи вирішення проблеми, які може забезпечити товар. Товари можуть бути представлені як матеріальні вироби, послуги, ідеї, а також все у сукупності.

Формування моделі мультиатрибутивного товару передбачає комбінування різних елементів для визначення міри загальної корисності, яку конкретний споживач приписує певному товару. Загальну корисність можна інтерпретувати як детермінанту імовірності придбання інноваційного товару споживачем. До основних елементів, що визначають загальну корисність, зараховують об'єктивні характеристики та атрибути.

Розробляючи концепцію інноваційного товару необхідно враховувати вимоги екологічної безпеки, тобто його дії на навколишнє середовище на кожній стадії життєвого циклу. Але такі вимоги доцільно розглядати і враховувати на ранішніх етапах інноваційного процесу.

Перевірка концепції інноваційного товару виконується із застосуванням таких методів маркетингових досліджень, як анкетне опитування, фокус-групи, спостереження, експертні оцінки і аналізування проблем.

Отже, концепція інноваційного товару визначає базові ринкові сегменти, на яких необхідно його позиціонувати, і є підставою для подальшого бізнес-аналізу та розроблення маркетингових програм.

УДК 378.1

Ібадлаєва З. – ст. гр. БМмі - 53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: Малюта Л.Я.

Стратегія інвестиційної діяльності підприємства є одним з інструментів ефективної діяльності підприємства, оскільки правильний її вибір є одним із чинників успіху. Проблема вибору інвестиційної стратегії є актуальною на сьогоднішній день в економіці України, тому що майже всі підприємства України безпосередньо потребують залучення інвестицій.

Саме в процесі глобалізації виробництва, розробка інвестиційної стратегії є необхідною майже для всіх підприємств. Дане питання вимагає розгляду як на рівні макроекономічному, так і на рівні мезоекономічному. Кожна країна прагне досягти успіхів у сфері інвестиційної діяльності, який безпосередньо залежить від інвестиційної діяльності та привабливості окремого регіону даної країни. В свою чергу інвестиційну активність будь-якого регіону формують його підприємства. Таким чином, розробка інвестиційної стратегії в країні в цілому залежить від інвестиційної діяльності кожного підприємства.

Інвестиційна стратегія – це комплекс довгострокових цілей в області капіталовкладень та вкладень у фінансові активи, розвитку виробництва, формування оптимальної структури інвестування, а також сукупність дій з їх досягнення.

Як відомо, розробка інвестиційної стратегії підприємства є складним завданням, яке включає ряд етапів. Для того, щоб стратегія була ефективною і в подальшому підприємство її реалізувало, потрібно: проаналізувати стан діючої загальної, функціональної та інвестиційної стратегії організації; дослідити фактори зовнішнього інвестиційного середовища і кон'юнктури інвестиційного ринку; проаналізувати стратегічні альтернативи та вибрати стратегічний напрям і форми інвестиційної діяльності; сформувані інвестиційну політику за основними аспектами інвестиційної діяльності; розробити систему організаційно-технічних заходів щодо забезпечення реалізації інвестиційної стратегії; оцінити результати розробленої інвестиційної стратегії. В ході розробки інвестиційної стратегії також необхідно враховувати реальні можливості підприємства та визначати найбільш ефективний вплив на інвестора, з метою налагодження партнерських зв'язків.

Таким чином, розробивши інвестиційну стратегію, підприємство відображає свої переваги в інвестиційній діяльності у порівнянні з його конкурентами, відкриває нові можливості для реалізації інноваційних проектів, які безпосередньо потребують капіталовкладень і виводять організацію на нові рівні виробництва, господарювання на ринку та конкурування з іншими організаціями. Всі ці заходи приносять підприємству більші обсяги виробництва, а відповідно і збільшення прибутку, що в майбутньому приверне увагу нових інвесторів і сприятиме розвитку інвестиційної і промислової діяльності.

Отже, бачимо, що інвестиційна стратегія відіграє дуже важливу роль в виробничо-фінансовій діяльності підприємства і в подальшому покращує його економічну стабільність на ринку, загальний рівень розвитку та положення поряд із конкурентами.

УДК 330.43

Іващенко Є. – ст. гр. ММ-08-1

Донецький державний університет управління

ПОБУДОВА МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІНИ НА РОСІЙСЬКИЙ ГАЗ

Науковий керівник: ст. викладач Шкуренко О.В.

Для того щоб побудувати максимально правдиву і відповідає дійсності модель, скористаємося формулою розрахунку ціни на російський газ, що міститься в газових домовленостях Росії і України від 19.01.2009. Відповідно до цього договору, вихідна формула ціни на газ наступна:

$$P_n = P_o * \left(\frac{0,5 * G}{G_o} + \frac{0,5 * M}{M} \right) * k \quad (1)$$

де P_n – контрактна ціна газу (\$/тис. м³);

P_o – базова ціна газу (\$450 за тис. м³);

G – середньоарифметичне значення щомісячних цін на газойль 0,1 (\$/метротонна);

G_o – базова ціна газойля 0,1 (\$935,74 за метротонну);

M – середньоарифметичне значення щомісячних цін на мазут із вмістом сірки 1% (\$/метротонна);

M_o – базова ціна мазут із вмістом сірки 1% (\$520,93 за метротонну);

k – коефіцієнт, що дорівнює в 2009 р. 0,8, а з 2010 року – 1.

Основними змінними, які впливають на ціну на газ, є ціни на нафтопродукти (газойль і мазут).

Проаналізуємо зміну ціни на газ в залежності від часу. Обчислимо рівняння часового ряду змінних G і M по вихідним даним [1], [2]:

$$G(t) = -11,702 * t + 904,48 \quad (2)$$

$$M(t) = -12,074 * t + 976,06 \quad (3)$$

Підставляючи рівняння 2 і 3 в формулу 1, отримаємо:

$$P_n = 639,063 - 8,029 * t \quad (4),$$

де t - номер місяця (35 для грудня 2010 р.).

За результатами проведеного R / S аналізу, коефіцієнта Херста, ціни на змінні G і M не є трендостійкі. Коефіцієнт Херста характеризує можливість підтримки тенденції в межах певних часових інтервалів. Для газойлю він дорівнює 0,027, а для мазуту - 0,041, тобто дані антиперсистентним і випадковим, тому можлива екстраполяція лише на короткий часовий період (до двох кварталів).

Отже, прогнозна ціна газу (з урахування Харківських угод 2010 р.) на IV квартал 2010 і I квартал 2011 рр. складе відповідно 266,08 і 241,99 доларів за 1000 куб. метрів.

Література

1. Intercontinental Exchange [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theice.com>.

2. U.S. Energy Information Administration (EIA) [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.eia.doe.gov>.

УДК 330.43

Казімірів Т. – ст.гр. ЕОАм-11

Національний університет "Львівська політехніка"

НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: НЕДОЛІКИ ТА СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Височан О.С.

Заробітна плата є показником, який на пряму залежить від ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції підприємства і визначає загальний життєвий рівень працівників. Форма її реалізації багато в чому впливає на можливості розвитку окремих галузей та економіки країни загалом.

Багато підприємств поліграфічної індустрії використовують дві основні системи оплати праці: проста погодинна та проста відрядна.

Перший спосіб нарахування заробітної плати має цілком очевидний недолік – зростання відсотку безініціативних робітників, які не зацікавлені в інтенсифікації виробництва продукції. При цьому кількість непродуктивних втрат часу ("перекур", "чаювання" тощо) різко зростає. Усвідомлення працівником факту, що його зарплатня залежить виключно від часу перебування на робочому місці або на території підприємства може мати катастрофічні наслідки для компанії.

Але і другий спосіб не позбавлений недоліків. Зациклений на обсягах виробництва, друкар часто свідомо видає бракований наклад, розраховуючи на недогляд з боку контролера. В кінцевому результаті, у замовника формується стійкий негативний імідж друкарні, яка, в свою чергу, отримає від нього фінансові претензії. Інша, цілком реальна ситуація: друкар зауважує несправність верстату. Однак розуміючи, що час простою оплачується нижче, аніж час роботи, він аж ніяк не поспішає повідомити механіків, а продовжує працювати до кінця зміни. Нічна зміна, яка помічає недолік, змушена простоювати, оскільки робочий день робітників обслуговуючого цеху вже завершився. При використанні простої відрядної системи копіювальнику не вигідно переробляти друковану форму, у випадку встановлення браку: за зайво використану пластину його покарають в грошовій формі. У цьому випадку робітник радше розраховуватиме на недогляд друкаря. І, нарешті, менеджер, приймаючи замовлення, думає не стільки про реальні витрати і доходи підприємства, скільки про власні прибутки. В останню чергу його цікавить здатність друкарні виготовити конкретний тираж з конкретними вимогами до якості на наявному обладнанні. Відповідальність у такому випадку нести будуть працівники виробництва.

Для боротьби з перерахованими непоодинокими явищами в діяльності поліграфічних підприємств пропонуємо скористатися модифікованою погодинно-преміальною системою оплати праці, при якій остання залежатиме від норми, яка, в свою чергу, коригуватиметься залежно від індивідуальних досягнень (кількісних і якісних) конкретного працівника та додаткової премії за готовий тираж. На величину такої премії впливатиме не обсяг надрукованих листівок, висічених етикеток, виведених фотоскладальних плівок, а загальний прибуток друкарні.

Використання комбінованого алгоритму нарахування заробітної плати дозволить враховувати як обсяг виготовленої продукції (з виробничих звітів), так і тариф по кожній операції, виконаної робітником виходячи з: норм на її виконання, кваліфікації робітника і складності операції. Крім цього, повинна бути передбачена можливість визначення незнижуваного окладу, нарахування преміальних, а також обліку допущеного браку та накладених дисциплінарних штрафів.

УДК 657

Калушка Н.-гр. БОсп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Королук Т.М.

Створення в Україні ринкової інфраструктури та трансформація бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів зумовили необхідність дослідження існуючих підходів до трактування поняття "капітал". Капітал є обов'язковим елементом ринкового господарства, однією з найважливіших категорій економічної науки. Сутність і значення капіталу як об'єкта обліку можна досягнути, з'ясувавши його зміст з позицій поглядів провідних економістів різних періодів. Економічну сутність капіталу досліджували вчені XVIII-XX ст., зокрема, А. Сміт, Д. Рікардо, А. Маршал, К. Маркс, Ж.Б. Сей, М. Блатов, Ф. Бутинець, Н. Шатило, В. Левин, С. Голов, В. Єфименко, Н. Чебанова, Ю. Василенко, Р. Хом'як, М. Фрідмен.

Д. Рікардо вважав, що капітал – це засоби виробництва, тобто капітал складається з благ тривалого використання, створених економічною системою для виготовлення інших товарів. М. Фрідмен ототожнює капітал з грошима або його заміниками – кредитними грошима, які у своєму русі (обороті) приносять дохід, тобто з цієї точки зору, капітал – це багатство, що існує в формі грошей.

В. Левин вважає, що власний капітал підприємства складається з вкладеного капіталу незалежно від джерел його отримання та накопичуваного прибутку.

Згідно положень (стандартів) бухгалтерського обліку власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Власний капітал складається із: статутного капіталу, пайового капіталу, додатково вкладеного капіталу, іншого додаткового капіталу, резервного капіталу, нерозподілених прибутків (непокритих збитків), неоплаченого капіталу, вилученого капіталу. Слід зазначити, що категорія власного капіталу немає однозначного визначення. Це обумовлено його різнонаправленими функціями, які визначаються наявністю чотирьох суб'єктів економічних відносин, що мають різні інтереси у власному капіталі. Цими суб'єктами є власники, підприємство, кредитори та держава. Дослідники Ф. Бутинець, Н. Шатило дають наступне визначення власного капіталу – це власні джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками або залишені ними на підприємстві з оподатковуваного прибутку. Проф. Ф. Бутинець також зазначає, що власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів.

С. Голов, В. Єфименко вважають, що власний капітал корпорації формується акціями, тобто коштами інвесторів (власників) в обмін на реалізовані їм акції.

Н. Чебанова, Ю. Василенко дають наступне визначення власного капіталу – це власні джерела фінансування підприємства, які без зазначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками), або суми реінвестованого чистого прибутку, нагромаджені протягом строку існування підприємства, а також дарчий капітал.

Отже, дослідження обліково-економічної сутності власного капіталу дало можливість зробити висновок, що найбільш повним є визначення власного капіталу проф. Ф. Бутинець як загальної вартості власних джерел засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів, розраховується сума власного капіталу як активи за вирахуванням зобов'язань.

УДК339.138

Качечка О. – ст. гр. БМм - 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТОВАРІВ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф

Процеси глобалізації економіки, підвищення міри відкритості національних ринків, посилення конкуренції потребують адекватної реакції підприємств, використання інноваційних підходів та моделей у своїй діяльності. Їхнє застосування можливе лише за умови використання маркетингової філософії підприємництва, яка передбачає переважання інтересів споживачів, першочергову орієнтацію на їхні потреби і запити. На теперішній час реальними рушіями соціально-економічного прогресу і найбільшою цінністю стає розуміння поведінки споживачів, можливості застосування комплексу адекватних маркетингових дій, при ефективному використанні виробництва, інвестицій, людського капіталу, інновацій. Саме за таких умов маркетингова стратегія інноваційних товарів має бути орієнтованою на досягнення довгострокових ринкових цілей підприємства, забезпечення його конкурентних позицій з урахуванням потенціалу підприємства та чинників бізнес-середовища.

Основна мета стратегічного інноваційного маркетингу полягає в розробці стратегії проникнення нововведення на ринок. Тому в основу стратегічних маркетингових досліджень закладається аналіз кон'юнктури ринку з наступною розробкою сегментів ринку, організацією і формуванням попиту, моделюванням поведінки покупця. Стратегічний інноваційний маркетинг визначається сегментуванням ринку, позиціонуванням товару. Ключовим моментом стратегії маркетингу є дослідження і прогнозування попиту на новий товар, засноване на доскональному вивченні сприйняття споживачем нововведення. Формування маркетингової стратегії інноваційних товарів на підприємстві доцільно розглядати на трьох рівнях, а саме: корпоративному (пов'язаний із розробленням місії і стратегічних цілей); бізнес-рівні (аналіз портфеля бізнес-проектів, ринкових позицій, визначення напрямів розвитку підприємства); рівні товару (встановлення маркетингових цілей і шляхів їх досягнення). У процесі розроблення маркетингових інноваційних стратегій дотримуються наступних вимог: 1. Забезпечення високого рівня обґрунтованості прогнозів інноваційної діяльності, її результатів та наслідків. 2. Урахування чинників ризику. 3. Аналіз альтернативних варіантів інноваційних стратегій. 4. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. 5. Обґрунтування джерел фінансування інновацій. 6. Тісний зв'язок цілей, етапів і термінів реалізації стратегії з прогнозованими параметрами стадій життєвого циклу інновації. 7. Передбачення можливої переорієнтації стратегії. Оскільки одна інновація з часом замінює іншу, а основу зміни поколінь інновацій необхідно готувати заздалегідь, то, за суттю, маркетингова стратегія інноваційної діяльності має циклічний характер, тривалість циклу залежить від тривалості життєвого циклу конкретних інновацій. При цьому новий цикл звичайно починається з моменту виведення інновації на ринок, одночасно з цим починається робота над наступною інновацією.

У широкому розумінні маркетингова стратегія інноваційних товарів має забезпечувати ефективний розподіл, використання ресурсів і адаптацію інноваційного процесу до умов, які змінюються на різних стадіях життєвого циклу інновації.

УДК 351.862.4(477)

Качечка О. – ст. гр. БМм - 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сороківська О.А.

Під енергетичною безпекою України слід розуміти спроможність держави забезпечити ефективне використання власної паливно-енергетичної бази, здійснити оптимальну диверсифікацію джерел і шляхів постачання в Україну енергоносіїв для забезпечення життєдіяльності населення та функціонування національної економіки у режимі звичайного, надзвичайного та воєнного стану, попередити різкі цінові коливання на паливно-енергетичні ресурси або ж створити умови для безболісної адаптації національної економіки до нових цін на ці ресурси.

Людство впродовж своєї еволюції демонструє стійке зростання енергоспоживання. За кількістю споживачів енергії (всіх видів) Україна займає 5 місце в світі. Проте за обсягом річного ВВП (2009 рік) на душу населення – знаходиться в кінці першої сотні країн. Проводячи зіставлення, наприклад з Польщею, можна зазначити, що Україна споживає 78 млрд. м³/рік при ВВП 800 дол. США, а Польща споживає газу в шість разів менше (12 млрд. м³/рік). При цьому її ВВП в шість разів більше (4800 дол. США). Але, споживаючи газ, Україна при цьому ще спалює 50 млн. т енергетичного вугілля і близько 5 млн. т мазуту. Все це пов'язано з високою енергоємністю української важкої промисловості. Одна тонна нашої промислової продукції включає 1,8 т «умовного палива», тоді як в Польщі – 0,2 т. Частка екологічно брудних енергоємних галузей в Україні безперервно росте і вже досягла 60%. Для України питання енергетичної безпеки є нині головною умовою її існування як самостійної держави. Нині недостатня увага приділяється фінансуванню геологорозвідувальних робіт, що є необхідною умовою збільшення рівня забезпечення України власними нафтою і газом. Не обґрунтованими є пропозиції прихильників ПГЕС, які зводяться до необхідності повної заміни генеруючого обладнання теплових електростанцій (ТЕС) та заміщення його ПГЕС. Слід врахувати, що введення 20,7 млн квт. ПГЕС вимагає близько 20 млрд дол. США капіталовкладень і посилює залежність України від російського газу, що є загрозою її енергетичній безпеці. Висока енергоємність економіки України є загрозою екологічної і економічної безпеки країни. Українська енергетика переживає важкі часи. Зниження енергоспоживання промисловим сектором, заморожування тарифів для всіх груп споживачів призвели до того, що фінансові показники всіх теплових генеруючих компаній за підсумками першого півріччя 2010 року є від'ємними.

Проблеми енергетичної безпеки країни погіршують фактичний стан економіки. Недостатність власних енергосировинних ресурсів підвищує рівень її енергоємності. Рівень використання власних ресурсів в Україні не відповідає сучасним вимогам – енергоємність ВВП більше, ніж в два рази перевищує аналогічний показник країн ЄС. Тому необхідною умовою підвищення ефективності національної економіки є стабільний розвиток паливно-енергетичного комплексу, забезпечення власного видобутку енергоресурсів, а також диверсифікація джерел пошуку і типів використання первинних енергоносіїв з урахуванням певних обмежень як технічного, технологічного, так і економічного характеру.

УДК 338.262

Качечка О. – ст. гр. БМм - 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНИХ ТОВАРІВ

Науковий керівник: Шведа Н.М.

Маркетингова стратегія інноваційних товарів — це комплекс цілей і принципів, що дають змогу розподілити необхідні ресурси на період, що охоплює планування інновації, визначення цілей і принципів розроблення інноваційного товару, а також його реалізація споживачам. Розроблення маркетингової стратегії інноваційних товарів — центральна ланка як у підготовці, так і в оцінюванні інноваційного товару, а також у побудові відповідної маркетингової концепції. Маркетингова стратегія впливає також на вибір місця розташування, технічних параметрів інновації і ресурсних вимог.

Для визначення особливостей розвитку інноваційних ринків у контексті розглянутих маркетингових стратегій надзвичайно важливим є систематизоване опрацювання інформації про ринок і ринкове середовище. Саме накопичення, аналіз та інтерпретація цієї інформації є основою для прийняття рішень стратегічного маркетингового характеру. Дослідження ринку полягає насамперед в аналізі попиту (кінцевого споживання і торгівлі) і конкуренції, поведінки покупця, його ставлення до конкуруючих продуктів та інструментів маркетингу. При цьому потрібно брати до уваги взаємозалежність індивідуальних суб'єктів, їхнє ставлення до ринку в цілому, а також вплив соціальних, екологічних та економічних чинників. При визначенні особливостей розвитку інноваційних ринків варто звертати увагу на специфіку інноваційного товару. Розроблення й оцінювання маркетингової стратегії інноваційних товарів і концепції маркетингу передбачає розширення аналізу соціально-економічного середовища — визначення соціальних і соціально-економічних аспектів, що стосуються формування інноваційних ринків. Для того щоб визначити відповідну маркетингову стратегію інноваційних товарів, важливо відповісти на такі питання: яка мета підприємства і яку стратегію воно використовує в даний час; у чому сильні і слабкі сторони підприємства; який практичний досвід має підприємство з позиції його сильних і слабких сторін. Прогнозування розвитку інноваційного товару — найважливіший і найскладніший елемент маркетингового дослідження для визначення стратегії інноваційного товару, оскільки саме через нього визначаються як рамки ринку інноваційних товарів, так і необхідні ресурси. Для цього можуть бути використані такі методи: метод трендів; метод рівня споживання; метод кінцевого використання; регресійні моделі. Незалежно від того, які методи або їх комбінації використовуються, прогноз обов'язково включає різні допущення і припущення. Отже, розроблення маркетингової стратегії інноваційних товарів після підсумовування всіх результатів маркетингового дослідження дає змогу врахувати як можливості ринку, так і ринкові ризики, що загрожують йому. Ці можливості і ризики, що є критичними змінними ринку інноваційного товару або його альтернативами, забезпечують базу для наступного розроблення маркетингової стратегії інноваційних товарів і концепції маркетингу, а також для будь-якого рішення, пов'язаного з остаточним вибором параметрів ринку інноваційних товарів, трудових і матеріальних ресурсів, місця розташування, проектування і технології, управління, організації, а також для фінансової оцінки й експертизи ефективності (прибутковості) ринку інноваційних товарів.

УДК 330.322.01

Кашевська Є. - ст. гр. ФУПФМ-51

Тернопільський національний економічний університет

ЕВОЛЮЦІЯ СУТНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Науковий керівник: д.е.н. проф. Алексеєнко Л. М.

Інвестиційний менеджмент представляє комплекс питань пов'язаних з виконанням інвестиційної діяльності підприємства.

Управління фінансовими інвестиціями підприємства являє собою сукупність управлінських рішень, а також способів, методів та прийомів їх реалізації, що забезпечують збереження вкладеного капіталу, досягнення максимально можливого рівня доходності та зниження рівня інвестиційного ризику. Загалом питання по підготовці і прийнятті управлінських рішень пов'язаних з інвестуванням капіталу на рівні підприємства (фірми, корпорації) розглядалися на початковому етапі як окремий напрямок системи фінансового менеджменту, який сформувався в спеціалізовану область на рубежі XIX-XX ст. в системі фінансового менеджменту формування та вирішення питань по підготовці і прийнятті інвестиційних рішень розглядалися як «довгострокові фінансові рішення пов'язані з розвитком підприємства».

Як самостійна галузь знань управління інвестиціями сформувалась в 50-ті роки XX ст. в зв'язку інтенсивним розвитком досліджень в сфері портфельних інвестицій, а саме зі статті Гаррі Марковіца "Вибір портфеля", де було запропоновано математичну модель формування оптимального портфеля цінних паперів, а також приведено методи побудови таких портфелів за певних умов. Розглянувши загальну практику диверсифікації портфелю, він показав, як інвестор може знизити ризик портфелю шляхом вибору некорельованих акцій.

Основною заслугою Г. Марковіца є запропонована теоретико-ймовірнісна формалізація поняття доходності та ризику. В його моделі для розрахунку співвідношення між ризиком інвестицій та їхньою очікуваною доходністю використовується розподіл ймовірностей. Очікувана доходність портфеля цінних паперів визначається як середнє значення розподілу ймовірностей, а ризик – як стандартне відхилення можливих значень доходності від очікуваного.

Отже, управління фінансовими інвестиціями представляє собою сукупність управлінських рішень, а також способів, методів їх реалізації. На початковому етапі управління управління інвестиціями розглядалось як окремий напрямок системи фінансового менеджменту. В самостійну галузь знань управління фінансовими інвестиціями виокремилосся в 50-ті роки XXст.

УДК 621.326

Кіндзерська Н. – ст. гр. БМп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Галушак О.Я.

Важливе значення для забезпечення умов невинного зростання прибутку має його планування. Це складний і багатогранний процес, який включає в себе глибокий економічний аналіз виробничих і фінансових показників за період, що передував плановому періоду, досягнення максимальної узгодженості з кількісними і якісними показниками плану випуску продукції (виконання робіт, послуг), її реалізації, собівартості.

У загальному випадку виділяють три методи планування прибутку. Перший - метод прямого розрахунку. В його основі лежить розрахунок прибутку від реалізації продукції за асортиментом. Основою розрахунку прибутку служить прогнозований обсяг продажу, оскільки саме з ним пов'язана виробнича програма і запаси. Цей обсяг обмежується наявними виробничими потужностями, саме вони і є відправною точкою планування. Після визначення обсягу продажу розробляється виробнича програма на основі укладених контрактів. Важливим моментом у плануванні прибутку є облік трудових витрат виходячи з норм витрат робочого часу на виготовлення одиниці продукції і вартості людино-години. З урахуванням необхідних відрахувань у соціальні фонди плануються витрати на оплату праці. На наступному етапі складаються кошториси адміністративних і комерційних витрат. Ці витрати пов'язані з обслуговуванням і управлінням виробництвом, а також із просуванням товарів на ринок збуту. На підставі цих розрахунків формується план з прибутку від реалізації продукції. Для планування балансового прибутку використовуються дані про майбутні операційні доходи і витрати з фінансової та інвестиційної діяльності. Прибуток від реалізації продукції розраховується як різниця між розмірами виручки в цінах продажу (без ПДВ, акцизів, торгових і збутових знижок) і повною собівартістю реалізованої продукції. Другий метод планування прибутку - аналітичний - застосовується при незначних змінах в асортименті продукції та при відсутності інфляції, зростанні цін і собівартості. При використанні аналітичного методу розрахунок ведеться окремо за порівнянною і непорівнянною товарною продукцією. Порівнянна продукція випускається в базисному році. Прибуток від виробництва порівнянної продукції в плановому році визначається з врахуванням прибутку, обчисленого на першому і наступних етапах. Перевага аналітичного методу полягає в тому, що він показує вплив різних факторів на величину прибутку. Але ця перевага виявляється тільки при стабільних умовах господарювання.

Третій метод припускає визначення точки беззбитковості, тобто визначення обсягу і вартості продажу, при яких підприємство здатне покрити всі свої витрати, не одержуючи прибутку. Цей метод планування прибутку базується на принципі розподілу витрат на постійні і змінні та розрахунку маржинального прибутку. З виторгу від реалізації продукції (без ПДВ, акцизів, мита) віднімаються змінні витрати і залишається маржинальний прибуток. Далі з маржинального прибутку віднімаються постійні витрати і визначається фінансовий результат (прибуток чи збиток). Точка беззбитковості — це такий розмір виручки, при якому підприємство не одержує ні прибутку, ні збитку.

УДК 338.512

Кіндзерська Н. – ст. гр. БМп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВИДИ ТА МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ У МАТЕРІАЛАХ

Науковий керівник: Малюта Л.Я.

Під потребою в сировині і матеріалах розуміють необхідну їх кількість, на встановлений період для забезпечення виконання заданої програми виробництва або наявних замовлень. Така потреба називається періодичною і складається з первинної, вторинної і третинної.

Під первинною розуміється потреба в готових виробах, вузлах і деталях, призначених для продажу, а також в покупних запасних частинах. Розрахунок первинної потреби здійснюється за допомогою методів математичної статистики і прогнозування, що дають очікувану потребу. Ризик неправильної оцінки або неточного прогнозу потреб компенсується відповідним збільшенням страхового запасу.

Під вторинною розуміється потреба в комплектуючих вузлах, деталях і сировині, необхідних для випуску готових виробів. При розрахунку вторинної потреби передбачаються заданими: первинна потреба, що включає відомості про об'єми і терміни; специфікації або відомості про вживаність; можливі додаткові постачання; кількість матеріалів, що знаходяться у розпорядженні підприємства. Тому для визначення вторинної потреби використовуються детерміновані методи розрахунку.

Під третинною розуміється потреба виробництва в допоміжних матеріалах і інструменті, що зношується. Вона може бути визначена виходячи з вторинної на основі показників використання матеріалів шляхом проведення стохастичних розрахунків на основі витрати наявних матеріалів або експертним шляхом.

Залежно від обліку готівкових запасів розрізняють бруutto- і нетто-потреби в матеріалах. Під бруutto-потребою розуміється потреба в матеріалах на плановий період без урахування запасів на складі або у виробництві.

Детерміновані методи розрахунку служать для розрахунку вторинної потреби в матеріалах при відомій первинній. При аналітичному методі розрахунок йде від специфікації виробу по східцях ієрархії зверху вниз. Синтетичний метод припускає проведення розрахунків для кожної групи деталей виходячи з міри їх вживаності на окремих східцях ієрархії.

Стохастичні методи розрахунку дозволяють встановити очікувану потребу на основі числових даних, що характеризують її зміни упродовж певного проміжку часу. З цією метою використовують апроксимацію середніх значень, метод експоненціального згладжування і регресійний аналіз. Апроксимація середніх значень використовується в умовах, коли потреба в матеріалах коливається по місяцях при стійкому середньому значенні. Метод експоненціального згладжування застосовують у тому випадку, коли прогнозування процесу зміни потреби в матеріальних ресурсах робиться на основі рівнів ряду динаміки.

Регресійний аналіз припускає наближення відомих тенденцій споживання матеріальних ресурсів за допомогою математичних функцій, які можуть бути екстрапольовані на майбутній період.

Таким чином, зазначений інструментарій дає змогу визначити і оцінити потреби в матеріальних ресурсах підприємства.

УДК 338.512

Кіндзерська Н. – ст. гр. БМп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ПОВЕДІНКИ ВИТРАТ

Науковий керівник: Малюта Л.Я.

Витрати мають властивість поводитися по-різному. Під поведінкою витрат розуміють характер реагування витрат на зміни в діяльності підприємства. Зміни у складі та величині витрат відбуваються під впливом певних подій та операцій, що мають місце в процесі господарської діяльності. Вивчення поведінки витрат дозволяє зробити оцінку витрат і побудувати їх функцію.

Оцінка витрат – процес обчислення поведінки витрат, тобто встановлення кількісного взаємозв'язку між витратами та різними чинниками на підставі дослідження минулої діяльності. Функція витрат – математичний опис взаємозв'язку витрат та їх фактора. У спрощеному вигляді функція витрат може бути описана так:

$$Y = a + bx,$$

де Y – загальні витрати

a – загальні постійні витрати

b – змінні витрати на одиницю діяльності

x – значення фактора (чинника) витрат

На практиці виділяють такі основні методи побудови функції витрат:

Технологічний аналіз – системний аналіз функцій діяльності для визначення технологічного взаємозв'язку між витратами ресурсів та результатом діяльності. Такий аналіз потребує детального вивчення всіх операцій, їх доцільності, визначення необхідних операцій, потреби ресурсів та оцінки адекватності їх використання.. Перевагою такого аналізу є те, що він орієнтований на майбутні операції, а не на вивчення минулої діяльності. Проте він потребує значних витрат часу і коштів.

Метод аналізу облікових даних: передбачає розподіл витрат на змінні та постійні щодо відповідного чинника на підставі даних з рахунків бухгалтерського обліку. Даний метод значною мірою базується на досвіді та інтуїції менеджера і аналізі минулих подій. Через те його недоліком є певна суб'єктивність та можливість суттєвих відмінностей між минулими та майбутніми умовами діяльності. Уникнути зазначених недоліків можна за допомогою серії спостережень взаємозв'язку між фактором витрат та витратами.

Метод вищої-нижчої точки: передбачає визначення функції витрат на основі припущення, що змінні витрати – різниця між загальними витратами при найвищому та найнижчому рівнях діяльності. Графічне відображення функції витрат дозволяє уникнути ризику помилки, який пов'язаний із застосуванням методу вищої-нижчої точки. При використанні даного методу лінія функції витрат проводиться через вищу та нижчу точки графіка, ігноруючи всі інші точки.

Метод візуального пристосування — графічний підхід до визначення функції витрат, при якому аналітик візуально проводить пряму лінію, беручи до уваги всі точки витрат. Такий метод дозволяє уникнути недоліків методу вищої-нижчої точки, але не уникнути суб'єктивності, оскільки результати розрахунків суттєво залежать від кваліфікації аналітика.

Таким чином, бачимо, що використання зазначених методів побудови функції витрат на практиці сприятиме ефективному управлінню витратами підприємства в загальній системі управління виробничо-господарською діяльністю підприємства.

УДК 338.512

Кіт М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОЕКТУВАННЯ ІЄРАРХІЧНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ

Науковий керівник: д.е.н., професор Вовк В.М.

Як вивчати і ефективно управляти організацією? Питання виглядає простим, враховуючи, що воно вивчається вже багато років і темі управління присвячена не одна праця. Але якщо розглянути глибше дане питання, зрозуміло, що все не так просто. Різноманітність типів, видів і форм організацій постійно зростає, що не дозволяє створити загальної концепції чи теорії.

Системами з ієрархічною структурою називають сукупність підсистем, які мають послідовне вертикальне розташування з встановленим пріоритетом дій і прийняття рішень, причому результати дій підсистем верхнього рівня залежать від дій підсистем нижчих рівнів. Поняття пріоритету дій вказує на те, що вплив підсистем верхнього рівня передре діям більш низьких рівнів. Сам термін «ієрархічна організація» вживається при дуже різних обставинах. Необхідність ієрархічної організації в технічних системах – це наслідок їх складності, коли централізована обробка інформації або неможлива, або вимагає таких витрат часу чи коштів, які є недопустимими за технічними умовами. Основна задача ієрархічної організації – розподіл функцій обробки інформації і прийняття рішень між окремими елементами системи. Вибір структури системи, що володіє ієрархічною формою організації, є досить складною задачею. Кількість можливих архітектурних форм являє собою деяку скінченну множину. І проектуючи систему, потрібно одночасно вибрати і стратегію, і оптимальну «архітектуру» організації.

Набагато складніше проектувати ієрархічні структури соціальних систем, в яких, на відміну від технічних, головним об'єктом управління є не машини, а люди.

Причини, які створюють необхідність створення в соціальних системах ієрархічних структур управління, практично ті ж, що і в технічних, - неможливість централізованого перетворення інформації. Результатом неможливості перетворення за обмежений час інформації (обґрунтування рішення) є те, що вони стають недостатньо продуманими і це створює високий рівень невизначеності. Тому потрібно делегувати права прийняття рішень нижчим рівням ієрархії. Але не варто забувати про особливість, що знижує ефективність функціонування системи: як тільки окремій її частині «делегують» право приймати рішення, вона отримує певні можливості досягнення власних цілей, тобто стає самостійним організмом і неминуче виникають протистояння між частиною і цілим. Створення ієрархічної структури в соціальних системах – це свого роду компроміс.

Проблема проектування ієрархічної системи управління полягає, перш за все, в побудові моделі функціонування системи при заданій структурі, у визначенні цільових функцій, виборі способів управління і побудові спеціальної задачі оптимізації. Аналіз такої задачі дозволить знайти оптимальні (в рамках прийнятих гіпотез) механізми функціонування: правила розподілу ресурсів, систему штрафів і доплат і т.д.

Основним кроком проектування ієрархічної структури є розрахунок оптимального управління. При проектуванні нової системи потрібно переконатися в тому, що вона виявиться кращою за стару, при чому оцінку ефективності варто зробити на початковому етапі проектування, задовго до того, як система почне створюватись, а тим більше функціонувати.

УДК 336.717.061

Ковбель В. – ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА У МЕХАНІЗМІ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вацик Н. І.

У кризовий та після кризовий період в Україні гостро постало питання підтримки діяльності малого та середнього бізнесу. Важливим елементом цього процесу є їх банківське кредитування

Дослідженням питання проблем і перспектив кредитування малого бізнесу займалися такі вчені як Д.А. Болкунец, М.В. Івахненко, М.Я. Коробов, М.Я. Коротов, К.М. Ляпіна, Є.С. Стоянова та інші.

Проблема кредитування малого бізнесу є вельми актуальною, так як саме в кризовий період більшість таких підприємств значно втратили у ліквідності, що фактично ізолювало їх від можливості одержання кредитів.

Більшість малих підприємств відчують потребу у кредитуванні. Та тільки десята частина таких організацій розглядається банками у якості потенційних позичальників. Це пояснюється такими особливостями кредитування малих підприємств як:

- високий рівень затрат на розглядання та оформлення кредиту при незначних строках кредитування, за який неможливо досягнути бажаної рентабельності процентної ставки;

- відсутність розвиненої системи регулювання ризиків, пов'язаних з наданням подібних позик;

З боку підприємців виділяють такі стримуючі фактори:

- низький рівень конкурентного середовища на ринку банківського кредитування малих підприємств, що впливає на стабільно високий розмір процентних ставок та короткі строки користування позиковими коштами;

- відсутність відповідного рівня розробки бізнес-планів, що надаються для розгляду позичальником;

- високий рівень відсоткових ставок, що не зіставляються з прибутковістю діяльності;

Серед заходів з боку держави, проведення яких підвищило б ефективність кредитування суб'єктів малого підприємництва можливо виділити такі як: проведення грамотної роботи зі ставками кредитування та мінімізація вартості кредитів з боку центрального банку; оптимізація системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу.

Основною проблемою підприємств цього сектору є фінансування та кредитування. Для вирішення цього питання необхідна державна підтримка малого бізнесу, перш за все за рахунок створення відповідної нормативно-законодавчої бази, та забезпечення доступності кредитних ресурсів.

Список використаної літератури:

1. Піскунова О.В. Аналіз та оцінка фінансових ризиків діяльності малих підприємств //Фінанси України. – 2007. - №8, ст. 113-120
2. Неделько І.Г. Фінансування розвитку сектору малого бізнесу //Фінанси України. – 2007. - №1, ст. 103-108
3. www.ukrstat.gov.ua

УДК 658.5

Ковбель В. – ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ У ПРОЦЕС СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гевко О. Б.

Проблеми стратегічного управління – відносно нові для підприємств України. Майже за 20 років незалежності нашої країни лише деякі з них побудували систему стратегічного управління, з метою успішного й ефективного функціонування у прогнозованому майбутньому. На жаль, це лише мала частка, з-поміж багатьох підприємств різного профілю і форм власності. Стратегічне управління налаштоване на розробку механізмів передбачення і адаптації підприємств до змін у зовнішньому середовищі, і здійснюється для всіх підсистем управління, зокрема, в області інноваційної діяльності та технічного розвитку підприємства .

Високий рівень невизначеності зовнішніх умов господарської діяльності, значна капіталомісткість потребують прийняття обґрунтованих рішень щодо напрямів стратегічного розвитку організації. Традиційні системи управління, орієнтовані на регламентацію стратегічної діяльності господарюючих суб'єктів, недостатньо гнучкі в динамічному зовнішньому середовищі. Тому питання інтеграції новітніх інформаційних та технологічних процесів у механізм стратегічного управління, на даний момент, є одним із найперспективніших.

До вивчення перспектив стратегічного управління долучилися такі відомі вчені: Х. Віссема, Г. Мінцберг, М. Портер, К.К. Прахалад, А. Стрікленд, А. Томпсон, Г.Хемел. Вагомим внеском у подальший розвиток теорії і методології стратегічного управління стали роботи Р.І. Акмаєвої, М.В. Бражника, Л.Є. Довгань, М.Б. Шифрина та ін.

Пройшовши довгий шлях розвитку, на сучасному етапі стратегічне управління включає системи управління з урахуванням адаптації процесу прийняття стратегічних рішень до вимог динамічного середовища. Ці вимоги спричиняють розвиток: інформаційних систем, які забезпечують безперервне та своєчасне отримання інформації щодо його зовнішніх змін; ідентифікації та моніторингу інформаційно-залежних зон; стратегічної гнучкості; підприємницької активності.

Проводячи узагальнення, можна стверджувати, що в процесі стратегічного управління підприємство, що розглядає власне внутрішнє середовище як первинний елемент розвитку також поводить зважену оцінку зовнішнього оточення. Для цього воно може використовувати новітні інформаційні системи, що дозволяють проводити ефективний збір, накопичення, передавання та обробку інформації. Як основний елемент подібних систем можна виділити цілий ряд спеціальних офісних пакетів, що дозволяють оптимізувати не лише обробку, але й подальший аналіз, таких як побудова різноманітних моделей та подавання розгорнутих звітів.

Список використаної літератури:

1. Клейнер Г.Б. Стратегический менеджмент: актуальные проблемы и новые направления / Г.Б. Клейнер // Проблемы теории и практики управления. – № 1. – 2009. – С. 15–22.
2. Бунин А.С. Теоретические аспекты стратегического управления в контексте эволюции категории / А.С. Бунин // Проблемы современной экономики. – №2 (30). – 2009. – С. 216–224.

УДК 336.77

Ковбель В. – ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АСПЕКТИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: асистент Шведа Н.М.

Одним з найбільш актуальних питань становлення ринкової моделі господарювання залишається належне фінансове обслуговування малого і середнього підприємництва.

Позитивні сторони малого і середнього бізнесу обумовлюються швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору, орієнтацією на виготовлення товарів і послуг повсякденного попиту, реалізацією інновацій, високою мобільністю і раціональністю форм управління тощо.

Світовий досвід показує, що малий і середній бізнес переважним чином фінансується невеликими банківськими установами: земельними банками і ощадними касами, банками взаємного кредитування та кооперативними банками [1]. Перевага цих банків в обслуговуванні клієнтів з малого і середнього бізнесу - індивідуальний підхід, а відповідно індивідуальний сервіс для кожного клієнта. Мережа саме таких вузькоспеціалізованих банківських структур є основним постачальником кредитних послуг для такого роду бізнесу у світі.

Отже, високий рівень розвитку малого і середнього підприємництва в зарубіжних країнах забезпечено досконалою структурою кредитних систем цих країн. І чим більш розгалуженою є структура банківських та кредитних інститутів, тим краще це для бізнесу.

В структурі кредитної системи України, в тому числі у регіональних масштабах, відсутні спеціалізовані установи, які обслуговують суто підприємства малого і середнього бізнесу. У вітчизняній банківській практиці відсутнє пільгове оподаткування і кредитування банків, які обслуговують підприємства малого і середнього бізнесу [2].

Аби поліпшити стан фінансового обслуговування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні необхідно, в першу чергу, банківським установам необхідно розробити свої стратегії виходу на ринок послуг для дрібних клієнтів, відповідно до цих стратегій внести зміни у менеджмент, операційну та технологічну діяльність, у сферу інформаційних технологій, враховуючи особливості функціонування і потреби клієнтів малого і середнього бізнесу. Також необхідно широко залучати до співпраці західних консультантів - практиків з банківського обслуговування дрібних підприємств.

На державному рівні слід продовжувати роботу спрямовану на залучення в Україну коштів міжнародних фондів, кредитно-фінансових установ, а також забезпечення доступу до цих ресурсів якнайширшого кола банків, які відповідають критеріям прийнятності даних установ

Список використаної літератури:

1. Зарубежные банковские системы: Научное издание. - Москва: ТД «Элит-2000», 2001. - 392 с.
2. Стратегія розвитку малих і середніх банків у контексті глобалізаційних та євро-інтеграційних процесів // Вісник НБУ. - 2005. - №1 - С.50 - 51.

УДК 620

Козбур І. – ст. гр. ЕМ- 21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЗВИТОК НЕТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Федішин Б.П.

В Україні існує значний потенціал використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії (НВДЕ). В країні існує значний потенціал використання НВДЕ. З іншого боку, проблеми ефективності використання традиційних джерел енергії в Україні стоять ще гостріше, ніж у світі чи країнах ЄС. Причинами цього є застарілі технології, вичерпання ресурсу використання основних фондів генерації електроенергії і тепла, що разом з низькою ефективністю використання палива призводить до значних обсягів шкідливих викидів. Значні втрати при транспортуванні, розподілі та використанні електроенергії і тепла, а також монопольна залежність від імпорту енергоносіїв ще більш ускладнюють ситуацію на енергетичних ринках країни. Таким чином, Україна має нагальну потребу у переході до енергетично-ефективних та екологічно-чистих технологій, якими є, в тому числі, і НВДЕ. Але, незважаючи на декларацію щодо усвідомлення цієї потреби з боку різних гілок влади та низку нормативно-законодавчих актів, які стосуються розвитку НВДЕ, - реальних кроків щодо впровадження НВДЕ зроблено досить мало. Сучасна енергетика розвивається в напрямку екологічно чистої енергетики на основі НВДЕ.

Країна володіє величезним потенціалом практично усіх видів відновлюваних джерел енергії. Вже сьогодні можна використовувати обладнання та відновлювані технології, які швидко себе окуплять. Створення нових ринків товарів та послуг у сфері НВДЕ, провадження науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт при максимальному використанні власного потенціалу країни надасть змогу ефективно вирішувати загальні завдання сталого розвитку економіки: розвиток машинобудування та сучасних галузей за сучасними технологіями, створення нових робочих місць тощо. Реалізація заходів державного регулювання щодо забезпечення енергетичної безпеки має сприяти формуванню в Україні менш уразливої до енергетичних потрясінь економіки.

Серед пріоритетних видів НВДЕ, які вже в даний час можуть успішно розвиватись: біоенергетика, вітрова, мала гідроенергетика, сонячна та геотермальна енергетика. Значну перспективу має використання низькопотенційної енергії довкілля перетвореної до високопотенційної за допомогою теплових насосів. В більш далекій перспективі Україна може перейти до використання енергії малих рік. Для цього вже сьогодні країні потрібно розробляти відповідні наукові програми та генеруючи обладнання, тим більш, що напрацювання українських науковців в цій сфері є досить суттєвими. Ще одним напрямком є використання шахтового газу (метану). Технології дегазації вугільних пластів розроблені і чекають реалізації. Це дасть змогу отримати додатковий газ та змінить вибухонебезпечність при видобуванні вугілля.

На мою думку, змінити ситуацію можна шляхом проведення відповідної енергетичної політики, вдосконалення нормативно-правової бази та залучення інвестицій у розвиток НВДЕ. Звісно, що цей процес не є швидким, але задля забезпечення майбутнього економічного процвітання України, її гідного місця у Європейській спільноті потрібно вже сьогодні активізувати вирішення цієї актуальної проблеми.

УДК 658.5

Козіцька Х. –ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гевко І.Б.

Управління якістю продукції - це встановлення, забезпечення і дотримання необхідного рівня якості продукції при її розробці, виготовленні та експлуатації, що досягається шляхом систематичного контролю за якістю і цілеспрямованого впливу на умови й фактори, від яких вона залежить. Система управління якістю продукції забезпечує єдність і взаємозв'язок технічного, організаційного, економічного, соціального і правового аспектів.

Управління якістю продукції на підприємстві передбачає: планування і прогнозування якості; заводську атестацію продукції за категоріями якості; оцінку та аналіз якості виробів; контроль якості продукції; стимулювання; забезпечення якості засобів праці, предметів праці, інформації; підвищення кваліфікації працівників з питань якості; метрологічне і забезпечення якості. Організація робіт у системі управління якістю визначається стандартами (ДСТУ, ГОСТ, ТУ, СТП), які регламентують технічний рівень продукції, її надійність, довговічність, економічні, естетичні, ергономічні характеристики. ТУ визначають комплекс вимог до виготовлення, контролю, упаковки, транспортування продукції.

Характерною особливістю сучасних систем управління якістю, які мають на меті задовольнити потреби ринку, є не лише ефективність з технічної й організаційної точок зору. Вони повинні легко піддаватися аналізу, бути недвозначними і зрозумілими, чітко розробленими і прийнятними для споживачів, громадськості і відповідних урядових організацій. В умовах сьогодення якість продукції формується під впливом таких важливих чинників: активне прагнення підприємств до оперативного використання досягнень науково-технічного прогресу; ретельне вивчення вимог внутрішнього і міжнародного ринків, а також потреб різноманітних категорій споживачів; інтенсивне використання творчого потенціалу персоналу через навчання, виховання, систематичне підвищення кваліфікації, різноманітну мотивацію матеріального та морального характеру.

У світовій практиці і на вітчизняних підприємствах широко використовуються системи менеджменту якості за стандартами ISO серії 9000 (вимоги до системи управління), екологічного менеджменту за стандартами ISO серії 14000 (вимоги до управління навколишнім середовищем), статистичні методи керування якістю, концепція загального управління якістю — TQM (Total Quality Management), концепція "Шість сигм", принципи бенчмаркінгу, методи "кайзен", "канбан" "поке-ека", "хосін канрі", реінженіринг. На сучасному ринку переважає попит на продукцію найвищої якості. Великою є конкуренція в моделювання, стилі та оформлення продукції. Не менш гостра конкуренція за виробництво і реалізацію продукції вищої якості. У зв'язку з цим підвищується роль методів забезпечення якості, які сприяють проведенню нової політики в галузі якості та задоволенню постійно зростаючих вимог ринку до якості продукції. Сучасний етап розвитку науково-технічного процесу висуває якість як один з головних чинників впливу на розвиток економіки. В багатьох країнах активно шукають шляхи вирішення проблеми підвищення якості товарів і послуг, які будуть конкурентоспроможними на світовому ринку.

УДК 339.138

Козіцька Х. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

Інтелектуальна власність представляє узагальнююче поняття, яке означає сукупність усіх прав на результати творчої діяльності і деякі, прирівняні до них об'єкти. Вона містить у собі дві основні сфери прав: промислову власність і авторське право. Бурхливий розвиток інформаційних технологій перетворив інтелектуальну власність в один із найліквідніших товарів. Цей ресурс може, як магніт, притягувати до себе серйозні інвестиції, а широке впровадження нових технологій і просування наукових розробок у виробництво дає потужний поштовх розвитку внутрішніх галузей промисловості. Так як, функції маркетингу значно розширилися і стали охоплювати процеси від виникнення ідеї нового товару чи послуги до післяпродажного їх обслуговування, то його використання стало необхідним і у сфері інтелектуальної власності. Ця сфера — є дуже цінним джерелом доходів. У розвинених країнах надійна правова система захисту інтелектуальних активів дозволяє США, Японії та країнам Європи одержувати вагомі економічні дивіденди.

У випадку ефективного використання інтелектуальної власності, вона є важливим інструментом для створення іміджу бізнесу для нинішніх і потенційних клієнтів або для локалізації бізнесу на ринку. Права інтелектуальної власності у сполученні з інструментами маркетингу (такими як реклама й інші заходи щодо просування товарів) є важливими для того, щоб: відрізнити продукцію та послуги і робити їх легко розпізнавальними, просувати їх і здобувати потенційну клієнтуру, диверсифікувати ринкову стратегію з обліком різних цільових груп, виробляти товари і послуги, ідея яких була розроблена в інших країнах.

Специфіка маркетингових досліджень при комерційному використанні об'єктів інтелектуальної власності проявляється у різних підходах до створення і збуту цих об'єктів та традиційних товарів. Якщо виробництво товарів з самого початку орієнтоване на ринок, то необхідність продажу об'єктів інтелектуальної власності не настільки очевидна. Спочатку їх створюють не для продажу, а для використання у власному виробництві, тобто вони тісно пов'язані з інноваційним товаром. І тільки пізніше, коли це буде вигідно, їх можуть продати за ліцензійною угодою. Продаж об'єктів інтелектуальної власності може бути здійснена або по закінченню розробки, шляхом уступки прав чи передачі прав на користування, або у складі технології чи інноваційного товару, що виробляється за цією технологією. З економічної точки зору значно вигіднішим є другий варіант.

Різні права інтелектуальної власності можуть сприяти здійсненню маркетингової стратегії різним чином. В умовах нинішньої глобальної економіки, заснованої на конкуренції, візуально привабливий зразок (промисловий знак) може допомогти скорити вимогливу і винятково різноманітну клієнтуру. Завдяки художнім зразкам фірма може вийти на різні групи споживачів різних вікових груп, регіонів, культур...

Так як маркетинг об'єктів інтелектуальної власності, при ефективному його використанні є важливим інструментом для створення іміджу бізнесу, українським підприємствам варто розвивати цю сферу. Хоча для покращення ситуації з охороною та комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні необхідно пройти ще великий шлях.

УДК 339

Копершевич Т. – ст.гр. БМмі -53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ В ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Федішин Б.П.

На даному етапі розвитку наука є продуктивною силою суспільства, що проявляється в глибоких змінах у взаємозв'язках науки і виробництва. Слід відмітити, що нові види виробництва і технологічні процеси спочатку зароджуються в надрах науки, науково – дослідних інститутах чи спеціалізованих підрозділах великих компаній. У сучасному суспільному розвитку помічається посилений зв'язок між наукою, технікою і виробництвом. Наука дедалі глибше перетворюється на безпосередню виробничу силу суспільства. У такому процесі науково – дослідні розробки випереджають виробництво, що визначає сучасний прогрес підприємств, наукове знання пронизує усі сфери суспільного життя, орієнтується, насамперед, на людину, розвиток її інтелекту, творчих здібностей.

Сучасним підприємствам, що функціонують у складному соціально – економічному середовищі, слід постійно створювати і впроваджувати інновації для забезпечення ефективної діяльності у ринковій економіці. Необхідність інноваційної діяльності зумовлена загальною закономірністю розвитку та прогресу індивідуального й суспільного відтворення. Вихід з економічної кризи будь – якого підприємства неможливий без здійснення інноваційно – інвестиційної діяльності, спрямованої на оновлення виробництва на принципово новій, конкурентній основі.

Ринкове середовище стимулює суб'єктів приватного сектору, здійснює ціленаправлений вплив на розвиток науково – технічного прогресу. Підприємцям вже не достатньо просто запропонувати нову послугу чи товар, їм потрібно надати йому нових властивостей, вдосконалити його, зробити зручнішим для використання. На даний час саме приватні компанії зацікавлені у розвитку науки, оскільки кожний винахід чи раціоналізаторська пропозиція знайде своє призначення і принесе підприємцям прибутку, а споживачам – нові зручності.

Що стосується України, то розвиток науки є дещо нижчим, ніж у світі. Основними причинами є недосконалість законодавчої бази, низька мотивація, брак коштів. Державні органи, як і організації, повинні стимулювати творчу, наукову, іновативну діяльність. Але, за браком коштів, що обмежується лише часткою із бюджету, саме суб'єкти приватного сектору вносять левову долю ресурсів для досліджень та розробок у різноманітних сферах.

Для розвитку науки приватним фірмам необхідно: орієнтуватися на те, що можна продати, а не те, що легше виготовляти; здійснювати стимулювання творчості своїх працівників; орієнтуватися на іноземний досвід великих корпорацій; створювати наукові підрозділи; замовляти розробку у науково – дослідних інститутах та співпрацювати з науковцями.

Щодо збереження існуючої позитивної тенденції розвитку науки у приватному секторі необхідно стимулювати розвиток конкурентного середовища, у якому функціонують підприємства, а також об'єднати усі фінансові ресурси малих приватних підприємств, з метою створення науково – дослідних центрів відповідного профілю. В результаті чого збільшення кількості фірм дасть змогу відійти від стратегії «масовості» і зосередити свою увагу на потребах і бажаннях самого споживача, адже саме інтереси суспільства, полегшення життя, є основним «двигуном прогресу».

УДК 658.5

Коробій Г.– ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя.

МІЖНАРОДНИЙ ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є

В умовах інвестиційної кризи, що в Україні прийняла майже чи не найбільш гострі форми серед країн СНД, цілком закономірний той всебічний інтерес, що виявляється до специфічної форми економіко-правових відносин, що отримала збірне найменування "лізингу". Перевагою лізингу є можливість зниження інвестиційного ризику на основі відділення відносин власності і користування.

Велику перспективу для розгортання інвестиційної діяльності в Україні має стимулювання лізингових операцій як гарантованого виду товарного інвестування. В цьому контексті опрацьовуються питання створення мережі лізингових компаній та спеціалізованих лізингових фондів виробничих потужностей. Свою діяльність ці структури здійснюватимуть у взаємодії з центральними та місцевими органами виконавчої влади, галузевими міністерствами та безпосередньо з підприємствами. Функціональне навантаження лізингових компаній та фондів очікується достатнім: виявлення лізингових потужностей та ведення їх реєстру; відбір заявок потенційних лізингоотримувачів; передача останнім об'єкту лізингу і, звичайно, контроль, координація ситуації на всіх етапах реалізації лізингових угод. В умовах великої капіталоємності українських підприємств лізинг може слугувати в якості інвестиційного "трампліну" залучення в господарський обіг значних капітальних ресурсів.

Однією з основних форм подолання проблем відсутності інвестиційних коштів є лізинг, в т. ч. і міжнародний. А в відповідності з правилами МВФ, зобов'язання продавця, що випливають з лізингової угоди, не включаються в обсяг зовнішньої заборгованості держави. Можна констатувати, що в нинішній час Україна є сировинним додатком розвинутих країн світу (нацією забезпечення) і тому однією з першочергових задач економічної політики повинна бути задача виходу України на рівень технологічної нації. Для цього необхідні технологічні інвестиції, що можуть бути отримані з допомогою міжнародного лізингу.

Інвестиційні можливості більшості суб'єктів господарювання обмежені і до того ж зменшуються. Останній етап сучасного відновлення українських підприємств завершився 10 років назад. В нинішній час їхнє зношення досягло катастрофічної відмітки. В середньому за 1999 - 2005 роки зношення ОВФ значно збільшилося і знаходиться в розмірах 35 - 50%, при тому, що вартість основних фондів не збільшуються, а скорочується. Відсутність оборотних коштів і дуже малі розміри прибутку обмежують можливості відновлення процесу відтворення.

Лізинг створює економічні вигоди всім учасникам лізингової операції. Так, підприємству - постачальнику гарантується збут продукції і своєчасне одержання грошових коштів для здійснення розрахунків з бюджетними працівниками і направлення їх на виробничий розвиток.

УДК 336.7

Коробій Г. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя

ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ШЛЯХУ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: ст.викладач Юрик Н.Є.

Невід’ємною складовою успішних реформ у всіх країнах був випереджаючий розвиток інтелектуального потенціалу. Світовий досвід показує: життєвий рівень усіх прошарків населення, соціально-економічна ситуація в країні визначаються ступенем освіченості суспільства і його ставленням до інтелектуальних цінностей. Лише інтелектуально багате суспільство є гарантією високого рівня життя народу і процвітання держави.

Керована корпоративна розумова енергія – вирішальний виробничий чинник сучасного і майбутнього світу. У двадцяти розвинутих країнах, в яких працює 95% учених світу, прибуток на душу населення зростає щорічно на 200 дол. США, у країнах з низьким науковим потенціалом – на 10 дол.

Інтелектуальний потенціал нації має кілька складових, а саме систему освіти, комп’ютерне забезпечення, системи зв’язку, бази даних, систему науки, інтелектуальну власність.

В умовах інтелектуалізації виробництва змінюються усталені погляди на економічні поняття. Наприклад, поняття “основні фонди” починає набувати зовсім іншого змісту. Виникає парадоксальна ситуація, коли те, чого нема в бухгалтерському балансі, стає набагато ціннішим за те, що в ньому є. З погляду матеріальних активів, така відома компанія, як Visa International просто не існує, хоча і здійснює фінансові операції по всьому світу на суму близько 300 мільярдів доларів США на рік.

Ось чому перспективна програма розвитку України має бути пронизана усвідомленням реалій ХХІ століття – часу глобальної економіки, панування інформаційних технологій і комунікаційних мереж, випереджаючого накопичення гуманітарного, зокрема інтелектуального потенціалу.

Що стосується практичних управлінських дій державного керівництва, то невідкладним завданням є створення на загальнодержавному рівні цілісної системи з метою підтримки інтелектуального потенціалу нації, його розвитку і перетворення на інтелектуальний капітал.

Система державної підтримки розвитку інтелектуального потенціалу і капіталу на загальнонаціональному рівні має бути науковою основою для прийняття рішення та здійснення будь-якої державної управлінської дії в цій галузі, реальним кроком до переходу від галузевої до функціональної системи державного управління.

Прагматичний інтелект, доповнений мораллю і патріотизмом у сучасному, а тим більше в майбутньому світі, є важливішим за інші економічні ресурси, включаючи навіть земельні. Випереджаючий розвиток інтелектуального капіталу, основою якого є постійно зростаючий сукупний людський потенціал, – запорука гідного шляху України в майбутнє.

УДК 658.3

Коробій Г. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя.

АУТСОРСИНГ — РОБОТА З АГЕНЦІЯМИ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

Аутсорсинг — передача компанією неосновних для компанії бізнес-процесів стороннім виконавцям на умовах субпідряду — найчастіше з мотивів зменшення витрат на ці бізнес-процеси, або рідше, для покращення якості результату: послуг, виготовлених комплектуючих тощо. Найчастіше мається на увазі ІТ-аутсорсинг, тобто аутсорсинг інформаційних технологій, зокрема робіт зі створення та супроводу програмних продуктів. Очевидним чином можливість зменшення витрат при цьому пов'язана з великою зарплатнею програмістів (та в цілому з вартістю інтелектуальної праці) в країнах з розвинутою економікою. Відповідно й утримання ІТ-підрозділів великих корпорацій вимагає колосальних витрат. Щоб їх зменшити, доцільно відмовитися від повного штату програмістів і передати якусь частину їхньої роботи (а в багатьох випадках — усю таку роботу повністю) іншим фірмам, в багатьох випадках — за кордон (офшорне програмування), що обходиться набагато дешевше. Так на різниці в оплаті праці «всередині» компанії та «зовні» (за межами країни) зародилося «офшорне програмування» як бізнес-напрямок.

Переваги аутсорсингу: зростання рентабельності бізнесу (аутсорсинг дозволяє скоротити витрати на обслуговування бізнес-процесів); концентрація всіх зусиль на основному бізнесі (передача супутніх бізнес-процесів на аутсорсинг дозволить направити зусилля на основну справу компанії); залучення чужого досвіду; надійність і стабільність (аутсорсингова компанія несе відповідальність за роботу, яку виконує згідно з договором на обслуговування та поточним законодавством); гнучкість масштабів бізнесу (для аутсорсингової компанії збільшення або скорочення масштабів бізнесу буде супроводжуватися лише переглядом вартості послуг, які передані на аутсорсинг).

Недоліки аутсорсингу: загроза невиконання конфіденційності (аутсорсингова фірма гарантує, що витік інформації про замовника неможливий, але виконання цього пункту не може гарантуватися стовідсотково); вартість аутсорсингу досить часто може бути вища за вартість ведення обліку внутрішніми працівниками; загроза банкрутства аутсорсингової компанії.

У світовому рейтингу виробників програмного забезпечення Україна займає 15 місце. У нашій країні налічується біля тисячі компаній, що займаються розробкою програмного забезпечення: у сфері зайнято близько 25-30 тисяч українських фахівців. За словами президента Альянсу компаній-розробників програмного забезпечення, «річна частка України у світовому аутсорсингу складає приблизно \$600 млн».

Якщо ще в 2004 році поставало питання «Бути разом з Росією на поприщі аутсорсингу?», то в 2006-му Україна вже стала повноцінним гравцем у даній сфері.

УДК 65.01

Коробій Г. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя.

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ «КАНБАН»

Науковий керівник: к.т.н., доц. Гевко І.Б.

З початку 70-х років у Японії, а потім і в інших країнах, набула великого поширення система «Канбан», що є механізмом організації безперервного гнучкого виробничого потоку, який функціонує практично без страхових запасів. Традиційна концепція організації виробництва, як відомо, спрямована на запобігання простоям та організацію безперервного потоку з обов'язковим створенням страхового запасу. Японська концепція ґрунтується на практично повній відмові від страхових запасів. В умовах системи «Канбан», на відміну від традиційного підходу, виробник не має завершеного плану й графіка виробництва, а жорстко пов'язаний конкретним замовленням споживача. Якщо традиційна система планування функціонує за принципом «виштовхування» раніше визначеної партії деталей чи вузлів на наступні операції і не реагує на те, потрібні вони там фактично в такій кількості та в даний час чи ні, то система «Канбан» є за протилежним принципом. Ритм праці, кількість і номенклатура деталей, що перебувають у виробництві, визначаються не заготівельною ланкою, а випускними лініями кінцевого складання. «Вхід» і «вихід» у системі ніби помінялися місцями. Якщо в традиційній системі на «виході» отримують тільки те, що було на «вході», то в «Канбан» у виробництво «входить» тільки те, що потрібне на «виході». Інформація йде з «попередженням». Як правило, застосовуються два види карток «Канбан». Спочатку всі працівники інформують одне одного про планове замовлення, а потім - про фактичну операцію.

Отже, такий підхід вимагає серйозного зламу всіх організаційних відносин і дає змогу перейти до якісно нового рівня виробничого планування. Так, у компанії «Тойота» (Японія) для всіх підрозділів розробляються тільки підвищені плани на місяць, а їх деталізацію не тільки по декадах і днях, а й по годинах здійснюють самі робітники, використовуючи картки «Канбан». Особливо помітні переваги застосування системи «Канбан» в автомобільній промисловості Японії. Це пояснюється тим, що в Японії діє не тільки чинник організації виробництва, а й багато інших, типових для японської промисловості чинників, починаючи з обов'язковості постачальників.

У США та інших країнах останнім часом були зроблені намагання створити комбіновані системи управління «Канбан-МРП-2», «точно в строк-МРП» та ін. На думку їх розробників, це дасть змогу частково перебороти недоліки окремо взятих систем. У комбінованих системах для планування виробництва використовується МРП-2, а для оперативного контролю та регулювання виробничого процесу — «Канбан». Комбіновану систему управління МРП-2 — «точно в строк» використовують, наприклад, такі відомі фірми, як «Ролс-Ройс Моторс» і «ІСІ» (Великобританія).

УДК 338.47

Коробій Г. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя

АТЕСТАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЗА УМОВАМИ ПРАЦІ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Галушак М.П

У сучасних умовах неабиякого значення набуває атестація робочих місць. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 1992 р. № 442 визначено Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці і Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці.

Атестація робочих місць за умовами праці — це комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, супутніх соціально-економічних факторів, що впливають на здоров'я і працездатність працівників у процесі трудової діяльності. Періодичність такої атестації встановлюється підприємством у колективному договорі, але не рідше одного разу за 5 років. Атестація робочих місць передбачає: комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці, відповідність їх характеристик стандартам безпеки праці, будівельним та санітарним нормам і правилам; виявлення факторів і причин виникнення несприятливих умов праці; встановлення ступеня шкідливості і небезпечності праці та її характеру за гігієнічною класифікацією; обґрунтування віднесення робочого місця до категорії зі шкідливими (особливо шкідливими) умовами праці. Після проведення атестації за даними лабораторно-інструментальних досліджень комісія складає Карту умов праці на кожне робоче місце, яка включає оцінку факторів виробничого середовища і трудового процесу, гігієнічну оцінку умов праці, оцінку технічного та організаційного рівня. За результатами атестації складаються переліки: робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено право на пільги і компенсації, передбачені законодавством; робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, на яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок підприємства; робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно вжити першочергові заходи щодо їх поліпшення.

Щорічно майже 17 000 осіб стають інвалідами внаслідок травм і профзахворювань. Чисельність пенсіонерів по трудовому каліцтву торік перевищила 150 000, а пенсіонерів у зв'язку з втратою годувальника внаслідок нещасного випадку — 50 000 осіб. Загальна сума витрат на фінансування пільгових професійних пенсій і пенсії по трудовому каліцтву, відшкодування шкоди потерпілим на виробництві та інших витрат, пов'язаних з цим, сьогодні становить від 10-15 відсотків фонду оплати праці в промисловості, а в окремих галузях і регіонах — від 15-30 відсотків. Нові умови господарювання вимагають і нових, ефективніших форм та методів профілактичної роботи. Мається на увазі перехід на обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань, а саме: встановлення диференційованих страхових тарифів залежно від стану охорони праці на підприємствах; забезпечення надійного фінансування витрат, пов'язаних з виплатою компенсацій працівникам при втраті працездатності, а також пенсій по інвалідності і у випадку смерті годувальника; організація надійної системи медичної, професійної та соціальної реабілітації потерпілих на виробництві; значне підвищення рівня усієї профілактичної роботи щодо запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням.

УДК 330.341

Кочерженко К. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: Шведа Н.М.

Світовий статус держав визначають за двома інтегральними показниками, а саме: технічним рівнем та здатністю до технологічного розвитку. Світова практика вже не одне десятиліття використовує для визначення якісних змін у виробництві термін “innovation”, що в перекладі означає інновація, нововведення.

Першим термін “інновація” увів у науковий обіг відомий австроамериканський економіст Й. Шумпетер. Він розглядав інновації як практичне використання розроблених новинок, поєднаних в системи або створення таких систем (структур) виробничої діяльності, які досі не використовувались суспільною практикою. Загалом інновація – це надзвичайно важлива для сьогодення економічна категорія, основний зміст якої – сукупність ідей і пропозицій, які можуть бути засадами створення нових видів продукції або ж спрямованих на поліпшення споживчих характеристик вже створених товарів.

Стратегічний суспільний ефект інновацій полягає у їх здатності: а) прискорювати підвищення рівня продуктивності виробництва, що важливо за умов дефіциту відповідних чинників; б) забезпечувати прискорення збільшення обсягів виробництва; в) прискорювати структурні зрушення, сприяти перерозподілу ресурсів на перспективних напрямках суспільно-економічного розвитку; г) підвищувати статус країни в глобальній економіці та національну конкурентоспроможність.

Інновація є результатом усунення існуючих проблем, а отже, засобом досягнення стратегічних цілей підприємства. Інноваційна стратегія дає змогу конкретно виділити цілі, методи, засоби впровадження і сферу застосування будь-яких інновацій на підприємстві. Управління інноваціями – це управління нестандартними процесами, перебіг яких можна прогнозувати лише на підставі наукових досліджень. Стратегічне управління інноваційною діяльністю відбувається відповідно до вимог системного підходу. При цьому через зворотні зв'язки уточнюються стратегії вищого рівня.

Реалізація конкретних завдань інноваційної стратегії потребує насамперед визначення її типу, що зумовить логіку та послідовність безпосереднього застосування відповідних засобів. Таких типів може бути кілька: а) підтримка дифузії інновації, тобто копіювання шляхом патентів і технологій за кордоном з метою подальшого самостійного удосконалення; б) підтримка експансії іноземного капіталу, тобто інтеграція з передовими транснаціональними корпораціями; в) підтримка “точок зростання” тих галузей, які досягли успіху в науковотехнічних розробках.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що для досягнення економічної ефективності підприємствам необхідно здійснювати стратегічне управління інноваційною діяльністю. Доцільно здійснювати формування ефективного механізму реалізації інноваційного потенціалу підприємств для того, щоб зменшити відставання нашої держави від світового рівня. Реалізація інноваційного потенціалу підприємств позитивно впливатиме як на досягнення економічної стабілізації, так і на забезпечення економічного розвитку на новій технологічній і технічній основі.

УДК 330.341.1

Кочерженко К. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Галушак О.Я.

У складний для України період відродження ринкових відносин, коли вкрай важливими завданнями є збереження промислового комплексу, структурна перебудова і забезпечення подальшого науково-технічного розвитку, проблема підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення.

Економіка України і далі залишається несприйнятливою до науково-технічних нововведень через низький рівень виробничої бази промисловості та слабе фінансування державою науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок. Саме активізація інноваційної діяльності наукової і виробничої сфер є важливим завданням та умовою становлення економічної незалежності України. Вирішення проблем активізації інноваційної діяльності підприємств - головна запорука здійснення успішних ринкових реформ. Крім того, досвід розвинутих країн свідчить, що вихід з економічної кризи неможливий без активізації інноваційної діяльності

Інновації, а значить і наука, що їх продукує, сьогодні набагато менш доступні, ніж найцінніші природні ресурси. Причиною є те, що ними володіють лише високорозвинуті країни, що дає змогу їм, по суті, утримувати монопольне становище і, таким чином, привласнювати надприбуток. Варто наголосити, що саме володіння інноваціями, котрі є стимуляторами розвитку підприємства, забезпечує перемогу у конкурентній боротьбі.

Інноваційна діяльність спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок. Вона зумовлює вивід на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Особливість інноваційної діяльності як одного з різновидів підприємницької діяльності полягає в тому, що вона є діяльністю підвищеного ризику порівняно зі звичайним підприємництвом. Такий ризик обумовлений новизною, творчим характером науково-технічної роботи, можливістю отримання як позитивного, так і негативного результату.

Реалізації інноваційної діяльності підприємств в значній мірі сприяє інноваційна політика держави, що насамперед базується на створенні сприятливого інвестиційного клімату. Інноваційний фактор стає вирішальним для виходу національної економіки з депресивного стану, забезпечення її сталого розвитку, підвищення конкурентоздатності вітчизняної продукції і активізації експортної діяльності. Принцип поєднання інвестицій з інноваціями має бути головним принципом реструктуризації економіки України та її регіонів, управління нововведеннями у виробничих структурах тощо.

Підприємці повинні усвідомлювати, що управління нововведеннями є серцевиною підприємницької діяльності, необхідною умовою успішного бізнесу, тому що саме нововведення сприяють підвищенню якості і зниженню собівартості продукції, забезпечують її конкурентоспроможність, а відтак й ефективну присутність підприємств та організацій на ринку товарів і послуг.

УДК 338.2

Кочерженко К. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник : к.е.н., доцент Сороківська О.А.

В сучасних умовах жорсткої ринкової конкуренції дуже важливого значення набуває забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. Особливості сучасних економічних відносин вимагають від суб'єктів господарювання оперативного реагування на загрози різного роду. Організація управління підприємством передбачає визначення інструментів для ідентифікації факторів загроз господарській діяльності підприємства

Для характеристики рівня економічної безпеки, окремі фахівці рекомендують застосовувати метод аналізу і обробки сценаріїв, методи оптимізації, теоретико-ігрові методи, методи теорії нечітких систем, програмно-цільовий метод та інші.

Основними факторами, що впливають на економічну безпеку є: економічний потенціал; випереджаюча конкурентоздатність продукції; якість та ефективність фінансової системи; стан та кваліфікація трудових ресурсів; техніко-технологічний рівень виробництва; науково-технічний та інноваційний потенціал; рівень ділової активності служб маркетингу та менеджменту; ставлення керівництва до нововведень; соціальний захист працівників тощо.

В економічній літературі відомі декілька підходів до кількісної оцінки рівня економічної безпеки підприємства. В індикаторному підході оцінка економічної безпеки встановлюється за результатами порівняння фактичних показників діяльності підприємства з базовими індикаторами. Відповідно до ресурсно-функціонального підходу оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів. Аналіз ресурсно-функціонального підходу синонімічний підходам до оцінки ефективності використання ресурсів.

Невід'ємним елементом дослідження економічної безпеки підприємства є вибір її критерію. Під критерієм економічної безпеки підприємства розуміють ознаку або суму ознак, на підставі яких може бути зроблений висновок про те, чи перебуває підприємство в економічній безпеці. Найвищий ступінь безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників перебуває в межах припустимих меж своїх граничних значень.

Використання системи індикаторів для оцінювання економічної безпеки підприємства здійснюється і у світовій практиці. Згідно зі світовою практикою, вимоги до значень індикаторів не мають обов'язкового характеру, а лише рекомендаційний.

Здійснений аналіз основних існуючих методик оцінювання економічної безпеки підприємства дозволяє зробити висновок, що вони базуються на розрахунку основних показників фінансового стану та економічної ефективності функціонування підприємства, які характеризують забезпеченість підприємства власними коштами, раціональність розміщення власного капіталу, а також ефективність використання власного, обігового та сукупного капіталу.

УДК 338.2

Крайничин І. – ст.гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ ПРИ ПІДБОРІ ПЕРСОНАЛУ

Науковий керівник: ст.викл. Юрик Н.Є

У сучасних умовах, коли людському фактору в управлінні організаціями приділяється більше уваги, перед фірмами постає нове завдання – виявлення неадекватності в поведінці кандидата на співбесідах, його стресостійкості, самоконтролю та гнучкості мислення.

Виявити, що людина схильна до негативних реакцій в ситуаціях фрустрації (коли на шляху по досягненню бажаного виникають серйозні перешкоди), можна, використовуючи методи ігрового інтерв'ю. Сюди відносяться широко відомі «підступні запитання», наприклад, про те «скільки тенісних м'ячиків може поміститися в тролейбус» або ж «як зважити будинок». Крім перевірки реакції, вирішення головоломок може багато чого розказати про претендента на посаду. За допомогою такого підходу кваліфікований спеціаліст кадрової служби зможе оцінити особливості мислення співбесідника, орієнтуючись на такі критерії, як швидкість, оригінальність, логічність, простота і ясність рішення, а також гнучкість, емоційну стійкість, ціннісні орієнтації, комунікативні навички та інші якості, які необхідні для хорошого працівника. Все це робить ігрове інтерв'ю універсальним та зручним інструментом, який дозволяє за один раз виявити людей конфліктних, самовпевнених та нестриманих, а також оцінити мислення кандидатів в нестандартній ситуації. Так, при проведенні ігрових інтерв'ю – схильні до конфліктів люди, які не люблять проявляти толерантність і гнучкість при спілкуванні, як правило, починають гнівно коментувати ситуацію та нервуватися. Така поведінка зразу дасть змогу зрозуміти, що такий співробітник буде поводити себе аналогічно і в інших схожих ситуаціях, в яких потрібно проявити витриманість і толерантність.

Для того щоб досягнути поставленої цілі запитання потрібно готувати, з врахуванням основних завдань співбесіди, не використовуючи при цьому стандартні запитання, які знайдені в Інтернеті, а розробляти власні.

Проведення ігрових інтерв'ю чи включення частини таких запитань в традиційні співбесіди може значно допомогти при підборі торгових агентів, працівників сервісних центрів, PR-менеджерів, креативних співробітників рекламних агентств, всіх, хто повинен працювати в команді тощо. Ще однією сферою використання ігрового інтерв'ю може стати відбір на роботу вчорашніх випускників університетів, в першу чергу тих, які претендують на посади, де потребуються такі якості як: ерудиція, творчість, швидкість мислення.

Головне при проведенні ігрових інтерв'ю це широкі теоретичні і практичні знання в області психології у спеціаліста, який проводить цю співбесіду.

Слід зазначити, що даний метод ще не набув широкого розповсюдження. Головними перевагами його є те, що він дозволяє отримати зразу багато важливих даних про кандидата, при вмілому застосування не викликає неприязні у людей, дозволяє виявити стресостійкість без грубості, а також те, що елементи ігрового інтерв'ю можуть включатися в традиційні співбесіди.

УДК 338

Крайничин І. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ НОВИХ ПРОЕКТІВ

Науковий керівник: к.т.н. Гевко.І.Б

У сучасних умовах практикується набір трудових ресурсів задовго до запуску нового проекту. Але, якщо старт відкладається, то роботодавець повинен вирішувати нелегку задачу по втриманні вже найнятого персоналу. Якщо люди звільняються, так і не дочекавшись початку проекту, то це означає, що компанії знову прийдеться розпочинати всю нелегку роботу по пошуку, відбору та найму працівників або ж спробувати вирішити цю проблему за допомогою методів, які дозволяють не втратити найцінніших кадрів.

Перше, що потрібно робити у такій ситуації – це зайнятися ранжуванням кандидатів і розробкою програми збереження складу працівників. Кандидатів слід оцінювати за такими параметрами: відповідність вимогам, важливість позиції, унікальність навиків і здібностей, вартість заміни. В результаті цього кандидатів можна розділити на декілька груп. В першу потрапляють ті, які набрали найбільше балів за вказаними параметрами, в останню – ті, хто набрав найменше. З найціннішими кадрами слід підписати трудовий договір і виплачувати щомісячно частину заробітної плати ще до того, як людина приступить до виконання своїх обов'язків. В трудових договорах бажано вказувати дві дати – поточну дату підписання документу і дату початку роботи. Це дозволяє знизити почуття нестабільності і дає певні гарантії майбутнім працівникам.

Працівники, які нічим особливим не виділяються можуть бути мотивовані залученням до навчальних програм компанії. Компанії можуть проводити курси, які дозволяють більше дізнатися про нову роботу і отримати необхідні для компанії навички. Такий підхід дозволяє, з однієї сторони, не витратити час на навчання старих працівників, а з другої – дати зрозуміти, що компанія має намір інвестувати кошти в розвиток персоналу і що очікування буде винагороджене гарантованою роботою. Крім того навчання відволікає кандидатів від пошуку нових місць роботи.

Job Offer (запрошення на роботу) – це ще один метод, який не передбачає витрат і юридичних зобов'язань з боку роботодавця, але дозволяє зафіксувати на папері взаємовідносини роботодавця і майбутнього працівника. Job Offer не являється робочим контрактом і дві сторони мають право можуть в будь-який момент розірвати свої домовленості. Цей документ на фірмовому бланку може мотивувати кандидата на очікування, тому що у випадку недотримання своїх зобов'язань кожна сторона ризикує своєю репутацією.

Роботодавці повинні якомога активніше взаємодіяти з «очікуючими» працівниками для того, щоб вони відчували свою причетність до роботи компанії. Це можуть бути розсилки з новинами компанії і описом того, як просувається процес підготовки до проекту і обов'язково відповідати на їхні запитання.

УДК 658

Кривко Л. – ст. гр. БМп-33

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ КЕРІВНИКІВ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ

Науковий керівник: старший викладач Гарматюк О. О.

В сучасних умовах планування стратегічного розвитку є вирішальним для будь-якого підприємства, що здійснює виробничо-комерційну діяльність. Заміна технології виробництва, вихід на нові ринки, зміна обсягів випуску продукції, організація нового підприємства ґрунтуються на стратегії залучення, розподілу, перерозподілу та інвестування фінансових ресурсів. За таких умов провідна роль має належати прийняттю та реалізації стратегічних рішень, що вимагає від апарату управління більш виважених і перспективних дій.

Основним завданням у процесі прийняття будь-якого управлінського рішення, в тому числі стратегічного, є вибір однієї з багатьох альтернатив. Під час обрання однієї з них матимуть прояв основні функції апарату управління, що реалізуються на таких етапах:

-мотивація прийняття певного рішення має відображати потребу організації, що пов'язана з її економічною діяльністю;

-прийняття стратегічного рішення базується на інформації стратегічного аналізу, врахуванні економічної кон'юнктури, оцінці ризику, стратегічному контролінгу.;

-стратегічне планування діяльності організації є наступним після затвердження місії, цілі та стратегії.

-стратегічна організація передбачає проектування організаційної структури управління, організаційної культури, досягнення цілі стратегії і подальшого функціонування організації, забезпечення систем адміністративної підтримки;

-стратегічний контроль здійснюється завдяки системі стратегічного контролінгу, яка дозволяє відстежувати рух організації до її стратегічної цілі.

Таким чином, до основних функцій апарату управління належить розробка, прийняття та реалізація стратегічних рішень керованої організації. Успіх такої організації, її імідж та ринкові позиції, як і досягнення поставлених цілей найбільшою мірою залежить від ефективності організації управлінської роботи на окреслених вище етапах, яку досить складно реалізувати через те, що суб'єкти ринкового господарювання діють в умовах невизначеності та ризику.

УДК 655

Кривко Л. – ст. гр. БМп-33

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: старший викладач Малюта Л.Я

Ефективність функціонування підприємств в умовах ринкової економіки залежить від відповідності кінцевих результатів їх діяльності господарським витратам на її здійснення. Лише формування витрат у оптимальних величинах є основою успішного функціонування підприємств, яка буде здатна забезпечити рентабельність виробництва та конкурентоспроможність виробленої продукції.

Отже, для подальшого розроблення та оцінювання механізму управління витратами, необхідно висвітлити головні причини малоефективності такого управління і визначити шляхи їх усунення.

Однією з головних проблем в управлінні витратами є протиріччя, які виникають у різних структурних підрозділах (мінімізація витрат в одному підрозділі веде до їх збільшення в іншому). Це наводить на думку, що потрібно розробити механізм узгодження інтересів усіх підрозділів підприємства, орієнтуючись на виготовлення якісної продукції. Особливої уваги набуває питання управління непрямыми (накладними) витратами. Якщо прямі витрати можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний вид продукції, то непрямі потребують спеціальних методів розподілу. Актуальною на сьогодні є запропонована модель побудови ABC-методу (Activity based costing) - метод обліку витрат за видами діяльності, яка дозволить здійснювати оперативний контроль за накладними витратами. Для вирішення зазначених проблем можна визначити наступні заходи організаційного характеру для удосконалення системи управління витратами: визначення та застосування відповідних методів обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції; створення оптимальної організаційної структури підприємства з відповідними службами для прийняття та реалізації управлінських рішень.

На основі вищевикладених фактів можна стверджувати, що рівень управління витратами вітчизняних підприємств недостатній. Це спонукує до побудови ефективної системи управління витратами з відповідним набором методів, засобів та функцій управління, яка забезпечуватиме формування і реалізацію такого напряму розвитку, який дозволить отримати найкращі кінцеві результати та забезпечить досягнення поставленої цілі.

УДК 336.7

Крупа В. – ст. гр. БЕп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: асистент Гринчуцька С.В.

В умовах ринкових перетворень дослідження питань стійкості банківської системи та її управління набуває загальноекономічного змісту. Стійке функціонування банківської системи має непересічне значення для забезпечення поступального соціально-економічного розвитку в Україні.

Серед основних проблем, що мають місце в сучасній банківській системі України слід відзначити:

1. Зростання конкуренції на ринку з появою іноземних банків і небанківських фінансових установ з великим капіталом призвело до втрати українських банків своєї монополії. Всі названі структури вступають в боротьбу за клієнта.

2. Швидке удосконалення інформаційних технологій призвело до того, що багато банків не зможуть витримати конкуренції або просто відповідати сучасним вимогам.

3. Більш жорстке регулювання банківської системи. Багато банків не користуються і не реагують на попередження Нацбанку про невиконання нормативу обов'язкового резервування, а це вже – несумлінна конкурентна позиція.

4. Оптимізація ризику-менеджменту Комерційні банки повинні здійснити інвентаризацію всіх існуючих ризиків. Дотепер належної оцінки ризиків ще ніхто не проводив, особливо тих, що були накопичені в інших галузях діяльності. Але й у самій банківській системі існує біля 300 різноманітних ризиків.

5. Накопичення «поганих» активів, зростання резервів за проблемними кредитами. відсутність довгострокового кредитного ресурсу на внутрішньому ринку через можливість дострокового зняття депозитів.

6. Створення умов для відновлення кредитування приватних і корпоративних клієнтів непрозорість роботи валютного ринку і валютно-курсової політики банківського регулятора.

7. Конфлікт інтересів в НБУ, який суміщає функції грошово-кредитного регулювання і банківського нагляду.

8. Недосконалість процедур формування страхових резервів і оподаткування діяльності банків.

9. Доступ до кредитів рефінансування Національного банку стан міжбанківського кредитного ринку, проблему неплатежів в банківській системі і їх вплив на економічну ситуацію.

10. Захист інтересів кредиторів і досудове вилучення застав, а також формування культури обслуговування боргів у суспільстві.

Отже, для вирішення (або часткового вирішення) вищезгаданих проблем необхідний жорсткий стиль управління банківською системою який був би побудований на ринково-економічних засадах. На першому місці має бути захист банківської системи від недобросовісних позичальників, від шахраїв, корупціонерів тощо, підвищення довіри населення до політики Національного банку та діяльності банківської системи в цілому, яка б сприяла розвитку реального сектору економіки та зростанню добробуту населення України.

УДК 339.9

Крупа В. – ст. гр. БЕп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ ТРУДОВІЙ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Науковий керівник: ст. викл. Нагорняк І.С.

Одним із проявів глобалізаційних процесів в Україні є міжнародна міграція робочої сили. Дедалі більшого поширення і значення набуває переміщення людських ресурсів, обумовлене соціально-економічними, військовими, етнічними, релігійними та зовнішньоекономічними чинниками. Розвиток міграційного процесу, зміна напрямів і характеру міграції є наслідком суспільно-політичних та економічних процесів в Україні. Серед чинників масової еміграції українського населення можна виділити наступні:

- низький рівень задоволеності людських потреб духовного і матеріального характеру;
- надмірні розміри податків і їх труднощі сплати, високий рівень безробіття;
- якість системи освіти, відсутність охорони здоров'я, невпевненість у завтрашньому дні.

Слід зазначити, що трудова міграція поступово займає все вагомніше місце у системі пріоритетів українських громадян та стає для багатьох із них основним видом заняття, а не доповненням до постійної роботи. Відтік робочої сили з України за кордон ставить наш уряд перед вибором: підвищити заробітну плату як мінімум до рівня Польщі і Росії (з метою зменшення відтоку української робочої сили до цих країн), чи брати на роботу не вибагливих мігрантів із бідніших країн. Цілком очевидним є й те, що масовий відплив продуктивної робочої сили, особливо вчених і спеціалістів, завдасть Україні значних економічних, інтелектуальних та моральних збитків. Виїзд кваліфікованих кадрів, молодих спеціалістів негативно вплине на професійну структуру працездатного населення, погіршить його статево-віковий склад. Країну залишають молоді, перспективні вчені, які в майбутньому мали скласти науковий потенціал держави. Суспільство не визнає повною мірою тієї втрати, яка може статись в наслідок постійного «відпливу інтелекту» за кордон. Сучасний стан зовнішніх міграційних процесів в Україні свідчить про те, що Україна через своє географічне розташування стала однією з основних транзитних країн на шляху міграції до країн Європейського Союзу.

Розвиток інтеграційних процесів призводить до необхідності втручання держави з метою пом'якшення їх негативних ефектів. При цьому в умовах низького рівня заробітної плати в державному секторі економіки та поширення безробіття саме підтримка зовнішніх трудових міграцій економічно активного населення, оптимізація їхніх потоків, підвищення рівня захищеності українських працівників за кордоном, сприятиме, до певної міри, вирішенню проблеми безробіття. У зв'язку з цим, необхідне спрощення процедури тимчасового виїзду наших громадян на роботу та одночасне посилення контролю за діяльністю організацій-вербувальників вітчизняної робочої сили. Однак, на нашу думку, певною гарантією має стати система міждержавних договорів про взаємне працевлаштування громадян та їхній соціальний захист

Отже, міграція робочої сили України – це об'єктивний процес, зумовлений внутрішніми факторами і поглибленням глобалізації, яка охопила весь світ. Актуальність даної проблеми потребує негайного її вирішення з метою упередження негативних наслідків міграції робочої сили в умовах посилення глобалізації цих процесів.

УДК 336.276

Кудла Ю.- ст. гр. ФМ-52

Тернопільський національний економічний університет

РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Науковий керівник: викл. Горин В.П.

Вступаючи у кредитні відносини, як кредитори, так і уряди країн-позичальників мають справу з певними ризиками. Фінансова історія світу неодноразово наводить приклади розгортання глибоких криз, які зародилися внаслідок неможливості виконання державами своїх зобов'язань за суверенними боргами. Це пов'язано із значним рівнем ризиковості, який породжувався обсягом та структурою цих боргів. Причиною великого впливу державного боргу на фінансову систему держави є те, що він в більшості випадків є найбільшим фінансовим портфелем країни, а його складна і ризикова структура може мати для неї негативні наслідки. Тому управлінню ризиками в борговій сфері останнім часом приділяється дедалі більша увага.

Вважаємо, що управління ризиками, які пов'язані з державним боргом, – це діяльність органу державної влади, уповноваженого на управління державним боргом, яка включає в себе здійснення впливу на стан державного боргу за допомогою спеціальних способів, методів і прийомів з метою забезпечення оптимального співвідношення рівня витрат на його обслуговування і погашення з рівнем ризиковості, який він породжує. Стан боргу при цьому означає його обсяг і структуру за ознаками валюти, відсоткової ставки, термінів виконання зобов'язань, а також умови їх виконання.

В Україні здійснено позитивні зрушення в системі боргового ризик-менеджменту. Так, відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 16.06.2010 № 461 затверджено Положення «Про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом», яке регулює методологічні і організаційні питання процесу управління ризиками, пов'язані з державним боргом, визначає роль Департаменту державного боргу Міністерства фінансів України в цьому процесі та визначає такі види ризиків: ринкові ризики (включають відсотковий, валютний і ціновий), ризик рефінансування, кредитні ризики (включають прямий кредитний, гарантійний, країнний і ризик при здійсненні активного управління), ризик ліквідності, а також управлінський, судовий і операційний ризики.

Визначення суті ризику, що притаманний державному боргу, ідентифікація і систематизація його видів є вихідною передумовою і початковою стадією управління ризиками. Важливим кроком у забезпеченні мінімізації деструктивних впливів ризиків (збільшення витрат державного бюджету, упущену вигоду та зниження кредитної репутації держави) є визначення підходів до формування оптимальної структури боргу в розрізі валют запозичення, відсоткових ставок і термінів виконання зобов'язань. Також подальшого опрацювання потребують питання методів оцінки ризиків та інструментів їх мінімізації, і зокрема використання похідних фінансових інструментів.

Загалом управління ризиками, які пов'язані з державним боргом, є важливим у забезпеченні фінансової безпеки держави та її спроможності вчасно і в повному обсязі фінансувати виконання покладених на неї функцій.

УДК 330.131+519.2

Кузь Х. – ст. гр. ЕккМ-51с

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДЕЛЮВАННЯ КОЛЕКТИВНИХ РИЗИКІВ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Артим-Дрогомирецька З.Б.

Дослідження і огляд деяких основних методів побудови ймовірнісних моделей діяльності страхової компанії дають можливість зробити висновок про те, що велика увага приділяється побудові моделей ризику, які можна використовувати для розрахунку ймовірності банкрутства, тарифних ставок, величини страхового резерву та інших числових характеристик діяльності страхової компанії.

В управлінні роботою страхової компанії важливу роль відіграють економіко-математичні моделі, що призначені для опису різних видів діяльності страхової компанії. Вивчення таких моделей і проведення на їх основі розрахунків важливих характеристик роботи страхової компанії дозволяє пропонувати декілька варіантів управлінських рішень, серед яких управління компанії вибере найбільш прийнятне для себе.

Однією із таких моделей є економіко-математична модель колективних ризиків на тривалому інтервалі часу. Це динамічна модель, в рамках якої розглядається можливість укладання страхових договорів в моменти часу, які утворюють деякий випадковий процес, кожен договір має свою тривалість дії, і протягом періоду дії договору можуть наступати страхові випадки, за якими страхова компанія повинна робити виплати за позовами. Обчислення розподілу сумарного позову, тобто суми всіх виплат (збитків) страхової компанії в даній моделі проводиться за підсумками діяльності в перебігу деякого інтервалу часу.

Обчислення або оцінка страхових премій, достатніх для нерозорення, при якому у компанії вистачає засобів для погашення всіх позовів, які поступили, зазвичай вимагають виконання нерозорення з ймовірністю, близькою до одиниці.

При обчисленні ймовірності розорення в умовах колективної моделі виникають додаткові проблеми врахування того, щоб сумарні виплати за позовами, що поступають, не перевершували в кожен момент часу резервів, які є на даний момент. Використовувані при цьому методи вирішення задачі ґрунтуються на положеннях теорії випадкових процесів.

$$R = P(\sum_{i=1}^v Y_i > U) \quad R = P(\sum_{i=1}^v Y_i > U),$$

де R – ймовірність банкрутства компанії;

$P(\sum_{i=1}^v Y_i > U)$ – ймовірність того, що сумарний позов $\sum_{i=1}^v Y_i$ більший ніж резерви компанії U ;

v – кількість позовів.

Для аналізу завдань страхування важливим питанням є ідентифікація і оцінка різних видів страхових ризиків. Суть цих ризиків – наявність можливості різного рівня фінансових втрат при настанні несприятливих подій для (фізичних і юридичних) осіб – потенційних клієнтів страхових компаній.

УДК 338.01

Кунинець Н.– ст. гр. ЕккМ-51с

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: проф. Вовк В. М.

За даними Міжнародного Валютного Фонду половина новостворених підприємств банкрутує протягом перших п'яти років свого існування. Це зумовлюється рядом проблем і перешкод, які неодмінно постають перед кожним новоствореним підприємством, і які воно не завжди спроможне своєчасно подолати. Від того, наскільки успішним був старт підприємства, значною мірою залежить, чи вдасться йому відвоювати у конкурентів свою частку ринку і втримати її у майбутньому.

В сучасних динамічних умовах, якими характеризується ринок, торговельним підприємствам досить важко пристосовуватись до мінливості зовнішнього оточення, тому для прийняття зважених управлінських рішень доцільним є постійний моніторинг конкурентного середовища.

Оцінку впливу конкурентного середовища на діяльність підприємства можна провести за розробленою М. Портером розширеною концепцією суперництва, яка базується на ролі п'яти конкурентних сил при набутті конкурентних переваг підприємства: - загроза інтенсивності конкуренції, - загроза появи нових конкурентів, - загроза посилення ринкової влади споживачів, - загроза зростання влади постачальників, - загроза товарів - заміників. Значення кожної з п'яти сил змінюється від галузі до галузі та визначає, врешті-решт, прибутковість галузей. У тих галузях, де дії цих сил складаються сприятливо, численні конкуренти можуть одержувати високі прибутки від вкладеного капіталу. В тих же галузях, де одна чи кілька сил діють несприятливо далеко не всім фірмам вдається довгий час зберігати високі прибутки.

П'ять сил конкуренції визначають прибутковість галузі, тому що вони впливають на ціни, які можуть диктувати фірми, на витрати, які їм приходится нести, та на розміри капіталовкладень, необхідні для того, щоб конкурувати в цій галузі.

Володіючи інформацією про конкурентне середовище, можливо отримати наступні переваги: більш чітко оцінити перспективи підприємства, визначити пріоритети діяльності; підвищити конкурентоздатність та ефективність діяльності підприємства; мотивувати співробітників, надаючи інформацію про конкурентів.

У кожній галузі формується власне конкурентне середовище. Саме тому підприємство повинно правильно оцінити його конкурентів та їх інтереси, галузь (або галузі), в якій воно функціонує, щоб виробити найбільш ефективні конкурентні стратегії, які б забезпечували його високу конкурентоздатність та конкурентостійкість.

Аналізуючи фактори, складові, чинники та умови формування конкурентного середовища, можна дійти висновку, що сучасне конкурентне середовище являє собою сукупність економіко організаційних та соціальних умов, в яких торговельні підприємства ведуть конкурентну боротьбу за споживача, постачальника та вагому частку ринку. Саме не сформоване конкурентне середовище на ринку не дає змоги повною мірою реалізувати потенціал економічного росту, не забезпечує якісне обслуговування населення, стримує технік не переоснащення підприємств, а також обмежує заохочення коштів від інвесторів, тому на сьогоднішній день актуальним є вивчення його стану, а також закономірностей розвитку з метою прогнозування його майбутнього та визначення необхідності адаптації.

УДК 336.76

Куньо О. - ст. гр. БОп – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н. Кудлак В.Я.

У сучасних умовах реформування економіки країни помітно зростає інтерес до фінансових аспектів її розвитку, зокрема до проблем становлення та функціонування фондового ринку. Враховуючи досить нестійкий стан цього сегмента фінансового ринку, важливого значення набуває дослідження механізму державного регулювання ринку. При оцінці ролі держави в економічних реформах і стимулюванні інвестиційної діяльності на фондовому ринку необхідно виходити з провідного положення теорії систем: будь-яка складна ієрархічно організована система (якою є фондовий ринок) обов'язково включає центр, що поєднує всі елементи.

Україна вступила на шлях побудови фондового ринку у той час, коли у світовій практиці сформувалися принципи та механізми державного й наддержавного регулювання фінансових ринків. Це дає нашій країні змогу не повторювати помилок, яких припускалися інші держави, а створити оптимальний механізм функціонування фондового ринку, спираючись на міжнародний досвід та національні особливості.

Аналіз сучасного стану фондового ринку України дозволив виявити основні проблеми, що стримують ефективне виконання ринком зазначеної функції, а саме:

1) низька частка капіталізації фондового ринку у ВВП. Незважаючи на значне збільшення останнім часом цього показника (з 1,9% ВВП у 1998 р. до 51,4 % ВВП у 2009 р.), вітчизняний ринок значно відстає у своєму розвитку як від ринків промислово розвинених країн, так і від тих, що розвиваються, і не відповідає потребам економіки країни. Крім того, на думку експертів, показник капіталізації ринку України є набагато завищеним (для країн, що розвиваються, середнім показником є 30% ВВП);

2) незначний обсяг торгів на вторинному ринку та обмежена кількість фондових інструментів. Зауважимо, що в останні роки спостерігається тенденція збільшення загального обсягу торгів на фондовому ринку України, який у 2009 р. склав 1067,26 млрд. грн. (що на 183,87 млрд. грн. більше, ніж у 2008 р.), однак у цілому вітчизняний ринок характеризується незначним обсягом операцій. При цьому в структурі торгів (у розрізі окремих фінансових інструментів) протягом 2004-2009 років провідне місце (43-46% від загального обсягу угод) займають операції з акціями (у 2009 р. – 470,73 млрд. грн.). На другому місці - операції з векселями, частка яких у 2009 р. становила 25% від загального обсягу торгів, або 268,76 млрд. грн.;

3) суттєве переважає неорганізованого сегмента фондового ринку над організованим, що негативно позначається на його прозорості.

Останніми роками намітилася тенденція до зменшення ролі держави на світовому фінансовому ринку. Так, менш ніж 30% ринку цінних паперів країн Великої вісімки контролюються державою чи підпорядковані державним інтересам. Сьогодні приватний капітал визначає ситуацію на ринках. В останні десятиріччя депозитарна та розрахунково-клірингова діяльність стала одним із провідних видів професійної діяльності на світових ринках цінних паперів. Ця діяльність забезпечує фундамент ринку цінних паперів. Значною мірою процедури обліку, клірингу та розрахунків визначають дієвість та ефективність фондового ринку і допомагають забезпечити цілісність ринку, знизити рівень ризику та заощадити значні кошти.

УДК 338

Кутрань В. – ст. гр. БФ_{пс}-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ, МЕТОДИ ЇХ ФОРМУВАННЯ І ДЖЕРЕЛА

Науковий керівник к. е. н., ст. викладач Тимошик Н.С.

Місцеве самоврядування є одним зі складових елементів влади в Україні. І, відповідно, місцевим бюджетам, які виступають головною фінансовою базою органів місцевого самоврядування, виділяється вагоме місце у бюджетній системі нашої країни. Саме вони безпосередньо впливають на соціально-економічний розвиток території, бо з них фінансуються заклади освіти і культури, охорони здоров'я, здійснюються видатки на соціальний захист населення та впорядкування території населених пунктів.

У наш час структура влади має зазнати значних змін у бік вдосконалення, бо вона не виконує усіх тих завдань і функцій, які на неї покладені. Місцеве самоврядування, у свою чергу, має мати об'єктивно визначені обов'язки, для чіткішої реалізації яких повинно володіти належною кількістю матеріальних і фінансових ресурсів, та за виконання яких має нести повну відповідальність.

Основною причиною недостатнього фінансового забезпечення бюджетів місцевого самоврядування є недосконалість чинного законодавства. Усі фінансові ресурси нашої держави формуються у жорстких умовах. Це значно призупиняє весь процес становлення автономії органів місцевого самоврядування. І тому, у наші дні, місцеві фінанси знаходяться у критичному стані, який поступово переростає у розруху.

Для того, щоб зміцнити дохідну базу бюджетів органів місцевого самоврядування, необхідно: 1) реформувати малоефективну податкову і фінансово-бюджетну систему у державі; 2) збільшити повноваження органів місцевого самоврядування при формуванні доходів їх бюджетів; 3) збільшити обсяги надходжень податків і зборів до місцевих бюджетів; 4) місцевим фінансам, паралельно з державними, надати статус самостійного інституту; 5) більш ширше залучати для соціально-культурного розвитку адміністративної одиниці кошти різних конкурсів та проектів (як українських, так і міжнародних), спонсорські та благодійні кошти, меценатство; 6) практикувати не фінансові внески громади в розвиток соціально-культурного устрою територіальної одиниці.

Виходячи з вищенаведеного, для покращення фінансового забезпечення місцевого самоврядування потрібно:

1. Збільшити державне фінансування місцевих рад.
2. Сприяння місцевому самоврядуванню залучати кошти спонсорів, проектів, фінансові і не фінансові внески громадян.

Саме самостійність і самодостатність територіальних громад є запорукою розвиненої і економічно сильної держави та підвищення життєвого рівня і добробуту її громадян (жителів сіл, селищ і міст України). Тому державні органи влади повинні бути зацікавлені у розвитку територіальних громад, оскільки це сприятиме пришвидшенню процесу інтеграції нашої держави у світову економіку.

УДК 336.6

Кушнір О. – ст. гр. БФпс – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СКЛАД ТА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Науковий керівник: к.н.е., ст. викладач Тимошик Н.С.

Сільська рада – орган місцевого самоврядування, що представляє певну територіальну громаду і здійснює від її імені та її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами.

До виключної компетенції сільських рад належить: затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього, затвердження звіту про виконання відповідного бюджету, встановлення місцевих податків і зборів та розмірів їх ставок у межах, визначених законом, прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету.

Сільський бюджет, відповідно до Бюджетного кодексу України, містить надходження і витрати на виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати складають єдиний баланс бюджету.

Доходи сільських бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Основними доходами сільського бюджету є: податок на доходи фізичних осіб, фіксований сільськогосподарський податок, плата за землю, мито, єдиний податок, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;

Видатки бюджету – кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом.

Наприклад видатки з бюджету Плотичанської сільської ради Козівського району здійснюються на: дитячий садок, сільський клуб, органи місцевого самоврядування.

Бюджетний контроль – це сукупність заходів, які проводять державні органи пов'язані з перевіркою законності, доцільності і ефективності утворення, розподілу і використання грошових фондів держави і місцевих органів самоврядування.

Тому в Плотичанській сільській раді доцільно було б:

- збільшити доходи за рахунок підвищення ставки податку збір за провадження торгівельної діяльності, сплачений фізичними особами;
- обладнати майданчик для паркування машин, і внаслідок цього буде збільшено доходи сільської ради за рахунок плати за паркування машин;
- надати в оренду приміщення і буде плата за оренду приміщення;
- надати в оренду земельну ділянку, і внаслідок цього буде дохід від оренди за плату землі.

Отже, внаслідок збільшення дохідної частини бюджету сільської ради можна проводити різні видатки. Внаслідок цього можна покращити благоустрій дитячого садка, сільського клубу, а також провести ремонт цих приміщень. Якщо сільська рада збільшить дохідну частину, тоді в неї будуть всі умови на покращене існування.

УДК 658.3

Лахманюк М. - ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ БАНКІВСЬКОГО МАРКЕТИНГУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

Особливе значення для менеджера комерційного банку, при формуванні поточної і перспективної банківської політики, має банківський маркетинг. Власне, він є основою інформаційної підсистеми сучасного банківського менеджменту. Головна ідея маркетингу полягає у виявленні потреб і запитів споживачів та у зв'язку з цим — у визначенні сегментів ринку, на якому може бути знайдена ніша для реалізації нових банківських послуг і продуктів в умовах конкуренції з іншими банками. Банківський маркетинг передбачає облік і вивчення процесів, що відбуваються на ринку капіталу як у цілому, так і в окремих його секторах: банківській сфері, кредитній системі, ринку цінних паперів. Метою банківського маркетингу є створення необхідних умов для пристосування до вимог ринку, підвищення конкурентоспроможності й прибутковості. Основними функціями банківського маркетингу є: вивчення попиту на ринку капіталу і його окремих сегментах, що являють особливий інтерес для банків; аналіз і вивчення відсоткової політики, конкурентного середовища; розширення активів і пасивів банку; розробка системи планування банківської діяльності; розробка нових банківських продуктів; планування реклами, програм просування банківських продуктів; організація обслуговування клієнтів. Під банківським маркетингом розуміють також конкретну банківську діяльність як щодо лінії акумуляції грошових заощаджень, так і щодо лінії надання кредитів. Універсальні комерційні банки ґрунтуються у своїй діяльності в основному на залучених коштах (депозитах і вкладах). Тому, в розробці банківського маркетингу важливим аспектом є залучення якомога більшої кількості коштів фізичних і юридичних осіб. Тенденції до накопичення залежать від багатьох чинників, зокрема від законодавства, освітньо-культурного рівня населення, частоти користування банківськими послугами, загального стану економіки, які повинні враховуватись у маркетинговій політиці банку. Таким чином, на перший план виходять завдання встановлення відносин із клієнтом. У широкому розумінні, товаром стає не тільки окрема послуга, а й відносини. Заздалегідь передбачається, що клієнт, відкриваючи рахунок у банку, вступає з ним у довгострокові відносини, пов'язані з багатократним одержанням різноманітних послуг. У цьому суттєва відмінна риса банківського маркетингу від традиційного «товарного» маркетингу. Ситуація, що складається на банківському ринку, характеризується загостренням цінової і загальної конкуренції, зростанням ролі чинника підтримання стосунків з клієнтами, подальшою диверсифікацією запропонованих продуктів, зростанням впливу каналів розподілу банківських послуг і продуктів. Внаслідок цього банки стурбовані пошуком конкурентних переваг. Для вирішення проблем, що виникають, вони посилюють маркетингову діяльність за такими напрямками: вдосконалення банківських продуктів і послуг, розробка нових продуктів, розширення програм розвитку стосунків з клієнтами, моніторинг діяльності конкурентів, створення маркетингової культури в організації.

Як бачимо, для найбільш ефективної роботи банку необхідно узгоджувати його попит і пропозицію, що впливає з його принципів та функцій. Причинами необхідності узгодження попиту і пропозиції є також концентрація зусиль на задоволення потреб споживача, орієнтованість на довгострокові результати, досягнення запланованих результатів.

УДК 658.5

Лахманюк М. - ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЧЕРЕЗ ЛІЗИНГОВІ КОМПАНІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є

Одним із методів міжнародної торгівлі є лізинг, який застосовується в, основному, на ринку техніки. Лізингова компанія – юридична особа, яка передає право володіння і користування неспоживчою річчю (предметом лізингу), визначеною індивідуальними ознаками та віднесеною згідно з законодавством до основних фондів, фізичній або юридичній особі (лізингоодержувачу) відповідно до договору лізингу. Предметом діяльності лізингової компанії можуть бути й інші послуги, які може надавати суб'єкт господарювання відповідно до законодавства України, з урахуванням вимог щодо можливості суміщення фінансових послуг. При прямому лізингу постачальник (продавець, виробник предмета лізингу) одночасно є і лізингодавцем, тобто фірмою, що передає в користування майно за договором лізингу. Найбільш відомими виробниками та лізингодавцями на світовому ринку є такі компанії, як «Белл Атлантик» (Bell Atlantic), «Ксерокс» (Xerox), «Дженерал Електрик» (General Electric), «Форд» (Ford), IBM.

Однак найпоширенішим у світовій практиці є непрямий лізинг. У класичній лізинговій угоді беруть участь три суб'єкти: постачальник (продавець, виробник предмета лізингу); лізингоодержувач (споживач, тобто суб'єкт, що користується предметом лізингу); лізингодавець (власник предмета лізингу). Лізингодавець при непрямому лізингу виконує посередницькі функції між постачальником і лізингоодержувачем. Лізингодавцями можуть бути будь-які суб'єкти підприємницької діяльності. Домінуюча частка лізингових угод здійснюється через лізингові компанії — спеціалізовані установи, функцією яких є посередницька діяльність з надання оренди майна на певних умовах, тобто лізингу. Як лізингові компанії, зазвичай, діють дочірні фірми великих банків. Універсальні лізингові компанії надають не тільки фінансові, а й інші види послуг, які безпосередньо пов'язані з реалізацією лізингових операцій (технічне обслуговування, навчання персоналу, консультації тощо). Конкурентними перевагами універсальних лізингових компаній є оперативність та мобільність, хороше знання кон'юнктури товарного ринку та бізнес-середовища в різних країнах.

У сфері міжнародних лізингових операцій умови конкурентної боротьби жорсткіші, ніж на звичайних товарних ринках. Це зумовлено тим, що на умови укладання лізингової угоди впливає не тільки кон'юнктура товарних ринків і ринків капіталів, а й такі чинники, як податкові режими, особливості правового регулювання орендних угод. Неоднорідність фірмової структури лізингової компанії складається з ряду елементів, головними з яких є цінова конкурентоспроможність та якість послуг.

Іншою складовою конкурентоспроможності лізингової компанії є якість послуг, яка формується з таких основних складових: якість обладнання, що надається в оренду; спектр допоміжних послуг (пуск, профілактичний огляд, поточний ремонт тощо); спеціальний сервіс (страхування та реєстрація обладнання, отримання експортних ліцензій, оформлення фінансових документів тощо); можливість мобілізації фінансових ресурсів для проведення лізингових операцій; розуміння специфіки ринку, наявність досвіду проведення лізингових операцій та лізингового ноу-хау.

УДК 65.01

Студніцький І. - ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Гевко І. Б.

Організація виробничого процесу на підприємстві, в будь-якому його цеху, на дільниці базується на раціональному поєднанні в часі і в просторі всіх основних, допоміжних і обслуговуючих процесів. Це дозволяє випускати продукцію при мінімальних витратах живої і матеріалізованої праці. Проте при всьому їх різноманітті організація виробничих процесів підпорядкована деяким загальним принципам: диференціації, концентрації та інтеграції, спеціалізації, пропорційності, прямоточності, безперервності, паралельності, автоматичного, профілактики, гнучкості, оптимальності, електронізації, стандартизації та ін.

Принцип диференціації передбачає поділ виробничого процесу на окремі технологічні процеси, які у свою чергу підрозділяються на операції, переходи, прийоми і рухи. При цьому аналіз особливостей кожного елемента дозволяє вибрати найкращі умови для його здійснення, що забезпечують мінімізацію сумарних витрат усіх видів ресурсів.

Принцип спеціалізації являє собою форму поділу суспільної праці, яка, розвиваючись планомірно, обумовлює виділення на підприємстві цехів, дільниць, ліній і окремих робочих місць. Вони виготовляють продукцію обмеженою номенклатури і відрізняються особливим виробничим процесом.

Принцип прямоточності означає таку організацію виробничого процесу, за якої забезпечуються найкоротші шляхи проходження деталей і складальних одиниць по всіх стадій та операцій від запуску у виробництво вихідних матеріалів до виходу готової продукції.

Принцип безперервності означає, що робочий трудиться без простоїв, обладнання працює без перерв, предмети праці не пролежують на робочих місцях. Найбільш повно цей принцип проявляється в масовому крупносерійному виробництві.

Принцип паралельності передбачає одночасне виконання часткових виробничих процесів та окремих операцій над аналогічними деталями і частинами виробів різних робочих місцях, тобто створення широкого фронту роботи з виготовлення даного виробу.

Принцип гнучкості забезпечує ефективну організацію робіт, дає можливість мобільно перейти на випуск іншої продукції, що входить у виробничу програму підприємства, або на випуск нової продукції при освоєнні її виробництва.

Принцип оптимальності полягає в тому, що виконання всіх процесів з випуску продукції в заданій кількості і в строки здійснюється з найбільшою економічною ефективністю або з найменшими витратами трудових і матеріальних ресурсів. Оптимальність обумовлена законом економії часу.

Принцип стандартизації передбачає широке використання при створенні і освоєнні нової техніки і нової технології стандартизації, уніфікації, типізації і нормалізації, що дозволяє уникнути необґрунтованого різноманіття в матеріалах, обладнанні, технологічних процесах і різко скоротити тривалість циклу створення та освоєння нової техніки.

При проектуванні виробничого процесу або виробничої системи слід виходити з раціонального використання викладених вище принципів.

УДК 336.748.12

Інїямах Н. – ст. гр. ІБМ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

INFLATION PHENOMENON AND CONTROL OVER IT

Науковий керівник: ст. викл. Мариненко Н. Ю.

Inflation depicts an economic situation where there is a general rise in the prices of goods and services continuously. When there is inflation, the currency loses purchasing power. In the definition of inflation, two key words must be taken into serious consideration. First, is aggregate or general, which implies that the rise in prices that constitutes inflation must cover the entire basket of goods in the economy as distinct from an isolated rise in the prices of a single commodity or group of commodities. Second, the rise in the aggregate level of prices must be continuous for inflation to be said to have occurred. The aggregate price level must show a tendency of a sustained and continuous rise over different time periods. Inflation can be grouped into four types, according to its magnitude: 1) creeping inflation (this occurs when the rise in price is very slow – annual rise in prices of less than 3 per cent. It is regarded safe and essential for economic growth); 2) walking inflation (occurs when the rate of rise in prices is in the intermediate range of 3 to less than 10 per cent. Such inflation is a warning signal for the government to control it); 3) running inflation (when prices rise rapidly at the rate of 10 to 20 per cent per annum. This type of inflation has tremendous adverse effects on the poor and middle class. Its control requires strong monetary and fiscal measures); 4) hyperinflation (occurs when prices rise very fast at double or triple digit rates. Prices could rise many times every day. Such a situation brings a total collapse of the monetary system). There are numerous causes of inflation based on different schools of thought. Keynesian economic theory proposes that changes in money supply do not directly affect prices. There are three major causes/types of inflation based on the Keynesian view: 1) demand-pull: inflation is caused by increases in aggregate demand due to increased private and government spending, etc.; 2) cost-push: is caused by a drop in aggregate supply (potential output). This may be due to natural disasters, or increased prices of inputs; 3) built-in: it's often linked to the "price/wage spiral" and involves workers trying to keep their wages up with prices (above the rate of inflation), and firms passing these higher labor costs on to their customers as higher prices, leading to a "vicious circle". Monetarists believe the most significant factor influencing inflation or deflation is how fast the money supply grows or shrinks. They consider fiscal policy, or government spending and taxation, as ineffective in controlling inflation. Monetarists assert that the empirical study of monetary history shows that inflation has always been a monetary phenomenon. Inflation can be controlled by increasing the supplies and reducing money incomes in order to control aggregate demand. The following methods to be mentioned help control inflation rates the world over. *Monetary policy*: Central banks can affect inflation to a significant extent through setting interest rates and through other operations. High interest rates and slow growth of the money supply are the traditional ways through which central banks fight or prevent inflation, though they have different approaches. Monetarists emphasize keeping the growth rate of money steady, and using monetary policy to control inflation (increasing interest rates, slowing the rise in the money supply). The primary objective of monetary policy is to ensure price stability. *Keynesians* emphasize reducing aggregate demand during economic expansions and increasing demand during recessions to keep inflation stable. Control of aggregate demand can be achieved using both monetary policy and fiscal policy (increased taxation or reduced government spending to reduce demand).

УДК 330.322

Лиса Н. – ст. гр. БМ-22

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВОЄННЯ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: ст. викл. Мариненко Н. Ю.

Характеризуючи сучасний стан інвестицій в Україні, можна зазначити, що наша держава не здобула серйозних досягнень у забезпеченні національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. До основних причин, що негативно впливають на рішення інвестора про інвестиції в Україну та на привабливість українських компаній для іноземних інвесторів, належать: часто змінюване законодавство (нові закони скасовують або зводять нанівець попередні; законодавчі акти, що продукуються різними урядовими структурами, частково дублюються; існує різнонапрямленість дій гілок влади); відсутність стабільності; рейдерство (захоплення контролю над підприємством будь-якими способами, включаючи підкуп менеджерів компаній, що поглинаються, чиновників і суддів, підробку документів і судових рішень, силове захоплення); корумпованість тощо.

Вибір пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності в Україні пов'язаний з першочерговими завданнями стабілізації економіки, довготерміновими завданнями, спрямованими на її перебудову. Ефективність співробітництва з іноземними інвесторами значно залежить від багатьох вищезгаданих чинників. Проте для України важливішим є питання ефективності використання цих інвестицій. Адже, як засвідчив досвід останніх років, іноземні інвестиції скеровують, в першу чергу, на ліквідацію державної заборгованості минулих років, а не для безпосереднього інвестування в економіку країни.

Визначальним завданням державної політики у сфері інвестиційної діяльності є формування сприятливого інвестиційного клімату, який є сукупністю економічних, правових, політичних та інших факторів, що у кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання. На даний час для української економіки дуже важливі інвестиції із країн Європейського Союзу (ЄС). Компанії ЄС, у рамках реалізації стратегій розвитку, розглядатимуть можливості подальшого розширення діяльності, нових ринків та факторів продуктивності. Цим може скористатися Україна, яка має порівняно нижчі витрати на кваліфіковану робочу силу, місткий внутрішній ринок та розташована на кордоні розширеного ЄС. Проте перешкоди та ризику інвестування в Україну залишаються досить істотними.

Сьогодні в Україні підготовка до проведення фінальної частини футбольного чемпіонату «Євро-2012», окрім розвитку власне спортивних об'єктів, потребує вкладення капіталу у транспортну й туристичну інфраструктуру. Таким чином, створюються передумови для співпраці державного та приватного капіталу. Держава надає інвесторам інформацію щодо перспективності вкладення коштів у певну галузь або сектор. Ця схема є досить привабливою для іноземних інвесторів і може, по-перше, привернути увагу до нашої економіки, а, по-друге, створити умови для напрацювання цінного досвіду співробітництва вітчизняного й іноземного капіталу в цілому ряді галузей. Найбільш привабливими для інвестування в Україні є галузі, які переживають піднесення і зорієнтовані саме на внутрішнє споживання, а також сфера високих технологій.

УДК 65.01

Лахманюк М.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДЕРЖАВНА ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Гевко І.Б.

Сучасне економічне становище України дозволяє говорити про необхідність досліджень теоретико-методологічних питань інноваційного розвитку промисловості, формування і ефективного застосування державної промислової політики, як чинників підвищення конкурентоспроможності. У цьому контексті одним з основних пріоритетів здійснення державної політики є посилення прикладної спрямованості наукового забезпечення економіки, підвищення наукоємності валового внутрішнього продукту, як основи конкурентоспроможності країни. Держава має взяти на себе фінансування масштабних прогнозно-аналітичних досліджень з метою визначення пріоритетних напрямів науково-технологічної та інноваційної діяльності. Антимонопольний комітет України сумісно з Інститутом економіки і прогнозування НАНУ підготував у 2006 р. аналітичну доповідь «Конкуренція в Україні», в якій, зокрема, відмічається, що в державі приблизно половина товарів і послуг виробляється в умовах значної конкуренції, одна десята за відсутністю конкуренції, а біля 35%-в умовах помірної конкуренції. У той же час, у розвинутих країнах в умовах значної конкуренції виробляється більше 80% товарів і послуг, а за відсутністю конкуренції – біля 2%. Така ситуація вимагає здійснення загальнодержавної переорієнтації на науково-технологічний варіант економічного зростання, спрямований на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, створення умов для реалізації вітчизняними підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, заохочення підприємств до інноваційної діяльності, забезпечення тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти. Підвищенню конкурентоспроможності України в світі сприятиме впровадження основних засад виваженої економічної політики на основі переходу на інноваційну модель розвитку економіки. Інноваційна модель розвитку дасть можливість підвищити конкурентоспроможність економіки, гарантувати їй економічну безпеку та місце в світовій господарській системі. Її реалізація потребує прискореного розвитку високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію з високою доданою вартістю, формування експортного потенціалу цих виробництв, підвищення технологічного рівня підприємств завдяки прогресивним вітчизняним і світовим науково-технічним досягненням.

Державна промислова політика може або безпосередньо впливати на розвиток окремих галузей промисловості та її структуру, або проявити побічний вплив, використовуючи такі фактори, як стимулювання розвитку та впровадження інфраструктури, попиту, інновацій, тощо.

УДК 336.7

Лахманюк М.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТРАТЕГІЇ УТРИМАННЯ КЛЮЧОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ

Науковий керівник: ст. викл. Юрик Н. Є.

Стратегії утримання націлені на утримання ключових людей в організації та збереження відтоку кадрів на необхідному рівні. Вони засновані на аналізі причин, через які люди йдуть, чи залишаються в організації. План утримання співробітників має розглядати кожну з областей, в якій може виникнути нестача прихильності організації та незадоволеність роботою.

Оплата праці - проблеми можуть виникнути через неконкурентну, нерівну або несправедливу систему оплати. Проектування роботи - невдоволення може бути викликане нецікавою роботою. Робочі завдання потрібно планувати таким чином, щоб збільшити різноманітність навичок, значення завдання, самостійність і зворотний зв'язок. Крім того, робота повинна надавати можливість навчання та зростання. Ефективність - мотивація працівників знижується, якщо вони погано уявляють свої обов'язки або стандарти ефективної роботи, не отримують зворотної інформації про якість своєї роботи або відчують, що оцінка їх роботи несправедлива. Навчання - кількість звільнень і відтік кадрів зростають, якщо люди не отримують належного навчання або відчують, що вимоги, що пред'являються до них, не дозволяють їм працювати ефективно, без додаткового навчання. Нові працівники без відповідного тренінгу під час вступу на роботу можуть відчувати «адаптаційну кризу». Необхідно розробити і запустити навчальні програми та серії тренінгів. Розвиток кар'єри - незадоволеність кар'єрними перспективами є серйозною причиною відтоку кадрів. Ідея надання «довічної кар'єри» вже не притаманна швидкозмінному сучасному ринку праці, а процес самоорганізації та розширення бази навичок призводить до збільшення чисельності кваліфікованих кадрів. Однак не можна повністю заперечувати значення для багатьох організацій утримання основного персоналу, і в цій ситуації роботодавць зобов'язаний планувати надання можливостей для кар'єрного зростання. Прихильність можна підвищити шляхом роз'яснення організаційної місії, цінностей, стратегій і стимулювання працівників до обговорення і висловлення своїх зауважень з цих питань. Відсутність відчуття команди - працівники можуть відчувати себе ізольованими і незадоволеними, якщо вони не є частиною згуртованої команди або ними жертвують у політичній грі. Невдоволення і конфлікт з менеджерами та робочими групами - поширеною причиною звільнень є почуття незадоволеності лідерськими якостями або керівництва в цілому, або окремих менеджерів, або лідерів команд; невдоволення несправедливим ставленням (досить поширена ситуація). Залучення, відбір і просування: висока плинність кадрів може бути викликана просто неякісно проведеним відбором або рішеннями про просування. Важливо домогтися, щоб процедури відбору та просування по службі виконували функцію підбору індивідуальних працівників до вимог роботи, яку їм треба виконувати.

Вище розглянуті причини утримання ключових співробітників є досить важливими, а їх аналіз повинен проводитися кожною організацією, яка хоче утримати своїх продуктивних працівників.

УДК 338.47

Лахманюк М.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Галушак М. П.

Технічне обслуговування електричних мереж є методом обслуговування, при якому виконуються всі необхідні роботи комплексу робіт, спрямовані на підтримання працездатності та запобігання передчасному спрацюванню елементів об'єкта електричних мереж, що досягається оглядами, виконанням профілактичних перевірок і вимірювань та окремих видів робіт із заміною спрацьованих деталей та елементів електричних мереж, усуненням пошкоджень. Система технічного обслуговування та ремонту електричних мереж передбачає виконання комплексу робіт, які проводяться з визначеною періодичністю і послідовністю, скерованих на забезпечення справного стану електричного обладнання, його надійної та економічної експлуатації при оптимальних трудових і матеріальних витратах. Комплекс робіт, в основному, включає в себе: чітко організоване технічне обслуговування електричного обладнання; встановлення оптимальної періодичності проведення капітальних ремонтів електричного обладнання; впровадження прогресивних форм організації та управління ремонтом електричного обладнання; впровадження спеціалізації ремонтних робіт; контроль якості виконання робіт в процесі ремонту; своєчасне забезпечення ремонтних робіт матеріалами, запчастинами і комплектуючим обладнанням; аналіз параметрів технічного стану обладнання до і після ремонту. Забезпечення технічного обслуговування та ремонту, підтримання в працездатному стані електричних мереж покладено на енергопостачальні компанії, Державне підприємство "Національна енергетична компанія "Укренерго" та його відособлені одиниці — електроенергетичні системи. Для забезпечення проведення капітального ремонту, технічного обслуговування доцільно створювати ремонтно-виробничі бази (РВБ), ремонтно-механічні станції (РМС), ремонтно-експлуатаційні пункти (РЕП), а також запаси обладнання і матеріалів на випадок проведення аварійно-відновних робіт (АВР). Технічне обслуговування та ремонт об'єктів електричних мереж доцільно проводити комплексним методом. Їх виконання групується в комплексі за номенклатурою і періодичністю. Виконання робіт при цьому проводять бригади централізованого обслуговування, які виконують повний обсяг робіт на об'єкті. При комплексному проведенні робіт засоби механізації і персонал концентруються на ремонтваному об'єкті. Метод комплексного проведення робіт при експлуатаційному обслуговуванні електричних мереж дозволяє: перейти від вибіркового і сезонних робіт до планомірного і впорядкованого ведення експлуатаційного обслуговування; підвищити продуктивність праці персоналу за рахунок виключення невиробничих витрат часу на підготовчо-заключні операції (підготовку інструменту і матеріалів, організацію робочих місць, вимикання і вмикання електроустановок), переходи і переїзди, підвищення рівня механізації робіт шляхом концентрації механізмів на об'єкті; скоротити загальний час ремонту і технічного обслуговування, в тому числі простоювання об'єктів електромереж у вимкненому стані та ін. Таким чином, ми бачимо, що проведення технічного обслуговування та ремонтних робіт електромереж є досить важливим елементом у роботі самого обладнання, а також попереджає виникнення простоїв та уникнення неполадок.

УДК 141.1

Левченко Є. - ст.гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

Науковий керівник: ст. викл. Гарматюк О.О.

Розвиток персоналу є важливою умовою успішної діяльності будь-якої організації. Організація професійного розвитку стала однією з основних функцій управління персоналом. Професійний розвиток — це набуття працівником нових компетенції, знань, умінь і навиків, які він використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності. Це процес підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації працівників з метою виконання нових виробничих функцій і завдань. Про важливість професійного розвитку свідчить той факт, що більшість зарубіжних підприємств виділяють для цієї цілі 10 % фонду заробітної плати.

Розвиток персоналу у значній мірі залежить від стану профорієнтаційної роботи в навчальних закладах та безпосередньо в організації. Одним із результатів розвитку персоналу є винахідницька і раціоналізаторська робота працівників. Водночас розвиток персоналу передбачає наявність в організації відповідної системи матеріального та морального стимулювання. Якщо розвиток персоналу здійснюється переважно у межах організації або за її ініціативи і сприянням поза виробництвом, то професійний розвиток особистості може виходити за рамки трудової діяльності в організації, проводиться не тільки за рахунок її коштів, а й за рахунок бюджетних чи власних коштів громадянина.

Інвестиції в людський капітал — це вкладання, спрямовані на підвищення кваліфікації і здібностей персоналу, це витрати на освіту, здоров'я, на мобільність переміщення робочої сили з низькопродуктивних робочих місць до більш високопродуктивних.

Реалізація концепції розвитку персоналу передбачає створення гнучкої, конкретної системи професійного навчання, зорієнтованої на вирішення стратегічних завдань організації. Освіта і навчання виконують об'єднуючу роль в досягненні цілей. Завданням управління з питань безперервного професійного розвитку на підприємстві є забезпечення: відповідного професійного рівня робітників вимогам робочого місця, посади; умов для мобільності працівників як передумови раціональної їх зайнятості і використання; можливості просування працівників як у професійній, так і в службовій кар'єрі.

Основними напрямками професійного розвитку персоналу вважаються: первинне навчання з врахуванням завдань підприємства і специфіки його роботи; навчання з метою ліквідації розриву між вимогами робочого місця, посади і діловими якостями персоналу; навчання з метою підвищення загальної кваліфікації; навчання для роботи за новими напрямками розвитку організації; навчання з метою освоєння нових методів виконання трудових операцій. Слід зазначити, що професійний розвиток персоналу може забезпечуватись застосуванням різних напрямків і кожен з них є доцільним. Це може бути: відвідування короткотермінових курсів; участь у громадських організаціях; відвідування аналогічних підприємств; читання літератури; заочні курси; участь у семінарах; нарадах, диспутах; фундаментальне професійне навчання як своєї, так і суміжної професій.

Отже, забезпечення професійного розвитку персоналу є одним з найважливіших завдань будь-якої організації.

УДК 336

Левченко Є. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Гевко І.Б.

Управління якістю продукції — це встановлення, забезпечення і дотримання не обхідного рівня якості продукції при її розробці, виготовленні та експлуатації, що досягається шляхом систематичного контролю за якістю і цілеспрямованого впливу на умови й фактори, від яких вона залежить.

Система управління якістю продукції має багаторівневий комплексний характер. Вона забезпечує єдність і взаємозв'язок технічного, організаційного, економічного, соціального і правового аспектів. Управління охоплює основні елементи виробництва, які впливають на якість продукції: засоби праці, предмети праці, саму працю.

Управління якістю продукції на підприємстві передбачає: планування і прогнозування якості; заводську атестацію продукції за категоріями якості; оцінку та аналіз якості виробів; контроль якості продукції; стимулювання; забезпечення якості засобів праці, предметів праці, інформації; підвищення кваліфікації працівників з питань якості; метрологічне і забезпечення якості.

Організація робіт у системі управління якістю визначається стандартами, які регламентують технічний рівень продукції, її надійність, довговічність, економічні, естетичні, ергономічні характеристики.

Характерною особливістю сучасних систем управління якістю, які мають на меті задовольнити потреби ринку, є не лише ефективність з технічної й організаційної точок зору. Вони повинні легко піддаватися аналізу, бути недвозначними і зрозумілими, чітко розробленими і прийнятними для споживачів, громадськості і відповідних урядових організацій.

Комплексна система управління якістю продукції — це узгоджена робоча структура, яка діє в фірмі і містить ефективні технічні й управлінські методи, котрі забезпечують найкращім найбільш практичні способи взаємодії людей, машин, а також інформації з метою задоволення вимог споживача, що ставляться до якості продукції, а також економії витрат на якість. Якість повинна бути запроєктована і закладена у виробі. Без дотримання цієї основної вимоги всі заклики до забезпечення якості і проведення найретельніших перевірок будуть безглузді й безрезультатні. Затрати на забезпечення якості продукції є засобом виміру й оптимізації заходів з контролю якості. Вони можуть бути віднесені до чотирьох груп: попереджувальні затрати; затрати на оцінку якості; затрати через внутрішні відмови; затрати через зовнішні відмови.

На сучасному ринку переважає попит на продукцію найвищої якості. Як ніколи великою є конкуренція в царині моделювання, стилю та оформлення продукції. Не менш гостра конкуренція за виробництво і реалізацію продукції вищої якості. У зв'язку з цим підвищується роль методів забезпечення якості, які сприяють проведенню нової політики в галузі якості та задоволенню постійно зростаючих вимог ринку до якості продукції.

В сучасних умовах головною стратегічною ціллю підприємства має бути підвищення якості продукції, при досягненні якої досягається економічна вигода і приплив грошових коштів.

УДК 336

Левченко Є. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М. Ф.

Туризм за своїми основними характеристиками не має жодних принципових відмінностей від інших форм господарської діяльності. Тому всі існуючі положення сучасного маркетингу можуть бути повною мірою застосовані і в туристичній сфері. Водночас у туризмі є специфіка, яка відрізняє його не тільки від торгівлі товарами, але й від інших форм торгівлі послугами. Тут має місце торгівля як послугами, так і товарами (за оцінками спеціалістів, частка послуг в туризмі складає 75 %, товарів - 25%), а також особливий характер споживання туристичних послуг і товарів на місці їх виробництва, більше того, в певній ситуації.

Туристичний маркетинг - це система координації діяльності туристичного підприємства в процесі розробки, виробництва, реалізації туристичного продукту та послуг з метою отримання максимального прибутку шляхом найбільш повного задоволення споживача.

Маркетинг в галузі туризму - це серія основних методів і прийомів, вироблених для дослідження, аналізу і вирішення поставлених завдань. Головне, на що мають бути направлені ці методи і прийоми, - виявлення можливостей найбільш повного задоволення потреб людей, з точки зору психологічних і соціальних факторів, а також визначення способів найбільш раціонального, з фінансової точки зору, ведення справ туристичними підприємствами, які дозволяють враховувати виявлені або приховані потреби в туристичних послугах. Він охоплює систематичні зміни і координацію діяльності туристичних підприємств, а також приватної і державної політики в галузі туризму, яка здійснюється за регіональними, національними чи міжнародними планами. Мета таких змін полягає в тому, щоб якнайповніше задовольнити потреби певних груп споживачів, враховуючи при цьому можливість отримання відповідного прибутку.

В туризмі результат діяльності зводиться до туристичного продукту, якому притаманні певні специфічні особливості, що суттєво впливають на маркетингову діяльність у туризмі.

Всесвітня туристична організація виокремлює три головних функції маркетингу в туризмі: налагодження контактів зі споживачами; розвиток; контроль. Налагодження контактів ставить перед собою мету переконати потенційних клієнтів у тому, що запропоноване місце відпочинку і існуючі там служби сервісу, пам'ятки і очікувані вигоди повністю відповідають тому, чого бажають отримати самі клієнти. Розвиток припускає проектування нововведень, які зможуть забезпечити нові можливості для збуту туристичного продукту. Контроль передбачає аналіз результатів діяльності по просуванню послуг на ринок і перевірку того, наскільки ці результати відображають повне і успішне використання можливостей сфери туризму.

Туризм є не тільки економічним, але одночасно соціальним, культурним, екологічним і політичним явищем. Виходячи з цього, туристичний маркетинг необхідно використовувати з максимальним врахуванням всіх цих факторів. Тоді він в повній мірі буде відображати інтереси як туристичних фірм, так і споживачів.

УДК 159.923

Левченко Є. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В САМОМЕНЕДЖМЕНТІ

Науковий керівник: ст. викл. Юрик Н.Є.

Характеристиками високого рівня самоменеджменту у людини є: знання своєї індивідуальної техніки роботи; здатність піклуватись про своє здоров'я; вміння володіти власним емоційно-вольовим потенціалом; навички самодисципліни; здатність формулювати і реалізовувати свої життєві цілі. Водночас недостатньо висвітленим є питання щодо можливості та засобів цілеспрямованого формування умінь самоменеджменту.

Складові самоменеджменту ми пропонуємо представити як мотиваційні особливості та особистісні диспозиції, які обумовлюють готовність людини до здійснення самоменеджменту в проблемній ситуації.

Особистісною диспозицією є готовність людини діяти певним чином. До особистісних складових самоменеджменту належать такі: саморозвиток; чіткі особисті цілі; чіткі особисті цінності; творчий підхід; інтелектуальна ефективність; вміння навчати. До мотиваційних складових самоменеджменту доцільно віднести: активність; внутрішній мотив; інтерес до життя; послідовність; цільова мотивація; бажання працювати (мотивованість). Спочатку у діяльності людини виявляються її мотиваційні особливості. Найбільш характерні "мотивації" набувають статусу особистісних диспозицій, які надалі обумовлюють мотиваційні стратегії особистості.

Фактором активації позицій самоменеджменту є проблемна ситуація, прагнення змінити неефективну чи навіть неадекватну поведінку, в іншому випадку – людина не відчуває потреби в самоорганізуванні. Розгляд різноманітних можливих варіантів розв'язання проблеми потребує інтелектуальної ефективності. На цьому етапі можна вплинути на рівень самоменеджменту: знизити, якщо людина сама або під тиском оточуючих буде надмірно фіксована на певному баченні проблемної ситуації, тобто буде діяти стереотипно; підвищити, якщо надати людині можливість отримати додаткову інформацію для аналізу ситуації. Слід звернути увагу, що серед диспозиційних складових самоменеджменту є складова творчого підходу. Отож, креативні люди легше переживають перший етап самоменеджменту. Після огляду різних можливих шляхів розв'язання проблемної ситуації людина формує з них послідовність певних рішень, тому актуалізується внутрішня мотивація. Якщо ж людина відчуватиме проблеми з прийняттям рішення, можна говорити про уникання нею відповідальності.

Самостійно прийняте людиною рішення можна вважати виявом її життєвої позиції та баченням доцільності, сенсу подальшої діяльності. Отже, виявляються активність особистості та її інтерес до життя. На цьому етапі також можна вплинути на рівень самоменеджменту: знизити, якщо знецінити діяльність людини, або підвищити, якщо сприяти вияву її життєвої філософії.

Отже, самоменеджмент є технологією оптимальної самоорганізації особистості для досягнення значущих для неї цілей; впливати на рівень самоменеджменту в процесі його формування можна на етапах вияву інтелектуальної ефективності, активності та інтересу до життя, що ефективно здійснюється за допомогою тренінгу.

УДК 339.5

Левченко Є. - ст.гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФРАНЧАЙЗИНГ, ЯК СУЧАСНА ФОРМА МІЖНАРОДНОГО РУХУ ТЕХНОЛОГІЙ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є.

Останнім часом найбільш поширеною формою господарської взаємодії великого і малого підприємництва, особливо у сфері послуг і торгівлі, стала система договірних відносин типу "франчайзинг". Франчайзинг — підприємницька діяльність, за якою на договірній основі одна сторона (франчайзер) зобов'язується передати іншій стороні (франчайзі) за винагороду на визначений строк комплекс виключних прав на використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, послуг, технологічного процесу і (або) спеціалізованого обладнання, ноу-хау, комерційної інформації, що охороняється законом, а також інших передбачених договором об'єктів виключних прав (франшизу).

Франчайзер, як правило, видає ліцензію або передає право на використання свого товарного знака, ноу-хау та операційних систем за франчайзинговим договором. В обмін на дотримання цих правил франчайза одержує дозвіл використовувати ім'я франчайзера, його репутацію, продукт і послуги, маркетингові технології, експертизу, і механізми підтримки. Суми цих внесків обумовлюються у франчайзинговому договорі (контракті) і є предметом переговорів. Франчайзинговий пакет (повна система ведення бізнесу, передана франчайзі) дає змогу відповідному підприємцю вести свій бізнес успішно, навіть не маючи попереднього досвіду чи знань у певній галузі.

Є три основних види франчайзингу.

1. Товарний франчайзинг, який іноді називають "франчайзинг продукту (торгового імені)". Це франчайзинг у сфері торгівлі та продажу готового товару.

2. Виробничий франчайзинг — це франчайзинг у виробництві товарів. У цьому випадку фірма, що володіє технологією виготовлення якогось продукту, продає місцевим чи регіональним заводам сировину для виготовлення.

3. Діловий франчайзинг називають "франчайзинг бізнес-формату". За такого способу франчайзер продає ліцензію приватним особам чи іншим компаніям на право відкриття магазинів для продажу покупцям набору продуктів і послуг під ім'ям франчайзера. Франчайзинг як форма господарської взаємодії великого і малого бізнесу має певні переваги: значні можливості для бізнесменів. Ця система дозволяє здійснювати успішний бізнес, навіть якщо він і невеликий, дає йому великі можливості для розвитку, не змушуючи жертвувати правом власності; швидке розширення свого бізнесу без потреби в кредитах і без серйозних фінансових зобов'язань; більш ефективний контроль з боку виробника за реалізацією своєї продукції порівняно з іншими способами; мінімізація ризиків, пов'язаних із початком нової справи; використання чужого досвіду, набутого методом спроб і помилок; економія на рекламі та інших маркетингових витратах; запозичення управлінського досвіду шляхів мінімізації податків тощо. Франчайзинг довів свою високу ефективність і життєздатність. Дослідження, проведені американськими вченими в галузі підприємництва, свідчать, що за останні 5 років рівень банкрутств нових компаній досягає 70 %. Показово, що франчайзинг-діяльність підприємств на світовому ринку — абсолютна протилежність цій статистиці. За даними Міжнародної франчайзингової асоціації кількість банкрутств серед її членів складає 1—2 %.

УДК 346.6

Левченко Є. - ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

“МАЙБУТНЄ” ТЕНДЕРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Галушак М.П.

Однією з форм ринкової діяльності держави є державні закупівлі як могутній інструмент попередження кризових явищ в економіці і забезпечення економічного зростання. В економіці України державні закупівлі становлять 5-7% ВВП та 20-40% доходної частини державного бюджету. Зміни, внесені до системи державних закупівель за останні роки, породжують низку серйозних побоювань. Ці зміни, безсумнівно, не сприятимуть зміцненню системи державних закупівель в Україні.

Нова редакція Закону про державні закупівлі, яка набрала чинності в 2010 році, фактично паралізувала господарську діяльність у галузях медицини, освіти, комунального господарства тощо. Місцеві тендерні комітети за виписаними в законі правилами просто не можуть провести відкриті торги, без яких, у свою чергу, казначейство не має права виділити кошти на бензин для машин швидкої допомоги, освітлення й озеленення вулиць та інших необхідних речей.

Після прийняття 11 січня 2011 року поправок до закону про держзакупівлі, згідно яких енергетичні товари, а також послуги водопостачання та водовідведення до числа тих, які можна закуповувати, минаючи тендерні процедури, між Україною та Європейським союзом виник конфлікт, через який Брюссель призупинив виділення Києву бюджетної підтримки.

Для успішного розв'язання конфлікту новий законопроект зараз узгоджується представництвом Євросоюзу і Мінекономрозвитку. Він відновлює тендерні закупівлі енергетичних товарів і послуг з їх транспортування. Як очікується, спрощений порядок закупівель буде встановлений для телекомунікаційних послуг та послуг поштового зв'язку, за винятком мобільного зв'язку та Інтернету; послуг міжнародних фінансових організацій, що надають кредити українським державним органам та підприємствам з часткою держвласності вище 50%. Євросоюз і Світовий банк схвалили також введення декількох нових винятків із загальної тендерної процедури. Зокрема, держпідприємства і держструктури отримують можливість здійснювати “дозакупівлі” у того ж постачальника, що й раніше, керуючись мотивами уніфікації та стандартизації. Буде дозволено не оголошувати тендери при купівлі товарів на товарних біржах, а також при проведенні закупівель, необхідних для забезпечення процедури банкрутства.

У законопроекті також містяться норми, що посилюють тендерні процедури. Однією із ключових вимог Євросоюзу стала зміна положення «про термінову закупівлю». Сторони погодили формулювання, що допускає проведення тендеру з одним учасником у разі «виникнення особливих економічних або соціальних обставин, які унеможливають дотримання замовником термінів процедури конкурсних торгів».

Ще одне важливе нововведення, яке має з'явитися в зміненому законі про держзакупівлі, - можливість здійснювати регулярні закупівлі товарів без оголошення тендеру для кожної нової партії придбаних товарів. Для цього в законі буде введено поняття рамкової угоди, що передбачає закупівлю одним або декількома замовниками товарів або послуг у одного або декількох постачальників без чіткої вказівки обсягу здійснюваних закупівель. Передбачається, що в Україні рамкові угоди можна буде укладати на термін не більше 4 років.

УДК 338.13

Лендирук П. - ст. гр. ОВ-308

Технічний коледж Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: Семчишин Є.В.

Однією з актуальних проблем вітчизняної економіки є управління конкурентоздатністю продукції підприємства. Її вирішення визначає можливості щодо створення міцних позицій не лише на внутрішньому, але й на зовнішньому ринках. Розвиток ринкових відносин в Україні неможливий без ефективного та стабільного зростання економіки та виробництва конкурентоспроможної продукції, що відображає не лише ефективність діяльності окремого підприємства, але й в цілому економіки країни. За умов зростання конкурентної боротьби конкурентні переваги підприємства формуються з урахуванням потреб та вимог споживачів, задовольнити які можна шляхом виготовлення конкурентоспроможної продукції. Саме конкурентоспроможність продукції значною мірою визначає конкурентну позицію виробника, адже збільшення її рівня зумовлює зростання кількості споживачів виробленої продукції.

Конкурентоспроможність підприємства водночас залежить від конкурентоспроможності продукції (товарів, робіт, послуг) і комплексу економічних умов їхнього виробництва та збуту.

Конкурентоспроможність продукції визначають на основі ціни споживання, що складається з ціни товару та витрат, пов'язаних з його експлуатацією порівняно з конкурентами. Різниця у витратах конкурентів може бути викликана:

- різницею у цінах на енергію, сировину, обладнання, інвентар та інші товари, куплені у постачальників;
- різницею у витратах на транспортування товару;
- різницею у витратах на маркетинг, рекламу, продаж продукції;
- різницею витрат на впровадження науково-технологічних розробок, утримання існуючого обладнання.

Для забезпечення високої якості продукції у процесі конкурентної боротьби підприємство має застосовувати певну систему показників, що дасть змогу ефективно визначити і контролювати рівень якості продукції (кількісна характеристика міри придатності продукції для задоволення потреб споживача). При цьому, система показників якості продукції враховує безліч ознак, такі як: призначення товару; економічні, екологічні, ергономічні, естетичні, надійність, довговічність, безпеку використання. Для кожного підприємства система таких показників різна, проте доцільно:

- підвищити ступінь відповідності продукції її функціональному призначенню;
- розробити систему заходів і дій, що підтверджують відповідність фактичних характеристик продукції вимогам міжнародних чи регіональних стандартів; запобігають реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна споживачів; сприяють компетентному вибору продукції споживачем

Таким чином, при формуванні конкурентоспроможності підприємств необхідно спиратися на достовірну оцінку її реального рівня, а для підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств - розробити нові методологічні підходи.

УДК 336.6

Лень І. – ст. гр. БФпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник к.е.н. Тимошик Н. С.

Будь-яке підприємство в умовах ринкової економіки здійснює свою діяльність з метою одержання прибутку. Його відсутність або недостатні розміри протягом тривалого періоду означають, що підприємство є неконкурентоспроможним і, відповідно, рано чи пізно воно стає банкрутом та підлягає ліквідації. Тому досягнення прибутковості є першочерговим завданням для господарюючого суб'єкта, що здійснює свою діяльність на основі комерційного розрахунку. Підвищення прибутковості відбувається шляхом збільшення обсягів продажу та зниження витрат. В свою чергу збільшення обсягу продажу це:

- стимулювання попиту на продукцію підприємства;
- розширення збутової мережі;
- вихід на нові ринки; комплексні маркетингові дослідження потенційних ринків збуту, вивчення можливостей проведення наступальної маркетингової політики;
- випуск нових конкурентоспроможних видів продукції;

Зменшення витрат виробництва передбачає: пошук постачальників, що пропонують вигідніші умови; зменшення постійних та змінних витрат за рахунок економії; зменшення постійних витрат шляхом скорочення надлишкових виробничих потужностей.

З іншого боку, зароблені та залучені кошти потребують раціонального управління інакше всі зусилля підприємства по досягненню прибутковості будуть марними. Отже, необхідне проведення постійної роботи у таких напрямках:

- визначення оптимального обсягу сировини та матеріалів. Виходячи з потреб виробництва, необхідно визначити оптимальний обсяг закупівлі сировини та матеріалів, адже надмірна їх кількість це не тільки додаткові витрати на доставку, зберігання, але й вилучення з обороту оборотних коштів;
- встановлення відповідності планів виробництва та планів продажу. Збільшення обсягів готової продукції свідчить про те, що підприємство виробляє більше ніж може продати;
- забезпечення безперебійності та ритмічності роботи підприємства;
- управління дебіторською заборгованістю передбачає використання усіх можливих заходів у роботі з дебіторами, починаючи з відмови від укладання угод з дебіторами з високим ризиком і закінчуючи судовими позовами;
- відмова від капітальних вкладень, що перевищують фінансові можливості підприємства.

Таким чином, для покращення фінансового стану, підвищення ліквідності та платоспроможності, підприємству необхідно, враховуючи специфіку галузі та конкретні умови діяльності, розробити та здійснити комплекс заходів основним серед яких є, безумовно, досягнення прибутковості. Адже можливості оптимізації оборотного капіталу, скорочення капітальних вкладень, збільшення відстрочки платежів та інші рано чи пізно вичерпаються. І лише стабільно зростаючий та достатньо високий рівень рентабельності надає підприємству реальні можливості по зміцненню свого фінансового становища та впевненого розвитку.

УДК 338

Лесюк А. – ст. гр. БМ-31

Тернопільський національний технічний університет іменні Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Галушак О. Я.

Функціонування підприємства, незалежно від виду його діяльності і форми власності, в умовах ринку визначається його здатністю приносити достатній прибуток.

Прибуток – найважливіша фінансова категорія, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і в кінцевому підсумку свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. Одночасно прибуток впливає на фінансовий стан, інтенсифікацію виробництва при будь-якій формі власності. Він є не лише джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, а й джерелом формування бюджетних ресурсів держави.

Прибуток – це кінцевий результат діяльності підприємства, що характеризує абсолютну ефективність його роботи. В умовах ринкової економіки прибуток є найважливішим чинником стимулювання виробничої і підприємницької діяльності підприємства та створює фінансову основу для її розширення, задоволення соціальних і матеріальних потреб трудового колективу. Також прибуток займає найбільшу частку серед внутрішніх джерел фінансування капітальних вкладень підприємства та джерело доходів державного та місцевих бюджетів. Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства представляє собою різницю між загальною сумою доходів і витрат на виробництво та реалізацією продукції. Джерелом отримання прибутку (збитку) може бути діяльність підприємства, яка не пов'язана з реалізацією продукції. Це може бути: прибуток від пайової участі в спільних підприємствах; прибуток від здачі в оренду землі і основних фондів; одержані і виплачені пені, штрафи; збитки від списання безнадійної дебіторської заборгованості, за якою закінчилися терміни позовної давності; доходи по акціях, облігаціях, депозитах; доходи і збитки від валютних операцій; прибутки (збитки) минулих років, виявлені в поточному році; допомога від інших організацій; збитки від стихійних лих.

Для зростання прибутку підприємства необхідно: нарощувати обсяги виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг; розширювати, орієнтуючись на ринок, асортимент і якість продукції; впроваджувати заходи щодо підвищення продуктивності праці працівників; зменшувати витрати на виробництво (реалізацію) продукції (тобто собівартість); з максимальною віддачею використовувати потенціал, що є у його розпорядженні, у тому числі фінансові ресурси; зі знанням справи вести цінову політику, бо на ринку діють переважно договірні ціни; грамотно будувати договірні відносини з постачальниками і покупцями; вміти найбільш доцільно використовувати одержаний прибуток з точки зору досягнення оптимального ефекту.

Прибуток - основне джерело приросту власного капіталу підприємства. В умовах ринкових відносин власники і менеджери, орієнтуючись на розмір прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства, приймають рішення щодо дивідендної та інвестиційної політики, яку підприємство проводить з урахуванням перспектив розвитку. За умов конкуренції в ринковій економіці прибуток є рушійною силою та джерелом оновлення виробничих фондів підприємств. На нашу думку, прибуток – найважливіша фінансова категорія, яка виконує низку важливих функцій і відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва та свідчить про обсяг і якість виробленої продукції.

УДК 338.33

Логінська Н.– ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ

Науковий керівник: ст. викл. Гевко В.Л.

Із становленням та розвитком в Україні ринкової економіки, актуальним стає питання стратегічного управління діяльністю підприємства. Стратегічне управління передбачає розробку стратегії підприємства для досягнення ним поставлених цілей, забезпечення його процвітання та конкурентних переваг.

Стратегія диверсифікації підприємства є найпоширенішим способом його розвитку, яка полягає в освоєнні виробництва нових товарів, товарних ринків, вихід за межі основного бізнесу, яким підприємство займалось досі, проникнення в нові галузі та сфери економіки.

Традиційно виділяють три різновиди диверсифікації:

- стратегія концентричної диверсифікації – передбачає поповнення власної номенклатури товарів, які з технічної точки зору схожі на вже існуючі товари фірми;
- стратегія горизонтальної диверсифікації – передбачає поповнення власного асортименту товарами, які невластиві для підприємства, але можуть викликати інтерес у його клієнтів;
- стратегія конгломератної диверсифікації – передбачає поповнення асортименту товарами, які не мають ніякого відношення ні до технології, яку застосовує компанія, ні до її товарів та ринків збуту.

Основним завданням розробки стратегії диверсифікації є забезпечення оптимального співвідношення між прибутковістю та рівнем ризику.

Основними цілями підприємства для всіх напрямів диверсифікації є:

- зниження ризиків невизначеності зовнішнього середовища;
- можливість забезпечити соціальну й економічну стабільність, запобігання кризи підприємства;
- забезпечення повного використання всіх видів ресурсів;
- одержання синергійного ефекту у зв'язку з підвищенням ринкового потенціалу;
- підвищення іміджу підприємства.

Ефективність диверсифікації в значній мірі залежить від своєчасної переорієнтації діяльності підприємства на виробництво тих видів товарів (виконання робіт, надання послуг), які будуть користуватися попитом, та потенціалу підприємства для забезпечення їх високої конкурентоздатності.

Більшість успішних закордонних підприємств на сьогодні – широко диверсифіковані підприємства (General Electric, Mittal Steel Company, Ford Motor та інші). Найбільшого ступеня диверсифікації досягли концерни Німеччини і Японії, які відносяться до багатогалузевих компаній. Таким чином, розробка стратегії диверсифікації є одним із напрямів розвитку підприємства, підвищення конкурентоздатності та забезпечення його стабільності.

УДК 621.326

Логінська Н.– ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Синькевич Н.І.

Із становленням та розвитком в Україні ринкової інфраструктури, актуальним питанням стає визначення рівня ефективності функціонування підприємств. Критерієм економічної ефективності у діяльності будівельного підприємства вважається мінімізація матеріальних та трудових затрат по відношенню до введення в дію виробничих потужностей і об'єктів у встановлені строки з дотриманням високої якості будівельної продукції.

Різноманітні існуючі моделі ефективності господарювання не завжди дають надійні результати в практиці будівельних підприємств, тому що будівельна галузь має цілий ряд специфічних особливостей, які формують її особливу організаційно-виробничу структуру та кінцеві фінансові результати. Тому для достовірної оцінки ефективності діяльності будівельного підприємства, пошуку шляхів її зростання необхідна обґрунтована взаємопов'язана система показників. Така система показників включає показники ефективності використання виробничих ресурсів (основних засобів, трудових та матеріальних ресурсів,) та узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (собівартість, прибуток, рентабельність, коефіцієнти ділової активності та ринкової стійкості).

Для підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств важливим є здійснення комплексу заходів, спрямованих на підвищення ступеня використання виробничого потенціалу. Ці заходи сприятимуть зниженню собівартості будівельно-монтажних робіт та підвищенню рентабельності виробництва. Також важливим є здійснення таких заходів, як перехід до нових технологій будівництва, впровадження у виробництво нової техніки; використання нових та прогресивних конструкційних матеріалів; заходи щодо ресурсозбереження та інші.

Отже, для ефективної фінансово-господарської діяльності будівельних підприємств необхідно:

- регулярно здійснювати маркетингові дослідження ринку будівельної продукції для співставлення його потреб з власними виробничими можливостями;
- забезпечувати мінімізацію матеріальних та трудових затрат по відношенню до виконаних будівельно-монтажних робіт;
- розробляти довгострокову стратегію розвитку виробничої потужності і зростання будівельної програми на перспективу;
- орієнтацію підприємства на інтенсивний шлях розвитку і досягнення більш високого рівня ефективності в динаміці;
- вивчення резервів подальшого вдосконалення господарської діяльності підприємства на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, вдосконалення технологій та покращення організації виробництва;
- створення дієвого механізму підвищення ефективності господарювання.

УДК 336.76.07

Лужняк Х. - ст. гр. БОпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЛІСТИНГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н. Кудлак В. Я.

В сучасній термінології світового фондового ринку під лістингом розуміють допуск цінних паперів до обігу і котирування на фондовій біржі з наступною процедурою підтримки біржового курсу цінних паперів. Крім того, лістинг включає в себе широкий комплекс заходів щодо проведення економічної експертизи, маркетингу, а також котирування цінних паперів - визначення біржових курсів.

Емітенти самостійно приймають рішення про доцільність лістингу їх цінних паперів, за виключенням публічних акціонерних товариств, які, відповідно до Закону «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р., зобов'язані пройти процедуру лістингу та залишатися у біржовому реєстрі принаймні на одній фондовій біржі.

В Україні цінні папери можуть мати перший або другий рівень лістингу. Третій рівень лістингу існував в нашій країні до 2007 р. Після його скасування 89,9% акцій українських емітентів опинились поза лістингом. Позалістинговими стали 681 цінних папери, в тому числі 313 акцій емітентів і фондів.

Внесення та перебування акцій в першому рівні лістингу здійснюється при виконанні ряду вимог, зокрема:

- ✓ емітент існує не менше трьох років;
- ✓ вартість чистих активів емітента складає не менше 100 млн. грн.;
- ✓ річний дохід від реалізації товарів, робіт, послуг за останній фінансовий рік становить не менше 100 млн. грн.;
- ✓ ринкова капіталізація емітента складає не менше 100 млн. грн.;
- ✓ загальна кількість акціонерів емітента становить не менше 500 осіб тощо.

Внесення та перебування акцій у котирувальному списку 2-го рівня лістингу також здійснюється за встановленими вимогами, серед яких можна виділити наступні:

- ✓ емітент існує не менше одного року;
- ✓ вартість чистих активів емітента складає не менше 50 млн. грн.;
- ✓ в емітента відсутні збитки за підсумками останнього фінансового року;
- ✓ ринкова капіталізація емітента складає суму, не меншу 50 млн. грн.;
- ✓ загальна кількість акціонерів емітента становить не менше 100 осіб тощо.

В Україні лістинг поки що не здійснює значного впливу на оцінку якості цінних паперів як з точки зору інвестора, так і емітента. Однак у нормативних документах все частіше згадуються цінні папери, які пройшли ринкове котирування.

Розвиток процесу лістингу на вітчизняному фондовому ринку загалом відповідає світовій практиці. Так, на трьох найбільших біржах України (Фондова біржа ПФТС, ПАТ «Українська біржа», ПАТ «Українська фондова біржа») встановлені такі якісні критерії, як кількість акцій в обігу і термін, а на двох з них - мінімальний розмір статутного капіталу.

Разом з тим спостерігається певна розсіяність по показниках, що прийняті за критерій лістингу як у кількісному (від семи до трьох), так і якісному відношенні. Це відрізняє процедуру лістингу на вітчизняних фондових біржах від допуску цінних паперів до облікової біржової торгівлі акціями в розвинених країнах, де критерії лістингу в основному уніфіковані.

УДК 657

Лужняк Х.-ст. гр. БОпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Королюк Т.М.

Найважливіший етап господарської діяльності підприємства, що завершує процес кругообігу капіталу, – реалізація продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг. У результаті цього процесу виявляється суспільна корисність виробленого продукту, його відповідність вимогам покупця, замовника або ринку, шляхом зіставлення доходів і витрат підприємства обчислюється фінансовий результат. Реалізація продукції, товарів, робіт, послуг є найважливішим джерелом доходів не тільки підприємства, а й формує прибуткову частину бюджету держави як об'єкт оподаткування. У зв'язку з цим потребує необхідної організації облік реалізації продукції. Адже від якості обліку залежить правильне визначення фінансового результату діяльності підприємства.

Питання, пов'язані з обліком реалізації готової продукції та визначенням фінансових результатів, висвітлювали вітчизняні та зарубіжні економісти. Найбільш ґрунтовно проблеми бухгалтерського обліку розглянуто в працях вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинця, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, В.І. Єфименка, І.В. Жиглей, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника та інших. Проте, більшості з проведених досліджень притаманний традиційний підхід до проблем обліку реалізації та фінансових результатів. Водночас, потребує більш глибокого підходу розкриття організації обліку реалізації готової продукції та визначення фінансового результату від її реалізації.

Реалізація – господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, яка передбачає передачу права власності на окремі об'єкти іншому суб'єкту підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів чи боргових зобов'язань. Американський вчений Л. Бернстайн наводить таке визначення: «Реалізація – це процес переводу негрошових ресурсів і прав у грошове вираження, що найбільш точно застосовується в обліку й фінансовій звітності при визначенні обсягу продажу активів за гроші або вимог на одержання грошей».

Для забезпечення деталізації отриманого доходу в обліку класифікація доходів і фінансових результатів здійснюється в межах системи бухгалтерських рахунків за видами діяльності. Для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, а також про суму знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу призначено рахунок 70 «Доходи від реалізації». Витрати, пов'язані з реалізацією продукції не включаються до складу виробничої собівартості і відокремлюються на рахунку 93 «Витрати на збут».

Дослідження стану обліку процесу реалізації показало, що існує потреба впорядкування бухгалтерського обліку операцій з продажу продукції з можливістю аналітичної та синтетичної деталізації для раціональної організації контролю та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Оскільки метою ведення бухгалтерського обліку операцій з продажу продукції є надання користувачам інформації про результати діяльності підприємства для прийняття рішень, деталізацію рахунків варто здійснювати, максимально відображаючи інформаційну систему управління реалізацією. Аналітичний облік операцій з продажу продукції у системі управління повинен забезпечувати відображення інформації щодо отриманих доходів, понесених витрат і фінансових результатів по кожному виду реалізованої продукції.

УДК 330.43

Лукаsevич К.- ст. гр. БЕ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО – МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: асистент Гринчуцька С.В.

Питання оптимізації виробничої програми завжди актуальне для підприємства. Основним завданням виробничої програми є максимальне задоволення потреб споживачів у високоякісній продукції, яку випускає підприємство за найкращого використання його ресурсів та отриманні максимального прибутку.

Зростання свободи вибору напрямків розвитку підприємства ТОВ «Ватра-Техноформ» потребує перебору великої кількості варіантів планів з метою вибору найкращого за певним заданим критерієм. Виконання такої роботи з урахуванням всіх виробничо-технологічних, ринкових, юридичних та інших вимог стає дедалі складнішим, а часто і неможливим, без застосування сучасної комп'ютерної техніки, методів моделювання поведінки економічних об'єктів та спеціальних математичних методів оптимізації, які отримали назву економіко-математичних методів. Заміна реального об'єкта його математичним аналогом дозволяє вивчати дію різних зовнішніх та внутрішніх чинників без проведення експериментів над підприємством, що часто є взагалі неможливим.

Для прийняття ефективного рішення стосовно оптимальної виробничої програми необхідно обробити великий масив різномірної інформації, що отримують шляхом складних обчислень. Із всіх можливих шляхів варто вибрати найбільш економічно вигідний, оптимальний, який найкращим чином відповідає поставленій задачі. Для цього використовуються моделі задач оптимізації різних параметрів розроблювальних виробничих програм.

Побудову економіко-математичної моделі розрахунку оптимальної виробничої програми розпочато з постановки оптимізаційної задачі для ТОВ «Ватра-Техноформ». Постановка задачі полягала у необхідності розрахувати склад та обсяги продукції при здійсненні діяльності, де виконувались би такі вимоги: знайти оптимальну потребу в продукції і обґрунтування обсягу її виробництва попитом споживачів; подальше опрацювання контактів з представниками різних галузей економіки України, зокрема в сфері транспортного освітлення, освітлення портів, освітлення металургійних підприємств і освоєння регіональних ринків Криму; обґрунтування плану виробництва власними можливостями, наявною виробничою потужністю та площі, трудових і матеріальних ресурсів, інвестиційних ресурсів; визначення оптимальної структури номенклатури продукції.

Критерієм пошуку оптимального плану вибрано максимально можливий розмір чистого прибутку від реалізації продукції, отриманої від здійснення виробничої діяльності ТОВ «Ватра-Техноформ». В ході розв'язування застосовувалися програмні продукти, зокрема «Галактика ERP». Результат оптимізаційної задачі для ТОВ «Ватра-Техноформ» визначив, що оптимальному плану відповідає чистий прибуток 566,61 тис. грн., що на 12,2% більше ніж за планом товариства. При цьому вартість товарної продукції зростає на 9,87% (з 15477 тис. грн. до 17005,866 тис. грн.), а виробнича собівартість на 9,8% (з 14972 тис. грн. до 16439,256 грн.). Застосування економіко-математичних методів у процесі розробки і прийняття управлінських рішень дозволяє ефективно формувати оптимальну виробничу програму на підприємстві.

УДК 339.9

Ляліна І. – ст. гр. БОп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Науковий керівник: ст. викл. Нагорняк І.С.

Сучасні міжнародні економічні відносини (МЕВ) нерозривно пов'язані з таким поняттям як міграція населення. Провідна роль у МЕВ належить трудовій міграції, так званій міжнародній міграції робочої сили. Міжнародна міграція посилюється в умовах формування економічних зв'язків у світовому господарстві. Це стихійних процес розподілу трудових ресурсів між національними ланками світового господарства. Міжнародна міграція робочої сили становить собою переселення працездатного населення з одних країн в інші строком більш ніж на один рік, викликане причинами економічного та іншого характеру.

Причини, які породжують міграцію робочої сили: 1. Загальні (визначають тенденції розвитку всіх форм міжнародних економічних відносин): інтернаціоналізація господарського життя; нерівномірність соціально-економічного розвитку окремих країн; структурні зрушення в економіці, які обумовлюють витіснення робочої сили з одних галузей і додаткову потребу в ній інших; економічна політика ТНК, які концентрують трудомісткість виробництва в одних країнах і наукомісткість в інших; політична й економічна нестабільність в окремих країнах. 2. Специфічні (пов'язані тільки з міграцією): відмінності між країнами в рівні заробітної плати і соціального забезпечення; нестача робочої сили певних спеціальностей і кваліфікацій; відносний надлишок робочої сили в багатьох країнах, що розвиваються; відмінності між країнами в можливостях і умовах професійного зростання.

Проблемами трудової міграції на національному рівні займаються міністерства праці, юстиції, внутрішніх справ, закордонних справ через свої структури. Всі вони реалізують національне законодавство як в галузі еміграції, так і в галузі імміграції. Національне імміграційне законодавство кожної країни має свої особливості.

Нині Україна на міжнародних ринках переважно виступає як держава-експортер робочої сили, хоча відмічається тенденція до зростання кількості іноземних громадян, які працюють в Україні. Статистичні дані свідчать, що кількість останніх приблизно в 10 разів менша, ніж кількість українців, які працюють за кордоном. При цьому йдеться лише про офіційну статистику, яка не враховує нелегальних мігрантів та біженців. За експертними оцінками, щорічно за кордоном працює від 3 до 5 млн. громадян України, переважна більшість з яких працевлаштовуються на території інших держав нелегально. Всезростаючі обсяги еміграції з України викликані: високим рівнем безробіття в країні, у тому числі прихованого; різницею в умовах життя і рівні заробітної плати в Україні та країнах Заходу; економічною нестабільністю в країні та невизначеністю шляхів виходу з неї; відсутністю безпеки громадян тощо.

Міграція робочої сили для України на даний час має переважно негативні наслідки. Мігрують, як правило, висококваліфіковані спеціалісти, але лише невеликий відсоток їх має гарантовану роботу і відповідні соціальні та трудові гарантії. Виїжджають за кордон у пошуках роботи молоді люди без певного рівня кваліфікації, які згодні на будь-яку роботу і низьку платню без усяких гарантій. Згубним для економіки країни, для формування її науково-технічного потенціалу є виїзд за кордон науково-технічних кадрів та підготовлених на сучасному рівні молодих спеціалістів. Це може негативно вплинути на темпи економічного розвитку України.

УДК 330.341

Ляшук Н. - ст. гр. БМмі-53

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя

ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач Паляниця В. А.

Інновації на сучасному етапі розвитку економіки стають головним засобом збереження конкурентоспроможності та виступають невід'ємною частиною підприємницької діяльності. Особливу увагу потрібно приділяти обґрунтуванню методичних підходів щодо формування, використання та оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств.

У наукових джерелах не існує однозначних підходів щодо визначення поняття інноваційний потенціал підприємства. Застосування принципу системного підходу до розкриття сутності інноваційного потенціалу підприємства визначає, що інноваційний потенціал як система являє собою сукупність підсистем: інноваційних ресурсів, інноваційної активності менеджменту, інноваційних мереж, інноваційного результату, а також їх елементів й резервів, котрі забезпечують спроможність підприємства на якісно новій основі реалізувати мету інноваційної діяльності відповідно до потреб ринку.

У даному випадку пропонується систему інноваційного потенціалу описати формулою:

$$ППП = f(IP_{(ресурси)}, IAM, R, KIM, IP_{(результат)}),$$

де ППП - система розвитку інноваційного потенціалу підприємства;

$IP_{(ресурси)}$, IAM, KIM, $IP_{(результат)}$ – підсистеми (інноваційні ресурси; інноваційна активність менеджменту; зовнішні комунікаційні інноваційні мережі; інноваційний результат);

R - внутрішня взаємодія між складовими системи.

Елементами підсистеми «інноваційні ресурси» визначають такі як техніко-технологічні, інформаційні, інтелектуальні, фінансово-економічні, кадрові, маркетингові.

Елементи підсистеми «інноваційна активність менеджменту» характеризують наявність кваліфікованого інноваційного менеджменту та спроможність менеджменту підприємств формувати ефективну організаційну структуру для впровадження інновацій. Саме організація впровадження нововведень значною мірою обумовлює темпи інноваційного розвитку на підприємствах.

Елементами підсистеми «інноваційні мережі» виступають показники: взаємодії підприємства з ринком, оцінка взаємодії із органами влади, взаємодії із партнерами по бізнесу, зв'язків із навчальними закладами та науковими установами. Слабким місцем використання інноваційного потенціалу є недостатня пропускна спроможність каналів зв'язку між компонентами інноваційного потенціалу й зовнішнім середовищем. Тому побудова розгалужених зовнішніх комунікаційних мереж сприятиме розширенню меж та забезпеченню високої якості інноваційної діяльності підприємств.

Елементами підсистеми «Результативність використання інноваційного потенціалу» є: наявність та рівень новизни інновацій, фактори інноваційності, фінансові показники від впровадження інновацій.

Характеристика інноваційного потенціалу як системи дозволяє глибше зрозуміти це поняття й виявити головну його особливість, яка проявляється у синергічному ефекті. Такий ефект обумовлюється взаємодією внутрішніх й зовнішніх підсистем та елементів інноваційного потенціалу.

УДК 339.41

Ляшук Н.- ст. гр. БМмі-53

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя

ПЕРЕВАГИ КЛАСТЕРІВ У ВПРОВАДЖЕНІ ІННОВАЦІЙ

Науковий керівник: к.т.н., доцент Стойко І.І.

Кластер – це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємств, які тісно співпрацюють з науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та підвищення економічного розвитку регіону. Також кластери пояснюють як мережу постачальників, виробників, споживачів, елементів промислової інфраструктури, дослідницьких інститутів, взаємозалежних у процесі створення додаткової вартості.

Участь у кластері надає переваги у доступі до нових технологій, методів роботи і можливостей поставки. Фірми, які входять в кластер швидко дізнаються про прогрес в технологіях, про доступність нових компонентів і обладнання, про нові концепції в обслуговуванні та маркетингу і постійно слідкують за цими змінами, оскільки ці задачі полегшуються постійними взаємовідносинами з іншими членами кластера. Участь в кластері дає можливість безпосередньо слідкувати за діяльністю інших фірм. В протиположному випадку фірма має гірший доступ до інформації і змушена при цьому більше платити, також для неї збільшується необхідність виділяти ресурси на досягнення нових знань в межах своєї структури.

Потенційні переваги кластерів полягають в розумінні необхідності і створенні можливості для впровадження інновацій. Нерідко фірма в межах кластера може значно швидше знайти джерела нових компонентів, послуг, устаткування, а також інші необхідні при впровадженні інновацій елементів, незалежно від того, що їй потрібно – нову виробничу лінію, новий процес чи нову модель постачання.

Новий спеціалізований персонал легко підібрати для заповнення спеціальних вакансій, які виникають при використанні нових підходів в даній місцевості. Корисна в процесі нововведень взаємодоповнюваність легше досягається, коли учасники розташовані близько один до одного. Вхідні в кластер фірми можуть експериментувати при менших можливостях, а також можуть не брати на себе великих обов'язків, допоки до кінця не впевняться в тому, що новий виріб, процес чи послуга будуть приносити вигоду (прибуток). В протилежному випадку, фірма, яка розраховує на отримання ресурсів з віддалених джерел, змушена значно більше надавати увагу підписанню контрактів, забезпеченні відвантажень, отриманню необхідної технічної підтримки і сервісного обслуговування, а також погодженню роботи з великою кількістю інших структур. А фірма, яка розраховує на інтеграцію по вертикалі, зіштовхується з складністю в торгівлі, пов'язаною з інноваціями, при цьому виникає необхідність підтримки існуючої продукції та процесів під час розвитку нових. Ці та інші переваги, які виникають від впровадження інновацій, підсилюються безпосереднім тиском – тиском конкурентів, тиском, направленим на вирівнювання та постійні змагання, - існуючим в зосереджених в географічних відносинах кластерів. Схожість основного оточення, в якому існують фірми, наявність великої кількості конкурентів заставляють їх творчо підходити до різних питань. Направлений на нововведення тиск з кожним разом посилюється. Окремим фірмам в кластері достатньо важко залишитись ведучими протягом довгого періоду, але більшість фірм розвивається все швидше, ніж це проходить на похожих фірмах, розташованих в інших місцях.

УДК 621.326

Мандзин О. – ст. гр. БКм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОБГРУНТУВАННЯ СУТІ ТА НЕОБХІДНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Оксентюк Б.А.

Вирішальним чинником успіху бізнесу є ефективне впровадження маркетингових досліджень

Маркетингові дослідження – це комплекс заходів, що передбачають збір, реєстрацію і аналіз інформації (про клієнтів, конкурентів, ціни і ін.) з метою полегшення процесу ухвалення відповідальних управлінських рішень.

Маркетингові дослідження необхідні в першу чергу для здобуття інформації, тому що саме достовірна інформація дозволяє, по- перше, понизити ризик ухвалення рішень, що приводять до несприятливого результату, по- друге, з більшою вірогідністю приймати рішення, що будуть оптимальними для розвитку компанії.

Зазвичай дослідження включають п'ять основних етапів: виявлення проблем і формування цілей дослідження, відбір джерел інформації, збір інформації, аналіз зібраної інформації і, нарешті, представлення отриманих результатів.

Зупинимося окремо на деяких з них.

1. Постановка завдання. Плануючи проведення маркетингового дослідження (процес здобуття інформації), компанія повинна чітко представляти з якою метою воно проводиться (для ухвалення рішення з якої проблеми слід провести дослідження).

2. Розробка плану дослідження. Як тільки проблема ясна, мета дослідження сформульована, технічне завдання складене, можна приступати до розробки плану дослідження, який зазвичай включає наступні пункти: методика дослідження (методи збору інформації, принципи формування вибірок); інструментарій для збору і обробки інформації (анкети, опитувальники, програми обробки і зіставлення даних); заходи щодо збору інформації і її контролю.

3. Збір інформації для маркетингових досліджень (статистична інформація, спілкування з конкурентами, рекламні матеріали конкурентів, ЗМІ, Інтернет, виставки).

4. Необхідність регулярного моніторингу ринку і визначення частки ринку компанії. Пріоритетне завдання великих «маркетингових» компаній і компаній, які успішні в конкурентній боротьбі, – придбати, утримувати і контролювати свою частку ринку в галузі. Причому утримувати і контролювати часом набагато складніше, ніж придбати. Це неможливо без маркетингового дослідження ринку і його постійного моніторингу

Підводячи підсумок, слід сказати, що використання маркетингових досліджень в умовах сучасного ринку необхідно для успішного ведення бізнесу і конкурентоспроможності фірми. Залежно від цілей і об'ємів засобів, що відпускаються на це, фірма може вибрати будь-який з варіантів ведення даного напрямку роботи: мати власний маркетинговий підрозділ на фірмі, постійно користуватися послугами аналітичних фірм по проведенню досліджень і моніторингу ринку по тих або інших напрямках, замовляти окремі однократні дослідження і т.д

Для здобуття інформації в ході маркетингового дослідження варто розробляти індивідуальний інструментарій, що дозволяє здійснити глибокий та всесторонній аналіз ситуації і отримати якнайповнішу достовірну інформацію. Саме завдяки цьому можна сформулювати оптимальні висновки від досліджень.

УДК 338.45

Маркович І. - аспірант

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВАЖЛИВІСТЬ МОНІТОРИНГУ РІВНЯ ЗАДОВОЛЕНOSTІ СПОЖИВАЧІВ СПІВПРАЦЕЮ З ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Науковий керівник: д.е.н., професор Козюк В.В.

Для позитивних тенденцій ефективності збуту, а також можливості зростання частки підприємства на ринку (як вітчизняному, так і зовнішньому), дуже важливим є налагодження зворотного зв'язку з користувачами продукції підприємства. Інформація щодо недостатнього рівня задоволеності є стимулюючим фактором для проведення трансформаційних змін та вдосконалень в діяльності підприємства, дає можливість підтримувати динамічну рівновагу інтересів та ліквідувати причини відхилень у певних сторонах роботи з точки зору споживачів. Об'єктивне вимірювання задоволеності клієнтів на промислових підприємствах часто ігнорується як елемент системи управління якістю, або оцінюється суб'єктивно, не підтверджуючись аналітичними розрахунками.

Для отримання міжнародно визнаного сертифікату якості стандарту ISO 9001:2009, який підвищує можливості підприємства закріпитися на міжнародному ринку, необхідне визначення задоволеності замовників будь-яким прийнятним для підприємства способом. Тому актуальним завданням залишається розробка методики моніторингу рівня задоволеності споживачів, яка б дозволяла провести комплексну оцінку та відслідковувати її зміни в динаміці. Найпростішим способом є документування результатів оцінювання на основі обробки заповнених клієнтами підприємства анкет. Інформаційна повнота отриманих даних залежить, в першу чергу, від правильності формулювання запитань та вибраної шкали відповідей. Так як більшість клієнтів машинобудівних підприємств є організації, значно рідше – фізичні особи, для зростання об'єктивності даних анкетування з однаковим переліком запитань може проводитися одночасно для представників управлінського складу та технічно-виробничого персоналу. Для невеликих підприємств, продукція якого розподіляється серед обмеженого кола покупців, доцільно проводити анкетування усіх постійних замовників. Якщо ж отримання інформації від усіх споживачів є ускладнене через їх велику кількість, можна сформувати вибірку, врахувавши частки, які займає та чи інша організація в портфелі реалізації підприємства.

УДК 331

Мартюк Я. – ст. гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОЦІНКА РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: ст. викладач Гац Л.Є.

Нестабільність фінансового стану підприємств і організацій України загострило ситуацію у будівельній галузі. Зменшення інвестиційних можливостей бюджетів усіх рівнів, відсутність кредитування, інфляція призвели до різкого падіння обсягів будівельних робіт будівельних організацій і будівельної індустрії.

За інформаційними даними Державного комітету статистики України обсяг виконаних в Україні будівельних робіт у 2010р становив 94.6% від попереднього року. Тенденція спаду простежується кожного звітного періоду однак її темпи дещо зменшились. Так, за січень-грудень 2010р. підприємствами України виконано будівельних робіт на суму 43,2 млрд грн, а в 2009р. за цей же період - 45,53 млрд грн, що в прирості становить 5,4% або 2,33 млрд грн. більше порівняно з 2010р. Відповідно у 2009 р. обсяг виконаних будівельних робіт в Україні відносно попереднього 2008 року теж скоротився на 42,2% або з 64,744 до 45 млрд. 530 млн. грн. Отже можна констатувати, що сфері надання послуг за підсумками 2010 року будівельна галузь так і не вийшла на цілковиту позитивну динаміку. Доцільно зауважити, що збільшення обсягів робіт з підготовки будівельних ділянок (на 5%) дозволяє очікувати зростання обсягів будівельних робіт у поточному 2011році. Деяке поживлення розвитку галузі відмічено в окремих регіонах. Так у шести областях зросли обсяги виконаних будівельних робіт, зокрема, у Миколаївській області на 30%, Полтавській - на 18% .

Позитивні зрушення відбулись в напрямі розвитку житлового фонду. За 2010 рік обсяги введеного в експлуатацію житла становили 9,3 млн.кв.м загальної площі, що на 45,9% або 2,93 млн.кв.м більше ніж у 2009р. Однак такі зрушення є досить незначними порівняно з європейськими показниками.

Слід звернути увагу на позитивні тенденції, що відбулись на початку 2011р. Якщо конкретизувати, то за січень місяць підприємствами України виконано будівельних робіт на суму 1 млрд 993,9 млн грн, а за аналогічний період 2010р. - 1млрд. 892,2 млн.грн, що в прирості складає 101,6 млн.грн. або 6,1% проти відповідного місяця базового періоду. Традиційно за обсягами житлового будівництва лідерами залишаються Київська область та м. Київ, які разом забезпечують 23% від загальнодержавного показника введення в експлуатацію житла (9,3 млн.кв.м), а в розрахунку на одного мешканця (до 0,5 кв. метра). Однак порівнюючи з європейськими країнами, де будівництво становить близько 1 кв. м. на одну особу, Україна знаходиться в значному відставанні.

На покращення результатів розвитку будівельної галузі суттєво вплинула діяльність підприємств, що займаються будівництвом будівель і споруд. Серед них значно наростили обсяги робіт підприємства, що здійснюють будівництво:

- ◆ мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітену (на 75,6%);
- ◆ доріг, аеродромів та улаштування поверхні спортивних споруд (на 44,1%).

На це вплинула насамперед підготовка до Євро-2012, для якого зараз будується велика кількість інфраструктури - нові стадіони, аеропорти, дороги, готелі - і відповідно вкладаються значні державні і приватні інвестиції, що в підсумку дозволить швидше вивести будівельну галузь з кризового стану її розвитку.

Література: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 349

Мацьків У. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Науковий керівник: Сороківська О.А.

Тіньова економіка - господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці. «Тіньові» підприємства не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів, вони не сплачують податки, збільшуючи власні прибутки.

Тіньова економіка є надзвичайно актуальною і болючою проблемою для української економіки. Щороку зростає кількість чиновників та установ, які "долають" тіньову економіку, щороку збільшується фінансування з державного бюджету для знищення цього ганебного явища, а обсяг "тіні" із кожним роком зростає.

В Україні функцію оцінювання рівня тінізації економіки покладено на Міністерство економіки - це відомство на власному офіційному сайті інформує громадськість про загальний стан економічної безпеки та рівень тіньової економіки включно.

Протягом 2004-2009 років рівень тінізації в Україні постійно зростає. За даними Рахункової палати України, на початок вересня 2010 року частка тіньового обороту перевищила 40%. За оцінками Світового банку, рівень тінізації української економіки перевищує 50%. Отже, за найменшими оцінками, державний бюджет недоотримує понад 100 млрд. грн. .

Основними сферами, де тіньова економіка в нашій країні має найбільше поширення за даними Міністерства економіки у 2010 році є: сільське господарство (48,7% від валової доданої вартості (ВДВ) галузі); будівництво (35% ВДВ) за рахунок корупційних та непрозорих схем розподілу земельних ділянок під будівництво, зростання цін на будівельні матеріали, наявність значної кількості фірм-посередників); видобування вуглеводів (33%); деревообробка (28%); сфера діяльності з нерухомістю (26%); торгівля автомобілями (19%); легка промисловість (19%); нафтопереробна (19%); рибна промисловість (18%); хімічна (18%); оптова торгівля (13%) [4].

Особливої актуальності проблема тінізації економіки набуває в сфері оподаткування. Оскільки одне із основних джерел формування прибуткової частини бюджету складають податки, збори та інші обов'язкові платежі, то ухилення від їх сплати завдає значної шкоди інтересам держави, на що вона реагує посиленням репресивних засобів боротьби.

Для подолання тіньового сектору держава має якнайшвидше створити умови для розвитку підприємництва (особливо малого та середнього бізнесу), усунення обмежень щодо нього. Іншим важливим напрямком є стимулювання виробничої діяльності, відновлення і забезпечення ефективного функціонування виробничого потенціалу на основі національних і зарубіжних інвестиційних ресурсів. Також для детінізації економіки необхідно забезпечити особисту фінансову відповідальність керівників і головних бухгалтерів державних і недержавних підприємств за незаконне, нецільове і неефективне використання коштів. Посилення вимагає фінансовий контроль за діяльністю структур, де існує висока ймовірність фінансово-економічних шахрайств та махінацій.

УДК 658.5

Мацьків У. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОВВЕДЕНЬ

Науковий керівник: Шведа Н.М.

Інновації, здійснювані на підприємстві, несуть за собою елементи невизначеності і ризику, пов'язаного з тим, що новий виріб, можливо, буде виготовлений з відхиленнями від термінів чи якості, не вдасться налагодити постачання потрібними матеріалами, буде порушено договори постачання, ймовірна негативна зміна економічних показників роботи: прибутку, собівартості, продуктивності праці і т. д. Проте не варто відмовлятися від інновацій. Тут важливо, яку стратегію для впровадження інновацій обере підприємство: оборонну чи наступальну.

Оборонна стратегія застосовується для протидії конкурентам, що прагнуть вийти на даний ринок з аналогічною продукцією. Її використання дозволяє фірмам одержувати певну норму і масу прибутку, не піддаючи вкладення в нововведення значному ризику. Наступальна інноваційна стратегія вимагає великих інвестицій у НДДКР і готовності ризикувати. У випадку успіху інноватор одержує можливість захопити домінуючу частку ринку і одержувати певний час надприбуток, а надалі, удавшись вже до оборонної стратегії, розраховувати на виробництво з більш низькими, ніж у конкурентів, витратами.

Стратегія щодо радикальних нововведень, які не мають аналогів має певну специфіку в порівнянні із стратегіями щодо інших інновацій. Її суть полягає в активному інвестуванні з метою створення нового ринку збуту. Для компаній, які засновують свою політику на використанні передових технологій, можливі певні варіанти стратегічної поведінки: 1) прагнення зберегти становище науково-технічного і технологічного лідера шляхом нарощення обсягу збуту і прибутків, значна частина яких направляється на фінансування нововведень; 2) швидке копіювання технологічних нововведень інших компаній, вихід на ринок зі схожою продукцією або цілеспрямоване підвищення ефективності випуску виробів; 3) оптимізація портфеля технологій; 4) свідомою концентрацією зусиль компанії на проведенні ризикових НДДКР, що дають можливість прориву в новій галузі виробництва і ринкової діяльності; 5) інноваційне підприємництво, коли нове технологічне рішення розробляється й освоюється у виробництві до прийнятної з комерційної точки зору стадії, після чого фірма передається новим власникам або закріплюється на новому ринку. Перші 3 варіанта вибирають найкрупніші корпорації, останні – невеликі компанії для освоєння нових технологій, виробів і виходу на ринок або великі фірми для збереження позицій в умовах жорсткої конкуренції.

Отже, інновації приносять значну користь підприємствам. Проте розвиток інноваційної діяльності в Україні обов'язково потребує фінансової підтримки з боку держави, оскільки велика кількість державних підприємств, що здійснюють розробку інновацій, стикається з відсутністю зацікавленості приватних компаній в інвестуванні інноваційних проєктів. Це пов'язано з високим ступенем ризику даної сфери і необхідністю великих капіталовкладень в умовах недостатнього розвитку кредитного ринку. Такі чинники стримують розробку і впровадження інновацій. Проте лише інновації дозволяють підприємству по-справжньому здійснювати рух вперед.

УДК 658.5

Мацьків У. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЯРМАРКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Науковий керівник: Машлій Г.Б.

Кожне підприємство прагне, щоб його продукція користувалась попитом та популярністю. Допомогти йому в цьому можуть ярмарки. Ярмарки — важливий елемент ринкової інфраструктури, що дає можливість широкому колу виробників, споживачів, посередників вступати в безпосередні комерційні контакти. Це сприяє регулюванню попиту та пропозиції, активізації господарської ініціативи сторін, пропаганді надійності виробника, його іміджу, рівня технічного обслуговування. Ярмарки являють собою періодичні заходи, проведені за участю представників посередницьких організацій, закладів торгівлі, промисловості, сільського господарства й інших галузей для здійснення покупок і продажу. Торговельний ярмарок - короткостроковий періодичний захід, у рамках якого велика кількість підприємств за допомогою зразків представляє певний перелік товарів однієї або декількох галузей, що дає можливість відвідувачу ознайомитися з їх підприємницькими можливостями, тоді як експонент прагне поширити інформацію про свою фірму і її продукцію й укласти прямі торговельні угоди.

Підприємство може брати участь у торговельних ярмарках всередині країни й за кордоном як самостійний експонент або в рамках групової участі (наприклад, павільйон країни) за власною ініціативою й під свою відповідальність, і, таким чином, приймає на себе всі організаційні турботи й, як правило, самостійно несе всі витрати.

Щоб участь у ярмарку була ефективною, необхідно дотримуватися таких «десяти заповідей» учасника ярмарку: встановити зв'язок між цілями участі у ярмарку і маркетинговими цілями експонента; спланувати організаційні процедури; вибрати найкращий ярмарок щодо часу та місця його проведення, розташування стенда, складу відвідувачів та експонентів; правильно вибрати експонати залежно від ринків, на які підприємство бажає вийти: практичність, якість, технічний рівень, зовнішній вигляд; встановити сприятливий рівень цін порівняно з цінами конкурентів; визначити правильний порядок презентації на стенді загальної підприємницької діяльності експонента; підібрати належним чином персонал стенда з точки зору його складу, кількості, фахової підготовки, здатності до активної співпраці з відвідувачами; забезпечити високий якісний рівень усіх запланованих заходів; регулярно проводити контроль ефективності окремих заходів; продумати порядок післяярмаркової діяльності експонента з врахуванням виявлених під час проведення ярмарку недоліків.

Сучасний стан організації ярмарків свідчить про їхню трансформацію із засобу презентації товарів для продажу на засіб глобальної комунікації. Ярмарки поступово стали дзеркалом технічного розвитку, біржею інформації, індикатором цін, економічно-політичним форумом кон'юнктурних змін, особливим соціальним явищем з економічним, політичним і культурним змістом.

Отже, участь підприємств у ярмарках допомагає економити час покупців, продавців та виробників, пропонувати товари в їхньому натуральному вигляді, давати покупцю можливість порівняти однорідну продукцію за комерційними умовами її продажу, якістю, ціною, сприяє налагодженню обміну інформацією, зокрема щодо нових досягнень у галузі виробництва.

УДК 658.5

Мацьків У. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.т.н., доцент Галушак М.П.

Впровадження інновацій на підприємстві відіграє надзвичайно важливе значення для його ефективного функціонування та розвитку. Без постійного впровадження нововведень у діяльності будь-якого підприємства його життєвий цикл різко скорочується і практично стає неможливим досягнення поставлених цілей взагалі та на кожному етапі зокрема. Проте економіка України є досить несприйнятливою до науково-технічних нововведень через низький рівень виробничої бази промисловості та слабе фінансування державою науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок. В Україні практично не створені умови для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Перешкоди фінансового, політичного, правового, організаційного характеру постають на шляху масової реалізації інновацій. Фінансування інноваційної діяльності визначає успіх чи невдачу інноваційних програм і проектів. Однак не кожна підприємство має достатньо власних коштів.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про інноваційну діяльність» джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством.

Як показує практика, розраховувати на значне бюджетне фінансування інноваційної діяльності неможливо. Тому для більшості вітчизняних підприємств основним джерелом стимулювання нововведень є власні кошти та іноземні інвестиції. Корпоративний сектор досить повільно і неохоче включається у фінансування інноваційних проектів. Водночас обмеженість бюджетних коштів для суттєвої підтримки інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів детермінує необхідність створювати привабливі умови для потенційних вітчизняних та іноземних інвесторів. В Україні спостерігається дефіцит фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень і впровадження інноваційних розробок. Суттєвим недоліком системи національного регулювання розвитку інноваційної сфери є те, що вона, на відміну від законодавства більшості країн світу, не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, але й протидіє залученню небюджетних коштів та виключає можливість формування спеціальних, в тому числі відомчих фондів фінансування інноваційних проектів і програм.

Для збільшення обсягів фінансового забезпечення інноваційної діяльності необхідно вирішити цілу низку проблем становлення інноваційного сектора в Україні: комерціалізація інноваційної продукції (доведення інноваційних розробок до практичного використання потребує додаткових коштів на великий проміжок часу); надвисокі ризики інноваційної діяльності; нецільове використання та неефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності (насамперед, державними установами); спекулятивне використання державних пільг (наприклад, венчурними структурами) тощо.

УДК 657.1

Микитюк Г. – ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СУТНІСТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Кіляр О.Р.

Як відомо, бухгалтерський облік відбиває процеси обміну та розподілу матеріальних благ на різних етапах розвитку людського суспільства, спираючись на закони суспільного виробництва. При цьому основою побудови всієї системи обліку, її вихідним компонентом є метод бухгалтерського обліку.

Вагомий внесок у дослідження методу бухгалтерського обліку та його елементів зробили такі вчені, зокрема, Ф. Бутинець, Т. Малюга, М. Пушкар, Я. Соколов, М. Кужельний, В. Лінник, В. Сопко та ін.

Серед методів бухгалтерського обліку трапляються як загальнонаукові методи, що застосовуються в різних науках, так і специфічні, що притаманні тільки йому. Дискусії щодо визначення та наповненості методу бухгалтерського обліку у фаховій літературі тривають не одне десятиліття. Проте, ще й досі наукою не сформовано чіткого та однозначного розуміння цієї основоположної категорії бухгалтерського обліку. При детальному вивченні в методі бухгалтерського обліку можна побачити його складові — елементи методу. Більшість економістів поділяють думки про існування восьми таких елементів у бухгалтерському обліку: документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, рахунки, подвійний запис, баланс, звітність. Слід зазначити, що виокремлення згаданих елементів пов'язано з етапністю облікового процесу та всі вони тісно пов'язані між собою. Сутність елементів методу бухгалтерського обліку наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика елементів методу бухгалтерського обліку

Назва	Характеристика елементів методу бухгалтерського обліку
Документація	спосіб первинної реєстрації об'єктів обліку
Інвентаризація	співставлення даних бухгалтерського обліку з фактичною наявністю об'єктів обліку.
Оцінка	відображення у грошовій формі об'єктів обліку для їх узагальнення.
Калькуляція	грошова оцінка об'єктів, вартість яких може бути визначена тільки після відображення всіх витрат.
Система рахунків	спосіб групування господарських засобів та їх джерел за економічно однорідними ознаками.
Подвійний запис	процес відображення господарських операцій та викликаних ними змін одночасно на двох рахунках бухгалтерського обліку в одній і тій самій сумі.
Баланс	метод групування й відображення в грошовій оцінці на певну дату господарських засобів та їхніх джерел.
Звітність	система узагальнюючих і взаємопов'язаних показників стану та використання основних та оборотних засобів, про джерела їх формування, фінансові результати, напрямки використання прибутку тощо.

За умов використання сучасної обчислювальної техніки всі елементи методу бухгалтерського обліку зберігаються, проте відбуваються докорінні зміни в техніці збирання, реєстрації та опрацювання облікової інформації.

Отже, концептуальними передумовами побудови обліку господарських операцій та процесів є реалізація основних інструментів методу бухгалтерського обліку, які б урахували характерні особливості здійснення даних операцій.

УДК 621.326

Михайлова А. Л. ст. гр. БКМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОБГРУНТУВАННЯ СУТІ ТА НЕОБХІДНОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Борисова Т. М.

Ціна належить до категорії контрольованих чинників маркетингу. Тому ретельне розроблення цінової політики виступає як найважливіше завдання підприємства. При цьому надзвичайно важливо забезпечити погодженість і взаємозв'язок цінової та загальної політики підприємства.

Політика ціноутворення — це комплекс заходів, до якого належить визначення ціни, знижок, умов оплати за товари чи послуги з метою задоволення потреб споживачів і забезпечення прибутку фірми.

Політика цін традиційно є одним із елементів конкурентних стратегій з кількох причин. По-перше, ціна — один із основних інструментів у конкурентній боротьбі. По-друге, за низького рівня доходів населення відповідна ціна дає змогу виробникам продати, а покупцям придбати товари чи послуги. По-третє, ціна — це чітко і просто вимірювана змінна, яка традиційно використовується в економічних розрахунках фірми. По-четверте, в ринковій економіці ціна є надійним зрівнювачем попиту та пропозиції товарів чи послуг.

Будучи лише однією зі складових маркетингових засобів, ціна товару виконує винятково важливу функцію, яка полягає в одержанні надходжень від реалізації. Саме від цін залежать досягнуті комерційні результати, а правильно обрана цінова політика справляє довгостроковий та вирішальний вплив як на конкурентоспроможність товарів, так і на виробничо-збутову діяльність підприємства. Крім того, ціна є чинником, що має велике значення для споживачів товарів. Вона сприяє встановленню певних відносин між підприємством і покупцями й допомагає створенню про нього певного уявлення, що може вплинути на його подальший розвиток. І нарешті, ціна є найсильнішою зброєю в боротьбі з конкурентами на ринку.

Постановка задач ціноутворення – це спроба фірми відповісти на питання : чого бажано домогтися за допомогою політики цін на свою продукцію. Відповіді на це питання можуть бути різними. Можливо, наприклад, що більш за все підприємство зацікавлене в збільшенні обсягів продажу, створенні репутації і захваті якомога більшої долі ринку. В цьому випадку може бути корисною політика цінового проникнення, яка передбачає встановлення знижених цін на продукцію – тобто звернення до моделі цінової конкуренції. Але й може бути зовсім інша комерційна мета – наприклад, отримання найбільшого прибутку у короткий термін. Така потреба визивається необхідністю швидкого повернення взятих у кредит коштів чи виплатою підвищених дивідендів заради підвищення курсу своїх акцій.

Отже, знання і вміле використання всього арсеналу сучасних підходів до розробки політики ціноутворення є обов'язковим фактором успішної діяльності підприємств в умовах конкурентної ринкової економіки.

УДК 697.328

Мінакова Д.

Національний технічний університет України «КПІ», ІЕЕ

ФОРМУВАННЯ ТАРИФІВ НА ЕНЕРГОНОСІЇ

Науковий керівник: асист. Шовкалюк М. М.

Оплата за енергоносії є частиною оплати за комунальні послуги. Відповідно до ЗУ "Про житлово-комунальні послуги" повноваження щодо встановлення цін/тарифів покладено на органи місцевого самоврядування; виробники здійснюють розрахунки економічно обґрунтованих витрат і подають їм на затвердження. Державна інспекція з контролю за цінами здійснює аналіз фактичних витрат на виробництво щодо їх відповідності економічно обґрунтованому рівню. Перед затвердженням перевірка встановлених тарифів на енергоносії здійснюється контрольно-ревізійними службами, антимонопольними комітетами, обласними ціновими інспекціями на постійній основі.

На сьогоднішній день найпоширенішим методом формування тарифів на енергоносії в енергетиці і житлово-комунальному господарстві є метод «витрати+». Він полягає в розрахунку ціни як суми витрат плюс прибуток. Визначається як процент понад витрати. Але даний метод не можна вважати оптимальним, оскільки у ціні/тарифі враховується повний обсяг витрат, фактично понесених суб'єктом господарювання, серед яких є й неефективні, обумовлені нераціональним господарюванням. Така політика ціноутворення не стимулює підприємства, що надають такі послуги, до зниження витрат. Одноставочні тарифи, при яких споживачі оплачують тільки змінну частину (без фіксованої ставки платежу) не заохочують енергозабезпечуючі підприємства до оптимізації завантаження потужностей, оскільки вони ризикують не покрити свої постійні витрати в повному обсязі.

Затвердження тарифів на електроенергію здійснюється Національною комісією регулювання енергетики, при чому існує класифікація на групи споживачів: населення, бюджетні установи; промисловість (I клас напруги - 35 кВ і більше, II клас < 35 кВ).

Нині тарифи тепло не покривають повну собівартість виробництва, у тому числі витрати, необхідні для підтримки і оновлення основних фондів. Аналіз річних технічних звітів АК «Київенерго», показав, що затверджені у м. Києві середньовідпускні тарифи для житлових організацій, бюджетних установ та інших споживачів встановлені нижче економічно обґрунтованого рівня і становлять близько 60% від собівартості. Аналогічну ситуацію було виявлено нами і при аналізі статистичних звітів теплопостачальних організацій Київської області, що призводить до необхідності компенсацій різниці з бюджету і збитків енергопостачальників.

Структура тарифів допускає перехресне субсидування побутових споживачів за рахунок прибутків, що отримуються від великих промислових споживачів енергії. Більше того, при відсутності лічильників методика формування тарифів на тепло і водопостачання, як і раніше, ґрунтується на нормативах споживання (за площею житла або за кількістю тих, що проживають), а не на реальних обсягах споживання.

При одноставковому тарифі всі витрати підприємства пропорційно розподілялися протягом усього року. Але у різні періоди року підприємство несе різні витрати. В ряді міст (Черкаси, Ірпінь, ін.) введено двоставковий тариф на теплову енергію, що складається з постійної та змінної плати. Улітку споживачі платять тільки постійну складову витрат – це постійні витрати підприємства (зарплата, ремонт мереж, ін.). Під час опалювального сезону до цього додається ще плата, необхідна для придбання газу, електроенергії, води. У цілому ж плата за тепло не змінюється.

УДК 658.5

Мозиль О. – ст. гр. БОМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Машлій Г. Б.

На сьогодні більшість вітчизняних підприємств перебувають на межі фінансової кризи. Основна причина виникнення кризових явищ полягає у низькому рівні менеджменту і нездатності підприємств ефективно та своєчасно управляти оборотними активами. Українські підприємства практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю значних обсягів дебіторської заборгованості, що призводить до відволікання коштів з обороту. За таких умов зростає роль ефективного управління одним видом заборгованості, своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів.

Питання щодо напрямків удосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю розглядали такі вчені: М.Д. Білик, О.А. Боровик, Є.В. Дубровська, С.А. Кравченко, Т.В. Момут, О.В. Попазова, В.В. Смачило, О.О. Тучак та інші.

Дебіторська заборгованість — це елемент оборотного капіталу, сума боргів, що належать повернення підприємству від юридичних чи фізичних осіб. Вона може становити значну питому вагу у структурі оборотних активів підприємства.

Управління дебіторською заборгованістю має свою специфіку, яка залежить від характеру та джерел її виникнення, типу підприємства, стадії його життєвого циклу, стану ринкової кон'юнктури та інших чинників. Аналіз і управління дебіторською і кредиторською заборгованостями є одним з найважливіших факторів максимізації норми прибутку, збільшення ліквідності, кредитоспроможності і мінімізації фінансових ризиків.

Головна мета управління дебіторською заборгованістю в умовах фінансово-економічної кризи полягає не лише в мінімізації її обсягу та строків інкасації боргу, а повинна насамперед враховувати націленість підприємства на одержання найкращих кінцевих результатів виробничо-збутової діяльності. Тому у процесі вибору політики управління дебіторською заборгованістю необхідно здійснювати розрахунки економічної вигоди від збільшення обсягів реалізації продукції та послуг у випадку послаблення розрахункових умов з клієнтами, а також передбачати можливі додаткові витрати, що виникають у результаті вилучення частини обігових коштів підприємства та зростання ризику можливого неповернення грошових засобів.

Одним із напрямів вдосконалення управління дебіторською заборгованістю в підприємствах має стати посилення контролю за нею, що сприятиме її оптимізації. У цілому контроль повинен визначити: а) наявність і правильність оформлення первинних документів, що є підставою для виникнення дебіторської заборгованості; б) стан дебіторської заборгованості за встановленими критеріями; в) достовірність оцінки дебіторської заборгованості та розрахунку обсягу резерву сумнівних боргів; г) правильність класифікації дебіторської заборгованості й наявність необхідних пояснень у примітках до фінансової звітності.

Правильно розроблена стратегія управління дебіторськими і кредиторськими боргами дозволяє підприємству своєчасно і в повному обсязі виконувати отримані зобов'язання перед клієнтами, що сприяє створенню репутації надійного і відповідального партнера на ринку.

УДК 657.1

Мозиль О. – ст. гр. БОм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Павликівська О. І.

Одним з найважливіших показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, є стан розрахунків з дебіторами та кредиторами. Слід зазначити, що положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість", затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 237 від 8.10.1999 р. визначаються методологічні основи формування бухгалтерського обліку та розкриття у фінансовій звітності підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних організацій) інформації про дебіторську заборгованість, яку аудитор повинен використати у своїй роботі.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю удосконалення організації розрахунків, зокрема безготівкових, у розв'язанні проблем оптимізації платежів підприємств та необхідністю трансформації бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків відповідно до економічних відносин ринкового спрямування.

Саме ефективна організація розрахунків повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни; підвищенню відповідальності підприємств за своєчасне і здійснення платежів за всіма зобов'язаннями; прискоренню оборотності активів; зменшенню видатків обігу; ефективному використанню тимчасово вільних коштів та ін.

Об'єктом дослідження є облік розрахунків з дебіторами. Відповідно до об'єкту, предметом дослідження є облік розрахунків з покупцями та замовниками; облік розрахунків з постачальниками та підрядниками; облік розрахунків з оплати праці; обліку розрахунків з бюджетом; облік розрахунків за соціальним страхуванням; облік розрахунків з іншими дебіторами.

Згідно з П(С)БО 10 дебітори - це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Відповідно дебіторська заборгованість — це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Основними завданнями організації обліку дебіторської заборгованості є:

- дослідження економічної сутності та умов виникнення дебіторської заборгованості;
- визначення теоретичних і практичних аспектів удосконалення існуючої методики бухгалтерського обліку заборгованості;
- розкриття сутності організації та методики аналізу стану дебіторської заборгованості.

Отже, організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами). У свою чергу керівник підприємства з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які складають значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

УДК 658

Моритко Г. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УКРАЇНА В СОТ: ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ Й НАСЛІДКИ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є.

Оцінюючи перший рік членства України в СОТ, слід відзначити, що країна завершила тривалий процес приєднання до цієї міжнародної організації у несприятливий період розвитку- вплив світової фінансово-економічної кризи на економіку України. Хоч офіційно Україна стала 152-м членом СОТ 16 травня 2008 року, проте вже з кінця 2007 року стало очевидно, що країна завершує процес вступу і стає повноправним учасником торговельної системи. За оцінками уряду України напередодні вступу, членство в СОТ мало принести відчутні переваги і нові можливості для економіки. Членство України в СОТ мало стимулювати додатковий приріст ВВП обсягом 1,5 – 2 млрд. доларів США, за сприятливих обставин – до 4 млрд. доларів. Крім зростання ВВП, керівництво України сподівалось на прискорення темпів припливу іноземних інвестицій. Щоправда, оцінки відрізнялись у 10 разів, зростання могло досягти 5 млрд. доларів щорічно, а зросло на 500 млн. доларів. Відкритість внутрішнього ринку за умов зростання платоспроможного попиту надає широкі можливості для експансії імпорту, погіршення конкурентних, переважно цінових переваг національного виробника.

Зокрема, сумарний експорт та імпорт протягом 2000 – 2004 рр. стабільно перевищував 100%, 2005 року це перевищення скоротилось до мінімуму, менше 1%. А з 2006 року спостерігається стабільне перевищення імпорту над експортом, яке 2008 року (рік вступу в СОТ) становило понад 8%, що майже вдвічі більше цього показника за попередній рік.

Попри світову фінансово-економічну кризу, за підсумками 2008 року Україна зберегла високі темпи нарощування експорту й імпорту .

Так, обсяги експорту товарів 2008 року збільшилися порівняно з 2007-м на 35,9% - до 67,7 млрд. доларів, а імпорт зріс на 41,1% і сягнув 86 млрд. доларів.

Привертає увагу різке скорочення інвестицій в основний капітал. Уперше з початку економічного зростання в країні зафіксований від'ємний показник. Їхне скорочення перевищило 22%, порівняно з попереднім роком.

Водночас на внутрішньому споживчому ринку сталися певні негативні зрушення. Так, частка продажу споживчих товарів, що виробляються в Україні, становила 2008 року 63,1% в структурі роздрібного товарообігу торгової мережі, що на 1,4% менше, ніж 2007 року.

Позитивний вплив членства України в СОТ був би вагомим, якби процес приєднання відбувався за умов активнішого реформування національної економіки та системи державного регулювання. Наприклад , продуктивність у перші роки ринкових реформ зростала швидше, ніж зарплатня.

Отже, аналізуючи макроекономічні наслідки вступу України в СОТ, слід визнати: членство України у цій міжнародній торговельній організації не привело до очікуваних позитивних наслідків, які могли б проявитися у пом'якшенні впливу кризи на реальний сектор економіки – промислове виробництво та інвестиційну діяльність. Через високий рівень залежності від зовнішньої торгівлі, економіка України виявилась надто вразливою до впливу негативних факторів глобальної кризи. При цьому інформаційне забезпечення громадськості щодо норм СОТ і взятих зобов'язань практично відсутнє.

УДК 65.01

Моритко Г. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУТНІСТЬ І МІСЦЕ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Науковий керівник: к.т.н., доц., Гевко Б.І.

Операційною називають діяльність зі створення товарів і послуг. Операції — це процес, вид діяльності чи комплекс дій практичного характеру. Операційний менеджмент опікується виробництвом продукції чи послуг, а решта напрямів діяльності підприємства призначені забезпечувати нормальний виробничий процес.

Функції операційного менеджменту — планування, організація, мотивація, контроль та координація. Планування впливає на вибір мети операційної системи, а також інструментів і механізмів її досягнення. Функція організації має забезпечувати чіткість виконання операцій, взаємозв'язок ви-конавців і підрозділів операційної системи. Функція мотивації полягає у спонуканні виконавців до виконання завдань з най-більшою ефективністю. Контроль та координація регулюють діяльність операційної системи.

У практиці управління використовують чотири групи методів операційного менеджменту:

1. Організаційні. Їх сутність полягає в тому, що кожна діяльність повинна бути правильно організованою, націленою, регламентованою, нормованою, забезпеченою необхідними інструментами, що фіксують правила поведінки персоналу в різних ситуаціях. Спочатку потрібно створити фірму, підібрати персонал, дати йому завдання, показати, як діяти, і вже після цього керувати його діями.

2. Адміністративні. Їх основою є відкрите примушення людей до тієї чи іншої діяльності або створення можливостей для такого примусу.

3. Економічні. Ці методи полягають у непрямому впливі на його об'єкт. Виконавцю вказуються лише цілі та загальна лінія поведінки, у межах яких він самостійно шукає найоптимальніші шляхи розв'язання завдань, своєчасне і якісне виконання яких винагороджується.

4. Соціально-психологічні. Мають певні межі ефективності, особливо при управлінні діяльністю працівників інтелектуальних професій, для яких матеріальні мотиви суттєві, але не найголовніші.

Принципи операційного менеджменту: науковість у поєднанні з елементами мистецтва; цілеспрямованість управління; функціональна спеціалізація у поєднанні з універсальністю; послідовність управлінського процесу; оптимальне поєднання централізованого регулювання керованою підсистемою з її саморегулюванням; урахування особистих якостей працівника та колективної психології; забезпечення спільної зацікавленості всіх учасників управління в досягненні цілей організації; забезпечення змагальності учасників управління.

На мою думку, операційний менеджмент відіграє одне з найважливіших місць в системі менеджменту організації. Усі організаційні функції є операціями і будь-яка управлінська діяльність містить у собі операційний менеджмент, який спрямований на ефективність і раціональність в управлінні операціями.

УДК 658.3

Моритко Г. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

САМОМЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Науковий керівник: ст. викл. Юрик Н.Є.

Самоменеджмент - основа формування професійної майстерності педагога. Самоменеджмент об'єктивно властивий кожному з учасників навчально-виховного процесу як сфери їхньої спільної праці. У зв'язку з цим у структурі педагогічної діяльності обов'язковим є наявність комплексу дій її суб'єкта з управління собою - самоменеджмент, який є самостійним, завершеним і цілісним блоком.

Самоменеджмент у сфері професійної діяльності педагога є набіром управлінських впливів, спрямованих на себе як діяльним суб'єктом, з метою приведення своєї особистості у відповідний стан, необхідний для успішного здійснення педагогічної діяльності. Педагог, як реальний учасник і організатор навчально-пізнавального процесу, повинен постійно здійснювати функції гностичної, проектувальної, організаторської і комунікативної діяльності.

Сутність самоменеджменту на рівні гностичної діяльності педагога у ставленні до себе визначається як процес самопізнання і самосприймання ним своєї особистості як фахівця через "бачення", розуміння і прийняття свого професійного "Я" на індивідуальному, особистісному рівнях. Самоменеджмент на рівні проектувальної діяльності педагога стосовно нього самого реально здійснюється як єдність процесів самопрогнозування і самопрограмування. При цьому, означений феномен виявляється у процесі планування стратегій і тактики своєї поведінки. Сутність самоменеджменту на рівні організаторської діяльності педагога у сфері навчально-виховного процесу стосовно себе визначається як процес самоорганізації його зусиль, спрямований на практичну реалізацію окреслених перед собою цілей і завдань.

Самоменеджмент на рівні комунікативної діяльності педагога, спрямований на встановлення і підтримування як прямого, так і особливо зворотнього інформаційного зв'язку з самим собою, є процесом саморегуляції ним власної поведінки і дій на кожному з етапів навчально-виховного процесу. Саме тому виникає необхідність визначення діалектики взаємозв'язку педагогічного менеджменту і самоменеджменту, а також утворення на цій основі цілісної теорії педагогічної діяльності. У процесі підготовки майбутніх педагогів до виконання професійної ролі прослідковуються дві протилежні тенденції. Одна з них виявляється у прагненні дослідників розвивати інтелектуальну і комунікативну сфери професійного складу студентів шляхом посилення тренінгу їхніх практичних дій щодо володіння засобами і способами організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Інша тенденція, навпаки, відбиває прихильність дослідників до реалізації технології підготовки студентів, що сприяють збудженню їхніх потреб і здібностей щодо професійного самодослідження і саморозвитку. Це відбувається шляхом збільшення арсеналу засобів і методів навчання, зумовлених його диференціацією та індивідуалізацією.

Ми вважаємо, що визначені особливості щодо реалізації функцій самоменеджменту в сфері професійної діяльності педагога, а також закономірності їх становлення і розвитку є певним внеском в уточнення сутності механізму професіоналізації його особистості і розробку сучасної дидактичної концепції її формування та перспективно творчого зросту.

УДК 336.7

Моритко Г. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ КРИЗОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник:ст.викл. Гарматюк О.О.

Кризові ситуації виникають на всіх стадіях життєвого циклу підприємства. Однак реалізація всієї сукупності процедур антикризового управління починається лише на певному етапі життєвого циклу: в умовах різкого спаду, що характеризується, як правило, неплатоспроможністю підприємства. Антикризове управління - сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур стосовно до конкретного підприємства-боржника. Антикризове управління є категорією мікроекономічної й відображає виробничі відносини, що складаються на рівні підприємства при його оздоровленні або ліквідації. Антикризове управління базується як на загальних закономірностях, які властиві управлінським процесам, так і на специфічних особливостях, які пов'язані зі здійсненням антикризових процедур.

Так, наприклад, управління завжди цілеспрямоване. Вибір і формування цілей є вихідним пунктом у будь-якому процесі управління, у тому числі й антикризовому.

Заходи, щодо виходу із кризи можна підрозділити на тактичні й стратегічні

Тактичні по виходу із кризи можуть бути як захисними, так і наступальними. Оперативні заходи щодо виходу із кризи складаються у встановленні поточних збитків, виявленні внутрішніх резервів, залученні фахівців, кадрових змінах, одержанні кредитів, зміцненні дисципліни. Стратегічні заходи полягають в аналізі й оцінці положення підприємства, вивчення виробничого потенціалу, розробці виробничих програм, політики доходів, інновацій, розробці загальної концепції фінансового оздоровлення підприємства. Процес мобілізації кадрового потенціалу кризового підприємства впливає на реалізацію плану фінансового оздоровлення і може бути представлений у вигляді наступних етапів антикризового управління.

«Фаза ідеологічної підготовки». На даній фазі основна робота менеджера по персоналу й керівництва в цілому зосереджена не стільки на впровадженні яких-небудь нововведень у управлінні персоналом фірми, а скоріше на створенні сприятливого клімату. «Фаза професійної підготовки».Цьому етапу характерно, створення сприятливих умов для підвищення кваліфікації персоналу, як за рахунок самоорганізації, самонавчання, так і навчання й підвищення кваліфікації централізовано. У кожному разі ці процеси повинні забезпечуватися високим рівнем мотивації до саморозвитку в працівників. «Фаза синтезу». На даному етапі, у рамках запропонованої концепції, розробляється комплекс конкретних моделей і заходів щодо її реалізації. Виробляється вироблення й остаточне закріплення в культурі підприємства нових способів, моделей поведінки. Тобто саме третій етап - це етап, на якому стають видні результати антикризового управління персоналом.

Існує два принципових підходи до підвищення рівня конкурентоздатності персоналу кризового підприємства. Перший - ліквідація наявних вад у структурі організації, що перешкоджають підвищенню конкурентоздатності персоналу. У кадровій роботі цей підхід, як правило, знаходить свою практичну реалізацію в реорганізації, пов'язаної з усуненням структурних підрозділів. Другий - пошук унікальних рис підприємства, що створюють притягальний для споживачів образ підприємства. Важливе значення в розробці антикризових процедур повинно приділятися управлінню персоналом.

УДК 336.225.3

Москаленко П. – ст. гр. ОА-071

Чернігівський державний технологічний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: ст. вик. Петраков Я.В.

Актуальність проблеми інноваційної діяльності в умовах посткризового нестійкого відновлення економіки обумовлює проведення постійного вивчення практики податкового стимулювання науково-дослідних робіт (далі – НДР) в розвинених країнах, що дає змогу країнам з перехідною економікою відносно швидко і з меншими витратами впроваджувати перевірену та удосконалену підсистему державного регулювання.

Досвід розвинутих країн вказує на такі 2 основні форми застосування податкових важелів стимулювання інноваційної діяльності: а) дослідницький кредит – найпоширеніша форма - передбачає компенсацію частини коштів витрачених на науково-дослідну діяльність(НДД), абе зменшення оподатковуваногоприбутку на таку суму; б) різноманітні податкові пільги - податкові канікули для малих підприємств та цілих промислових кластерів, робота яких зосереджена на НДР, пільги підприємствам, що використовують найману працю молодих спеціалістів, вчених тощо.

Основними перевагами податкового регулювання (у своїй розвиненій формі) можна назвати: 1) недискримінаційний характер пільг та дослідницького кредиту; 2) стимулювання розвитку малих підприємств, що займаються або планують займатись іноваційною діяльністю; 3) диференційованість підходу до розрахунку суми дослідницького кредиту (на ранніх етапах сума може залежати від приросту витрат, безпосередньо пов'язаних з іноваційною діяльністю, на більш пізніх етапах, коли обсяг витрат буде високим і сталим, - сума розрахована від загальних витрат НДР звітного періоду); 4) створення промислових кластерів – об'єднань підприємств, інститутів, наукових лабораторій. Дане поняття ще має назву полюсу конкурентоздатності. Це має вплив, як на загальну конкурентоспроможність вдосконалюваної або створюваної галузі, так і на конкурентоспроможність вітчизняного ринку праці, а отже і підвищення привабливості освітнього сектору; 5) сприяння створенню привабливого інвестиційного клімату (це є важливою проблемою країн, що розвиваються, і України зокрема).

До переваг прямого фінансування належать: підвищення державних видатків на НДД та реструктуризацію й зміну пріоритетних напрямків державних витрат.

При цьому, як пряме так і непряме стимулювання мають недоліки, які вони взаємно компенсують знаходячись в системі у відповідних пропорціях. А саме, пряме регулювання недостатньо стимулює самофінансування фірм, а податкове стимулювання не забезпечує необхідного рівня державних видатків на НДД. Це співвідношення і називається «policy mix», воно потребує правильного його використання в залежності від етапу розвитку приватного та державного сектору та окремих особливостей народного господарства. Теорія та практика застосування тих чи інших важелів стимулювання іноваційної діяльності передбачає виваженого підходу до створення необхідної правової бази, заснування державних комісій з регулювання НДР. А інтеграція таких методів та прийомів у економічну стратегію держави та адаптація інструментарію, як прямого, так і непрямого стимулювання, вимагають проведення не тільки податкової, а й низки структурних реформ, які б забезпечили належну інституційну спроможність держави та підвищили регулюючий потенціал податкової системи.

УДК 331

Мшанецький О. – ст.гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОЦІНКА ТА ЗАХОДИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Дмитрів Д.В.

На сьогодні в Україні стан розвитку малого підприємництва характеризується такими показниками: у 2010р функціонувало майже 200 тисяч малих підприємств, близько 1 млн. підприємців без створення юридичної особи, майже 40 тис. фермерських господарств. Всього у малому підприємстві зайнято понад 2,7 млн. чоловік, або 9 відсотків працездатного населення України. У той же час мале підприємство виробляє 11 відсотків загального обсягу виробництва продукції (робіт, послуг) у цілому по країні, що свідчить про ефективне функціонування малого бізнесу порівняно з великим.

Доцільно відмітити, що темпи зростання обсягів реалізації продукції малими підприємствами України у 2010 році становлять 7 відсотків порівняно із 2009 роком, а це майже 156,17 млрд.грн., що свідчить про його достатній внутрішній потенціал. Аналіз розподілу підприємств за видом економічної діяльності вказує на те, що найбільше малих підприємств зосереджено у торгівельній діяльності, що складає 38,2 відсотків від загальної кількості підприємств, а найменша їх кількість зосереджена у сільському господарстві - 8,3 відсотка, і це свідчить про необхідність формування та проведення державної політики щодо підтримки малого підприємництва сфери виробництва.

Основними чинниками, які заважають розвитку малого підприємництва є: відсутність чітко сформульованої через систему правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва; збільшення адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо); відсутність реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки; надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності.

Основними завданнями сприяння розвитку малого підприємництва є:

- створення державної системи забезпечення розвитку та підтримки малого підприємництва;
- створення належних умов розвитку малого підприємництва в регіонах;
- сприяння створенню нових робочих місць суб'єктами малого підприємництва;
- підтримка ділової та інвестиційної активності, розвиток конкуренції на ринку товарів та послуг;
- залучення до підприємницької діяльності жінок, молоді, пенсіонерів та інших верст населення.

Очікуваними результатами реалізації по сприянню розвитку малого підприємництва в Україні буде зміцнення економічної бази регіонів, позитивний вплив на вирішення проблем безробіття, насичення вітчизняного ринку товарами та послугами. Роботу слід зосередити за такими напрямками:

- вдосконалення нормативно-правової бази та формування єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності;
- активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого підприємництва;
- сприяння створенню інфраструктури розвитку малого підприємництва;
- впровадження регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва.

УДК 631.16:336.76

Нерубацька Т. – ст. 2 курсу

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО АГРАРНОГО РИНКУ

Науковий керівник: к.е.н. Бесєдіна Г.Є.

Аграрний ринок посідає вагоме місце в структурі економіки України. Подальший розвиток аграрної галузі неможливий без наявності економічно-ефективних механізмів збуту сільськогосподарської продукції, зокрема без відповідних економічних організацій, котрі у розвинутих країнах є частиною інфраструктури аграрного ринку та без яких немислиме існування ринково орієнтованої економіки. Серед таких організацій варто виділити біржі, які мають бути одним із ключових елементів інфраструктури аграрного ринку України. Зважаючи на недосконалість сучасного біржового ринку та наявність певного світового досвіду слід синтезувати його й сучасні світові тенденції розвитку біржових ринків, враховуючи вітчизняні особливості господарювання і нормативно-правового забезпечення. Все це створить передумови для динамічного розвитку національного біржового аграрного ринку. Аграрний сектор економіки є стратегічно важливим для України, адже завдяки його ефективній діяльності забезпечується про-довольча безпека країни.

Сільськогосподарська продукція є най-поширенішим біржовим товаром, що знаходиться в обігу, частка укладених угод на яку по відношенню до всієї кількості укладених біржових угод у 2008 році становила 68,1 %. У першому півріччі 2009 року вартість біржових угод, укладених із метою купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, дорівнювала понад 70% від загальної вартості всіх укладених біржових угод. Вартість біржових угод, укладених у 2008 році, базовим активом яких була сільськогосподарська продукція, становила понад 25% від валового виробництва в АПК України.

Товарні біржі є тими інфраструктурними інституціями, що відображають кон'юнктуру ринку та здатні захистити його учасників від сезонних коливань цін, а також збалансувати попит і пропозицію на відповідні товари, застосовуючи для цього економічно ефективні інструменти й механізми. Товарна біржа сприяє лібералізації економічних відносин у всіх сегментах аграрного ринку, його фінансовому оздоровленню та підвищенню конкурентоспроможності.

Останніми десятиріччями на світовому ринку конкуренцію біржам становлять позабіржові електронні торговельні системи, які дають змогу оперативно та з малими витратами укласти угоди, але при цьому не гарантуючи їх виконання. Водночас провідні світові біржі використовують електронні біржові системи які крім здійснення торго-вельних операцій також забезпечують їх клірингове обслуговування й ціновий моніторинг.

Існування в Україні Єдиної електронної біржової системи, в межах якої здійснюватиметься торгівля різноманітними активами, сприятиме ефективному функціонуванню економіки та інтеграції країни до світової економічної спільноти. За дотримання вищезгаданих умов дана система повинна відповідати загально-визнаному світовому біржовому досвіду.

Прикладами успішного світового досвіду функціонування міжнародних електронних системи біржової торгівлі є ті, що функціонують у межах таких біржових консорціумів та об'єднань, як: CME group, NYSE Euronext, OMX й ін.

УДК 621.326

Николишин О. – ст. гр. БМз-61

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПК.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Мосій О.Б.

Сучасний аграрно-промисловий комплекс є важливим сектором економіки України. У ньому зосереджена майже третина основних виробничих фондів, працює четверта частина населення, зайнятого у народному господарстві, виробляється понад 20% валового суспільного продукту та третина національного доходу, формується 70 % роздрібного товарообігу.

Україна - держава, яка має значні можливості виробництва сільськогосподарської продукції. Сільське господарство є одним з основних галузей матеріального виробництва, що відіграє важливу роль у житті суспільства. Однак, наш вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції значною мірою має певні труднощі і залишається стихійним, не вистачає ринкової інфраструктури, недостатньо розробленою є правова база, не вдається налагодити масштабну біржову діяльність, бракує інформаційної та комунікаційної складової організованого ринку сільськогосподарської продукції, зберігається значний тіньовий сектор. Слід також визнати, що технологічне відставання сільськогосподарського виробництва України у порівнянні з розвинутими країнами залишається актуальним. Україна програє по головних показниках ефективності виробництва: продуктивності праці, техніко-технологічній забезпеченості, енергоємності, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, що в результаті і робить вітчизняну продукцію не конкурентоспроможною на зовнішніх ринках. Отже, основним завданням є необхідність підвищення конкурентоспроможності АПК.

Для вирішення цієї проблеми необхідно звернути увагу на наступні напрямки діяльності:

- забезпечення сільськогосподарських товаровиробників сучасною технікою;
- створення новітніх технологій вирощування та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, забезпечення приросту поголів'я худоби;
- фінансування сільськогосподарського виробництва та забезпечення фінансової підтримки виробників насінневого матеріалу, науково-дослідних установ, сортовипробувальних станцій;
- підготовка висококваліфікованих кадрів для села;
  - удосконалення цінової політики;
  - урахування специфіки виробництва сільськогосподарської продукції у регіонах.

УДК 339.56(477):339.52

Обори Я. – ОА 2-1

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Науковий керівник: викладач Шевченко С. В.

Світова організація торгівлі (СОТ) є міжнародною міжурядовою організацією, заснованою в 1994 р. згідно з угодою, укладеною в м. Марракеш (Марокко) під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів під егідою Генеральної угоди з тарифів і торгівлі. Сучасна СОТ — провідна міжнародна організація, членами якої є 149 країни світу і 4 митні території, на долю яких припадає близько 97% обсягу світової торгівлі. Останнім часом сфера діяльності СОТ розширюється і передбачає не тільки регулювання торговельних потоків, а й міжнародне економічне регулювання капіталу та робочої сили. Членство в цій організації стало практично обов'язковою умовою для будь-яких країн, які прагнуть інтегруватися у світове господарство.

Україна набула повноправного членства в СОТ 16 травня 2008 року. Вступ України до СОТ водночас має певні переваги і недоліки. Головною перевагою вступу України до СОТ стало те, що торговельні партнери знижують імпорتنі тарифи у розмірі з 50 до 10 % та інші нетарифні торговельні бар'єри щодо української продукції, зменшення рівня ввізних мит і відповідно, збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняної продукції практично на всі види продукції, яка імпортується до України, позитивно вплине на конкурентоспроможність підприємств. Підприємства громадського харчування отримають кращі можливості вибору продуктів та напоїв. Ще однією перевагою є те, що відповідальність України за боротьбу з тіншовим імпортом зросте, оскільки контрабанда загрожує вже не тільки українському ринку, а й ринкам зовнішньоекономічних партнерів нашої держави. А також доступ до багатосторонніх механізмів вирішення суперечок та можливість впливати для захисту національних інтересів на умови регулювання світової торгівлі.

Проте існують і недоліки вступу в СОТ України: використання України розвиненими країнами як ринку збуду своєї продукції; занепад неконкурентоспроможних галузей економіки; різко посилиться конкуренція зі сторони імпорту, що призведе до розорення багатьох вітчизняних виробників, які зорієнтовані на внутрішньому ринку, а також багатьох сільгоспідприємств; перетворення України на країну з вузькою спеціалізацією, що призведе до зростання імпортозалежності; дискримінація національних товаровиробників; зниження експортного мита з 17-10 %, що може призвести до збільшення експорту і відповідно обсягів переробки сільськогосподарської продукції в середині країни, як наслідок заводи залишаються без сировини, люди без робочих місць. Товарні особисті господарства після вступу в СОТ стали найбільш вразливою групою серед сільгосптоваровиробників, адже вони витримують змагання з більш дешевим імпортом, а це означає, що результатом приєднання може стати зростання безробіття в сільській місцевості. Найбільше програють ті підприємства, які працюють завдяки численним пільгам, що передбачені чинним законодавством України, але не відповідають загальноприйнятій міжнародній практиці, зокрема положенням угод СОТ. Отже, ставши повноправним членом цієї міжнародної організації, Україна повинна дотримуватися основних положень угод СОТ і виконання домовленостей, досягнутих Робочою групою із вступу України до СОТ.

УДК 330.837

Осколов Р. – ст. 402 гр.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Третякова О.В.

Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні передбачають, перш за все, вдосконалення структурно-функціональних інститутів з їх адаптацією до умов глобального середовища, тому особливої актуальності набуває дослідження інституційних перетворень для визначення подальших перспектив економічного, політичного, соціального і духовно-культурного розвитку країни. Для українського суспільства був характерним стихійний перехід до продуктивної економічної системи внаслідок чого в Україні склався проміжний тип господарської системи, який не дозволяє повною мірою використати переваги та стимули до економічного зростання, що властиві ринковому устрою.

Серед найістотніших інституційних змін, з якими українським агентам довелося стикнутися в ході реформ останніх років, варто виділити наступні:

1) зміни в системі соціально-економічних прав, які полягають в тому, що поява і розвиток суто ринкових інститутів супроводжувалася занепадом інститутів, притаманних радянській плановій економіці;

2) неактуальність та нелегітимність проголошених інституційно-правових змін для більшої частини економічних суб'єктів та домогосподарств;

3) проголошення нових прав і свобод, які мали би охоронятися державою, супроводжувалося ослабленням ролі останньої у захисті як нових, так і успадкованих від попередньої системи господарювання інститутів;

4) нестабільність, мінливість нових засад господарювання, їх неформальний характер.

Як бачимо, дані характеристики сучасного інституційного середовища в Україні створюють ряд обмежень, які перешкоджають підприємцям повною мірою задовольняти свої інтереси в процесі укладення та реалізації господарських угод, видозмінюючи їхню економічну поведінку та гальмуючи процес закріплення інститутів ринкової економіки.

УДК 331. 56 : 631

Оспішева О. – ст. гр. ЕП -21

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Науковий керівник: викладач Шевченко С. В.

Реструктуризація сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю і майно обумовила радикальні зміни в системі економічних відносин у сільському господарстві. Такі зміни суттєво впливають на якісні характеристики трудового потенціалу аграрної сфери та чисельність зайнятого в аграрному секторі економіки населення. Замість гарантованої зайнятості та «прихованого безробіття» з'являється та поширюється відкрите безробіття та безробіття на роботі. Дедалі більшого розповсюдження набула зайнятість неповний робочий день, тиждень тощо. Усе це завдає збитків аграрному сектору економіки, оскільки ефективність функціонування капіталу і землі опосередковується саме раціональним використанням трудового потенціалу.

При формуванні сучасної стратегії розвитку самозайнятості селян повинні здійснюватися заходи, які передбачають такі напрями: прискорення ринкової трансформації аграрного сектора; соціально-демографічне оздоровлення сільського населення; удосконалення нормативно-правової бази; запровадження механізмів партнерської підтримки розвитку соціальної сфери; розвиток особистих селянських господарств; організація маркетингу; поліпшення інформаційно-консультаційного обслуговування; забезпечення професійної підготовки та перепідготовки селян; розробка і реалізація спеціальних систем та програм для безробітних; організація підприємців та інших самостійно зайнятих осіб; регулювання впливу молоді із сільської місцевості; розвиток приватної ініціативи та підприємництва; реалізація сільськими територіальними громадами повноважень з розв'язання проблем соціально-економічного розвитку населених пунктів.

Основні шляхи підвищення використання трудових ресурсів варто визначати через конкретизацію таких блоків як: розвиток села, розвиток земельних відносин та форм господарювання, розвиток аграрного ринку, фінансове та інвестиційне забезпечення, розвиток аграрної науки та освіти, технічне забезпечення виробництва, що втілюються через загальнонаціональну систему законодавчих норм і правил, а також міжнародних стандартів, які регулюють відносини між роботодавцями і найманими працівниками з приводу забезпечення умов сільської зайнятості та соціального захисту економічно активного сільського населення (на територіальному рівні мова йде про розмежування компетентності та відповідальності між різними гілками влади щодо регулювання сільської зайнятості); система моніторингу сільської зайнятості, яка проводиться з метою з'ясування пропорцій розподілу сільського економічно активного населення між видами та сферами економічної діяльності, визначення оптимального рівня продуктивної зайнятості працездатного сільського населення, територіальної організації структури розподілу працівників за галузями та видами економічної діяльності, а також професійно-кваліфікаційної структури працюючих. Розв'язання проблем зайнятості та безробіття у сільському господарстві потребує комплексного підходу. Значущості й актуальності набуває вивчення мотивів зайнятості населення в аграрному секторі економіки та розробка стимулів, які спонукали б сільських працівників і, особливо, молодь працювати в сільському господарстві.

УДК 330.1:657

Остапчук Н. – ст. гр. БОсп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ "ДОХІД ПІДПРИЄМСТВА"

Науковий керівник : доц., к.е.н. Королюк Т. М.

Категорія доходів у ринковій системі господарювання займає визначальне місце. Адже головною спонукальною основою створення кожного підприємства та вагомою метою його господарської діяльності є одержання доходів. Дохід, у загальному розумінні як економічна категорія, означає потік грошових та інших надходжень у підприємство, за рахунок якого відбувається процес відтворення ресурсів та подальшого економічного зростання.

Вчені Р. Ентоні та Дж. Піс характеризують доходи як створення активів у вигляді грошових коштів, отриманих в результаті реалізації товарів та послуг замовникам. Тобто, дохід виступає як приріст нерозподіленого прибутку в результаті діяльності підприємства, якщо розглядати це поняття з точки зору впливу на нерозподілений прибуток в межах певного облікового періоду.

Невід'ємним елементом діяльності підприємства є понесення ним витрат чи отримання доходів. Останні відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (далі П(С)БО) 15 "Дохід" характеризуються як збільшення активів або зменшення зобов'язань, що зумовлюють зростання власного капіталу підприємства, за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства, за умови, що оцінка даних доходів може бути достовірно визначена. Але, як зазначає Р. Грачова, під надходженням активів потрібно розуміти не тільки матеріалізоване надходження, а також, що набагато частіше, лише факт визнання зростання доходів, тобто момент нарахування дебіторської заборгованості чи капіталу, що призводить до зростання. Стосовно погашення зобов'язань, то, при їх нарахуванні до погашення та погашенні, жодного зростання капіталу насправді не відбувається, лише валюта балансу зменшується до рівня, встановленого на момент отримання боргових зобов'язань.

У визначенні В.В. Сопко та Ф.Ф. Бутинця поняття "дохід" не породжує судження як в результаті реалізації продукції здійснюється утворення доходу. У формулюванні доходу Н.М. Ткаченко стверджує, що суму доходу підприємства становить різниця між виручкою та матеріальними витратами. Однак при зростанні матеріальних витрат виробництва може виникнути така ситуація, яка спричиняє те, що виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не перевищує матеріальні витрати підприємства і підприємство одержує не дохід, а збитки.

Таким чином, ми вважаємо, що більш ґрунтовно поняття доходу підприємства необхідно розкрити наступним чином: "Дохід являється одним із різновидів фінансового результату господарської діяльності підприємства за певний період, що розкриває у вартісному вираженні розмір надходження грошових коштів у формі виручки від реалізації виробленої продукції (робіт, послуг) з урахуванням чинника часу".

УДК 339.9

Павловська М. – ст. гр. БКп-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Науковий керівник: ст. викл. Нагорняк І.С.

Міжнародне співробітництво в науково-технічній сфері відіграє активну роль у формуванні сучасної відкритої економічної системи. Таке співробітництво сприяє:

- підвищенню ефективності національного виробництва, процесів відтворення;
- забезпеченню більшої наукомісткості національного виробництва завдяки як технологічній спеціалізації, так і залученню іноземних технологій у вигляді товарів, ноу-хау тощо;

- підвищенню добробуту, розв'язанню засобами технічного прогресу соціальних проблем по тих напрямках, по яких це можливо;

- поліпшенню екологічної ситуації завдяки впровадженню енергозберігаючих та менш матеріаломістких технологій, використанню альтернативних природним матеріалів та більш функціональних нових хімічних, біохімічних, керамічних речовин.

Характер сучасного соціально-економічного розвитку окремих країн та в цілому цивілізації, особливості міжнародної конкуренції на ринках товарів та послуг свідчать про важливість зростання інтелектуального потенціалу та науково-технологічних інновацій.

Динамічний розвиток науково-технічного потенціалу економіки може бути забезпеченим тільки за умов активної регулюючої та стимулюючої ролі держави. Про це свідчить досвід усіх провідних ринкових держав, динамічних країн Південно-Східної Азії. Мова йде як про фінансове забезпечення науково-технічного розвитку, так і про організаційну підтримку, створення необхідної законодавчої бази.

Щодо фінансового забезпечення, то саме цей напрям державної політики в Україні пов'язаний з найбільшими об'єктивними проблемами, передусім з нестачею коштів у економіці. Не дивно, що протягом останніх років минулого століття на науку в державі витрачалося у середньому 0,4% ВВП, що на порядок менше за відповідний показник країн-лідерів світової економіки. Разом з тим законодавством України, яким регулюється наукова сфера, передбачено виділення на науку коштів у обсязі 1,7% ВВП, що також не відповідає реальним потребам розвитку.

Важливим напрямом оптимізації законодавчої бази та адміністрування є врегулювання проблем патентування винаходів. Адже, зараз патент на винахід, що претендує на науково-технічну новизну у світовому масштабі, видається із запізненням у 4-5 років, унаслідок чого втрачається не тільки пріоритетність вітчизняних розробок, а й час для впровадження винаходу.

В галузевому плані прогресивний, матеріало- та енергозаощаджувальний тип господарювання пов'язують з розвитком таких виробничих сфер, як лазерна техніка, сучасні види комунікацій, біотехнологія (генна та клітинна інженерія), виготовлення нових матеріалів і створення промислових технологій, зокрема напилювання, порошкова металургія, зварювання тощо, використання нових та поновлюваних джерел енергії, а також інформатики й мікроелектроніки.

Отже, важливий потенціал розширення обсягів та структурної оптимізації механізму міжнародної економічної діяльності може бути реалізованим за умови кращої технологічної політики, що забезпечить конкурентні переваги України.

УДК 336.6

Палига Т. – ст. гр. БФпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н. Тимошик Н.С.

У будь-якій державі, незалежно від економічної системи та способу організації суспільних відносин, банківська система відіграє ключову роль. Недарма банківську систему порівнюють часто із кровоносною системою економіки держави. Адже саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію цілого ряду інших функцій та завдань. Без розвинутої банківської системи неможливо навіть уявити собі розвинуту економіку держави.

Банківська система є законодавче визначеною, чітко структурованою сукупністю фінансових інститутів, які займаються банківською діяльністю. Специфіка банківської системи виявляється в її функціях, а саме: а) створення грошей і регулювання грошової маси; б) трансформаційна функція; в) стабілізаційна функція.

Важливою функцією банківської системи є функція створення грошей і регулювання грошової маси, яка полягає в тому, що банки оперативнo змінюють масу грошей в обігу, збільшуючи або зменшуючи її відповідно до зміни попиту на гроші. У виконанні цієї функції беруть участь усі ланки банківської системи (НБУ і комерційні банки) і вона стосується всіх напрямів банківської діяльності.

Для банківської системи характерна трансформаційна функція, яка полягає в тому, що банки, мобілізуючи вільні кошти одних суб'єктів господарювання і передаючи їх різними способами іншим суб'єктам, мають можливість змінювати (трансформувати) величину й строки грошових капіталів, їх розміри та фінансові ризики.

Крім зазначених функцій, банківська система також виконує стабілізаційну функцію, тобто забезпечення сталості банківської діяльності та грошового ринку. Виконання банківською системою стабілізаційної функції забезпечується прийняттям законів та інших нормативних актів, що регламентують діяльність усіх ланок банківської системи, та створенням належного механізму контролю і нагляду за додержанням як чинного законодавства, так і діяльності банків.

Сучасна банківська система України, як і у більшості країн світу, складається з двох рівнів. У ст. 4 Закону України "Про банки і банківську діяльність" визначено, що банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, які створені і діють на території України" відповідно до положень цього Закону.

Перший рівень банківської системи України представлений Національним банком України, який відповідає за підтримання стабільності національної грошової одиниці та функціонування банківської системи. До другого рівня банківської системи України належать комерційні банки з різними формами власності, спеціалізації та сфери діяльності.

Отже, актуальною проблемою залишається забезпечення якісного розвитку банківської системи за рахунок підвищення ефективності діяльності банків, здійснення прогресивних структурних зрушень, зниження ризиків їх діяльності та здійснення належної державної політики у сфері банківської діяльності.

УДК 336

Паляниця Н.-ст.гр. БЕп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: д.е.н., доцент Гащин Є.В.

Характерними рисами сучасного розвитку економіки України є досить високий рівень спрацювання основних засобів виробництва. У 2000 році в середньому по Україні спрацювання основних засобів становило 43%, у 2005 році 50%, а станом на 2010 рік цей показник досягнув рівня 59%. Існування підприємств вимагає суттєвих кредитно – інвестиційних вкладень у сферу виробництва. Але, як відомо, наявність ризиків у бізнесі знижує інвестиційну привабливість підприємств. І тому необхідно створювати такі механізми та схеми, які б забезпечували стабільність роботи підприємств.

Для оцінки економічної привабливості підприємства потрібно застосовувати принципи, які ґрунтуються на економіко-математичному моделюванні динаміки розвитку підприємства.

Основною метою даної роботи є дослідження динаміки розвитку фонду нагромадження підприємства залежно від частки η чистого прибутку, що реінвестується на розвиток підприємства.

Темп розвитку підприємства залежить від його капіталу (фонду нагромадження), що формується у результаті виробничо-господарської діяльності підприємства. Чим більша величина цього капіталу, тим більше у підприємства можливостей для підвищення свого ресурсного потенціалу.

Дослідимо наступну модель динаміки підприємства, де його прибуток є єдиним внутрішнім джерелом за рахунок якого воно розвивається, а основні виробничі фонди це єдиний фактор, що визначає випуск продукції. Таким чином, фонди розвитку розглядаються як внутрішній інвестиційний фактор розвитку підприємства.

Залежність між основними змінними моделі:

$$Q(t)=f(t)\cdot V(t); P_{\text{заг}}(t)=(1-c)\cdot Q(t); P(t)=P_{\text{заг}}(t)-R(t); R(t)=r\cdot(1-\eta)P(t); dB/dt=\eta\cdot P(t),$$

де $Q(t)$ - випуск продукції у момент t ; $f(t)$ - фондоддача за поточний місяць t ; $V(t)$ - вартість основних виробничих фондів; c - питома собівартість випуску продукції; $P_{\text{заг}}$ – загальний прибуток; r – ставка оподаткування прибутку; η - частка чистого прибутку, що відраховується на реінвестування; $P(t)$ – чистий прибуток підприємства без податків; $R(t)$ – сума податкових відрахувань.

Якщо підприємство зацікавлене в одержанні прибутку в короткостроковій перспективі (1-2 роки), то максимальний фінансовий результат, або фонд нагромадження буде одержаний при $\eta=0$. Звідси випливає твердження про те, що на розвиток підприємства прибуток витратити не варто і всі кошти мають бути направлені до фонду нагромадження.

Якщо підприємство зацікавлене в одержанні прибутку у середньостроковій (3-5 років) і довгостроковій перспективі (більше 5 років), то для кожного значенню T відповідає своє значення η , за якого досягається максимальний фінансовий результат.

Для одержання максимального економічного ефекту з розширенням горизонту планування має збільшуватися частка прибутку.

Отже, запропонована економіко-математична модель, може бути теоретичною основою методики планування інвестиційної діяльності підприємства.

УДК 622.271.4:553

Паньків І. – ст. гр. БМмз-61

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИТЕМИ РОЗРОБКИ ТА ОСВОЄННЯ НОВОЇ ПРОДУКЦІЇ У МАШИНОБУДУВАННІ

Науковий керівник: к.т.н., доц. І.Б. Гевко

Однією з актуальних проблем у діяльності організацій сьогодення є вчасне оновлення асортименту продукції з метою утримання ринку.

Кожне підприємство, яке займається випуском продукції, повинно завчасно турбуватися про визначення асортиментного портфелю. Рішення по розвитку товарного асортименту можуть бути направлені на: розширення товарної лінії з метою максимального її пристосування до потреб споживачів; проріджування товарної лінії; модернізація товарних ліній. Продукція українських виробників, за винятком окремих видів товарів, є неконкурентоспроможною як на світовому, так і на внутрішньому ринку. Це обумовлено багатьма причинами. Одна з них - скорочення витрат на науково-конструкторські роботи, що призвело до зниження якості продукції, уповільнення процесу її відновлення, втрати завойованих раніше ринкових позицій. Проблема освоєння нового продукту включає не тільки технічну розробку виробу, але і комплекс організаційно-економічних заходів, що направлені на задоволення запитів споживачів і збільшення рентабельності підприємства. Більшість проблем, що виникають у зв'язку з розробкою нових виробів на підприємствах вітчизняного машинобудування та малих підприємствах, що спеціалізуються з виробництва машинобудівної продукції, за своїм характером є техніко-технологічними, організаційними і фінансовими. Процес розробки виробів є надзвичайно трудомісткий і передбачає проведення патентного пошуку та патентування ідеї, виконання проектно-конструкторських робіт, технологічної та організаційної підготовки виробництва. Відомо, що лише 1 із 1750 ідей завершується успішним товаром, 1 з 25 представлених на ринок товарів є повністю успішним – це додатковий ризик і перешкоди для підприємства, при впровадженні нових виробів у виробництво. Вирішити цю проблему можна шляхом створення конструкторських і технологічних бюро (лабораторій) при технічних вузах чи обласних організаціях товариств винахідників і раціоналізаторів України в обласних та великих районних центрах. Їх головною функцією повинно стати надання послуг із розробки конструкторсько-технологічної документації, та техніко-економічного обґрунтування на вироби розроблені на базі ідей та винаходів вітчизняних підприємств машинобудування, підприємців чи винахідників. Послуги можуть надаватись як на комерційній основі, так і безкоштовно. Основним джерелом фінансування повинна виступити держава, яка в найбільшій мірі зацікавлена в розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств та підприємств малого бізнесу. Кошти, для новостворених структурних одиниць, повинні покривати: зарплату працівників, витрати на створення і постійне оновлення матеріальної бази для проведення прикладних досліджень і виконання експериментальних робіт для дослідження новостворених виробів. Впровадження державою програми створення та функціонування конструкторсько-технологічних бюро дозволить підвищити використання виробничих потужностей підприємств, створити нові робочі місця, наситити ринок вітчизняною продукцією та отримати значні додаткові надходження до бюджету. Дана програма може стати головною ланкою у ланцюжку наука-виробництво.

УДК 339.138

Моритко Г. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГ НА РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій перетворив інтелектуальну власність в один із найліквідніших товарів. Інтелектуальна власність — дуже цінне джерело доходів. Маркетинг (marketing) в перекладі з англійської означає "ринкова діяльність". Спочатку маркетинг розглядали як економічну діяльність, що полягає в просуванні товарів і послуг від виробника до споживача. В подальшому функції маркетингу значно розширилися і стали охоплювати процеси від виникнення ідеї нового товару чи послуги до післяпродажного їх обслуговування.

Інтелектуальний потенціал, сконцентрований в Україні, також міг би стати надійною основою відродження вітчизняної економіки. Було сформовано необхідну нормативно-правову базу, закладено основи регулювання відносин у цій сфері: сьогодні чинне законодавство України містить основні положення, пов'язані з одержанням, здійсненням і захистом прав інтелектуальної власності. Термін "інтелектуальна власність" сформувався, насамперед, у процесі обговорення і вирішення проблем юридичної регламентації в рамках права власності відносин із приводу створення, використання й охорони результатів інтелектуальної діяльності. Основна відмінність прав інтелектуальної власності від інших, полягає в тому, що вони можуть бути нематеріальні. Навіть втілені в матеріальній формі. Наприклад, винахід може бути втілене в заявці на одержання патенту, потім і в патенті, потім у конкретному виробі. Купуючи цей виріб, покупець отримує тільки саме цей виріб, але не права на винахід, що втілено в цьому виробі.

Створення і впровадження більшості інновацій вимагає не тільки інтелектуальних, але і значних матеріальних витрат, але і принести додаткові доходи як віддачу від інновації.

Однак, може статися і так, що хтось "вклав" в інновацію, а шляхом "запозичення" результатами скористався хтось інший. Зрозуміло, що це не вигідно інноватору, але це не вигідно і суспільству, тому що інноваційна діяльність позбавляється мотивації. Значить суспільство (в особі держави) повинне забезпечити творцю (винахіднику) деякий привілей. Таким привілеєм спочатку було визнано монопольне право на використання винаходу, що закріплюється видачею спеціального документа - патенту. Власник патенту може не тільки відшкодувати витрати на створення винаходу і його впровадження, але й одержати надприбуток

Необхідно розробити заходи для приведення національної статистики щодо інтелектуальної власності у відповідність із міжнародними стандартами в цій сфері. Тим часом зарубіжний досвід свідчить, що створити ефективну систему охорони інтелектуальної власності, спираючись винятково на державні структури, неможливо. Тож власникам інтелектуального продукту, а також творчим спілкам України важливо активізувати процес створення недержавних організацій із питань охорони інтелектуальної власності, а найпотужнішим із них — вивчити питання про вступ у відповідні міжнародні недержавні організації.

УДК 336.64

Патра С. - ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ: ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сидяга Б.В.

Спроможність підприємства досягнути успіху на ринку залежить від ефективності управління його фінансовими ресурсами. Добре організоване управління є необхідною складовою для їх успішної роботи в умовах жорсткої ділової конкуренції.

Однією із найважливіших проблем, з якою стикаються вітчизняні підприємства, є недостатня ефективність організації управління їхніми фінансовими ресурсами. З огляду на те, що фінансові ресурси – найважливіший чинник економічного зростання, реорганізацію управління фінансовими ресурсами підприємств необхідно сьогодні трактувати як центральну ланку усього комплексу заходів, спрямованих на його забезпечення. Водночас варто зазначити, що соціально-економічні чинники, від яких залежить ефективність управління фінансовими ресурсами підприємств, зокрема, фінансова реструктуризація та конкурентоздатність підприємств, знаходяться в динамічному стані й потребують взаємодоповнюваного дослідження. Зазвичай, в українській практиці, спостерігається, що питання фінансової реструктуризації та конкурентоздатності підприємства розглядаються не комплексно, а у відриві один від одного, а це неправомірно і веде до негативних господарських наслідків.

Як свідчить досвід країн – світових лідерів, найбільш ефективним інструментом покращення стратегічної позиції підприємства на ринку, а саме забезпечення конкурентоздатності та певного рівня економічної ефективності є реструктуризація підприємств. У працях іноземних авторів, реструктуризація інтерпретується, з одного боку, як специфічний вид фінансової діяльності підприємства, а з другого – як засіб поліпшення позиціонування підприємства на ринку, вдосконалення управління й фінансових відносин із метою фінансового оздоровлення.

В той же час, в українській нормативній базі, реструктуризація пов'язується з антикризовими оздоровчими заходами, а фінансова реструктуризація пропонується як захід, спрямований тільки на уникнення повної неплатоспроможності, а не на покращення її просто за нормальних умов функціонування підприємства.

Слід зауважити, що удосконалення управління фінансовими ресурсами варто розглядати комплексно з фінансовою реструктуризацією та конкурентоспроможністю, як один із головних чинників підвищення ефективності будь-якої виробничо-господарської діяльності. Від цього залежить поліпшення позицій підприємства в конкурентній боротьбі, його стабільне функціонування та динамічний розвиток.

Поряд з цим, система управління фінансами підприємств може вважатися досить ефективною лише у тому випадку, коли вона дає можливість не тільки раціонально використовувати наявні ресурси, але й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Головна спрямованість фінансової реструктуризації підприємств повинна полягати не лише на збитковій діяльності, а й на високорентабельній, а зміна фінансової структури має провадитись і в стані підприємства далекому від кризового, що сприятиме покращенню конкурентоздатності підприємства, забезпечуватиме активний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

УДК 331

Пиріжок В. – ст. гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: ст. викладач Гац Л.Є.

Розвиток вітчизняного ринку інтернет-магазинів за останнє десятиліття пережив глибоку трансформацію. Починаючи з 2000-го року, коли в українському сегменті Інтернету було близько сотні онлайн-магазинів, ринок демонструє динамічне зростання. Вже сьогодні в UAнеті більшість інформаційних порталів в категоріях "інтернет-магазини" нараховують понад півтисячі адрес комерційних інтернет-ресурсів.

Лідерами серед категорій і груп товарів, що продаються через мережу, залишаються магазини електроніки і побутової техніки. На другому місці йдуть інтернет-магазини, які торгують книгами, CD - DVD -продукцією. Замикають трійку найпопулярніших серед населення категорій інтернет-комерції – інтернет-магазини, які займаються наданням передоплачених послуг: реалізують картки поповнення рахунку, здійснюють оплату послуг Інтернету, супутникового, кабельного телебачення.

Позитивним фактом у розвитку інтернет-ринку є те, що під час відсутнього скорочення обсягів звичайного збуту товарів, інтернет-торгівля набуває масової популярності, оскільки дана аудиторія є найбільш прогресивною та платоспроможною. Однак, слід зауважити, що лише кожен десятий покупець використовує банківські картки для розрахунків в Інтернеті. Так само майже не розвивається інтернет-банкінг, тобто здійснення банківських розрахунків в режимі он-лайн. Головні причини – недовіра до банків, до систем безпеки розрахунків та консервативність українців.

Результати досліджень компанії інтернет-маркетингових досліджень Gemius, показують ріст української інтернет-аудиторії. Починаючи з осені 2010 року місячні темпи зростання аудиторії склали від 2 до 7% і нараховували близько 8,5 мільйонів осіб у віці від 14 років. Доцільно зауважити, що інтернет-аудиторія є дуже цікавою для рекламодавців, адже її більшість є соціально активною та фінансово забезпеченою.

Найцікавіша для рекламодавців група у віці від 25 до 44 років, соціально активні та платоспроможні люди, – складає в українському Інтернеті 49%, тобто майже половину усієї аудиторії. Найпопулярніший спосіб оплати – це готівкою при доставці товару. В цьому зацікавлені обидві сторони - як магазини так і покупці. Перепоною в розвитку електронної комерції, на думку більшої частини респондентів (майже 46%), що брали участь у соціологічних опитуваннях є наявність ризику оплати через інтернет. За останніми даними UBR: "До кінця року кількість інтернет-користувачів в Україні збільшиться на 3 мільйони" і є позитивною тенденцією розвитку означеної сфери бізнесу. За останні 5 років обсяг торгівлі он-лайн щорічно додає 50-60%. Загальний обіг вітчизняної інтернет-торгівлі – понад 0,5 мільярда доларів. Хоча це в 10 разів менше, ніж у Росії, та у 70 – порівняно з Німеччиною. Сьогодні кожен третій українець – постійний інтернет-клієнт.

Отже, незважаючи на в дечому суперечливі вислови експертів, слід відзначити, що інтернет-торгівля в Україні продовжує зростати швидкими темпами, а даний аспект не може не радувати у зв'язку із прагненням вступу нашої країни до ЄС і розвитком світових інтернет-технологій вцілому.

УДК 658.336.6

Пік Г. – ст. гр. БФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ВИБОРІ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидяга Б.В.

Успішна реалізація стратегії є важливим завданням для кожного підприємства. Розробка ефективної стратегії підприємства дозволить підвищити рівень обґрунтованості прийнятих управлінських рішень фінансового характеру. Велике значення у процесі аналізу визначення періоду стратегічного планування мають такі фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, як його галузева приналежність, специфіка виробничої діяльності та стадія життєвого циклу. Розробка управлінської стратегії є досить складним процесом, який здійснюється у кілька етапів. Здійснивши огляд та узагальнення існуючих підходів до послідовності формування стратегії управління підприємства, можна зробити висновок, що відсутня єдина структурна побудова даного процесу.

Згідно з результатами аналізу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища здійснюється комплексна оцінка існуючої фінансової ситуації на підприємстві. В процесі такої оцінки потрібно отримати чітке уявлення про основні параметри, які характеризують можливості і обмеження розвитку фінансової діяльності підприємства. Наявність фінансової стратегії знижує рівень ризику прийняття неправильного рішення у виборі оптимального варіанту стратегії використання фінансових ресурсів. Він повинен проводитись на основі системи принципів, які враховують особливості сучасного періоду економіки, власне процесу стратегічного планування та результативності стратегії.

Фінансова політика – це сукупність заходів з реалізації фінансової ідеології й фінансової стратегії підприємства з найважливіших напрямків фінансової діяльності на окремих етапах її здійснення. І. А. Бланк вважає, що «фінансова ідеологія підприємства характеризує систему основних принципів здійснення фінансової діяльності конкретного підприємства, які визначаються його місією та фінансовим менталітетом його засновників й менеджерів» [2]. При формуванні фінансової політики необхідно враховувати, які напрями фінансової діяльності підприємства потребують більш ефективного управління. Це необхідно для досягнення головної стратегічної мети його діяльності.

Отже, можна стверджувати, що створення на підприємстві передумов для здійснення передбачуваної фінансової підтримки його базової стратегії та успішного досягнення кінцевих стратегічних цілей фінансового розвитку є основними завданнями процесу реалізації стратегії підприємства.

Список використаних джерел

1. Андрущак Є. М. Управління фінансовими ресурсами в процесі реструктуризації підприємств [Текст] / Андрущак Є. М. Підходний О. М. // Фінанси України. - 2002. - №7. - С.30-38.
2. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами [Текст] / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, Эльга, 2001. — 528 с.

УДК 621.326

Пліс М. – ст. гр. БО-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидяга Б.В.

Таке поняття, як безробіття, в нашій країні набуло широкого загалу під час розвалу адміністративно-командної системи управління народним господарством, коли виник дефіцит виробництва, скорочувались робочі місця, знижувався попит на робочу силу. Як відомо, безробіття – це вимушене скорочення нормальної або встановленої законодавством України тривалості робочого часу, перерви в отриманні заробітної плати чи скорочення її розмірів через припинення виробництва. Роль держави в таких умовах полягає у проведенні активної політики щодо формування ринку праці, забезпечення зайнятості, надання соціальних послуг мало захищеному населенню.

Традиційними методами боротьби з безробіттям в економічній науці прийнято вважати:

1. суворо контрольоване зростання грошового обігу;
2. жорстку грошову і стабільну фіскальну політику;
3. досягнення бюджетної рівноваги.

На даний час в нашій країні склалася специфічна ситуація, коли традиційні методи по боротьбі з безробіттям мало ефективні чи не ефективні взагалі. На мою думку, в Україні для вирішення проблем пов'язаних з безробіттям, до традиційних методів боротьби з цим явищем потрібно долучити наступні заходи:

- 1) Створення нових робочих місць паралельно з вже існуючими;
- 2) Розширення сфери послуг. Через значне падіння рівня життя попит на послуги скорочується. Ростуть лише послуги державного сектора, що є негативним явищем;
- 3) Дотації на створення робочих місць, допомога малому і середньому бізнесу;
- 4) Перенавчання або підвищення кваліфікації кадрів. Ці заходи допомагають, коли одні галузі вгасають, а інші розвиваються, тобто при структурній перебудові господарства;
- 5) Проводити реформування трудового законодавства в сфері зайнятості з метою більш глибокої його адаптації і відповідності міжнародним нормам і принципам.

Рівень зареєстрованого безробіття в Україні у січні 2011 року виріс на 0,1% і на 1 лютого становив 2,1% населення працездатного віку.

Про це свідчать дані Державної служби статистики України.

За даними Держкомстату, у сільській місцевості цей показник збільшився на 0,3% і становив 3,2% населення працездатного віку, в містах - на 0,1%, до 1,7%.

Зростання обсягів зареєстрованого безробіття у січні 2011 року зафіксоване в усіх регіонах.

Кількість зареєстрованих безробітних на 1 лютого 2011 року складала 585,6 тис. осіб. З них допомогу із безробіття отримували 76,5%.

Отже, безробіття є одним із факторів, які негативно впливають на сучасний стан економіки України. Тому необхідно, щоб діюча влада і усі інші установи, які до цього мають відношення, об'єдналися і почали вводити в дію заходи з подолання такої болючої для кожного українця проблеми безробіття.

УДК 621.326

Пліс М. – ст. гр. БО-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІСТОРІЯ ГРОШЕЙ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Артеменко Л.Б.

Першим еквівалентом грошей у Північному Причорномор'ї стають наконечники стріл із тупими та заокругленими кінцями. V ст. до н.е. Ольвія здійснює випуск бронзових литих монет – «асів» круглої форми.

I ст. н.е – грошовий обіг активно функціонує на всій причорноморській території сучасної України. II ст. н.е. – продовжується міське карбування в Ольвії та Херсонесі.

VI-VII ст. – карбування монет здійснює тільки Херсонес. На всій іншій території сучасної України грошовий обіг практично замирає.

У VIII-IX ст. при здійсненні торгових операцій, сплаті данини, гривна використовувалась як міра ваги і лічби.

Наприкінці X ст. великий князь Володимир почав чеканити перші древньоруські монети із срібла і золота – «срібники» і «златники».

Орієнтовно в XI ст. за Київської Русі виникає як грошово-лічильна одиниця – гривня. Сама ж назва «Гривня» походить від назви прикраси з золота або срібла у вигляді обруча, який носили на шії (тобто-на «загривку»), і звали *гривна*.

XVII століття – в обігу перебувають монети Речі Посполитої, зрідка турецькі та московські монети. З другої половини XVII ст. на Лівобережну Україну у великій кількості стали проникати срібні копійки Московської держави, а також «ефимки» - європейські талери, на чеканені в Москві. У XVIII ст. у Лівобережній Україні російська монета стала пануючою.

Гривна продовжувала існувати до XVIII століття лише як вагова монета – «гривенка». Вона ділилася на 48 «злотників», а вони, в свою чергу, - на 25 «почок».

1917 року Центральна Рада запровадила в Україні нову національну валюту. Такою валютою було визнано український карбованець, вартість якого дорівнювала 17,424 долі щирого золота (1 доля = 0,0444 г золота).

1 березня 1918 року Центральна Рада прийняла закон про запровадження нової грошової одиниці – *гривні*, яка ділилася на 100 шагів і дорівнювала ½ карбованця.

Радянські часи принесли Україні «більшовицькі тисячки», які мали мізерний курс (1 золотий карбованець = 5457000000 радянських карбованців). Це спричинило проведення у 1922-1924 роках грошової реформи, наслідком якої стало введення в обіг радянського *червінця* (1,6767 золота).

1924 року було встановлено курс нового радянського *карбованця*, який дорівнював 1/10 червінця. Це стало моментом остаточного утвердження радянської валюти на Україні.

Сучасні українські гроші починають свою історію з 1991 року, коли у квітні розпочалася робота по розробці дизайну та виготовленні купюр і монет. У вересні 1991 року запланований випуск банкнот номіналами 1,3,5,10,25,50,100,200 гривень. Пізніше замість 3 гривень було випущено – 2 гривні, а замість 25-ти - 20 гривень. 2 березня 1992 року затверджено номінали монет.

Складна економічна ситуація вимагала введення перехідних грошей, які прийняли на себе тиск інфляції і загрозу неплатежів. Це були *купоно-карбованці*.

Вересень 1996 року – грошова реформа. **Гривня** стає валютою сучасної Української держави.

УДК 338

Приступа Б. – ст. гр. БМ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОПТИМІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТУВАННЯ ВАНТАЖІВ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Малюта Л. Я.

Як відомо, транспортування — процес переміщення людей, вантажів, сигналів та інформації з одного місця в інше. В логістиці транспортування розглядається, як процес переміщення людей та вантажів. Розглядають транспортування технологічне (внутрішнє) та зовнішнє. Зовнішнє здійснюється при перевезенні, як правило, на великій відстані між різними суб'єктами господарювання, або між віддаленими підрозділами одного підприємства.

Зовнішнє транспортування може здійснюватись різними видами транспорту, серед яких виділяють:

1. Автомобільний транспорт найпоширеніший на сьогодні. Його переваги: маневреність, гнучкість, швидкість. Вантажні автомобілі перевозять нині практично всі види вантажів.

2. Залізничний транспорт має багато переваг — високу вантажопідйомність, надійність, порівняно високу швидкість. Тепер залізницями перевозять найрізноманітніші вантажі, але в основному — масові, такі як сировина, сільгосппродукція. Введення контейнерів, що полегшують перевантаження, також підвищило конкурентоспроможність залізниць.

3. Водний транспорт, завдяки своїм перевагам (найдешевший після трубопровідного), зараз охоплює 60-67% всього світового вантажообігу. По внутрішніх водних шляхах перевозять в основному масові вантажі, перевезення яких не потребує високої швидкості. На перевезеннях через моря та океани у водного транспорту конкурентів немає (авіаперевезення дуже дорогі).

4. Повітряний транспорт найшвидший і в той же час найдорожчий вид транспорту. Основна сфера застосування повітряного транспорту — пасажирські перевезення; частка вантажних перевезень досить низька. В основному авіатранспортом перевозять швидкопсувні продукти і особливо цінні вантажі, а також пошту.

5. Трубопровідний транспорт досить незвичайний. Він не має транспортних засобів, точніше, сама інфраструктура «за сумісництвом» є транспортним засобом; він дешевший за залізничний і навіть водний види транспорту; не вимагає великого персоналу. Основний тип вантажів — рідкі (нафта, нафтопродукти) або газоподібні речовини.

З усього вищесказаного бачимо, що на невеликій відстані незамінним є автомобільний транспорт, проте, із збільшенням відстані до пункту призначення і маси вантажу, економічно вигідніше буде використання рейкового транспорту. Водний транспорт, зокрема морський, залишається лідером світового вантажоперевезення, що зумовлено його дешевизною. Авіаперевезення найдорожчий вид транспорту і тому використовуються для доставки товарів, які швидко псуються, на великій відстані. Трубопровідний транспорт, найекономічніший вид транспортування нафти, нафтопродуктів і газу з місць видобутку та виробництва до районів їх використання і переробки. Однак всі вони є важливими, і доцільність використання того чи іншого виду транспорту залежить від особливостей вантажу.

УДК 336.6

Процик О.- ст.гр.БФпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ЗМІСТ, РОЗРАХУНОК ТА РОЗПОДІЛ

Науковий керівник: Співак С.М.

Кінцевим фінансовим результатом господарської діяльності підприємства є прибуток (збиток). Поняття фінансових результатів трактується в П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати». Згідно з цим положенням, прибуток – це сума, на яку доходи перевищують, пов'язані з ним витрати. Збиток – це перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійсненні ці витрати.

Прибуток (збиток) є найважливішим узагальнюючим показником, що характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Від розміру прибутку (збитку), отриманого підприємством, залежать формування оборотних коштів, виконання зобов'язань перед бюджетом, платоспроможність підприємства, доходи акціонерів тощо.

Визначення фінансових результатів – прибутку (збитку) здійснюється за такими видами діяльності підприємства: звичайна діяльність, в тому числі операційна та інша звичайна діяльність; діяльність, пов'язана з виникненням надзвичайних подій. У свою чергу, операційна діяльність поділяється на основну та іншу операційну діяльність.

Чистий прибуток (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності та включає:

- чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, послуг);
- валовий прибуток (збиток);
- фінансові результати від операційної діяльності;
- фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування;
- фінансові результати від звичайної діяльності;
- фінансові результати від надзвичайної діяльності;
- чистий прибуток (збиток).

Отриманий підприємством прибуток може бути використаний для задоволення різноманітних потреб. По-перше, він спрямовується на формування фінансових ресурсів держави, фінансуванню державних видатків. Це досягається вилученням у підприємств частини прибутку. По-друге, прибуток є джерелом формування фінансових ресурсів самих підприємств і використовується ними для забезпечення господарської діяльності.

На підприємстві розподілу підлягає чистий прибуток, тобто прибуток, що залишився в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Важливим завданням кожного підприємства є пошук резервів покращення фінансових результатів. Резерви зростання прибутку - це кількісно вимірні можливості його збільшення за рахунок зростання об'єму реалізації продукції, зменшення витрат на її виробництво і реалізацію, недопущення зовнішніх реалізаційних збитків, вдосконалення структури вироблюваної продукції.

УДК 658.5

Пшоняк О. – ст. гр.. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Гевко І.Б.

Послуга - це будь-який захід, або вигода, які одна сторона може запропонувати іншій і які, в - основному, невідчутні і не призводять до привласнення чого-небудь. Виробництво послуг може або не може бути пов'язаним з товаром в його матеріальному вигляді. Сфера послуг на сьогодні динамічно розвивається. Перерозподіл на ринку праці, зменшення використання праці у виробництві товарів збільшили невиробничу сферу, до якої можна віднести і ринок послуг. Крім того стрімко зростає обсяг бізнесових послуг у зв'язку з тим, що бізнес стає більш ускладненим, спеціалізованим і конкурентним. Ринкове середовище в галузі послуг передбачає наявність економічної свободи вибору, реалізації особистого інтересу як головного мотиву поведінки, вільного доступу до економічних ресурсів, інформації, вільного входу і виходу з галузі. Ринок формує умови вільної конкуренції, забезпечуючи таким чином еквівалентність обміну.

На основі прогнозування в сфері послуг повинне здійснюватися: по-перше, передбачення тенденцій розвитку суспільного відтворення на різних його рівнях, виходячи з дослідження закономірностей і факторів (внутрішніх і зовнішніх), його динаміки. При цьому варто враховувати нерівномірність і циклічність розвитку, як матеріального виробництва, так і сфери послуг; по-друге, виявлення і добір оптимального з альтернативних шляхів впливу на майбутній розвиток економічних відносин сфери послуг, виходячи з цілей і задач соціально-економічної, науково-технічної й екологічної політики, обґрунтування на цій основі планів галузі, програм регіонів, бізнес-планів окремих установ сфери послуг; по-третє, прогнозна оцінка коливань ринкової кон'юнктури і соціально-економічних наслідків запропонованих ринкових, програмних рішень, своєчасне їхнє коректування при істотній зміні стану ринку, структури попиту на послуги окремих галузей.

Сфера послуг сама повинна впливати на зміну структури потреб населення в послугах та формувати нові потреби населення. Глибина і масштабність майбутніх змін як у сфері послуг, так і у цілому, може ґрунтуватися на наступних основних принципах: багатоукладність галузей послуг; становлення нових організаційно-економічних структур, що організують свою діяльність на основі різних форм власності; управління і регулювання багатоукладним сектором послуг повинне здійснюватися на основі системи економічних відносин, що включають у себе як форми і методи ринкового регулювання, так і централізованого-планового керівництва; багатоукладна економіка сфери послуг повинна спиратися на відповідну систему фінансування, що передбачає різноманіття альтернативних джерел фінансування діяльності підприємств і установ галузей послуг.

Після уточнення сутності й характеристики послуг необхідно розглянути маркетингову стратегію. Маркетингова концепція має охоплювати всі етапи - від виникнення ідеї про нову послугу або з моменту появи потреби в новій послугі, до повного її задоволення, а саме: забезпечення гнучкості при наданні послуги - при здійсненні прямих контактів із клієнтами послуги необхідно персоніфікувати до потреб і бажань клієнтів; при наданні послуги необхідно використовувати тільки висококваліфікований персонал, людський фактор.

УДК 658.56

Пшоняк О. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Стандартизація відіграє суттєву роль при керуванні економікою для підвищення ефективності й продуктивності суспільного виробництва та поліпшення якості продукції. Основна мета стандартизації - це оптимальне впорядкування об'єктів стандартизації для прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості продукції, удосконалення організації управління народним господарством, розвиток міжнародного економічного, наукового і технічного співробітництва. Характерною особливістю стандартизації є те, що сфера її дії та застосування, рівень розвитку мають широкий діапазон. Немає такої сфери діяльності людини, до якої б не була причетна стандартизація. Вона акумулює найновіші досягнення науки і техніки, органічно поєднує фундаментальні та прикладні галузі науки, допомагає визначити найбільш економні та перспективні напрями розвитку науково – технічного прогресу і різних галузей економіки країни.

Сучасний рівень розвитку економіки України, потреба у корінних змінах матеріальних і соціальних умов життя народу висувають на перший план проблему якості. Поліпшення якості товарів можливе тільки на основі стандартизації та сертифікації. Контролювати та підвищувати якість можливо тільки на основі нормативних документів, які встановлюють вимоги до якості та надійності, методів контролю і випробовувань продукції, створюють необхідну єдність, без якої неможливий подальший розвиток технічного рівня. Стандарти та інші нормативні документи складають значну і важливу частину нормативної бази економіки країни. Стандарти та інша нормативна документація відіграють важливу роль при вирішенні технічних, економічних і соціальних проблем країни, тому належить постійно підвищувати науково-технічний рівень чинних стандартів, оновлювати їх з метою заміни застарілих показників і своєчасного відображення вимог народного господарства.

Проблеми функціонування, розвитку і удосконалення національної системи стандартизації, метрології та сертифікації слід розглядати лише у тісному зв'язку з політичними, економічними і соціальними перетвореннями, які відбуваються в Україні. Розвиток технічного регулювання має відповідати рівню розвитку національної економіки. Ринкова економіка вимагає здійснення поетапного удосконалення національної системи технічного регулювання. Слепе копіювання зовнішніх атрибутів систем стандартизації та сертифікації розвинених країн світу за умови відсутності ефективного ринкового конкурентного середовища може призвести до фактичного знищення існуючих систем стандартизації, метрології та сертифікації. Це залишить Україну без ключового елементу національного технічного регулювання, тобто створить реальну загрозу для національної економічної безпеки і державного суверенітету.

Стандартизація відіграє важливу роль при вирішенні технічних, економічних і соціальних проблем країни, отже, належить постійно підвищувати науково-технічний рівень чинних стандартів, оновлювати їх з метою заміни застарілих показників і своєчасного відображення вимог народного господарства.

УДК 658

Пшоняк О. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТРАХУВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є.

Валютні ризики є частиною комерційних ризиків, які загрожують учасникам ЗЕД. Валютні ризики — це небезпека валютних втрат у результаті зміни курсу валюти ціни (позики) стосовно валюти платежу в період між підписанням контракту або кредитної угоди і здійсненням платежу. В основі валютного ризику лежить зміна реальної вартості грошового зобов'язання в зазначений період. Валютні ризики загрожують обом сторонам угоди. У зв'язку з тим, що курси абсолютно усіх валют, у тому числі й резервної валюти — долара США, зазнають періодичних коливань унаслідок різних об'єктивних і суб'єктивних причин, практика міжнародних економічних відносин виробила підходи до вибору стратегії захисту від валютних ризиків.

Світова практика страхування валютних і кредитних ризиків відображає зміни, що відбуваються у світовій економіці й валютній системі в цілому. Найбільш простим і найпоширенішим методом страхування валютних ризиків були золоті й валютні захисні застереження, які почали застосовуватися після Другої світової війни. Для зниження ризику падіння курсу валюти ціни, на практиці набули поширення багатовалютні застереження. Сьогодні валютні застереження, як метод страхування валютних ризиків експортерів і кредиторів, поступово замінюються сучасними методами страхування: валютними опціонами, форвардними валютними операціями, валютними ф'ючерсами, міжбанківськими операціями "своп". Валютний опціон — угода між покупцем опціону і продавцем валют, що надає право покупцю опціону купувати або продавати валюту за визначеним курсом протягом обумовленого часу за винагороду, що сплачується продавцю.

Форвардна валютна операція — продаж або покупка певної суми валюти з інтервалом за часом між укладанням і виконанням угоди за курсом дня укладання угоди. Форвардні валютні операції здійснюються поза біржею. Форвардні валютні, кредитні й фінансові операції є альтернативою для біржових ф'ючерсів і опціонних операцій. Валютний ф'ючерс — термінова біржова угода, що є угодою купівлі-продажу певної валюти за курсом, зафіксованим на момент укладання угоди, з виконанням через визначений термін. Відмінність валютних ф'ючерсів від операцій "форвард" полягає в тому, що: ф'ючерси — це торгівля стандартними контрактами; обов'язковою умовою ф'ючерсу є гарантійний депозит; розрахунки між контрагентами здійснюються через клірингову палату при валютній біржі, що виступає посередником між сторонами й одночасно гарантом угоди. Валютна операція "своп" — це купівля іноземної валюти на умовах "спот" в обмін на вітчизняну валюту з подальшим викупленням. Угоди "своп" зручні для банків, тому що не створюють непокритої валютної позиції — обсяги вимог і зобов'язань банку в іноземній валюті збігаються. Цілями операцій "своп" можуть бути: придбання необхідної валюти для міжнародних розрахунків; здійснення політики диверсифікації валютних резервів; підтримка визначених залишків на поточних рахунках. Названі види страхування в широкому плані можуть розглядатися як страхування експортних кредитів, хоч, звичайно, кожний з них має певні особливості. В широкому плані, захист від валютних ризиків включає використання захисних обумовлень в контрактах, прогнозування курсу різних валют, тощо, але вони виходять за рамки страхування.

УДК 658.3

Пшоняк О. – ст. гр.. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АДАПТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: ст. викладач Юрик Н.Є.

Коли людина починає працювати в організації, вона включається в систему внутрішньо-організаційних відносин, займаючи одночасно декілька позицій, кожній із яких відповідає сукупність вимог, норм, правил поведінки, які і визначають соціальну роль людини в колективі як працівника, колеги, підлеглого, керівника, члена колективного органу управління. Кожна з названих позицій вимагає відповідної поведінки людини. Наймаючись на роботу в ту чи іншу організацію, людина має певні цілі, потреби, норми поведінки відповідно до яких вона ставить вимоги до організації, умов праці та мотивації. У зв'язку з цим необхідно організувати проведення адаптації.

Адаптація — це взаємне пристосування працівника і умов організації, що базується на поступовому освоєнні нових професійних, соціальних та організаційних умов праці. Процес трудової адаптації працівника та організації буде більш успішним, коли норми і цінності колективу стануть нормами і цінностями окремого працівника і чим швидше він прийме і визначить свою соціальну роль у колективі. Причини зміни умов трудової діяльності різноманітні: освоєння нового місця роботи, перехід в інший підрозділ, на нову посаду, впровадження нових форм організації праці, оплати, нової технології. Тому кожна з цих змін вимагає відповідної поведінки людини. Виділяють два напрямки адаптації: первинний, тобто пристосування молодих співробітників, які не мають досвіду професійної роботи (випускники середніх та вищих навчальних закладів); вторинний, тобто пристосування працівників при переході на нові робочі місця, посади, об'єкти.

В умовах ринку зростає роль вторинної адаптації. Виробничу адаптацію, як складне явище, доцільно розглядати з різних позицій, виділяючи психофізіологічну, професійну, соціально-психологічну та організаційну її сторони. Кожна із них має свій об'єкт, свої цільові завдання, показники ефективності. Виробничий колектив, як суб'єктивний фактор виробничого середовища, має складну структуру: формальну і неформальну. Організаційна адаптація – засвоєння ролі та організаційного статусу робочого місця і підрозділу в загальній організаційній структурі, а також розуміння особливостей організаційного та економічного механізму управління підприємством. У вирішенні кадрових проблем в організації важливе значення мають всі різновиди виробничої адаптації. Так, при формуванні колективу потрібно враховувати, що плінність кадрів або їх закріплення залежить від результатів адаптації.

Успішність адаптації залежить від цілого ряду умов, головними із яких є: якісний рівень роботи з питань профорієнтації потенційних працівників; об'єктивність лілової оцінки персоналу; престиж і привабливість професії, роботи за спеціальністю в цій організації; особливості організації праці, які б реалізували мотиваційні настанови працівника; гнучкість системи навчання персоналу на підприємстві; особливості соціально-психологічного клімату, що склався в колективі; особисті якості працівника, який проходить адаптацію, пов'язані з його віком, сімейним становищем, характером.

Ключовою умовою успішного проведення адаптації є розробка організаційного механізму управління цим процесом. Відсутність такого механізму для вітчизняних організацій є однією з основних причин декларативності управління адаптацією і плакатним проголошенням її необхідності.

УДК 330.341.1

Радчук Н.–ст. гр. БЕ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Кареліна О.В.

На сьогодні інноваційний шлях розвитку є невід'ємною або навіть визначальною складовою економічного зростання будь-якого підприємства та країни в цілому.

Приватний сектор не в змозі взяти на себе функцію фінансування інноваційних розробок в повному обсязі, так як пов'язане з ними зростання витрат виробництва буде означати зниження їх конкурентоспроможності. Цим пояснюється постійне зменшення питомої ваги підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, в їх загальній чисельності. За даними Державного комітету статистики України з 2000 до 2009 року даний показник знизився на 4,1 % і зараз складає лише 10,7 %, тоді як у розвинутих країнах частка інноваційно-активних підприємств становить близько 70 %.

Аналіз статистичних даних за 2000-2009 роки на предмет структури джерел інвестицій в інноваційну діяльність показав, що в середньому значення питомої частки фінансування за рахунок власних коштів складає 75,3%, рахунком коштів іноземних інвесторів - 5,5%, коштів держбюджету - лише 1,7%, 17,5% - з інших джерел. Настільки низький рівень підтримки з боку держави установ і підприємств, які впроваджують інноваційні програми, може спричинити значне зниження технічного рівня і конкурентоспроможності їх продукції та її витіснення кращими світовими аналогами.

Негативна тенденція зафіксована і в розподілі напрямків фінансування нововведень. Так, протягом 2000–2009 рр. питома вага витрат підприємств на інноваційні розробки у загальному обсязі інвестицій в даний вид діяльності становила лише 8,7 (у 2001 р.) –16,1% (у 2006 р.), також на придбання нових технологій підприємства витрачали всього 1,5 (2009 р.) – 6,3 % (2001 р.) У той же час 54,8 (2005 р.) – 68,9 % (2007 р.) щорічних фінансових інвестицій в інноваційну діяльність підприємства спрямовували на придбання машин, обладнання, установок, пов'язаних із нововведеннями. Іншими словами, інноваційні кошти тратилися не на фінансування розвитку вітчизняних новацій, а фактично на підтримку іноземних компаній.

Також проведене дослідження показало, що за останнє десятиліття витрати держбюджету на виконання наукових та науково-технічних робіт зросли у 5,5 рази (з 612,25 млн. грн. у 2000 році до 3398,60 у 2009). Однак, питома вага цих видатків у валовому внутрішньому продукті майже не змінилася (0,36% у 2000 році і 0,37% у 2009), хоча спостерігалася незначна тенденція до збільшення і максимального значення за ці роки набула у 2004 – 0,42 %.

Приведенні дані унаочнюють відсутність цілеспрямованої державної політики з підтримки наукових установ, про це свідчить і факт ігнорування даних Міжнародної організації праці, згідно з якими, якщо на науку виділяється менше 2% ВВП, то починається руйнація не лише науки, але й економіки і суспільства в цілому.

Отже, держава, яка поставила перед собою мету через інвестиційно-інноваційну політику сприяти динамічному розвитку економіки країни, повинна надавати вагомішу фінансову підтримку підприємствам та установам, що займаються нововведеннями, передбачити окремі бюджети розвитку, видатки з яких спрямовувати лише на фінансування проектів створення інноваційних продуктів та технологій, забезпечити випереджаючий, порівняно з ростом ВВП, ріст видатків на наукові розробки.

УДК 336.6

Ребрина Н. – ст. гр. БФпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Науковий керівник: асистент Співак С.М.

Економічна діяльність підприємств в Україні відбувається в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, що обумовлює необхідність раціонального використання наявних у них основних засобів. Отже, перед підприємствами стають завдання домогтися підвищення використання наявних основних засобів і насамперед їх активної частини, в часі і за потужністю, тобто мова йде про підвищення рівня інтенсивного їх використання. Для вирішення цього завдання та отримання відчутних результатів у діяльності підприємства повинні бути розроблені конкретні засади, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності.

Пріоритетним значенням серед таких заходів є своєчасна заміна і мобілізація морально застарілого устаткування, організації прискореного введення в експлуатацію придбаної нової техніки; удосконаленню організації матеріально-технічного забезпечення підприємств та технічного обслуговування сучасних систем машин; запровадження прогресивних форм організації виробництва і праці; застосування сучасних ефективних систем матеріального стимулювання робітників та інженерно-технічних працівників; залучення інвестиційних ресурсів вітчизняних і зарубіжних інвесторів для модернізації матеріально-технічної бази підприємств; широке застосування лізингових операцій.

Практична реалізація окреслених заходів на підприємствах позначиться на їх економічній діяльності і сприятиме підвищенню інтенсивності виробництва. Зокрема, складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів. Поряд з тим, поліпшення інтенсивного використання основних засобів підприємства є важливою передумовою збільшення обсягів випуску продукції, яка користується попитом на ринку без додаткових капітальних вкладень, що особливо важливо в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів.

Серед напрямів підвищення ефективності використання основних засобів на підприємствах чільне місце повинно бути відведено заходам, спрямованим на поліпшення їх екстенсивного використання. Зокрема, важливе значення повинно надаватися насамперед таким, які спрямовані на підвищення змінності роботи устаткування. У зв'язку з цим, на підприємствах необхідно домагатися оптимальної структури складових засобів праці, досягнення пропорцій між робочою силою і відповідними видами машин і устаткування, тобто повинна зростати питома вага прогресивного нового устаткування, удосконалуватись організація функціонування виробничої інфраструктури, що сприятиме поліпшенню технічного обслуговування основних підрозділів підприємства, перерозподілу працюючих в його межах, вивільненню робітників в допоміжних виробництвах і залучення їх після відповідної підготовки до роботи в основних цехах, щоб підвищити змінність наявного у них устаткування.

УДК 658.5

Рібун Х. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: Шведа Н.М.

У світі формується новий тип суспільства, який базується на знаннях та інформації й орієнтується на управлінні інноваціями. У змаганнях між країнами, економічними регіонами, компаніями перемагає той, хто зумів адаптувати свою стратегію розвитку до особливостей зовнішнього середовища, досягнув успіхів у комерціалізації інновацій. Основною складовою стратегії підприємства стає стратегія у сфері створення і використання інновацій.

Інноваційна стратегія характеризується взаємопов'язаним комплексом дій, спрямованих на зміцнення життєздатності і конкурентоспроможності суб'єктів. Її вибір фахівці вважають найважливішою складовою циклу стратегічного менеджменту. Зазначимо, що будь-які стратегічні кроки організації мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, виробничій, збутовій чи управлінській сферах.

Як свідчить світова теорія і практика, інноваційні стратегії через свої особливості є, з одного боку, ефективним управлінським інструментом, а з іншого – створюють низку проблем в управлінні організацією. Інноваційні стратегії для українських підприємств прискорюють постійний розвиток організації в умовах ринку; забезпечують переваги в конкуренції на основі лідерства в технології, якості продукції, послуг; визначають позицію на ринку, набір основних товарних ліній; сприяють лідерству в цінах; створюють основу для суспільного визнання фірми (організації). З іншого боку, інноваційні стратегії створюють для проектного, корпоративного, інноваційного управління вітчизняними організаціями складні умови, серед них, зокрема: підвищений рівень невизначеності кінцевих результатів за строками, витратами, якістю й ефективністю, що потребує розвитку такої специфічної функції, як управління інноваційними ризиками; підвищення інвестиційних ризиків проектів і особливо довгострокових, що потребує пошуку більш ризикових інвесторів; збільшення потоку змін в організації, реалізація будь-якої інноваційної стратегії пов'язана з неминучістю перебудови (реструктуризації) організації, оскільки зміна в системі будь-якого елемента веде до змін стану всіх інших. Вирішення цих та інших проблем потребує від інноваційного менеджменту українського бізнесу поєднання інтересів і узгодженості рішень стратегічного, науково-технічного, маркетингового, виробничого напрямів, що забезпечить координацію й ефективність дій.

Принципи, якими вітчизняні підприємства повинні керуватися при розробці та впровадженні інноваційної стратегії є: принцип адаптивності та мобільності полягає в гнучкості та оперативному реагуванні на зміну чинників зовнішнього та внутрішнього середовища; принцип раціональності та економічного ефекту полягає у економічній вигоді від її розробки та впровадження; принцип партисипативності та соціальної орієнтованості характеризує високий ступінь залучення працівників до розробки і реалізації стратегії для удосконалення стану корпоративної культури; принцип економічного зростання та рівноваги відображає прагнення підприємства досягати максимального економічного зростання.

УДК 349

Рібун Х. – ст.гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРИЧИНИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н. Сороківська О.А.

Наявна демографічна ситуація в Україні викликає занепокоєння, адже за період 1991 – 2010 рр. чисельність населення скоротилася на 5,5 млн осіб. Зазначені тенденції створюють реальні загрози національній, а також економічній безпеці країни та призводять до дефіциту трудових ресурсів, зменшення обсягів ВВП країни, негативно впливають на ринок праці, що є проявом демографічної кризи.

Аналізуючи основні демографічні показники України за 2005 – 2010 рр., можна відмітити позитивну тенденцію – збільшення кількості народжених у 2010 р. порівняно з 2005 р. на 83,3 тис. осіб. Крім того, темпи зростання кількості народжених у 2010 р. порівняно з 2005 р. (110,6 %) перевищили темпи зростання кількості померлих за відповідні роки (100,2 %).

Негативною тенденцією є зменшення чисельності наявного населення. Так, у 2010 р. чисельність наявного населення зменшилася порівняно з 2005 р. на 1249,7 тис. осіб, або на 1,9 %. Показник природного приросту населення мав за 2005 – 2010 рр. негативне значення. Так, у 2010 р. порівняно з 2009 р. внаслідок процесу депопуляції природне скорочення населення склало 43,9 тис. осіб – кількість померлих перевищувала кількість народжуваних.

На мою думку одним із головних компонентів демографічної кризи в Україні є зменшення народжуваності, що зберігається впродовж тривалого періоду. На це явище впливають такі фактори: відсутнє суспільне усвідомлення цінності здоров'я нації та не сформована ефективна система стимулювання населення до збереження свого здоров'я. Тютюнопаління, вживання алкоголю, нерациональне та незбалансоване харчування. Шлюбний фактор. Поступово зменшується кількість зареєстрованих шлюбів, в основному через популярність цивільних шлюбів, а також через зниження життєвого рівня населення, погіршення житлово-побутових умов, зростання безробіття і зниження рівня заробітної плати. Поширеність абортів. Так, щорічно офіційна статистика України реєструє близько одного мільйона абортів, фіксується 145 абортів на 100 пологів (для порівняння, наприклад, у країнах Західної Європи в середньому 10 – 15 абортів на 100 пологів).

Отже, така величезна кількість абортів в Україні призводить, насамперед, до втрати потенційно можливого збільшення чисельності населення, обмеження майбутнього зростання трудового потенціалу, у тому числі внаслідок втрати репродуктивної здатності молодих жінок після абортів.

Рівень безпліддя. Вважається, що в Україні кожна п'ята подружня пара безплідна, що негативно відображається на кількості населення.

Житлово-побутові умови. В Україні майже третина громадян проживає в непридатних для цього приміщеннях, гуртожитках, застарілих будівлях або орендованих квартирах, що суттєво впливає на бажання людей мати та виховувати дітей. Вирішенню цих проблем сприятиме реалізація системи таких заходів: Підвищення рівня якості життя населення. Нормалізація ситуації на ринку праці, зокрема зростання рівня трудових доходів і підвищення зайнятості населення, створення нових робочих місць.

УДК 338

Родь Л. – ст. гр. УПЕП-07

Донецький національний технічний університет

МОТИВАЦІЯ І СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Науковий керівник: ас. Шульгіна Т.С.

Шлях до ефективної професійної діяльності людини лежить через розуміння його мотивації. Сьогодні є колосальна кількість способів впливу на мотивацію конкретної людини. Більш того, той фактор, який сьогодні мотивує конкретну людину до інтенсивної праці, завтра може сприяти «відключенню» тієї ж самої людини. Ніхто точно не може сказати, як детально діє механізм мотивації і чому він спрацьовує.

У роботі використані праці відомих зарубіжних та вітчизняних вчених, що займаються проблемами мотивації діяльності, зокрема, таких авторів, як А. Маслоу, Д. Армстронг, Г. Мілов, О. Гончарова, Л. Божович, К. Платонов, Д. Леонтьєв, Є. Ільїн, В. Магун, А. Чугунов, А. Дагаєва, О. Калабин, В. Гончарук та ін. Однак, велика кількість літератури з проблем мотивації супроводжується різноманіттям точок зору на їх природу. Тому проблема залишається дискусійною.

Використання різноманітних стимулів для мотивування людей і надає процес стимулювання, який має найрізноманітніші форми. Стимулювання виступає засобом, за допомогою якого можна здійснювати мотивування. Зі зміною стимулів люди «раптом» починають приймати в розрахунок обставини, які раніше ігнорували.

Матеріальне стимулювання – потужний важіль управління. На персонал впливають такі чинники: гроші, що дозволяють отримувати певні блага; оцінка діяльності, що змушує підтримувати якість роботи; фактор соціальної значущості.

Якщо людина мотивується тільки грошима, то бажано формувати додаткові мотиватори, інакше вона легко поміняє роботу виходячи тільки з матеріального інтересу. Проте при втраті матеріального інтересу людина дуже легко перестає працювати ефективно. Іноді велике значення має не стільки сума винагороди, скільки сприйняття співробітником її справедливості або несправедливості у співвідношенні з результатом праці. Необхідно враховувати це для ефективного управління співробітником. Однак існує категорія співробітників, з якими не працюють звичні в офісному середовищі методи стимулювання продуктивності. Це люди робочих професій. Добре слово начальника, думка оточуючих надають більший ефект, ніж гроші. Визнання повинно приводити або до якихось матеріальних заохочень, або, що ще краще, до розширення можливості кар'єрного росту.

Важливим стимулом для вибору тієї чи іншої роботи є організація робочого місця і самого графіка роботи. Також актуальними залишаються міжособистісні відносини, корпоративні свята, поздоровлення з днем народження, дружній колектив.

Для окремої категорії людей важливими є автономність, творчість і зростання, можливість контролювати себе, ставити цілі, вибирати способи реалізації поставлених завдань, мінімальна кількість керівництва, гнучкий графік роботи, терпимість компанії до ризику і, відповідно, до можливих помилок, наявність можливості вчитися. Тому цими сторонами стимулювання також не потрібно нехтувати.

Таким чином, процес мотивації персоналу досить складний і неоднозначний. Не дивлячись на значну кількість мотиваційних методів, які вже розроблені і продовжують розроблятися, вони не можуть бути самодостатніми. Тому головне правило ефективного стимулювання та мотивації – це індивідуальний підхід до кожної категорії працівників, тому що тільки так можна досягти максимальних результатів.

УДК 336.226.2

Рудницька Ю.- ст. гр. ОПОДм-51

Тернопільський національний економічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидорович О. Ю.

Проблема побудови ефективної системи оподаткування нерухомості – одна із найбільш актуальних у процесі розвитку ринкових відносин та інтегрування української економіки у світовий ринок. Її вирішення повинно здійснюватися шляхом вивчення можливого економічного впливу даного інструменту на суспільне виробництво, його структуру та динаміку, стимулювання інвестиційної діяльності, здійснення перерозподілу певної частини багатства в державі.

Аналіз існуючих у світовій практиці методологічних та методичних підходів до оподаткування майна показує їх суттєву диференціацію. Із певною мірою умовності за критерієм дії та нейтральності дослідження в цьому напрямі можна виділити на три основні теорії:

➤ *«традиційне уявлення»* (traditional view) - земельний податок в повному обсязі лягає на власника землі, а податок на майно деформує й цілком переноситься на покупців у формі підвищення цін на нерухомість. Цю теорію знаходимо в роботах Г.Саймона та Р. Нетцера, які досліджували наслідки збільшення податку для ринку нерухомості й застосовували в аналізі сфери дії податку метод часткової рівноваги. За звичайних припущень про відкриту економіку та фіксований дохід на інвестиції вони показали, що в довгостроковому періоді капітал буде переміщатися з однієї юрисдикції в іншу доти, доки норма прибутку після майнового оподаткування не дорівнюватиме середній загальнодержавній нормі.

➤ *«нове уявлення»* (new view) обґрунтовує вплив податку на використання капіталу всередині певної юрисдикції й перенесення його тягаря на продавців майна. Прихильники даної теорії П. Міцковські і Дж. Зодроу вказують не те, що в загальнонаціональному масштабі місцеві майнові податки схожі з акцизами, дають спотворюючий ефект і перешкоджають до певної міри використанню капіталу. При введенні податку на нерухомість відбувається капіталізація податку у вартість майна. Відповідно, в тих юрисдикціях, де ставка податку є високою, ціни на житлову нерухомість і товари зростають, а ціни на землю та рівень доходів громадян зменшуються. У тих юрисдикціях, де ставка податку відносно невелика, вартість нерухомості та товарів є стабільною або зростають з відносно меншими темпами, а рівень доходів громадян та ціна землі відповідно зростають. При значному збільшенні ставок податку на нерухоме майно, нерухомість стає менш привабливою для забудови.

➤ *«уявлення про вигоду»* (benefit view) характеризує цей податок як нейтральний і розглядає його як плату за надані місцеві суспільні послуги. «Теорія вигод» в оподаткуванні майна була вперше запропонована Ч. Тіббу в 1956 році. Вона інтерпретує майновий податок як вартість отримання суспільних послуг, забезпечених місцем розташування. Головна ідея, закладена в принцип «вигоди», полягає в встановленні зв'язку між тим, які товари і за якою ціною можуть бути надані органами влади, а також тим, хто і скільки повинен за них платити, тобто в еквівалентному обміні між платниками податків з одного боку і урядом, що надає послуги, з іншого.

Таким чином, незважаючи на те, що дослідження в області теорії оподаткування майна почали проводитися з середини XVI-го сторіччя, проте узгодження позицій вчених із фундаментальних проблем майнового оподаткування все ще не відбулось.

УДК 336.226.2

Рудницька Ю.- ст. гр. ОПОДм-51

Тернопільський національний економічний університет

ЕВОЛЮЦІЙНІ ОСНОВИ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидорович О. Ю.

Одним з найпоширеніших загальнодержавних майнових податків як за кількістю платників, так і за кількістю об'єктів оподаткування є податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів. Він запроваджений Законом України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів" від 11.12.1991 року та введений в дію з 1 січня 1992 року.

У своїй першій редакції зазначений Закон визначав платниками податку підприємства, об'єднання та організації, в тому числі іноземні, громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які мають власні транспортні засоби (автомобілі, мотоцикли, моторолери, трактори та мотоблоки), а також власників моторних човнів (катерів, яхт), мотосаней. Всі самохідні машини і механізми поділялись лише на чотири категорії, а ставки податку диференціювались в залежності від потужності двигуна (в кіловатах або кінських силах) від 50 копійок до 2 карбованців 4 копійок з кіловата або кінської сили) при цьому найвища ставка податку припадала на категорію "автомобілі вантажні вантажопідйомністю більше 7 тонн та інші самохідні машини і механізми". Зважаючи на "вузьку спеціалізацію" інших трьох категорій (автомобілі легкові; вантажівки вантажопідйомністю до 7 тонн; мотоцикли, моторолери та мотоблоки), це давало змогу оподатковувати всі інші самохідні механізми за максимальною ставкою податку.

11 липня 1995 року Верховною Радою України прийнятий Закон "Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України", відповідно до якого ставки податку стали обчислюватися на підставі неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Прив'язка ставок оподаткування до неоподаткованого мінімуму збереглася до 1997 року.

Суттєві зміни в оподаткуванні відбулися у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування дорожнього господарства" від 16 липня 1999 року, що змінив грошову одиницю, в якій виражались ставки податку, ЄВРО було замінено гривнею. Крім цього, було підкориговано перелік пільговиків та внесено цілу низку інших змін до Закону про податок з власників транспортних засобів, у тому числі щодо відповідальності платників.

У процесі еволюції транспортного податку в Україні простежуються такі основні тенденції:

1) частий перегляд ставок податку, що обумовлено, з одного боку, фіскальними потребами держави, бажанням збільшити надходження до бюджету, а, з іншого боку, визначенням величини податкових ставок методом "проб і помилок";

2) періодичне внесення змін до пільгових категорій платників податку.

Останні кардинальні зміни щодо податку з власників транспортних засобів було внесено у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України, згідно з яким податок з власників транспортних засобів інших самохідних машин і механізмів був замінений збором за першу реєстрацію транспортного засобу з одночасним підвищенням акцизного збору на нафтопродукти. Таким, чином відбувся перехід до оподаткування власників транспорту залежно від обсягів спожитого пального.

УДК 336.6

Рушак Р. – ст. гр. БФпс – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ

Науковий керівник: к.н.е., ст. викладач Тимошик Н.С.

Бюджет є тим важелем, завдяки якому держава має можливість впливати на економічні, соціальні та політичні процеси в Україні. Сьогодні, в період політичних дискусій та загострення соціально-економічних проблем, особливо актуальними є питання поліпшення ефективності розпорядження й управління бюджетними коштами.

У процесі реформування бюджетної системи України місцевим бюджетам надається особлива роль. Поряд з державним, місцеві бюджети стають головним важелем перерозподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу. Вони відіграють важливу роль у фінансуванні державних видатків, здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення, стан і якість наданих послуг.

Відповідно статті 2 Бюджетного кодексу України видатки бюджету – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

Видатки місцевих бюджетів безпосередньо пов'язані з інтересами широких верств населення й суттєво впливають на загальні соціальні процеси в державі й насамперед на рівень добробуту населення, освіченості, забезпечення медичними послугами, а також послугами у сфері культури, фізичної культури, соціальної захищеності.

Формування та планування показників видатків бюджету за економічним змістом, за головними розпорядниками бюджетних коштів та функціональними ознаками дозволяє спрямовувати кошти платників податків на конкретну визначені напрямки, а також обліковувати та аналізувати витрачання бюджетних коштів за цими напрямками, інформувати суспільство про обсяги витрат на оплату праці, капітальне будівництво, обслуговування боргу, про обсяги фінансування тих чи інших структур, галузей чи виконуваних функцій, тощо.

Особливістю організації виконання місцевих бюджетів за видатками є своєчасне, повне і безперервне фінансування передбачених бюджетами заходів. Стадіями виконання місцевого бюджету за видатками визначаються: 1) встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису; 2) затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів; взяття бюджетних зобов'язань; 3) утримання товарів, робіт, послуг; 4) здійснення платежів; 5) використання товарів, робіт та послуг на виконання бюджетних програм.

Таким чином, ефективне управління видатками місцевих бюджетів набуває особливої актуальності в умовах обмеженості ресурсів, коли необхідність раціоналізації видатків і підвищення ефективності функціонування бюджетних закладів вимагає пошуків нових рішень та засад, які б наблизили існуючу бюджетну практику в Україні до світових стандартів.

УДК 658.5.336

Савгіра Р. – ст.гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОБГРУНТУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гевко О.Б.

Прийняття управлінського рішення – це вибір розумної альтернативи розв'язання проблеми, що є вирішальним в системі управління. В сучасному ринковому середовищі, в умовах конкуренції та нестабільності, багато фірм не досягають успіху саме через неспроможність їх менеджменту приймати обгрунтовані управлінські рішення.

Процес економічного обгрунтування управлінських рішень включає практично всі сучасні методи, підходи та інструменти управління. Основним завданням при цьому є розробка простих, гнучких та економічно ефективних процедур проведення фінансової діагностики для генерації економічно обгрунтованих рішень в управлінні підприємствами. Економічна діагностика, що направлена на оцінку фінансового стану підприємства, покликана виявити проблеми розвитку і перспективні шляхи їх вирішення з послідовним забезпеченням рентабельності підприємства, збільшенням прибутковості. Саме прогнозування показує можливі шляхи економічного розвитку такого підприємства для досягнення стабілізації його діяльності за рахунок прийняття економічно обгрунтованих управлінських рішень. Кожний з варіантів лежить в основі сценарію майбутнього. Раціональна організація інформаційного забезпечення фінансової діагностики та прогнозування повинні виходити з переліку завдань, обов'язкових для вирішення, на основі яких визначається система необхідних аналітичних показників (ліквідності, ділової активності, структури капіталу, рентабельності та ін.) з наступними ознаками: економічний зміст, форма, вид показника, періодичність отримання тощо.

Існує багато методик оцінки фінансового стану, які об'єднують мету та завдання діагностики, вхідну інформацію, принципи, методи, обчислювальну техніку: кореляційні моделі оцінки фінансового стану; аналіз коефіцієнтів забезпечення власними засобами і відновлення платоспроможності; аналіз пропорцій, що характеризують чотири типи фінансових ситуацій. Чим повніше і детальніше розроблений алгоритм отримання аналітичної інформації, тим інтенсивніше протікає процес фінансової діагностики та прогнозування діяльності підприємства.

Підприємства в пошуках конкурентних переваг направляють свої зусилля на розробку нових стратегій розвитку бізнесу. І якість економічного обгрунтування управлінських рішень визначається тим, наскільки послідовно та винахідливо використовуються методи та принципи діагностики. Потрібно досліджувати результати діяльності підприємства, проводити діагностику його бізнес-процесів і вміти знайти зв'язок між результатом та бізнес-процесом, а розраховані фінансові показники необхідно вміти «читати» і розуміти причини змін при їх порівнянні.

Отже, система економічного обгрунтування управлінських рішень повинна відповідати за порядок, стабільність, передбачення економічних результатів в процесі формування, розробки, прийняття цих рішень. Впровадження процесу економічного обгрунтування управлінських рішень засобами фінансової діагностики надасть керівнику підприємства системне, комплексне бачення ситуації для підвищення ефективності операцій та формування подальшої стратегії діяльності.

УДК 658.5

Савгіра Р. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Науковий керівник: Шведа Н.М.

Напрямки та темпи розвитку сучасних корпорацій задаються логікою боротьби за ринки збуту, обумовлюються зовнішніми обставинами, які постійно змінюються. Пристосування до постійних зовнішніх змін – це необхідна умова діяльності будь-яких організацій. Спонтанні і хаотичні зміни в діяльності організації призводять до втрати ринкових позицій, проблем у внутрішньому середовищі, до втрати важелів управління складним об'єктом. Відповіддю на вимоги сучасного світу може бути тільки виважена попереджувальна стратегія розвитку організації, реалізація якої забезпечується повноцінною інформаційною підтримкою.

Ефективний стратегічний менеджмент повинен гарантувати високу якість і аналітичну перевагу пропонованих ним рішень та може бути побудований лише на основі інформаційних технологій. Інформаційно-технологічні ресурси підприємства повинні використовуватися для створення, підтримки і поглиблення стійкої конкурентної переваги. Інформаційне середовище стратегічного менеджменту є ефективним, якщо реалізація стратегій розвитку відображається в результатах, проведенні змін, діагностиці діяльності. Справжня конкурентоспроможність корпоративного бізнесу визначається рішеннями завтрашнього дня, умінням правильно прогнозувати спектр запитів споживача на перспективу. Це можна зробити тільки спираючись на наявний досвід і випереджаюче творче бізнес-мислення, а також на відповідне інформаційне забезпечення з використанням сучасних інформаційних технологій (ІТ) та інформаційних систем (ІС) стратегічного призначення.

Суть стратегічного менеджменту у сфері ІТ та ІС визначають завдання розробки, планування і аудиту реалізації ІТ/ІС-стратегії з метою досягнення конкурентних переваг в бізнесі. Стратегічний менеджмент ІТ і ІС повинен:

- 1) забезпечити єдине інформаційне середовище корпорації;
- 2) використовувати ІТ і ІС як ключові переваги і інструменти бізнесу;
- 3) будувати менеджмент ІТ і ІС, спираючись на процеси, ресурси і вимоги до інформації, що пред'являються бізнесом;
- 4) створити модель розвитку бізнесу підприємства, засновану на ІТ/ІС-стратегії;
- 5) досягати і забезпечувати відповідність між цілями бізнесу корпорації і менеджментом у сфері ІТ і ІС;
- 6) гарантувати ефективне управління інвестиціями в ІТ і ІС;
- 7) повністю взяти на себе оцінку ризиків, аудит ефективності інформаційних систем, оптимізацію всієї діяльності у сфері ІТ і ІС та вирішення кадрових проблем в цій сфері.

Отже, сучасні ІТ та ІС стратегічного призначення здатні сканувати конкурентне середовище, враховувати всі важливі для успіху корпорації макроекономічні та інституційні чинники ринку, вимірювати, оцінювати і прогнозувати конкуренцію в галузі, кращу практику, технологічне відставання, потреби клієнтів і замовників. У результаті накопичення та цільової обробки інформації, необхідно формувати підсумкове бачення проблем бізнесу і забезпечувати адекватні стратегічні реакції у відповідь на ці проблеми в сфері конкуренції, виробництва, підприємництва, інноваційного розвитку, навчання персоналу і корпоративної культури.

УДК 336.761(477)

Савицька Д.-ст. гр.. 4 МР-74

Український державний хіміко-технологічний університет

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: викладач Кучкова О. В.

Важливою складовою частиною фінансового ринку є фондовий ринок.

У сучасній світовій фінансовій системі фондовий ринок відіграє значну роль, оскільки він є одночасно сегментом грошового ринку та ринку капіталів. До того ж фондовий ринок може розглядатися як один з найефективніших механізмів регулювання переливу фінансових ресурсів за допомогою різних інструментів. Саме операції на відкритому ринку (купівля/продаж державних облігацій) є основним інструментом грошово-кредитної політики для будь-якого центрального банку, незалежно від того, який у нього цільовий орієнтир – рівень процента чи обсяг грошової пропозиції. Водночас існування ринку державних цінних паперів дає орієнтири для визначення рівня без ризикової процентної ставки. Залучення коштів на фінансових ринках (внутрішніх чи зовнішніх) за допомогою державних боргових зобов'язань є також загальновизнаним способом фінансування дефіциту державного бюджету. Тому дослідження розвитку фондового ринку слугують тією основою, яка сприяє визначенню певних напрямів у розбудові економіки.

Фондовий ринок в Україні за часи його становлення пройшов декілька етапів розвитку. Зокрема, перший етап пов'язаний з прийняттям законодавчих нормативних документів – «Про господарські товариства», «Про цінні папери та фондову біржу», Закону «Про приватизаційні папери», Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, про застосування векселів у господарському обороті України.

Цей етап проходив майже включно по 1995р. починаючи з 1995 – 1996рр. почався другий етап становлення фондового ринку.

У країні розпочалася масова сертифікатна приватизація. Вона продовжувалася до 2000р. За цей період практично були сформовані державні регулятори діяльності структур фондового ринку. Утворювалися суб'єкти господарської діяльності (ВАТ, ЗАТ), суб'єкти підприємницької діяльності тощо.

Таким чином другий етап розвитку фондового ринку – це період активних утворюючих заходів законодавчого та організаційно-виконавчого спрямування.

Третій етап формування фондового ринку в Україні припадає на післяприватизаційний період, коли приватизація перейшла до грошової. Напрацьовані законодавчо-нормативні механізми та кадрове забезпечення, посилення регуляторного та організаційно-контролюючих важелів управління суб'єктами підприємницької діяльності на фондовому ринку і роботи з акціонерними товариствами.

За роки ринкової трансформації економіки України фондовий ринок пройшов певні етапи свого становлення, отримав певне інституціональне забезпечення, проявилися його особливості, а також окреслились напрями його подальшої розбудови.

Фінансова політика України має бути спрямована на створення розвиненого фондового ринку як одного з ключових механізмів у межах національної моделі економічного зростання та підвищення суспільного добробуту.

УДК 33.2964

Саханевич Г.- ст. гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОЦІНКА СТАНУ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ

Науковий керівник: старший викладач Гац Л.Є.

Аналіз динаміки фіксованого ринку праці Золочівського району (це кількість зареєстрованих безробітних в центрі зайнятості) за 2009-2010 рр. виявив незмінну тенденцію до збільшення чисельності громадян, котрі звертаються за послугами до центру зайнятості.

Обсяги пропозиції робочої сили у 2010 р. формувалися переважно за рахунок працівників:

- звільнених з роботи за угодою сторін – 33,3% загальної чисельності незайнятих громадян, котрим надавалися соціальні послуги (у 2009 році – 48,0%);
- звільнені у зв'язку із закінченням строку договору – 34,1% (у 2009 році – 24,8%);
- звільнені за власним бажанням – 3,9% (у 2009 році – 4,4%);
- вивільнених працівників з підприємств, установ та організацій – 1,8% (у 2009 році – 1,9%);
- випускників навчальних закладів – 7,2% (у 2009 році – 4,9%);
- осіб, котрі були незайняті з різних причин більше року – 15,8% (у 2009 році – 14,4%).

Упродовж 2010 року Золочівським центром зайнятості надано соціальних послуг 5221 незайнятим громадянам.

Враховуючи показники попередніх років, було прогнозовано число незайнятих громадян (1981 особа), котрі перебувають на обліку в службі зайнятості станом на 01.01.2011 року, 1112- жінки, 907- молодь віком до 35 років.

Характеризуючи попит робочої сили доцільно зазначити, що на 01.01.2011 р. потреба підприємств, установ та організацій в працівниках становить 14 одиниць, а в перерахунку на чисельність незайнятих громадян, котрі претендують на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) становить 142 особи. З метою працевлаштування безробітних спеціалісти використовують віддалений пошук вакансій, тобто скеровують на роботу в інші райони області. На вакансії інших районів працевлаштовано 94 безробітних Золочівського району.

Упродовж 2010 року укладались трудові договори між працівником і фізичною особою, в результаті чого працевлаштовано 574 особи.

За досліджуваний період 2010 року у сільських радах проводились громадські роботи із благоустрою територій з Товариством Червоного Хреста і Територіальним центром по догляду за самотніми та пристарілими громадянами. На громадських роботах відпрацьовано 12760 людино/дні.

Золочівщина характеризується безробіттям серед мешканців сільської місцевості. Станом на 01.01.2011 р. надавались соціальні послуги 1156 безробітним мешканцям сільської місцевості, що у порівнянні з відповідним періодом минулого року більше на 188 осіб.

Враховуючи дані упродовж січня-грудня 2010 року центром зайнятості 19 особам надано одноразову виплату допомоги з безробіття для організації підприємницької діяльності, працевлаштовано шляхом надання дотації з Фонду

загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття 49 безробітних.

Слід зазначити, що більшість незайнятих громадян має низький кваліфікаційний рівень, не володіє професіями, які користуються попитом на ринку праці, не має документів про освіту, що підтверджують кваліфікаційний та професійний рівень .

Враховуючи труднощі з працевлаштуванням громадян, активізовано діяльність у напрямі професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації клієнтів, з метою підвищення їх конкурентоздатності на ринку праці. Слухачам були запропоновані програми з 47 професій (спеціальностей), серед яких найбільшим попитом користуються продавець, оператор котельні, кухар. Проводиться робота з організації профнавчання безробітних на замовлення працедавців, зокрема стажування безпосередньо на виробництві. Упродовж січня-грудня 2010 року профнавчанням охоплено 380 осіб, на замовлення працедавців навчалось 288 осіб. Після закінчення профнавчання 340 осіб працевлаштовано, що становить 92 відсотка.

Також доцільним буде зазначити, що проводиться робота із охоплення безробітних профконсультаційними послугами із використанням профдіагностики. Упродовж 2010 року надано 24703 профорієнтаційних послуг зайнятим і незайнятим громадянам.

Значна увага в роботі центру приділяється учнівській молоді. Профорієнтаційна робота зі школярами проводиться у напрямі мотивації на робітничі професії. Протягом звітного періоду надано 3345 профорієнтаційних послуг учням загальноосвітніх шкіл району. Встановлено два «Профорієнтаційних термінали» в Золочівській СШ № 1 та Золочівській СШ № 3, які спрямовані на забезпечення інформативності, доступності, мобільності, гнучкості та привабливості профорієнтаційних послуг для молоді.

Отже, для зниження напруги на ринку праці Золочівським районним центром зайнятості здійснюються такі заходи активної підтримки безробітних:

- працевлаштування;
- залучення безробітних громадян до участі в громадських роботах;
- скерування на профнавчання;
- одноразова виплата допомоги з безробіття для започаткування підприємницької діяльності;
- надання дотацій працедавцям на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних.

У підсумках роботи служби зайнятості відмічено позитивні тенденції в розробці шляхів розв'язання означеної проблеми, серед яких увагу заслуговують, окрім надання безробітним громадянам певної фінансової підтримки, активна допомога, щодо вказання орієнтирів у пошуку шляхів працевлаштування.

Література:

1. Кадровый рынок Украины. // <http://blog.trud.ua>

УДК 336.012.23

Селезньова К. – ст. гр. 5-МЕН-69

Український державний хіміко-технологічний університет

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: доцент Андреюк С.Ф.

З метою оцінки фінансового стану Павлоградського механічного заводу ДП «ВО ПМЗ ім. О.М.Макарова» проаналізовані основні показники його діяльності, які характеризують платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість, ефективність виробництва. Результати аналізу наведені в таблиці.

Таблиця – Динаміка показників фінансового стану підприємства

№ з/п	Рік	Показник	2008	2009	2010	Відхилення	
						Абсолютне, (+,-)	Відносне, %
1.		Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,367	0,439	0,218	-0,149	-14,9
2.		Коефіцієнт поточної ліквідності	2,542	1,964	1,417	-1,125	-112,5
3.		Рентабельність власного капіталу	0,002	0,005	0,006	+0,004	+0,4
4.		Рентабельність основної діяльності	0,153	0,184	0,144	-0,009	-0,9
5.		Коефіцієнт оборотності активів	0,563	1,255	1,398	+0,835	+83,5
6.		Коефіцієнт автономії	0,636	0,602	0,582	-0,054	-5,4
7.		Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,316	0,367	0,541	+0,225	+22,5

З таблиці видно, що коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає рекомендованому критерію ($>0,2$). Це означає, що підприємство може погасити короткострокові зобов'язання, платоспроможність вважається нормальною. Разом з тим, у звітному році, порівняно з 2008, цей коефіцієнт зменшився на 14,9%. Коефіцієнт поточної ліквідності зменшився майже у двічі, що свідчить про зростаючий ризик неплатоспроможності.

Показники рентабельності не відповідають рекомендованим критеріям. Рентабельність власного капіталу має низьке значення, хоча й спостерігається його зростання на 0,4%. Показник рентабельності основної діяльності зменшився на 0,9%, що характеризує низьку ефективність діяльності підприємства та негативно впливає на його фінансовий стан. Разом з тим, коефіцієнт оборотності активів у звітному році збільшився на 83,5%, що говорить про ефективність використання активів, оборотних коштів. Про недостатню фінансову стійкість підприємства та залежність від зовнішніх інвесторів та кредиторів свідчить коефіцієнт автономії, значення якого у звітному році зменшилося на 5,4%, та коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів, який збільшився на 22,5%.

Таким чином, в результаті проведеної оцінки можна зробити висновок, що дане підприємство має нестійке фінансове становище, тому необхідно розробити комплекс заходів щодо підвищення ефективності його діяльності.

УДК 339.45

Симко Ю. – ст. гр. БМмі - 53

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МОНІТОРИГ РИНКУ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ ЗАМОРОЖЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ.

Науковий керівник: к.т.н. Стойко І.І.

Незважаючи на низький рівень споживання, ринок замороженої плодоовочевої продукції в Україні активно розвивається. Динаміка росту ринку (30% щорічно) перевищує прогнозування експертів (20-25%). Така тенденція характерна для усіх країн пострадянського простору і пов'язана зі зміною соціальної структури і системи харчування.

Зростання споживання замороженої плодоовочевої продукції обумовлено: зміною раціону харчування; прискоренням темпу життя українців і збільшення кількості працюючих жінок; підвищенням матеріального рівня населення; розповсюдженням побутових мікрохвильових печей; розвитком переробних і зберігаючих технологій, наприклад таких, як вакуумна упаковка; збільшенням впливу „фаст-фудів”; розширенням пропозиції і географії збуту замороженої продукції. Виробники і оператори ринку замороженої плодоовочевої продукції, орієнтуються на свою аудиторію. Як правило це жінки які проживають у великих містах і мають достатньо коштів на купівлю продукції. Саме на них спрямовано розширення асортименту заморожених сумішей і вихід нових брендів на ринок, оскільки, виробник акцентує увагу на швидкість приготування, „корисність” і ексклюзивність продукції. Значним попитом, в населення користуються овочеві суміші, також суміші для супу, різні види капусти (брокколі, цвітна, брюссельська) та зелений горошок. В загальному обсязі надходження на ринок продукції, лідирує заморожена картопля, яка не користується високим попитом у населення і поставляється в ресторани швидкого обслуговування. Так на „фаст-фуди” припадає біля 95% загального обсягу продукції. При цьому в загальній структурі продажу вона займає 70%. Український ринок замороженої плодоовочевої продукції зорієнтований в основному на імпортну продукцію (80%).

Основними країнами-імпортерами є Польща, Нідерланди, Бельгія, Франція, Російська Федерація. З введенням змін митних тарифів на ринок України стане ще більш вигідним імпортувати швидкозаморожену продукцію. Серед торгових марок, які орієнтуються на споживачів України, найбільш відомими є польська Hortex, французька Bonduelle, Hortino, „4 сезона” – Росія. Серед найбільш відомих українських марок замороженої продукції можна відмітити ТМ „Шарм” (ЗАТ „Дісконт”), ТМ „Артика”(ТОВ „Арті”), ТМ „Беріка” (ТОВ „Топ-трейд”), ТМ „Сім-Сім”(ТОВ „Сім-Сім”), „Ольвіта”, „Дісконт”, ТМ „Дригало”.

Отже, український ринок замороженої плодоовочевої продукції, який зорієнтований в основному на імпортну продукцію, невпинно зростає. В останні роки представники іноземного капіталу розглядають Україну не тільки як базу для експорту продукції, але і як базу для інвестування виробництва замороженої плодоовочевої продукції. Нажаль вітчизняні виробники не можуть бути достойними конкурентами зарубіжних компаній. В першу чергу це пов'язано з низьким рівнем рекламних компаній продукції, відсутністю відомих брендів і низькою якістю пакування.

УДК 658.14

Слюсарчук А. – ст. гр. ПМ-31, Шкоропад М. – ст. гр. МК-31

Національний університет "Львівська політехніка"

МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Науковий керівник: Сорока М.В.

Призначення товарних запасів, у роздрібній торгівлі, полягає в тому, щоб виконувати замовлення покупців на товари у необхідній кількості та у встановлені терміни. Підприємства витрачають кошти не тільки на зберігання запасів, але й несуть втрати за рахунок вивільнення з обігу частини капіталу, що інвестований в запаси. Тому, важливим завданням є знайти оптимальне поєднання між витратами і вигодами від вибраного рівня товарних запасів і визначити, яка величина запасів з кожної товарної групи є достатньою. Система управління товарним запасами характеризується: показниками величини запасів для задоволення купівельного попиту, оптимального замовлення, зберігання запасів і вартості виконання замовлення; індикаторами, які пов'язані з характеристиками грошових потоків від операцій закупівлі і реалізації товару, рентабельністю діяльності компанії при різних методах управління запасами [1].

Розглянемо задачу визначення оптимального рівня запасів за критерієм мінімальних сумарних витрат при випадковому попиті. Математичну модель такої системи управління запасами побудуємо спираючись на теорію масового обслуговування [2]. Нехай деякий товар характеризується випадковою величиною S з найпростішим потоком інтенсивності λ . Необхідно визначити такий оптимальний рівень запасу товару Q_{opt} на плановий період T , щоб сумарні вартісні витрати були мінімальними:

$U(Q) = U_1(Q) + U_2(Q) \rightarrow \min$, де $U_1(Q) = C_1 \sum_{k=0}^Q (Q-k)P_k$ - витрати, внаслідок

перевищення запасу товару над попитом; $U_2(Q) = C_2 \sum_{k=Q+1}^{\infty} (k-Q)P_k$ - витрати, внаслідок

перевищення попиту над рівнем запасу; Q - величина запасу товару; P_k - ймовірність попиту (реалізовано k одиниць товару за час t); C_1, C_2 - питомі витрати. Розподіл ймовірностей випадкової дискретної величини попиту визначається системою диференціальних рівнянь Колмогорова. Функція сумарних витрат досягає мінімуму, при умові: $U(Q_{opt}-1) \leq U(Q_{opt}) \leq U(Q_{opt}+1)$.

На основі розглянутої моделі з використанням методів економічного аналізу, проведені дослідження порядку формування інформації про наявність та рух товарних запасів, їх відповідність запланованому рівневі, структури асортименту товарів мережі магазинів побутової техніки компанії FOXTROT. З метою прогнозування економічної доцільності, проведено класифікацію факторів, що впливають на величину товарних запасів при випадковому попиті в умовах роздрібної торгівлі. Розв'язана задача визначення оптимальних рівнів товарних запасів, з метою керування ціновою політикою, враховуючи фактичне постачання та споживання.

1. Крикавський Є.В., Чорнописька Н.В. Логістичні системи: Навч. посібник. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – 264 с. 2. Жерновий Ю.В. Марківські моделі масового обслуговування. -Львів:ЛНУ ім.І.Франка, 2004.-154с.

УДК 658.5

Смолінська О.-ст.гр.БМмз-61

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Машлій Г.Б.

Серед основних причин кризового стану економіки України є відсутність до цього часу на більшості підприємствах системи сучасного менеджменту.

Успішність та швидкість вирішення завдання становлення ринкових відносин в Україні визначальною мірою залежить від ефективності управлінської діяльності, що зумовлює необхідність докорінного оновлення усіх підсистем управління.

Про відсутність практики сучасного менеджменту свідчить цілий комплекс проблем соціально-економічного, організаційного, інформаційного характеру, а також наявні проблеми загального та самоменеджменту на вітчизняних підприємствах.

До основних причин зазначених явищ можна віднести:

1) відсутність на підприємствах науково-обґрунтованих планів довгострокового характеру, внаслідок чого неможливо здійснити планомірну підготовку виробництва і персоналу до оновлення продукції;

2) відсутність чіткого зв'язку між результатами маркетингових досліджень і заходами з оновлення продукції;

3) неефективність використання наявних у розпорядженні ресурсів, що призводить до їх розпорошення;

4) непристосованість систем планування, обліку і контролю до сучасних умов господарювання, що не дозволяє використовувати реальні резерви підвищення конкурентоспроможності продукції;

5) недостатньо виважений підхід до вибору систем управління персоналом, що не дає змоги максимально використати кадровий потенціал підприємства і сформувані достатній мотиваційний механізм.

6) неефективність фінансового менеджменту, управління витратами виробництва, що призводить до високої вартості фінансування підприємства та погіршення показників фінансового стану господарських одиниць.

З метою вдосконалення ефективності менеджменту необхідно:

- здійснювати діагностику поточного стану підприємства;

- проводити аналіз виробничого потенціалу підприємства та реальних можливостей покращення ефективності його використання;

- забезпечити створення ефективної системи маркетингового управління на підприємстві;

- здійснювати розробку стратегічного плану антикризового управління підприємством в цілому та його фінансовими ресурсами;

- впровадити автоматизовані інформаційні системи управління підприємством;

- здійснювати вибір прибуткової продукції та реалізовувати заходи щодо її впровадження у виробництво.

Впровадження ефективної системи менеджменту дасть можливість господарським суб'єктам забезпечити підвищення ефективності виробництва, зростання продуктивності праці, знизити ризик можливих фінансових потрясінь в умовах ринку, зменшити рівень соціальної напруженості на підприємстві і в суспільстві, а також покращить реальні можливості.

УДК 339

Стаюра М. – аспірант

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АУТСОРСИНГ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Науковий керівник: к.е.н, професор Федорович Р.В.

На сучасному етапі все більшої ваги в логістичній практиці європейських підприємств набирає аутсорсинг - передавання права на виконання логістичних послуг сторонній організації (підряднику).

Аутсорсинг передбачає альтернативу *"зробити самому чи доручити комусь?"*. Всі пропозиції з аутсорсингу можна розділити на три різновиди: ІТ-аутсорсинг, виробничий аутсорсинг, аутсорсинг бізнес-процесів (АБП).

На практиці використовують такі схеми надання аутсорсингових послуг: виведення персоналу зі штату, коли компанія-виконавець не підбирає співробітників, а зараховує до штату персонал підприємства-замовника; лізинг - схема, за якою підприємство-виконавець передає своїх співробітників замовнику на відносно тривалий термін - від трьох місяців до декількох років; зовнішнє джерело (власне аутсорсинг) - у цьому випадку замовник передає якусь із своїх функцій компанії-виконавцю, тобто купує послугу, а не працю конкретних працівників.

На стратегічному рівні аутсорсинг дає змогу:

1. Сфокусувати увагу на основному бізнесі;
2. Гнучко реагувати на зміни на ринку (кризи, дефолти) і в середині підприємства (реорганізації, реструктуризації, злиття, поглинання) та ін.

Тактичні переваги аутсорсинга полягають у такому:

1. підприємство дотримується ліміту штатних одиниць, при цьому зберігаючи або збільшуючи свої трудові ресурси;
2. організація не втрачає кваліфікованих співробітників, зберігаючи свій штат в аутсорсинговій формі;
3. аутсорсинг дає змогу працювати за гнучким графіком;
4. значною є економія на офісному просторі і зв'язаних з цим витратах;
5. підприємство не витрачає часу і зусиль своїх співробітників на ведення діловодства
6. скорочуються витрати на тимчасове залучення висококваліфікованих фахівців;
7. зменшуються витрати на організацію робочих місць, навчання співробітників, інформаційну підтримку тощо.
8. підприємство припиняє інвестувати засоби в інфраструктуру, а оплачує послуги тільки аутсорсингового підприємства;
9. надається гарантія професійної відповідальності аутсорсингового підприємства;
10. аутсорсингова угода є гнучкішою, ніж трудовий контракт із штатним співробітником;
11. завдання аутсорсингу можна ускладнити або спростити відповідно до поточних вимог.

Менеджерам, які займаються логістикою самостійно (що у багатьох випадках означає просто управління транспортом або складом), все важче конкурувати із професійними логістичними операторами. Необхідність спеціалізації (адже не можна досягти досконалості в усьому) свідчить на користь аутсорсингу логістики.

УДК 339.9

Татарин Т., Григор'єва А. – ст. гр. БК-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Науковий керівник: Нагорняк І. С.

Зона вільної торгівлі— тип міжнародної інтеграції, в рамках якої країни-учасники скасовують митні ставки, податки та збори, та кількісні обмеження для взаємної торгівлі.

На початку 2011 року Україна активізувала переговори щодо зони вільної торгівлі (ЗВТ) з Євросоюзом, сподіваючись вийти на підписання документів до кінця року. У той же час повноцінна ЗВТ може запрацювати не раніше 2013 року.

Існує ряд потенційних переваг і ризиків створення зони вільної торгівлі України з ЄС. Насамперед ЗВТ може слугувати інструментом модернізації української економіки та допомогти у забезпеченні сталого розвитку. Виконання угоди про співпрацю дасть змогу прибрати нетарифні бар'єри для українських товарів на ринках ЄС та встановити прозорі правила гри для бізнесу, зменшити залежність економіки від змін політичного клімату. Більш того, створення ЗВТ з ЄС зробить країну більш передбачуваною, що зменшить її ризики та відкриє можливості для інвестицій.

Така співпраця покращить розвиток експортоорієнтованих галузей (чорної металургії, хімічної промисловості), сприятиме подоланню наслідків фінансово-економічної кризи (через поживлення експортної діяльності, припливу інвестиційних ресурсів, використання європейського досвіду антикризових програм і, ймовірно, кредитів ЄС), надасть додаткового прискорення темпам зростання ВВП, поліпшить структуру експорту і сальдо платіжного балансу України, дозволить одержати доступ до передових високих технологій. Як наслідок – збільшиться доступ до якісніших і дешевших товарів та послуг і відбудеться прискорення зростання добробуту населення.

Втім, реалізація положень про вільну торгівлю потребуватиме збільшення витрат з державного бюджету на пристосування законодавства України до законодавства ЄС та витрат українських виробників на адаптацію до стандартів і норм ЄС. Посилиться конкуренція з підприємствами ЄС на внутрішньому ринку України, відбудеться банкрутство неконкурентоспроможних вітчизняних підприємств і як наслідок – скорочення робочих місць.

Суттєвих втрат може зазнати вітчизняне сільське господарство. Після входження до ЗВТ страждали сільські господарства навіть потужних європейських країн. Оскільки європейський сільськогосподарський ринок переважаний, доведеться скорочувати велику частку фермерських господарств. Також можуть постраждати споріднені до сільськогосподарської харчова галузь і виноробство (через санітарні і фітосанітарні норми ЄС, які значно відрізняються від українських).

Варто згадати і про можливі наслідки ЗВТ між Україною та ЄС для українсько-російських відносин. Прибічники інтеграції пострадянського простору вважають, що поглиблена торговельна та економічна співпраця з ЄС перешкоджатиме відносинам України з Росією; відбудеться створення з боку Росії торговельних бар'єрів з Україною. Тим часом в структурі експорту України 64% припадає на країни колишнього СРСР, а лівова частка торгівлі – на Російську Федерацію. Та прибічники «західної» інтеграції наполягають – треба дивитися не на сьогодні, а в майбутнє і обирати перспективніші ринки.

УДК 212

Тимчаль Р. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М. Ф..

Величезну роль у збереженні і зміцненні позицій фірми на ринку грає реклама. Реклама продукції і діяльності підприємства – це найважливіша складова частина комплексу маркетингових заходів, своєрідний інформаційний вихід на споживача.

Рекламна кампанія—це розробка рекламного звернення і план його показу. Ефективна успішна рекламна кампанія—це поєднання влучного рекламного звернення і правильного вибору засобів масової інформації. Розміщення рекламного звернення в засобах масової інформації є дуже важливим. За необхідності швидко передати інформацію про розпродаж чи презентацію, що відбуватимуться найближчими днями, використовують радіо, місцеві газети, телебачення. Довгострокові рекламні кампанії, розраховані на багато місяців і навіть років, використовують рекламні фільми, рекламні плакати та інші засоби, виготовлення яких потребує часу. Необхідно враховувати, що порівняно з газетами й журналами, реклама в довідниках чи навчальних виданнях є більш довговічною і має значно більшу вторинну аудиторію.

При правильній організації реклама дуже ефективна і сприяє швидкої безперебійної реалізації виробленої продукції. Але для того, щоб реклама працювала, потрібно розробити стратегію рекламної кампанії. Велика частина російських власників і керуючих підприємств схильні використовувати одиничні рекламні акції. Нерідко вони прибігають до них у крайніх випадках як до "швидкої допомоги" і чекають негайних позитивних результатів. Такий "кавалерійський" підхід важко назвати рекламою в сучасному змісті слова, і він навряд чи може принести очікувані "плоди" у виді збільшення збуту чи продукції послуг.

Іншим підходом служить розробка стратегій рекламної кампанії. Цей підхід дозволяє уникнути помилок при проведенні реклами. Він дозволяє мінімізувати ризики зв'язані з непорозумінням споживача, він дозволяє підвищити ефективність реклами. Тобто розробка стратегії рекламної кампанії дає фірмі успішно справлятися зі своїми проблемами збуту, навіть дозволяє успішніше конкурувати з іншими фірмами.

Якщо фірма розробляє стратегію рекламної кампанії, вона уникає багатьох помилок при її проведенні і робить таку рекламу, що спрямована на споживача більш точно, чим необдумані і безглузді рекламні акції, що часом просто шкодять фірмі, наприклад знижуючи її імідж.

Закордонний досвід давно вже показав наскільки великий значення розробки рекламної компанії, як одного з засобу стимулювання продажів і створення іміджу фірми. У загальній системі великого комплексу маркетингових заходів реклама є, як правило, аж ніяк не домінуючим елементом. Зокрема, по оцінках деяких маркетологів у загальній сумі факторів, що впливають на прийняття позитивних рішень про закупівлі, рекламу належить лише від 1/32 до 1/8 частки.

Завдяки своїй здатності впливати на спосіб життя реклама залучає до себе і пильну увагу громадськості. Постійно підсилюється регулювання покликане гарантувати відповідальний підхід до здійснення рекламної діяльності. При такій значимості реклами необхідно не забувати про її правильну розробку.

УДК 658

Тимчаль Р. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Хрупович С.Є.

Іноземні інвестиції-це останній міф економічного процвітання. Базується він на простій логіці - в країну приходять гроші, а це і є її багатство.

Для того, щоб побудувати магазин потрібно вкласти певну кількість грошей. І в майбутньому необхідно отримати прибуток який перевершить витрати. Так само і іноземний інвестор, навіть найкращий, не може працювати собі в збиток. Спільне підприємство може бути високо рентабельне, але вигідне державі тільки те, яке експортує вироблену продукцію і прибуток від її експорту перевершує прибуток іноземного інвестора плюс витрати на імпортні компоненти, сировину, енергоносії електроенергію (якщо вона вироблена за рахунок імпортного палива). Інакше результат буде на перший погляд парадоксальний - чим більше іноземних інвестицій тим бідніше країна. Можливі окремі вигідні вкладення іноземного капіталу, якщо після цього зменшиться кількість імпортованої продукції. Але це не вирішить проблему бо такий світ: хтось повинен бути сировинним додатком, інші переробними країнами з високими технологіями, а якщо не перше і не друге, то країною злиднів.

Іноземний інвестор вважає, що краще мати невеликий, але стабільний прибуток, чим один раз отримати надприбуток. Для цього потрібно частину виробництва розмістити в вигляді інвестицій. Одночасно є нагода вимагати для себе податкових та митних пільг.

Україна це надіндустріальна по концентрації і промислового потенціалу держава. Це одночас є і великою проблемою. В країнах Прибалтики збанкрутували декілька промислових підприємств, і це не викликало великої кризи та не позначилось на інтеграції цих країн до Європи. А Україні потрібно боротися за ринки збуту, поступатися якими ніхто, звісно, не буде.

Україна не може бути країною "дешевої" робочої сили тому, що не має власних енергоносіїв і багатьох сировинних компонентів. Їх доводиться купувати по світових цінах, а це впливає на вартість комунальних послуг для населення (бо Україна не Малайзія чи Тайвань, які знаходяться в екваторіальній та субекваторіальній кліматичних зонах, та забезпечені власною нафтою та вугіллям).

УДК 338.439.053.3

Ткаченко Д. - ст. ЕП 3-2

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

УКРАЇНА І СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Лисенко В.В.

Швидке зростання вартості продуктів харчування, справжній вибух цін на пшеницю, рис, кукурудзу, олію, молоко в 2010 році, а разом з тим нестача продуктів харчування в країнах Азії, Африки, Латинської Америки породило "світову продовольчу кризу". Як відзначають експерти ООН, Світового банку та інших установ, це початок нового етапу розвитку світової економіки.

Ситуація, при якій частина населення світу не має надійного доступу до достатньої кількості безпечних і поживних продуктів, які відповідають їх потребам і вподобанням в області харчування для активного і здорового життя, сьогодні гостро виливається в продовольчу кризу, до якої призвів ряд обставин. Передусім, діють довгострокові природні тенденції: висушення або затоплення посівних площ обумовлених змінами клімату; виникнення нових хвороб тварин і рослин також знижує ефективність агросектору. Сильний вплив має подорожчання нафти, оскільки традиційне сільське господарство є енергоємним.

Ситуація в Україні в 2011 році стосовно наближення продовольчої кризи є не критичною. За підрахунками економістів ми забезпечені основними продукцією, наприклад пшениці й цукру у 2010 році зібрали вдвічі більше за потреби України, а картоплі – втричі більше, натомість держава має вирішити проблему із м'ясом. Навпаки, Україна може виграти внаслідок світової продовольчої кризи. Про це свідчить той факт, що Україна, як і раніше, залишається одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі. За підсумками 2009/2010 маркетингового року вона посідала третє місце у світі за обсягами експорту зерна з показником на рівні 20,5 млн. тонн; перше місце за обсягами експорту ячменю, вивезення якого становило 6 млн. тонн, що відповідає приблизно третині світового ринку цієї злакової культури; шосте місце за обсягами експорту кукурудзи (5,3 млн. тонн). Безумовно, фактичне припинення [експорту зернових](#) восени 2010-го позначилося на цих показниках. У світі, як і раніше, потребують дедалі більших обсягів продовольства, що дає нашій країні реальний шанс на динамічний економічний розвиток. Важливим позитивним фактом є те, що продовольча криза приваблює інвестиції в сільське господарство; все більш активно створюються компанії, які організують виробництво продовольства на території інших держав. Тобто Україна може захопити іноземних інвесторів і тим самим розвинути сільськогосподарське виробництво. З приводу цього восени 2010 року уряд України звернувся до Світового банку з пропозицією збільшити інвестиційний портфель для України, яка за належної підтримки, може покращити ситуацію в світ з приводу продовольчої кризи.

Отже сформована у світі ситуація відкриває можливості для країн, що володіють ресурсами сільськогосподарських земель. Україна має значні можливості у процесі виробництва сільськогосподарської продукції і вже в найближчі 5 років може суттєво збільшити експорт і посісти достойне місце у світовій політиці, зробити потужний стрибок у бік найбільш впливових і розвинутих країн світу. Також, ситуацію навколо аграрного сектору країни може покращити вирішення довготривалого питання навколо ринку земель сільськогосподарського призначення, що не дозволяє Україні повноцінно увійти в ринкові відносини і тим самим залучити іноземні інвестиції в цей сектор.

УДК 339.9

Ткачук О. - ст. гр. БФпс-32

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД УЧАСТІ УКРАЇНИ У ПАТЕНТНО-ЛІЦЕНЗІЙНІЙ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Науковий керівник: ст. викладач Нагорняк І.С.

За своїми обсягами та масштабами патентно-ліцензійна торгівля залишається основною формою міжнародного технологічного обміну. Зрозуміло, що участі України у процесах технологічного обміну, зокрема у патентно-ліцензійній торгівлі, приділяється постійна увага українських учених та практиків.

Патентно-ліцензійна торгівля передусім пов'язана з діяльністю на ринках високотехнологічної продукції. У даному аспекті відзначається висока монополізація ринку технологій. Так, наприклад, у галузі комп'ютерної техніки світове виробництво та збут продукції монополізовано такими країнами як США, Китай, Японія і Тайвань.

Оскільки винахідницька та патентна активність є основною передумовою науково-технологічного обміну, то важливою для України є інтеграція у міжнародний ринок патентів та винаходів, що надасть можливість не тільки користуватися винаходами, патенти яких перебувають у власності суб'єктів інших країн, а й розвивати власну винахідницьку й патентну діяльність.

Пріоритетним заходом у завоюванні іноземних ринків є ефективний захист та збереження права власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки за вітчизняними винахідниками, які потенційно змогли б виступали ліцензіарами, укладаючи угоди із іноземними партнерами

Винахідницька активність може бути плідною лише за умов сприятливої соціально-економічної ситуації, гарантування визнання та винагороди творчої праці, підвищення престижу наукової діяльності, тому, на мою думку, на рівні держави потрібно розробити стимули для розвитку вітчизняного винахідництва, підкріплені дієвою системою захисту прав інтелектуальної власності та налагодженою системою сприяння комерціалізації науково-технічних розробок.

Важливим кроком у посиленні конкурентоспроможності вітчизняних виробників на ринках європейських країн є нарощування як кількісних параметрів патентування, так і їх якісного наповнення. В умовах розширення зони вільної торгівлі активізація політики патентування винаходів, корисних моделей та промислових зразків у країнах даної зони створить об'єктивні передумови для вітчизняних виробників щодо подальшого завоювання ринку. Цьому сприятиме розробка заходів фінансового забезпечення проведення патентування перспективних науково-технічних розробок за кордоном, використовуючи допомогу регіональних інноваційних центрів, здійснюючи відбір найбільш перспективних проектів на конкурсних засадах. На жаль, досі на державному рівні не було вжито заходів щодо забезпечення фінансування витрат на патентування закордоном вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що за умов налагодження системи підтримки закордонного патентування, підвищення рівня інформаційного забезпечення, вивчення та адаптації позитивного іноземного досвіду, дотримання системи захисту прав інтелектуальної власності, можливо активізувати процеси патентно-ліцензійного обміну, довести свою конкурентоспроможність на ринках країн Європи, що у подальшому допоможе уникнути науково-технологічної відсталості країни.

УДК 368

Ткачук О. - ст. гр. БФпс-32

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШАХРАЙСТВО У СТРАХУВАННІ

Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач Тимошик Н.С.

Світовий досвід показує, що добре налагоджена страхова справа активно сприяє розвитку бізнесу та вирішенню соціальних проблем. Ступінь розвитку страхування є індикатором зрілості ринкових відносин. За страхуванням велике майбутнє, адже з більшості видів добровільного страхування «страхове поле» покривається полісами нині не більше ніж на 10 %.

Сьогодні українські страховики не мають у своєму розпорядженні достовірну статистику по шахрайству. Однак, з одного боку, ця проблема в Україні поки стоїть не так гостро, як в країнах Західної Європи чи США. За попередніми оцінками, на випадки, пов'язані із шахрайством, у нас припадає 5% виплат. На українському ринку вже спостерігається тенденція до зростання як кількості шахрайських страхових випадків, так і сум претензій.

До найбільш іменитих видів страхового афер відносяться наступні:

- одночасне страхування в різних страхових організаціях – тобто страхування одного і того ж майна в декількох компаніях;
- страхувальник виступає в ролі зловмисника. Типовим випадком може бути підпал як прийом виправити власні економічні справи;
- інсценування страхових випадків і т.д.

В Україні випадки страхового шахрайства найчастіше фіксуються в таких галузях як медичне страхування, автострахування, страхування виїжджаючих за кордон, і, деколи - страхування від нещасного випадку.

У медичному страхуванні найчастіше зустрічається інсценування нещасного випадку, причому нерідко тут не обходиться без "допомоги" лікарів. Часто зустрічаються випадки використання страхових полісів родичами страхувальників, придбання медикаментів для друзів і знайомих.

Однак "дорожче" усього обходяться страховикам автошахраї. І хоча в нас шахрайство з автострахуванням ще не стало "бізнесом", як це відбулося в більшості західних країн, в Україні знаходиться все більше бажаючих "отримати прибуток" таким способом.

Також, необхідно вказати, що шахрайство відбувається нерідко і з боку страхових компаній, тобто воно неможливо без участі представників самої компанії, а варіанти таких махінацій вражають.

Заслуговує на увагу ставлення пересічних громадян до страхового шахрайства. Низка соціологічних досліджень в Україні та Росії свідчить, що абсолютна більшість опитаних цілком «нормально» ставиться до такого явища, як шахрайство страхувальника, що спрямоване проти страхової компанії.

Однак спіймати шахраїв за руку вдається рідко. Навіть якщо компанія "вчислила" шахраїв, до суду справа зазвичай не доходить. Або доказів недостатньо, або ці клієнти є учасниками кримінальних структур. В останньому випадку страховику легше заплатити кілька тисяч доларів, ніж розпочинати судовий розгляд.

Вагомим кроком до вирішенні проблем шахрайства у страхуванні є створення в Україні так званого «Бюро страхових історій», яке вже після кількох викриттів, розвіє ілюзії населення щодо простоти й безкарності при спробах обману страховиків.

УДК 658 (075.8)

Ткачук О. - ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО КЛІЄНТА ЯК ОДНЕ З ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ МЕНЕДЖЕРА ЗІ ЗБУТУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Мосій О.Б.

В час швидкого науково-технічного процесу людський фактор не втрачає свою значимість. Недостача знань у тій чи іншій галузі спричиняє значні перепони у вирішенні бізнес-питань.

Тому пропонуємо розглянути методи покращення діяльності підприємства на етапі поставлення цілей (особистісних комісійних, плану реалізації продукції, кількості поданих комерційних пропозицій, повторних продажі в існуючим клієнтам).

Організація співпраці з клієнтами повинна базуватись на врахуванні принципів правильно поставлених цілей (SMART): точність (що зробити?), вимірюваність (яким буде результат?), досяжність (як це можна зробити), реалістичність (які ресурси для цього потрібні), строковість (встановлення термінів).

При цьому можна виділити три типи орієнтації в роботі менеджера зі збуту:

- орієнтація на себе. Основним способом продажів такого менеджера є більш або менш прихований тиск на клієнта. Менеджер вважає, що він сам здатен достатньо повно оцінити потреби клієнта і тому не особливо цікавиться думкою потенційного споживача продукції чи послуг. Рішення про асортимент, ціну, умови поставок нав'язуються ще до початку презентації самого товару. До переваг такого типу можна віднести можливість швидкого укладення угод, а до недоліків – зменшення кредиту довіри до менеджера і компанії загалом, що позбавляє можливості налагодження довготривалої співпраці;

- орієнтація на клієнта. Менеджер при такому типі орієнтації вникає у проблеми і потреби клієнта, детально інформує його про особливості товару, дає зрозуміти вигоди укладення угоди. Перевагами є можливість створення позитивних стосунків з клієнтами, а недоліками те, що менеджер, остерегаючись бути нав'язливим, не вважає за потрібне наполягати на підведенні підсумку переговорів, тому часто робота з клієнтом не закінчується конкретними поставками і оплатою вартості товару;

- «ми-орієнтація». Її суть полягає у тому, що менеджер готує клієнта до прийняття пропозиції поступово, виявляючи інтерес до його проблем і допомагаючи зрозуміти, яким чином запропонований товар допоможе їх вирішити. Клієнт підводиться до самостійного прийняття рішення. Такий підхід дає можливість менеджеру отримати високий кредит довіри до себе, налагодити довгострокову співпрацю, а отже, одержати високий позитивний результат роботи. До недоліків слід віднести тривалий час на підготовку потенційного клієнта до прийняття ним ділового рішення.

Важливим питанням у процесі роботи з клієнтами є формування свідомої та підсвідомої довіри до себе. Свідомо довіра – це позитивне ставлення до людини, поведінку якої можна прогнозувати з досить високою імовірністю, а підсвідомо – сприйняття людини такою, що поділяє Ваші цінності, і виникнення бажання погоджуватись з її намірами. На процес формування довіри впливають як вербальні, так і невербальні засоби спілкування (зовнішній вигляд, рухи, інтонація, ритм розмови, дихання, та інші). Формування правильного підходу до клієнта дасть можливість менеджеру зі збуту забезпечити підвищення ефективності його діяльності.

УДК 339.543.4

Циганюк Ю. – ст. гр. ФМОм-51

Тернопільський національний економічний університет

МИТНИЙ ТАРИФ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дем'янюк О. Б.

Вступ України до Світової організації торгівлі, а також її приєднання до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі призвели до зростання значення заходів митно-тарифного регулювання національної політики.

Головним елементом механізму тарифного регулювання служить митний тариф, що являє собою систематизований перелік ставок і товарів, які оподатковуються імпортом, експортом і транзитним митом, з наведенням способу нарахування ставки мита, а також коефіцієнтів надбавок, знижок та переліку товарів, заборонених до ввезення, вивезення і транзиту відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності. Його можна розглядати також як конкретну ставку мита, що застосовується під час ввезення чи вивезення певного товару на митну територію країни. У такому випадку поняття митного тарифу повністю збігається з поняттям мита при переміщенні товарів через митний кордон країни і може визначатись як вид митного платежу, що стягується з товарів і предметів, які переміщуються через митний кордон держави.

Мито – це непрямий податок, що стягується через митні установи із суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності за перетин через митний кордон держави товарів, цінностей і майна. Застосування мита дає можливість впливати на ціну імпортованого товару на внутрішньому ринку. Цей податок виконує дві основні функції – фіскальну та регулюючу. Фіскальна функція полягає у наповненні бюджету (на 2010 р. питома вага ввізного та вивізного мита в доходах Державного бюджету України дорівнює 3,67 %). Регулююча функція полягає у впливі мита на обсяги імпорту та експорту товарів. Чим вища ставка мита на товар, тим менші обсяги зовнішньої торгівлі даним товаром (за умови, що аналогічний товар виробляється всередині країни). Окремо можна відзначити політичну функцію, яка виявляється у застосуванні державою особливих видів мита або підвищенні ввізного мита на товари традиційного експорту країн, щодо яких здійснюється політичний тиск. Імпортне мито виконує і захисну функцію, оскільки митний тариф знижує насамперед цінову конкурентоспроможність товару, до якого він застосовується.

Механізм застосування митного тарифу складається з декількох елементів: товарна класифікація об'єкта оподаткування, методи оцінки вартості оподатковуваних товарів, методи визначення країни походження товарів, процедура застосування митних ставок. На даний час немає єдиної методики класифікації митного тарифу, тому кожна країна світу використовує свою систему застосування різних видів мита в різній послідовності. Основними критеріями, які дають можливість чітко класифікувати види митного тарифу, мають бути: мета і функціональність застосування; вплив на економіку; походження; напрям руху; спосіб нарахування; принцип обмеження; механізм дії; період застосування; спосіб застосування митних ставок; типи митних ставок.

Таким чином, митний тариф є одним із найпоширеніших економічних інструментів регулювання міжнародних економічних відносин та захисту національної економіки від різноманітних чинників зовнішнього ринку.

УДК 339.137.4

Циганюк Ю. – ст. гр. ФМОм-51

Тернопільський національний економічний університет

АНТИДЕМПІНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дем'янюк О. Б.

Для забезпечення спроможності України проводити ефективну торгову політику, яка б захищала інтереси українських виробників в умовах глобалізації світової економіки, доцільно здійснювати аналіз антидемпінгової ситуації в країні та відповідно до його результатів формувати та удосконалювати антидемпінгове регулювання. Тим більше, що такий підхід повністю відповідає стратегічному курсу України на інтеграцію з ЄС.

Демпінг, згідно з національним законодавством, – це ввезення на митну територію країни імпорту товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товару країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару. Проте, як правило, мотиви демпінгової діяльності фірми відхиляються від початкових і є агресивними. Тому приєднання до СОТ надає потенційну можливість ефективно діяти на рівних умовах з іншими учасниками організації. Якщо Україна залишатиметься в ролі пасивного спостерігача, ні про який вплив на хід і результати будь-яких переговорів не може бути і мови. Тому нашій державі необхідно брати безпосередню участь у формуванні системи торговельного захисту, що не суперечить ні міжнародним нормам, ні національним інтересам, на правах повноцінного партнера організації.

Слід зазначити, що величезного поширення демпінг набуває у кризові роки. Коли загострюється проблема збуту на внутрішньому ринку, не в повному обсязі використовуються виробничі потужності та відповідно недоотримуються прибутки, експорт за демпінговими цінами допомагає підтримати внутрішні ціни на стабільному рівні. Тому у розпал світової фінансово-економічної кризи, коли міжнародний товарообіг зменшується, уряди країн вдаються до захисних заходів своєї економіки, особливу увагу приділяючи антидемпінгу. Застосування країнами антидемпінгових заходів з протекціоністським характером як нетарифних бар'єрів обмеження імпорту та збільшення частки національного виробництва є одним з ефективних кроків виходу з кризових явищ певної галузі. Так, за даними Європейської Комісії, країни ЄС протягом 2009 р. ініціювали 15 антидемпінгових розслідувань.

Одна з головних причин ініціювання антидемпінгових розслідувань проти українських підприємств – низькі ціни на експортовану продукцію, оскільки її якість об'єктивно не дозволяє українським промисловцям продавати товар за високою ціною. Проте, з іншого боку, у такий спосіб частина експортерів просто просувають свою продукцію на ринок, що є прийнятним у світовій торгівлі.

Отже, Україні необхідно брати безпосередню участь у формуванні системи торговельного захисту на правах повноцінного партнера СОТ. Факт, що чинних антидемпінгових заходів проти нашої держави майже в два рази більше, ніж обмежень щодо імпорту на український ринок (29 проти 16), повинен примусити Україну бути активною у питаннях захисту своїх національних інтересів. Тим більше, що демпінг проти якого країни завжди борються, в сучасних умовах світової кризи стає популярним і дієвим заходом виходу галузі з кризового стану.

УДК 631.15:338.33

Чаговець О. В. – аспір., Несен А. В. – ст. гр. МО-2

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Пасемко Г. П.

Аграрний сектор має велике значення для економіки України. Однак, сучасний стан потребує впровадження невідкладних заходів, одним з яких є його диверсифікація.

Диверсифікація сільськогосподарського виробництва продиктована об'єктивними причинами природного і економічного порядку. Вона позитивно діє на економічну, соціальну і екологічну ефективність аграрних формувань. Через реалізацію проектів диверсифікації виробництва покращується використання землі, засобів виробництва і трудових ресурсів, завойовуються додаткові ніші ринків, стабілізується фінансовий стан сільгоспвиробників, більш повніше задовольняється попит на продукцію, роботи, послуги. Вона дозволяє краще насичувати ринки товарами, замінити застарілі новими, підвищувати ефективність виробництва, використовувати ресурси більш рівномірно на протязі року, підвищувати зайнятість за рахунок нових робочих місць. Диверсифікація сприяє витісненню імпорту, більш рівномірному надходженню доходів за періодами року, збільшенню річної маси прибутку. Виходячи з цього диверсифікація виробництва вимагає особливого типу господарювання, що стимулює новачі, пошук нових виробництв і ринків.

Диверсифікацію в сільському господарстві можна проводити в таких напрямках: виробничому, фінансовому і маркетинговому.

Диверсифікація виробництва в сфері АПК – це процес проникнення сільськогосподарських підприємств у нові для себе галузі виробництва шляхом освоєння нових видів виробництва, зміни виду продукції, що виробляється підприємством, розширення номенклатури та асортименту з метою підвищення ефективності підприємства, отримання економічної вигоди, запобігання банкрутства х урахуванням екологічних та соціальних потреб населення.

Фінансова диверсифікація – це урізноманітнення фінансової діяльності, яка досягається через здійснення підприємством різних видів коротко- і довгострокових фінансових вкладень.

Маркетингова диверсифікація передбачає створення підприємством власної торгівельної мережі, використання різних каналів збуту продукції та засобів постачання, організацію післяпродажного обслуговування товарів.

Класифікація видів диверсифікації надає можливості проаналізувати результати діяльності сільськогосподарських підприємств, визначити можливі шляхи їх диверсифікації.

Диверсифікація для вітчизняного аграрного сектору – порівняно нове явище, що виникло у зв'язку з необхідністю пристосування підприємств до швидких змін споживчого ринку і посиленням конкурентної боротьби.

Диверсифікація діяльності на селі має ряд економічних і соціальних переваг: повніше забезпечується зайнятість населення, реалізовується ширше коло соціальних та матеріальних потреб для сільськогосподарських регіонів. Тому пріоритетами державної підтримки сільськогосподарської диверсифікації мають бути різні програми саме соціального характеру.

УДК 336.6

Чайковської Ю. –ст. гр. БФпс-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ

Науковий керівник: Співак С. М.

Успішний соціально-економічний розвиток України на шляху ринкових перетворень можливий за умови ефективного функціонування підприємств. Підвищення результативності їх діяльності забезпечує зростання економічного потенціалу держави і, навпаки, виникнення кризових явищ на окремих підприємствах негативно позначається на економічній системі в цілому.

Ресурси в широкому розумінні є основним джерелом реалізації усіх цілей управлінської діяльності. Їх нестача унеможливує досягнення поставленої мети, а отже, знижує надійність функціонування управління аж до її відмови.

Рух коштів, його швидкість і масштаби визначають працездатність фінансової системи підприємства. З руху коштів починається і ним же завершується грошовий кругообіг підприємства, оборот усього капіталу.

Загалом до ресурсів можна віднести все, починаючи з персоналу та інформації і закінчуючи часом. Але в цьому випадку йдеться про фінансові ресурси, які необхідні для діяльності підприємства в умовах функціонування ринку.

Джерелами формування на підприємстві можуть бути як власні, так і залучені кошти.

Від того, наскільки оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу, багато в чому залежить фінансове становище підприємства.

Рекомендаціями щодо зменшення дефіциту фінансових ресурсів є такі:

- покращення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; реструктуризація дебіторської заборгованості у фінансові інструменти;
- відкласти або призупинити інвестиції в основні фонди;
- розглянути можливість надання знижок покупцям у разі ранньої передоплати;
- збільшити ціни на свою продукцію;
- знизити обсяги продажів у кредит;
- отримати кращі умови кредитування у постачальників.
- розробка системи знижок для покупців;
- продаж або здавання в оренду необоротних активів;
- зменшення відпливу грошових коштів: скорочення витрат, відстрочка платежів, вексельні розрахунки;
- продаж (або здавання в оренду) основних засобів, що не використовуються.

Зменшення дефіциту фінансових ресурсів слід розглядати як один із головних чинників підвищення ефективності будь-якої виробничо-господарської діяльності. Від цього залежить поліпшення позицій підприємства в конкурентній боротьбі, його стабільне функціонування та динамічний розвиток.

УДК 657

Чемера В. – ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Марущак Л.І.

Процес управління передбачає своєчасне здобуття менеджером достовірної інформації для ухвалення оптимальних рішень. Формування і надання такої інформації є головним завданням управлінського обліку, виникнення якого і розвиток пов'язані саме з потребами менеджменту. На певному етапі економічного розвитку традиційний бухгалтерський облік вже не задовольняє ускладнені вимоги управління підприємством. З часом виник новий напрям діяльності обліковців, який є синтезом рахівництва, калькуляції, аналізу, прогнозування, економіко-математичних методів, де бухгалтер стає повноправним членом апарату управління підприємством. Відображаючи операції, що їх здійснює підприємство, бухгалтер накопичує дані про витрати і доходи структурних підрозділів підприємства, розробляє систему звітності, що дає змогу оцінювати результати їхньої діяльності.

Крім того, роль управлінського обліку в процесі контролю полягає в тому, що за допомогою нього здійснюють зіставлення фактичних даних про діяльність із планами або бюджетами, розраховує, аналізує й інтерпретує відхилення. Для забезпечення прийняття рішень на різних стадіях та рівнях управління бухгалтер узагальнює, систематизує і надає об'єктивну інформацію, готує рекомендації щодо можливих наслідків обраного напрямку дії.

Отже, функції, що їх виконує бухгалтер, який обслуговує керівників усередині підприємства, значно ширші, ніж бухгалтера, який тільки реєструє господарські операції у системі рахунків методом подвійного запису. Тому бухгалтера, котрий здійснює інформаційне забезпечення системи управління компанії, називають бухгалтером-аналітиком або управлінським бухгалтером.

Інформація, яку надає управлінський облік, зорієнтована на задоволення потреб стратегічного, так і поточного управління, на оптимізацію використання ресурсів, забезпечення об'єктивної оцінки діяльності підрозділів та окремих менеджерів. Тобто, управлінський облік є складовою процесу управління; він надає інформацію, важливу для:

- визначення стратегії та планування майбутніх операцій організації;
- контролювання її поточної діяльності;
- оптимізації використання ресурсів;
- оцінки ефективності діяльності;
- зниження рівня суб'єктивності в процесі прийняття рішень.

Кінцевою метою управлінського обліку є допомога керівництву у досягненні стратегічної мети підприємства. Тому управлінський облік є необхідним для функціонування системи управлінського контролю.

Таким чином, управлінський облік дозволяє не тільки сконцентрувати інформацію, пов'язану з очікуваними господарськими операціями, але й створити передумови для проведення стратегічного аналізу й аудиту. Його цінність для системи управління підприємством визначається кількістю та якістю прогнозів, які дозволяють приймати управлінські рішення в умовах невизначеності.

УДК 658.012.32

Чередниченко Д. – ст. гр.Еп8

Українська інженерно-педагогічна академія

ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО ЛОГОТИПУ ЯК ОСНОВНОГО ЕЛЕМЕНТУ РЕКЛАМНОЇ КОМПАНІЇ

Науковий керівник: к. держупр., доц. Михальченко Г.Г.

Логотип грає велику роль в ідентифікації компанії та її продукції на ринку.

Використання логотипів бере свій початок з періоду Відродження в 13 столітті. Клеймо ювелірів, водяні знаки були серед перших логотипів, що використовувались в якості торговельних марок. В кінці XIX - на початку XX століть такі всесвітньо відомі компанії як Ford, Kodak, Nokia робили спроби інтегрувати ім'я та образ компанії в символ. І, як наслідок, ці спроби дали позитивний результат. У незалежній Україні так само існують компанії, логотип яких широко відомий, до них відносяться: Київстар, Укртелеком, Конті і ін

Зараз існує безліч логотипів, але кращі з них ті, що залишаються в пам'яті. Тому керівництво великих і середніх компаній приділяє значну увагу дизайну логотипів. Таким чином, тема створення ефективних та якісних логотипів залишається до сих пір відкритою і вимагає додаткового аналізу.

Закон України «Про рекламу» трактує: логотип (фірмовий, торговий знак) - будь-яке поєднання позначень (слова, літери, цифри, зображувані елементи, комбінації кольорів), за допомогою яких відрізняють одну компанію від іншої.

Якісний логотип побічно підтверджує надійність фірми, нібито гарантує, що компанія в усьому дотримується зразкового порядку, як у виробництві, так і в будь-якій іншій діяльності. Ідея логотипу повинна бути співзвучна з назвою компанії.

Основні вимоги до створення логотипу:

1. Логотип повинен запам'ятовуватись.
2. Логотип повинен бути максимально унікальним. Це допоможе компанії виділитись серед аналогічних конкурентів.
3. Сам знак логотипу повинен відображати характеристики вашої компанії.
4. Логотип повинен бути масштабованим. Він повинен виглядати однаково добре, як на візитній картці, так і на біг-борді, а також в інших проміжних розмірах.
5. Логотип, бажано, що б не був підвладний часу.
6. Логотип повинен легко видозмінюватися. Він повинен добре виглядати в чорно-білій версії або в сірих тонах, щоб люди, не розрізняючи кольорів, могли його прочитати.
7. Логотип повинен гармонійно вписуватися в рекламну концепцію.

Для споживачів логотип - це знайомство з компанією, продуктом або послугою.

Якісний логотип - це символ, за яким можна прочитати ідею бренду, місію компанії та її ставлення до споживача.

Всі ці вимоги до розробки логотипу або створенню торгової марки, тісно взаємопов'язані між собою. Індивідуальність, простота і привабливість, що враховуються при розробці логотипу є запорукою його успіху.

Література

1. Матеріали сайту: [http // logomaster.com.ua //](http://logomaster.com.ua/)
2. Матеріали сайту: [http // zakon.rada.gov.ua //](http://zakon.rada.gov.ua/)
3. Матеріали сайту: [http // yurpractika.com //](http://yurpractika.com/)

УДК 368:339.13

Шамрик А. – ст. гр. БФМ – 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доц., Сидяга Б. В.

В умовах трансформації економіки України страховий ринок посідає одну із провідних ролей серед ринків, що розвиваються в нашій державі. Проте, економічна криза пригальмувала розвиток даного сектору ринку, про що свідчить не платоспроможність населення. Метою є вивчення страхового ринку України, його хронологічний розвиток в період незалежності держави, вивчення проблем при становленні цього ринку та надати певні шляхи вирішення даного питання [3].

Проблеми розвитку та становлення страхового ринку вивчали такі вчені: С. С. Осадець, Т. А. Ростова, В. Д. Базилевич та інші. Дослідження цього сегменту ринку показали, що однією з головних проблем страхового ринку є шахрайство. Саме це і підриває престиж страхових компаній в очах страхувальника та змушує страховиків обмежувати страхові ризики, утворювати певні допоміжні структури [2].

Проте, це ще не всі проблеми страхового ринку. Значною проблемою для держави є те, що страхові компанії мають певні пільги в оподаткуванні. Тому, коли почалося зародження страхового ринку в Україні, суб'єкти господарювання ринулися реєструвати свої фірми як страхові, з метою уникнення певного податкового тиску з боку держави. По – друге, погана обізнаність населення в страховій культурі та низька платоспроможність громадян гальмують розвиток вітчизняного страхування.

Наступна проблема полягає у тому, що досить великий обсяг страхових полісів, великий перелік обмежень для страхувальника і недобросовісність деяких страхових компаній підривають розвиток страхового ринку України.

Враховуючи вище зазначене вважаємо, що для вдосконалення страхового ринку в Україні необхідно :

1) проаналізувати кількість страхових компаній на ринку та якість надання ними послуг; 2) зменшити кількість страховиків до 10 великих компаній за рахунок злиття двох середніх компаній в одну велику, яка могла б конкурувати не лише на внутрішньому ринку, але й на зовнішньому; 3) зробити досить жорсткі умови для страхових компаній, щоб зменшити шахрайства з боку страховиків; 4) популяризувати страхові послуги серед різних прошарків населення; 5) удосконалити правові засади захисту прав споживачів страхових послуг; 6) удосконалити податкове регулювання щодо страхових компаній.[1]

Отже, страховий ринок України знаходиться на стадії розвитку. Тому, якщо дотримуватись певних пропозицій, які надають відомі вчені у сфері страхування, то впродовж подальших 10-15 років цей ринок перейде на нову стадію розвитку. Також для кращого функціонування страхового ринку потрібно забезпечити адаптацію законодавства до законів європейських держав та популяризувати страхові послуги серед різних верств населення.

1. Захватихата П. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні: проблемні питання / П. Захватихата // Цивільне право, 2006. – № 2. – с. 42-45.
2. Козоріз Г. Г. Проблеми розвитку страхового ринку в Україні / Г. Г. Козоріз // Регіональна економіка, 2008. – № 2. – с. 182 - 192.
3. Парнюк В. Про деякі актуальні питання розвитку страхування в Україні / В. Парнюк // Економіка України. – 2005. – № 8. – с. 4 – 12.

УДК 65.012.02

Шамрик А. – ст. гр. БФм – 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАТРИЦЯ БОСТОНСЬКОЇ КОНСАЛТИНГОВОЇ ГРУПИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Керівник: к.е.н., доц., Гевко О. Б.

Однією із найпоширеніших та найвідоміших методів портфельного аналізу та планування є матриця BCG, розроблена в 60-х роках ХХ ст. Бостонською консалтинговою групою. Згідно моделі BCG визначальними чинниками успіху господарських підрозділів вважаються два чинники: відносна частка ринку і темп зростання ринку. Матриця, таким чином, визначає чотири основні позиції для стратегічних господарських підрозділів (секторів бізнесу, товарів підприємства): «знаки питання», «зірки», «дійні корови», «собаки». Як і будь-який метод стратегічного аналізу та планування, матриця BCG має свої переваги й недоліки, що визначають характер її застосування. До переваг цієї матриці можна віднести наступні:

1) Матриця проста та легка для застосування. Вона допоможе швидко реалізувати стратегічні цілі компанії та інвестувати кошти в ту чи іншу галузь;

2) Дана модель дає можливість раціонально розподілити наявні у підприємства фінансові ресурси;

3) Матриця дозволяє порівняти сектори бізнесу та стратегічні господарські підрозділи у складі портфеля бізнесу підприємства і визначити стратегії їх подальшого розвитку;

4) Об'єктивність аналізованих параметрів (відносна ринкова частка і темп зростання ринку).

До недоліків матриці BCG належать:

1) Аналіз проводиться на основі двох факторів — ринкової частки і темп росту ринку, а інші важливі чинники, що можуть впливати на стратегічний стан і розвиток підприємства (якість товарів, витрати на маркетинг, інтенсивність інвестицій тощо), залишаються поза увагою;

2) Модель надмірно зосереджена на потоках готівки, в той час як для організації не менш важливим показником є ефективність інвестицій;

3) Більшість стратегій, рекомендованих за результатами застосування матриці BCG, засновані на зниженні витрат і націлені на захоплення більшої частки ринку, коли особливого значення набувають цінова конкуренція і крива досвіду. Дана матриця не враховує стратегії диференціації або фокусування і залишає поза увагою можливості оздоровлення бізнесу, застосування кращих методів управління тощо.

Отже, матриця BCG свого часу була значним внеском в інструментарій стратегічного планування, вона пов'язала ринкові чинники діяльності підприємства з фінансовими аспектами функціонування. Недоліки цієї матриці, пов'язані із зосередженням на показниках частки та темпів росту ринку було враховано у наступних, більш досконалих моделях стратегічного аналізу й планування, таких як GE/McKinsey, Shell/DPM, ADL/Life Cycle.

Література:

1. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства / М. Г. Саєнко. – Тернопіль. : «Економічна думка». – 2006. – 390 с.
2. Матричная модель предприятия / Д. Хлебников, А. Яцына, Л. Савушкин. – Режим доступу до статті : <http://www.e-xecutive.ru/knowledge/announcement/339407/>

УДК 658.5

Шкутова О. – ст.гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕТАПИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ

Науковий керівник : к.е.н., доцент Галушак О.Я.

Більшість нових видів робочих місць третього тисячоліття створюють в умовах економіки знань на основі небаченої конкуренції. Зі зростанням важливості управління знаннями - життєвої сили будь-якого бізнесу - керівникам підприємств необхідно знати, як розробити і впровадити на цій основі найбільш оптимальну стратегію, щоб отримати відчутні вигоди. Однією з таких стратегій є стратегія управління знаннями (Knowledge Management, КМ), яка на відміну від продуктової стратегії, орієнтованої на ринок і покупців, базується на організаційних здібностях і ключових компетенціях співробітників.

Існує багато підходів до розробки КМ-стратегії. Великі, малі та середні підприємства створюють свої варіанти документів. Як правило, розробці подібного документа передують кілька етапів: Уточнення цілей організації. Тут основним питанням виступає наступний: чим управління знаннями може допомогти підприємству в досягненні його основних цілей? Слід обговорити це з ключовими фахівцями організації, ще раз проаналізувати, чим займаються відділи і підрозділи, виробити план заходів та описати можливі фактори, що впливають на досягнення цілей, а також подивитися, що можна поліпшити, удосконалити. У результаті стають більш зрозумілими цілі підприємства і основні «больові точки», потреби і проблеми людей, крім того, аналізують ризики і знаходять нові можливості. Аудит знань. Даний етап - це серйозне дослідження стану КМ в організації. Аудит знань допомагає уточнити потреби підприємства у фахівцях, визначити сильні і слабкі сторони підприємства в організації потоків знань, загрози і ризики втрати знань, а також нові шляхи підвищення ефективності управління знаннями. Результатом такої роботи стане опис стану справ в організації в плані ефективності використання інтелектуальних активів і визначення того, на чому повинні бути зосереджені основні зусилля в найближчому майбутньому. Обговорення аспектів, пов'язаних з кадрами, процесами і технологіями, за результатами аудиту. Хороша стратегія показує баланс між короткостроковими і довгостроковими цілями. Перевага короткострокового планування в тому, що люди швидко можуть побачити позитивні результати, а це надихає на подальшу роботу. Слід виділити кілька ключових принципів, за якими можливо відразу здійснити зміни й поступово реалізовувати довгострокові цілі. Дуже часто керівництву та менеджерам, які реалізують КМ-стратегію, доводиться відповідати на питання «А що це мені дасть?». Впровадження даної стратегії передбачає проведення конференцій на підприємстві, зборів у відділах або міждисциплінарних групах з тим, щоб пояснити не тільки те, що дає КМ окремим фахівцям, а й команді і підприємству в цілому. Розробка і реалізація пілотного проекту. Перш, ніж запустити нову масштабну ініціативу, більшість організацій проводить тест. Щоб дізнатися, як на практиці буде працювати та чи інша ідея чи весь план у цілому, вибирають невелику групу користувачів. В процесі реалізації пілотного проекту аналізують виявлені помилки і до плану вносять зміни. Фахівці можуть запропонувати також нові ідеї, не враховані в первинному варіанті проекту. Успішне проходження етапів дозволяє підприємству комерціалізувати окремі типи знань, отримати інноваційні ідеї для подальшої реалізації, скоротити виробничий цикл при повторному використанні знань і т.п.

УДК 658.5

Шкутова О. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АУДИТ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ

Науковий керівник : Шведа Н.М.

Організація - складна система. Для того щоб вона жила і процвітала, необхідно поєднання багатьох умов, злагоджена робота всіх її частин. Щоб цього добитися, існує управління, менеджмент. Але природа речей така, що незалежно від якості управління все на світі має звичай жити своїм життям, поступово відхиляючись від наміченого плану. Тому, незважаючи на поточний контроль, періодично потрібно проводити аудит, тобто глибокий аналіз кожної складової бізнесу.

У число найбільш важливих складових входить стратегія, тобто план, реалізуючи який, компанія досягає своїх цілей, виконує свою місію. Аудит дозволяє зрозуміти, чи існує в організації чітка й зрозуміла всім стратегія, чи відповідає ця стратегія умов зовнішнього середовища, чи знають про стратегію співробітники, чи діють вони відповідно до неї. У випадку, якщо чіткої стратегії немає, проведення аудиту дозволяє розробити таку стратегію. Аудит бізнес-стратегії складається з трьох етапів. Перший етап - це оцінка зовнішнього середовища. Другий етап - оцінка самої організації. Третій - це інтеграція перших двох етапів, тобто ув'язка можливостей організації з умовами зовнішнього середовища.

Оцінка і аналіз зовнішнього середовища спочатку здійснюється на макрорівні, тобто в загальному плані, не вдаючись в подробиці діяльності окремих фірм - учасників ринку. Потім проводиться детальний аналіз зовнішнього середовища. При детальному аналізі зовнішнього середовища необхідно оцінити конкурентів, споживачів та інших зацікавлених осіб. На завершення всі дані зводяться воедино, визначаються найбільш важливі тенденції та оцінюється їх вплив на конкурентоспроможність компанії. Яким чином компанія може вплинути на зовнішнє середовище? Як буде вона виглядати, якщо їй це вдасться?

Після детальної оцінки зовнішнього середовища необхідно оцінити саму організацію. Оцінка організації проводиться в сім кроків: висвітлення стратегії, вимір життєздатності і стійкості фірми, визначення бізнес-процесів, ідентифікація здібностей, аналіз оргструктури і розподілу ресурсів, оцінка корпоративної культури, інтеграція елементів оцінки організації.

Попередні два етапи - оцінка зовнішнього середовища та оцінка організації - призначені для того, щоб дати можливість розібратися в тому, яким бізнесом займається компанія, що потрібно для досягнення успіху в цьому бізнесі, як спроектувати організацію, котра могла б якісно задовольняти споживачів. Збираючи інформацію про зацікавлених осіб, споживачів, конкурентів, команда аудиту отримує інформацію про зовнішнє і внутрішнє середовище організації. Оцінюючи поточні операції та стратегічні цілі, аудиторі можуть зрозуміти, куди спрямувати ресурси і яким чином узгодити діяльність різних частин фірми, щоб отримати певні переваги.

Аудит націлений на те, щоб зробити прогноз, які фундаментальні зміни можуть відбутися в галузі і яких змін від організації це може зажадати. Головне питання, на яке необхідно відповісти після проведення аудиту: чи відповідає стратегія фірми зовнішнім умов. Якщо відповідає, то які поліпшення можна внести до стратегії для ще більшого задоволення вимог споживачів? Якщо не відповідає, тоді результатом аудиту повинні бути рекомендації щодо зміни стратегії.

УДК 338.27:338.12.017

Шмулевич П. – голова СНТ

Херсонський національний технічний університет

МЕХАНІЗМ БІФУРКАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Копосов Г.О.

З позиції економіки екологічну систему потрібно представити як деяку дихотомію фізичної (природа) і людської (економіка) складових. Прогнозування її розвитку – важливе завдання не тільки для держави, а й для окремого підприємства. Відмітною ознакою економічних суб'єктів є споживання одних речовин з природи (природних ресурсів) і повернення інших (відходів виробництва), причому цей процес стає усвідомленим і контрольованим у певних масштабах. Тому підприємство, як основна виробнича одиниця, отримує можливість непрямо регулювати параметри екосистеми, стаючи, з іншого боку, заручником її стійкості.

З погляду теорії катастроф, що пропонується нами як метод дослідження, для прогнозування потрібно вирішити дві самостійні задачі: визначити координати точки біфуркації (головним чином, час) і визначити напрямок «стрибка» (біфуркації). Важливо зазначити, що деяка подія, навіть на одному підприємстві, здатна вивести з рівноваги цілу екологічну систему.

Пропонуємо приблизний механізм переходу екологічної системи в новий режим. У якийсь момент часу t_0 видобуток деякого ресурсу (параметр A) досягає критичного значення (A_0) (точка проходження біфуркаційного значення). Екологічна система більше не може забезпечувати подібний рівень розвитку (наприклад, унаслідок критичного забруднення навколишнього середовища через видобуток/використання ресурсу). Деякий часовий відрізок $[t_0; t_1]$ система "очікує" додатну подію у виробництві («затягування»). У момент t_1 на якомусь підприємстві через людський фактор відбувається аварія. Починається каскад біфуркацій, що прискорюються, (екологічна катастрофа): неконтрольоване забруднення (наприклад, розлив нафти) чи знищення ресурсу (наприклад, пожежі). Екологічна система виявляється в гіршому стані (ціль переходу - зменшення забруднення, на практиці - його збільшення). Втрата попереднього рівня стійкості прямо впливає на рівень ефективності екологічної системи - збільшується витрата ресурсів на виробництво деякого сукупного продукту за рахунок їхнього знищення під час екологічної катастрофи і її наслідків (динамічна біфуркація). Ефективність системи різко спадає. Підвищуються ціни на "втрачені" ресурси. Роста собівартість кінцевої продукції. Роста її ціна. Збільшується ефективність капіталу виробників даної продукції. Розширюється виробництво, а тому і видобуток ресурсу з альтернативних джерел (стан системи продовжує погіршуватися). Одночасно ринок шукає товари-замінники ресурсу і кінцевого продукту, що подорожчали («опір системи»). Активізується інноваційна діяльність: знижується матеріаломісткість і підвищується наукомісткість продукції. Знижується використання ресурсу на користь замінника. Видобуток стабілізується або знижується. Система приходить у рівновагу і переходить на новий рівень стійкості.

Таким чином, з позиції теорії катастроф стає усе більш ефективним вкладення коштів в екологію, оскільки додаткові витрати на екологію відсувають у часі момент досягання критичного значення і підвищують ефективність екологічної системи. На практиці підприємство, що використовує природні ресурси і тому залежить від їхньої ціни, може використовувати апарат теорії катастроф (зокрема, теорію біфуркацій) для створення власної системи моніторингу і прогнозування ринку природних ресурсів.

УДК 141.7

Юрчак О. – ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ САМОУПРАВЛІННЯ

Науковий керівник: ст. викл. Юрик Н.Є.

Творчий підхід до управління спрямований на формування нових ідей, які вдосконалюють й роблять максимально ефективними управлінські процеси. Творчий підхід пронизує та інтегрує всі види управлінської активності.

Принципи креативного менеджменту являють собою керівні правила, що регламентують реальну управлінську діяльність і формують вимоги до нових творчих моделей, стилів, функцій та методів творчого управління. Серед найбільш загальних основоположних правил творчого управління можна виділити: дотримання балансу між централізацією й децентралізацією, відкритістю та закритістю, автономністю та інтегрованістю, гнучкістю та наполегливістю; цілісність, комплексність і системність всіх видів активності; гнучкість, ситуаційність, орієнтація на середовище; орієнтація на зміни, зростання і вдосконалення; орієнтація на пошук і використання всіх можливостей.

У свою чергу, модель творчого управління повинна являти собою інтеграцію трьох відомих моделей — адміністративної, соціально-психологічної та корпоративної. При цьому ефективність функціонування цієї моделі ґрунтується на гнучкій реалізації кожної з них.

Водночас, творчий стиль управління являє собою комбінацію таких відомих стилів як авторитарний, демократичний та ліберальний, і проявляється в реальній практиці як адаптивний, ситуаційний стиль, орієнтований на реальність і максимальну ефективність діяльності.

Процес творчої організації характеризується тим, що при розподілі завдань між підрозділами або працівниками, вивчаються унікальні творчі можливості кожного із працівників, а також створюються оптимальні умови реалізації цих можливостей, у тому числі й за допомогою вмілого делегування й наділення повноваженнями й ресурсами. Функція творчої мотивації характеризується введенням нових, нетрадиційних і системних способів спонукання співробітників не просто до інтенсивної, але й до продуктивної творчої праці. При цьому, в системі мотиваційних впливів зростає частка нематеріальних, гуманістично-екзистенціальних, соціокультурних та моральних мотиваторів.

Творчий контроль розуміється як пошук ключових критеріїв оцінювання якості й ефективності діяльності, адекватне відображення існуючої ситуації та реалізація системи впливів, спрямованих на поліпшення ситуації, підвищення ефективності й продуктивності діяльності, зростання майстерності й компетентності співробітників.

Таким чином, творче управління та креативний менеджмент являють собою найбільш ефективний спосіб функціонування організацій у складних сучасних умовах, що забезпечує їм унікальну конкурентну перевагу та сприяє виживанню та розвитку. Чисельні та фрагментарні знання, що відображають сучасний стан проблеми творчого управління, можуть бути інтегровані та представлені у вигляді цілісної, багаторівневої матриці, яка включає в себе в якості своїх ієрархічних рівнів якісно своєрідні творчі принципи, моделі, стилі, функції та методи управління.

УДК 658.7

Юрчак О. - ст. гр. БМп-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ

Науковий керівник: к.е.н., доц.. Хрупович С.Є.

Міжнародні валютні відносини є невід'ємною складовою ланкою світової економіки. Їх функціонування й розвиток пов'язані з обслуговуванням всього комплексу економічних зв'язків, що складаються між окремими країнами, юридичними суб'єктами ринку та приватними особами. Йдеться про обслуговування зовнішньої торгівлі, вивіз капіталу, надання позик і кредитів, науково-технічний обмін, розвиток туризму, інші державні та приватні стосунки.

Розвиток валютних відносин зумовлюється об'єктивними передумовами її вдосконалення міжнародного поділу праці та спеціалізацією виробництва, інтернаціоналізацією всього комплексу виробничого відтворення і суспільно-політичного життя народів. Визначальний вплив на їх поглиблення справляє формування на світовому ринку інтернаціональної вартості товарів і послуг, а звідси її розвиток інтернаціоналізації грошових відносин.

Своєю чергою, валютні відносини не є пасивною структурою світового господарства. Вони спричиняють активний зворотній вплив на його якісні перетворення, зокрема на забезпечення системної збалансованості та економічної рівноваги світових господарських зв'язків.

Валютні відносини пов'язані з функціонуванням грошей у міжнародному обороті, які за призначенням опосередковують (забезпечують валютою) міжнародні економічні зв'язки. Вони тісно пов'язані з внутрішньою грошовою системою. Разом з тим вони не включають механізми грошового обігу окремих країн.

На фундаменті валютних відносин формується валютна політика та валютна система, державно-правова форма організації валютних відносин.

Валютна політика - сукупність заходів, які проводяться державою в сфері міжнародних валютних відносин у відповідності з її поточними та стратегічними цілями. Ця політика проводиться як складова частина державної економічної політики країни, виступає важливим інструментом валютного регулювання.

Основним інструментом проведення валютної політики служать: дисконтна політика з метою регулювання грошової маси в обігу та руху позичкових капіталів; валютна інтервенція з метою впливу на курс національної валюти; зміна валютного курсу шляхом ревальвації чи девальвації, запровадження або скасування тих чи інших валютних обмежень; диверсифікація валютних резервів; укладання міждержавних угод про структурні зміни в міжнародній валютній системі тощо.

Валютна політика здійснюється органами економічного управління - центральним банком, міністерством фінансів, органами валютного контролю. Проводиться як засіб координації міждержавних економічних відносин; як засіб посилення позиції країни в боротьбі за ринки збуту, сфери прикладання капіталів тощо. Реально обґрунтована валютна політика відіграє важливу роль в розвитку національної економіки, в інтеграції її в світову систему, в забезпеченні міжнародної валютної ліквідності. Отже, міжнародні валютні відносини є складовою частиною міжнародних економічних відносин, що виникають у процесі функціонування грошей у сфері економічного обороту між країнами.

УДК 336.645

Яворський Б. – ст. гр. МЕН-41

Тернопільський національний економічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Годованець О.В.

Вимоги ринкової економіки України суттєво змінили умови діяльності суб'єктів ЗЕД. Зміна умов спричинила появу в їхній діяльності абсолютно нових проблем, які вимагають осмислення та розробки практичних рекомендацій по їх розв'язанню. До таких належить проблема забезпечення фінансової безпеки.

Проявлення загроз фінансовій безпеці підприємства позначиться на фінансовому стані суб'єкта ЗЕД, що характеризується фактично досягнутими значеннями комплексу показників виробничо-господарської і фінансової діяльності. Діагностика цих показників, дозволить своєчасно розрізнити і локалізувати «явні» та симптоматичні ознаки кризи, що наближається.

ФБП можна розглядати як комплексну величину, оскільки вона включає декілька складових розглянутих вище. Для визначення рівня ФБП необхідно знати критерії оцінки, тому необхідно ввести поняття «еталонного підприємства», тобто такого підприємства, у якого б рівень ФБП був ідеальним. Після отриманих результатів необхідно розробити рекомендації з метою підвищення рівня ФБП. Так як фінансова складова економічної безпеки підприємства – це комплексна величина, то її можна визначити інтегральним показником:

$$\mathbf{S_{ФБП}} = \mathbf{S_R} + \mathbf{S_{ПФ}} + \mathbf{S_{ДА}} + \mathbf{S_{PC}} + \mathbf{S_{ПІ}}$$

де: $S_{ФБП}$ – інтегральний показник фінансової безпеки підприємства, в балах; S_R – комплексний показник оцінки ефективності управління, в балах; $S_{ПФ}$ – комплексний показник оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, в балах; $S_{ДА}$ – комплексний показник оцінки ділової активності, в балах; S_{PC} – комплексний показник оцінки ринкової стійкості, в балах; $S_{ПІ}$ – комплексний показник оцінки інвестиційної привабливості, в балах.

В якості нормативного значення для вищеперелічених коефіцієнтів можна використовувати середньогалузеві показники промисловості України, що дозволить оцінити стан підприємства в порівнянні з середнім в галузі.

Для проведення стратегічного аналізу рівня фінансової безпеки підприємства крім розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки рекомендовано використовувати також такі основні елементи стратегічного управління: стратегічний аналіз, стратегічне планування, контролінг, бюджетування і аудит.

Таким чином, процес забезпечення фінансової безпеки підприємства можна розглядати як процес запобігання збитків від негативних дій по різних аспектах фінансово-господарської діяльності, шляхом оцінки реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх небезпек і загроз. Подальшим напрямком у розвитку даної проблеми може бути розробка методики комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємств із урахуванням всіх її складових.

УДК 331.101.3.

Явтуховська А.-ст. гр.. 4 МР-74

Український державний хіміко-технологічний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Науковий керівник: викладач Кучкова О. В.

Інновації – запорука успішного розвитку фірми.

Пітер Доль

За сучасних умов орієнтації економіки України на підвищення конкурентоспроможності надзвичайно важливого значення набуває активізація інноваційної діяльності. В умовах нашої країни використання наукових методів інноваційного управління стає важливим чинником розвитку країни, її виживання, конкурентоспроможності та комерційного успіху будь-якої організації і на світовому рівні. Саме інноваційний менеджмент як система управління, призначений для вирішення незадовільних ситуацій при управлінні змінами, орієнтованих на розвиток суспільства та задоволення його потреб.

Інноваційний менеджмент — це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм управління інноваційною діяльністю конкретного об'єкта управління з метою одержання найоптимальнішим шляхом економічних результатів цієї діяльності.

Інновації необхідні в організаційній, виробничій, фінансовій, науковій сферах, оскільки саме в комплексі вони приносять найефективніший результат.

Пошук ефективних організаційних форм управління нововведеннями, створення механізму інтеграції та координації діяльності в процесі розробки й впровадження нововведень вимагають підвищення уваги до інноваційного менеджменту, як сукупності організаційно-економічних методів та форм управління у різних ланках і, насамперед, на рівні первинної ланки — підприємства.

Концептуальною основою забезпечення стабільності функціонування підприємств в умовах динамічного економічного середовища має стати науково обґрунтована інноваційна стратегія підприємства. Стратегія підприємства визначає темп підвищення технологічного рівня і пов'язаних з ним затрат розумової праці.

В цілому в Україні створена важлива законодавча база для здійснення і розвитку інноваційної діяльності (близько 70 документів).

В сучасних умовах формування джерел фінансування інвестицій в Україні головну роль відіграють кошти самого підприємства, які формуються за рахунок прибутку підприємства та амортизаційних відрахувань, тобто з чистого грошового потоку підприємства..

Подальший економічний розвиток України, перспектива посісти належне місце в європейському співтоваристві та світі, можливість виготовляти конкурентоспроможний товар залежать, насамперед, від опанування інноваційної моделі економічного розвитку та удосконалення системи управління - інноваційного менеджменту.

Список використаної літератури:

Черваньов Д.М., Рейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України . – К.: Знання: КОО, 2010. – 450 с.

УДК 330.112

Якимюк О. – ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ПРИБУТКУ І ЙОГО РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Кіляр О.Р.

Розвиток в Україні ринкової економіки суттєво змінив середовище функціонування підприємств, зміст їхньої господарської діяльності. В свою чергу, це докорінно змінило ставлення до прибутку на користь зростання його значення в економіці підприємств та країни. Прибуток виступає не тільки джерелом забезпечення внутрішніх потреб підприємств, але й набуває все більшого значення у формуванні бюджетів та позабюджетних ресурсів. Він є головною рушійною силою ринкової економіки, яка забезпечує інтереси держави, власників та персоналу підприємств.

Дослідженню теоретичних аспектів сутності прибутку та проблеми розробки організації і методики бухгалтерського обліку присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Башняніна Г.І., Бланка І.О., Бутинця Ф.Ф., Горелкіна В.Г., Ковальова В.В., Кочерги О.І., Мочерного С.В., Савицької Г.В., Савчука В.П., Сопка В.В., Сук Л.К., Шеремета А.Д., та ін.

В економічній літературі зустрічаються різні підходи до визначення категорії прибутку. У різні часи вчені-економісти намагалися поєднати поняття економічного та бухгалтерського прибутку. Як показали результати дослідження, між цими трактуванням прибутку спостерігаються значні розходження. У бухгалтерському обліку прибуток трактується максимально конкретно, як різниця між доходами та витратами. А в економіці, існує достатньо велика кількість концепцій прибутку, в яких він визначається по-різному. Така велика кількість підходів до розуміння прибутку призводить до ряду труднощів. Наприклад, якщо дотримуватися економічного підходу, то необхідно проводити достатньо трудомісткі додаткові розрахунки. Усе це приводить до того, що отриману величину економічного прибутку стає достатньо важко перевірити на достовірність, що, в свою чергу, призводить до різного роду зловживань.

Ринкові умови функціонування підприємств по новому ставлять питання до процесу управління формуванням прибутку. Особливо актуальне це питання для підприємств, на яких спостерігається тенденція до зниження рентабельності. Ці обставини вимагають нових підходів до управління фінансовим результатом підприємств. Успішне функціонування системи управління прибутком визначається якістю інформаційного забезпечення. Важливу роль у наданні оперативної облікової інформації відіграє подальше удосконалення бухгалтерського обліку як функції управління. Із впровадженням національних П(С)БО зроблено значний крок до формування законодавчої бази бухгалтерського обліку й удосконалення його основних принципів.

Отже, показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Найважливішим серед них є прибуток, який в умовах ринкової економіки складає основу економічного розвитку підприємства. Зростання прибутку створює фінансову базу для самофінансування, розширеного виробництва, розв'язання соціальних проблем. За рахунок прибутку також виконується частина зобов'язань підприємства. Таким чином, показники прибутку стають найважливішими для оцінки виробничої та фінансової діяльності підприємства.

УДК 336.762

Якимюк О. – ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФОНДОВА БІРЖА ПФТС – НАЙБІЛЬШИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н. Кудлак В.Я.

Торговельна система Фондової біржі ПФТС є комплексом організаційних, нормативних, програмно-апаратних та технічних рішень. Технологічно вона складається з «Ринку котировок» та «Ринку заявок». Також в ПФТС проводяться аукціони з продажу цінних паперів Фондом державного майна України, компаніями, що проводять первинне розміщення (IPO) власних цінних паперів, або навпаки, розпродають власні активи в цінних паперах.

До обігу в ПФТС допускаються акції, облігації внутрішніх та зовнішніх державних позик, облігації місцевих позик, облігації підприємств, казначейські зобов'язання України, ощадні сертифікати, інвестиційні сертифікати та інші види цінних паперів, випуск яких не заборонений чинним законодавством України.

В ПФТС укладаються угоди виключно з цінними паперами, які входять до Списку ПФТС, що містить перелік усіх цінних паперів та інших фінансових інструментів, які допущені до торгівлі в ПФТС згідно з порядком та на умовах, передбачених Правилами Фондової біржі ПФТС.

«Ринок котировок» — ринок ПФТС, побудований за принципом Quote-Driven Market — ринку конкуруючих твердих котирувань. Торги на цьому ринку відбуваються щоденно у режимі on-line. «Ринок котировок» переважно використовується для вторинних торгів акціями, державними, муніципальними та корпоративними облігаціями, цінними паперами ІСІ та деривативами.

«Ринок заявок» — технологія торгівлі, що побудована за принципом Order-Driven Market. Ця біржова технологія:

- ✓ дозволяє учасникам торгів виводити на ринок не одну, а велику кількість різнотипних заявок на купівлю/продаж;
- ✓ передбачає автоматичне укладання угод при перехрещенні умов зустрічних заявок, що дозволяє багаторазово протягом одного дня купувати і продавати ті самі цінні папери;
- ✓ гарантує проведення розрахунків за угодами день у день за рахунок 100% переддепонування цінних паперів та грошових коштів.

Торги на «Ринку заявок» ПФТС проводяться з усіма цінними паперами Списку ПФТС в режимі анонімної торгівлі з використанням принципу безперервного подвійного аукціону зустрічних заявок за технологією «Поставка проти платежу» з попереднім 100% депонуванням цінних паперів на рахунках зберігачів в депозитарії МФС та грошових коштів на рахунку депозитарію МФС в Національному банку України.

Аукціони ПФТС — технологія проведення торгів за принципом одностороннього аукціону, що передбачає проведення торгів шляхом надання учасниками аукціону конкурентних пропозицій на замовлення ініціатора аукціону стосовно продажу або купівлі цінних паперів. Технологія аукціонів забезпечує проведення торгів із будь-якими фінансовими інструментами, використовується для первинних розміщень, реалізації великих пакетів цінних паперів (block trades) та викупу цінних паперів.

УДК 339.138:368.021

Яремчук І. – ст. гр. БКм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Шпилик С.В.

Сучасний стан розвитку бізнес-планування на українських промислових підприємствах показує недостатнє розуміння його структури, невміння чітко систематизувати інформацію і спроекувати бізнес-план. Недостатня кількість персоналу в планово-економічних відділах, відсутність кваліфікованих спеціалістів з планування і прогнозування діяльності підприємства, вплив політико-економічного середовища призводить до того, що переважна більшість підприємств навіть не намагається планувати свою діяльність, а термін існуючих бізнес-планів не перевищує одного-трьох років. Внаслідок цього підприємства стають неконкурентоспроможними, все більша увага звертається на імпорт, економіка країни занепадає і стає непривабливою для інвесторів.

Для зменшення витрат на планування діяльності підприємства можна застосувати досягнення науково-технічного прогресу, програмні комплекси, які допомагають збирати і аналізувати інформацію щодо діяльності підприємства, систематизувати її і на основі результатів за попередні роки планувати і прогнозувати виробничу діяльність підприємства в майбутньому. Вони складаються з: автономного модуля, який відповідає за конфігурацію системи (Stand Alone Configuration Engine, SACE), модуля електронної комерції (Electronic Commerce, EC), модуля виробничого планування (PP), модуля управління матеріальними потоками (MM), модуля управління послідовністю поставок (Supply Chain Management, SCM; раніше вживався термін Distribution Resource Planning, DRP), модуля удосконалення планування та складання розкладу — календарне планування (Advanced Planning and Scheduling, APS).

Автоматизовані програмні комплекси дають змогу підприємцям самостійно формувати інформаційну базу, яка в майбутньому буде оновлюватися автоматично, провести всесторонній аналіз діяльності фірми, спланувати свої дії в майбутньому і спрогнозувати вплив факторів на діяльність підприємства.

Звести всю інформацію до логічного комплексу (бізнес-плану) можна за допомогою програмного забезпечення «Project Expert» який дозволяє: розробити детальний фінансовий план і визначити потребу в коштах на перспективу; визначити схему фінансування підприємства, оцінити можливість та ефективність залучення коштів із різноманітних джерел; розробити план розвитку підприємства або реалізації інвестиційного проекту, визначити найефективнішу стратегію маркетингу, а також стратегію виробництва, що забезпечує раціональне використання матеріальних, людських і фінансових ресурсів; проімітувати різноманітні сценарії розвитку підприємства, варіюючи значення факторів, які можуть вплинути на його фінансові результати; сформувати стандартні фінансові документи, розрахувати найпоширеніші фінансові показники, провести аналіз ефективності поточної і перспективної діяльності підприємства. Отже, використання спеціального програмного забезпечення для бізнес-планування забезпечить стабільне зростання ефективності діяльності промислового підприємства.

УДК 658.787

Яцишин Т.– ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУТНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ

Науковий керівник: асистент Казмірчук С. В.

Для здійснення виробничої діяльності підприємство повинно мати речові засоби виробництва, які являють собою певні матеріальні виробничі ресурси. Матеріальні ресурси є засобами виробництва, які включають засоби праці і предмети праці. В теоретичному розумінні матеріальні запаси є предметами праці, які одноразово використовуються у виробничому процесі, свою вартість відразу переносять на готову продукцію. В бухгалтерському обліку більшість предметів праці вважаються виробничими запасами. Але поняття матеріальні і виробничі запаси є дискусійним і трактується в літературних джерелах неоднозначно.

В сучасних умовах господарювання погано налагоджена та неефективно діюча система управління запасами призводить до несвоєчасного забезпечення виробництва необхідною сировиною і матеріалами або до надлишкового їх накопичення на підприємстві, неможливості своєчасної акумуляції грошових коштів для придбання запасів і, що може бути наслідком, до зупинки виробництва тощо.

Виробничі запаси займають особливе місце не лише у складі майна підприємства, а й особливе місце їм належить у структурі витрат, оскільки виробничі запаси є основною складовою при формуванні собівартості готової продукції.

Термін “запаси” у вітчизняній літературі з’явився із затвердженням П(С)БО. Згідно П(С)БО 9 запаси визнаються активами, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов’язані з їх використанням та їх вартість може бути достовірно визначена. Порівняння цієї термінології визначення запасів з визначенням їх у міжнародному стандарті бухгалтерського обліку – МСБО 2 показує, що ці твердження мають аналогічний зміст. Аналіз концептуальних визначень термінології показує, що по суті виробничі запаси і матеріальні запаси стали визначатись в П(С)БО 9 запасами.

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають: сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб; незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів; готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу; товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу; малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року; поточні біологічні активи, а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання.

Найбільш оптимальним є наступне визначення виробничих запасів. Виробничі запаси – це складова частина предметів праці, які приймають участь у виготовленні продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі, споживаються протягом одного виробничого циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевого продукту.

УДК 657.471

Яшук Т.-ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Павликівська О. І.

Економічні перетворення, які відбуваються в Україні, нерозривно пов'язані з пошуком принципово нових методів управління виробництвом і, зокрема, матеріальними ресурсами. Адже, розвиток виробництва неможливий без виготовлення конкурентоспроможної продукції та її реалізації на внутрішніх і зовнішніх ринках збуту. Водночас необхідною передумовою здійснення виробничого процесу є наявність та використання значної кількості матеріальних ресурсів, які становлять основу готової продукції.

Вивченню проблеми вдосконалення обліку матеріальних ресурсів приділялося багато уваги на всіх етапах економічного розвитку. В науковій літературі їй присвячено чимало праць вітчизняних вчених-економістів, зокрема: З.В. Гуцайлюка, А.М. Герасимовича, В.П. Завгороднього, В.І. Єфіменка, М.В. Кужельного, А.М. Кузьмінського, Є.В. Мниха, В.С. Рудницького, В.Г. Швеця, М.Г. Чумаченка та ін. Вагомий внесок у вирішення зазначених проблем внесли зарубіжні вчені: Х. Андерсон, Д. Колдуелл, Б. Нідлз. Проте деякі питання з цієї проблематики потребують більш детальних розробок і суттєвого удосконалення в зв'язку зі змінами суспільних пріоритетів.

Дослідження класифікації матеріальних ресурсів у роботах відомих економістів та окремих положеннях бухгалтерського обліку (ПСБО) шляхом застосування історичного та логічного загальнонаукових методів дає змогу зробити висновок, що класифікація матеріалів, наведена в ПСБО 9 "Запаси" не відповідає вимогам побудови синтетичного та аналітичного обліку [1]. Тому, на наш погляд, матеріальні ресурси слід класифікувати на кожному підприємстві, з одного боку, за роллю у виробничому процесі, з іншого – за фізико- технічними властивостями та ознаками.

Ще однією важливою проблемою є організація аналітичного обліку матеріальних ресурсів, яка на кожному окремому підприємстві залежить від функції та технології виробництва, форм відносин підрозділів і складається з наступних етапів: відбору облікових номенклатур, підбору системи документованого оформлення операцій, побудови загальної схеми обліку, розробки облікових реєстрів, визначення місць виникнення витрат та центрів відповідальності, методів виявлення відхилень від норм [2].

Наявність на підприємствах матеріальних ресурсів у межах норм позитивно впливає на ефективність використання засобів виробництва і трудових ресурсів, сприяє зростанню продуктивності праці, зниженню собівартості продукції і підвищенню рентабельності підприємства. Таким чином, величина запасів конкретного виду повинна бути чітко визначена, достатня для забезпечення безперервного виробничого процесу та ритмічної роботи підприємства.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджене наказом Міністерства фінансів від 20.10.99 р. №246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vobu.com.ua/ukr/guide/view/633>
2. Крамарчук С. П. Визначення матеріальних ресурсів як об'єкта управлінського та фінансового обліку // Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: Збірник наукових статей. – Харків: Основа, 2003.

УДК 336.761

Ящук Т. - ст. гр. БОп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кудлак В. Я.

Історія сучасного фондового ринку України почалась від дня прийняття у 1991 році Закону України «Про цінні папери і фондову біржу». Найбільш важливим при визначенні правових засад здійснення державного регулювання ринку цінних паперів, державного контролю за випуском та обігом цінних паперів та їх похідних став Указ Президента України, яким 12 червня 1995 року утворено Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

Сьогодні в Україні фондовий ринок все ще перебуває у стадії становлення. У контексті розгляду становлення фондового ринку України впродовж останніх років, можна зробити висновок про демонстрацію достатньо високих темпів розвитку. Цьому сприяла інфраструктура фондового ринку, яка, незважаючи на складність та суперечність економічних процесів, що активно проходять в Україні, має на сьогодні тенденцію до розвитку та зростання.

Проте, незважаючи на окремі позитивні тенденції розвитку, необхідно зазначити, що становлення ефективного ринку цінних паперів в Україні неможливе без активізації процесу соціально-економічних та політичних реформ. Будь-які масштабні економічні перетворення залишаться незавершеними без створення конкурентоспроможного фінансового сектора, здатного мобілізувати та надавати реформованій економіці інвестиційні ресурси.

Стосовно проблем розвитку фондового ринку України слід зазначити, що переважна їх більшість має організаційний характер. Однією з головних проблем розвитку фондового ринку, на нашу думку, є недосконалість законодавства у сфері регулювання діяльності на ринку цінних паперів, через що спостерігаються численні порушення прав інвесторів. Законодавча неврегульованість зумовлює низький рівень корпоративного управління в акціонерних товариствах та порушення у сфері реєстрації прав власності.

Крім того, до важливих перепон на шляху розвитку вітчизняного фондового ринку слід віднести: відсутність розвиненої мережі інституційних інвесторів; відсутність відкритого доступу до інформації; нестача кваліфікованого персоналу; високий ступінь ризиків тощо. До переліченого слід додати низький рівень капіталізації, що перешкоджає фондовому ринку йому ефективно виконувати функції, пов'язані із залученням та перерозподілом інвестиційних ресурсів для забезпечення стабільного економічного розвитку.

Ми вважаємо, що окрему увагу при дослідженні проблем розвитку фондового ринку України необхідно приділити причинам низького рівня участі населення в діяльності фондового ринку.

На сьогодні загальновідомим є факт невиконання фондовим ринком України своїх функцій, тобто фондовий ринок не сприяє залученню інвестицій і перерозподілу капіталу. У зв'язку з цим існує нагальна потреба та необхідність вдосконалення механізму функціонування українського фондового, як важливого елемента сучасної ринкової економіки.

УДК 658.5

Хома А. - ст. гр. БМм-52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.т.н., доцент Гевко І.Б.

Сучасна система управління персоналом, яка склалась на провідних вітчизняних підприємствах під впливом запровадження прогресивних зарубіжних технологій управління персоналом та викристалізації власного досвіду, включає сьогодні такі підсистеми, як аналіз та планування персоналу, підбір та наймання, організація навчання, атестація і ротація кадрів, мотивація персоналу, облік співробітників підприємства і інші. Як відомо до підсистеми аналіз та планування персоналу належать розробка кадрової політики, розробка стратегії управління персоналом, аналіз кадрового потенціалу та ринку праці, кадрове планування, прогнозування потреб у персоналі, організація реклами та встановлення взаємодії із зовнішніми організаціями, що забезпечують підприємство кадрами. Також важливою є підсистема підбору та наймання персоналу: проведення співбесід, тестів, анкетування для вияву інтелектуального рівня, професіоналізму, комунікативності та інших необхідних якостей.

Що стосується оцінювання персоналу, то тут слід зазначити персональну оцінку - рівень знань, умінь, майстерності та особистісної відповідальності працівника; оцінка виконуваної роботи та її результатів.

Сучасна система управління персоналом передбачає організацію навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Сюди потрібно віднести навчання персоналу, перепідготовка та підвищення кваліфікації, введення в посаду, організація кадрового зростання, реалізація службово-професійного просування та кар'єри співробітників, робота з кадровим резервом.

Важливим аспектом сучасної системи управління персоналом є атестація і ротація кадрів. Тут потрібно розглядати проведення заходів, спрямованих на вияв відповідності результатів діяльності, якостей і потенціалу особистості працівника вимогам, що висуваються до виконуваної роботи.

Вихідною від попередньої підсистеми управління персоналом є управління оплатою праці. Сучасна мотивація персоналу: розробка систем мотивації, вироблення систем оплати праці, участі персоналу в прибутках і капіталі підприємства, розробка форм морального стимулювання персоналу.

Найважливішими особливостями сучасного процесу вдосконалення управління персоналом є:

- розширення повноважень виконавців на місцях і зміна форми контролю;
- спільне прийняття господарських рішень і створення атмосфери довіри на підприємстві;
- розвиток механізмів планування кар'єри для ключових працівників;
- комплексне бачення проблем і цілісний підхід до людських ресурсів у взаємозв'язку зі стратегічними установками підприємства;
- створення корпоративної культури інноваційного типу.

УДК 658.5

Михайлюк В. - ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА – СУЧАСНІ АСПЕКТИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бакушевич І.В.

Інноваційна діяльність підприємства — це такий вид діяльності, який сприяє перетворенню досягнень науково-технічного прогресу в реальні нові технології, товари, послуги, методи організації та управління виробничими процесами підприємств. Під інноваційним процесом розуміють сукупність неперервно здійснюваних у просторі і часі якісно нових прогресивних змін, які носять назву процесів впровадження нової техніки. Нова техніка – це результати наукових досліджень, що реалізуються вперше, результати прикладних розробок, які вміщують винаходи та інші наукові досягнення, нові або вдосконалені процеси виробництва, способи організації виробництва і праці, що забезпечують підвищення техніко-економічних показників виробництва або вирішення соціальних та інших завдань його розвитку.

Науково-технічні розробки виступають як проміжний результат науково-виробничого циклу та через практичне застосування перетворюються в науково-технічні інновації — кінцевий результат. Отже, науково-технічні інновації підприємства повинні:

- 1) нести в собі новизну;
- 2) задовольняти ринковий попит;
- 3) приносити прибуток виробнику.

Розрізняють три логічні форми інноваційних процесів підприємства: прості внутрішні, прості міжорганізаційні та розширені міжорганізаційні. Простий внутрішній процес передбачає створення та використання інновацій всередині одного і того ж підприємства. Інновація в цьому випадку не набуває безпосередньо товарної форми. При простому міжорганізаційному інноваційному процесі нововведення виступає як предмет купівлі-продажу. Тут відбувається розподіл функції виробництва та функції споживання нововведення.

Розширений міжорганізаційний інноваційний процес проявляється в порушенні монополії першого винахідника нововведення та в утворенні нових його виробництв, що сприяє конкуренції та вдосконаленню якості винайденого товару, технології чи послуги. Простий інноваційний процес переходить в товарний через дві фази:

Перша фаза – це послідовні етапи наукових досліджень, дослідно-конструкторських робіт, організації дослідного виробництва і збуту інноваційного продукту.

До першої фази відносять також розповсюдження інформації про новий продукт через інформаційно-комунікаційні канали.

На другому етапі (друга фаза) проходить розповсюдження інновації в нових умовах та в нових місцях використання. В результаті другого етапу зростає кількість як виробників інноваційного продукту, так і його споживачів.

Результати інноваційної діяльності виражаються в інноваційній продукції, яка може бути у вигляді речової форми або без неї (наприклад „ноу-хау“) та підлягає юридичному захисту.

УДК 658.5

Дідух С. - ст. гр. БМм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ ЯКОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бакушевич І.В.

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та кращого використання діючих основних фондів і виробничих потужностей підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтриманню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого, — дозволяють збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації та витрат на обслуговування виробництва і його управління, підвищувати фондівіддачу і прибутковність.

Прискорення темпів науково-технічного прогресу спричиняє зростання частки основних фондів в елементній структурі потенціалу сучасних підприємств, хоч на вітчизняних підприємствах цю тенденцію зумовлено скороченням усіх інших елементів. Аналізуючи досвід господарювання сучасних підприємств, зазначимо найсуттєвіші недоліки визначення потенціалу основних фондів через виробничу потужність підприємства: 1. Практику визначення потенціалу основних фондів на підставі виробничої потужності провідного структурного підрозділу чи виробничої ділянки треба визнати помилковою. Усунення з поля аналізу всього спектра технологічних і комерційних операцій з виготовлення та презентування продукції на ринку дає змогу визначити тільки технічну продуктивність того чи іншого підрозділу. Такий підхід унеможливорює економічно об'єктивне формування вартості будь-якого структурного підрозділу (центру господарювання). 2. Виокремлювання провідного структурного підрозділу (виробничої ділянки) для розрахунку потенціалу основних фондів значно деформує результати, оскільки враховуються виробничі можливості тільки одного виду устаткування, що здебільшого становить незначну частку загальної вартості майна. 3. Динамічність розвитку підприємств зумовлює необхідність урахування структурних змін елементів потенціалу основних фондів і пропорцій між ними. Важливість урахування вдосконалення технології, поліпшення організації виробництва, підвищення кваліфікації працівників тощо зумовлено колосальними альтернативними втратами сучасних підприємств.

Необхідність виокремлення у самостійну групу показників відтворення засобів праці, які характеризують процес їх руху, технічний стан та структуру, обумовлена тим, що відтворювальні процеси істотно і безпосередньо впливають на ступінь ефективності використання застосовуваних у виробництві машин, устаткування та інших знарядь праці

Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих та технічно застарілих його одиниць. Саме цим в першу чергу спричинюється нагальне завдання прискорення та підвищення ефективності відтворення основних фондів, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці. В сучасних умовах слід запровадити і реалізувати певні напрямки інтенсифікації відтворення основних фондів.

УДК 339.9

Радченко Х. – ст. гр. БОпс-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ РУСІ КАПІТАЛУ

Науковий керівник: ст. викл. Нагорняк І.С.

В межах світової економічної системи між національними ринками та їх суб'єктами складаються різноманітні виробничі, торговельні, кредитні, валютні, науково-технічні та інші відносини.

Капітал представляє собою нагромаджений запас засобів в продуктивній, грошовій чи товарній формах, необхідний для створення матеріальних і нематеріальних благ та послуг. Передумови, що обумовлюють міжнародний рух капіталу:

1. Інтернаціоналізація господарського життя.
2. Прагнення власників капіталу застосувати його там, де існують низькі ціни на сировину, на матеріали, на енергію, на транспорт, на напівфабрикати і т.д.
3. Економія фінансових ресурсів від застосування більш низьких митних тарифів і пільгових тарифних мр у країнах, куди переміщається капітал.
4. Можливість стабільного постачання національних підприємств імпортною сировиною.
5. Прагнення забезпечити збереженість і чистоту навколишнього середовища в країнах-експортерах капіталу.
6. Існування різних шляхів і форм міжнародного руху капіталу і його більш ефективного застосування за кордоном.

Основною причиною експорту (вивозу) капіталу за кордон є його відносний надлишок. Це знаходить прояв в насиченні внутрішнього ринку такою кількістю капіталу, коли його застосування на національному поприщі не приносить прибутку, або веде до його зменшення.

Країни, що переважно приймають капітал: США, Ірландія, Португалія, Італія, Велика Британія, Туреччина, країни, що розвиваються. Країни, які переважно вивозять (нетто-інвестори), - Японія, Франція, Німеччина. Якщо донедавна лідером у здійсненні іноземних інвестицій вважалися США, то тепер – країни Європейського Союзу, Японія.

На жаль, внаслідок повільного економічного реформування наша країна перебуває на узбіччі світових фінансових потоків. Аналіз поточної участі України в процесах МРК свідчить про її незначне залучення в них. Україна має суттєві перешкоди щодо участі в процесах МРК як з позицій його експорту, так й імпорту, зокрема через відсутність екстенсивних ресурсів щодо підвищення ефективності використання капіталу як одного з факторів відтворювального процесу через зниження оцінки вартості інших факторів. Головною умовою для розширення інтеграції є скасування бар'єрів для МРК.

Слід зазначити, що Україна має значний потенціал для інтеграції в процеси МРК. Слабкий рівень інтегрованості України до міжнародних економічних відносин виступає як свого роду бар'єр, котрий гальмує можливості позитивного впливу фінансової глобалізації на Україну і відкриває шлях для впливу негативного. При цьому повільна інтеграція України у світовий фінансовий простір зумовлена в першу чергу внутрішньодержавними проблемами - недостатнім рівнем реформування економіки, нерозвиненістю національного фінансового ринку, невідповідністю законодавчих та інших норм міжнародним стандартам.

Секція:

Гуманітарні науки

УДК 1.326

Антонів З. - ст. гр. ЕМ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЛОСОФІЯ ЩАСТЯ

Науковий керівник: проф.Цвіркун В.М.

Питання про те, що таке щастя і що означає бути щасливим, з давніх пір хвилювало людину. "Людина створена для щастя, як птах для польоту". І вже тільки тому поняття щастя має висловлювати певний зріз морального життя людини" (Попов Л. А.).

Розумінню сутності усвідомлення щастя заважає не тільки складність цього явища в духовному житті людини, а й те, що саме слово "щастя" вживається в ужитку в різних значеннях. Поняття щастя для кожної людини індивідуальне. "Одним щастям здається чеснота, іншим - розсудливість, третім - відома мудрість, а іншим все це разом або що-небудь одне в поєднанні із задоволенням або не без участі задоволення, є й такі, що включають в поняття щастя і зовнішній добробут" (Аристотель).

Перераховуючи різні думки людей щодо щастя, можна сказати, що для більшості щастя полягає в чомусь наочному і очевидному: в удачі, в задоволенні, в пошані, в багатстві і т.п. "Щастя, говоримо ми, - це те ж саме, що благополуччя і гарне життя". (Аристотель). Тому "питання про щастя - це не просто питання про те, як бути щасливим, задоволеним або навіть добродішним, а перш за все в тому, в чому полягає хороше щасливе життя і до чого людині слід прагнути в першу чергу" (Гусейнов).

Щастя - це наявність в житті людини тільки позитивних емоцій при повній відсутності негативних емоцій.Виходячи з уже зроблених визначень поняття щастя, людині, щоб відчувати себе щасливою, за великим рахунком, треба вирішити всього лише дві проблеми:1. Мати або робити те, що її радує, що приносить їй позитивні емоції.2. Не мати або не робити того, що її засмучує, що приносить їй негативні емоції.Або, якщо сказати коротше, то людині щоб відчувати себе щасливою, треба мати (або робити) те, що вона бажає і не мати (або не робити) того, чого не бажає.

Так чому ж так багато нещасних людей, якщо так мало треба для того, щоб відчувати себе щасливим?Так що ж треба зробити, щоб бути щасливим?Наскільки важко бути щасливим і кому це під силу?Тут людину чекає приємний сюрприз, який полягає в тому, що бути щасливим може кожен!Австралійські вчені взялися вразити весь світ, бо склали список «інгредієнтів»простого людського щастя.Виявляється, твердження «не родись красивим, а родись щасливим» вже ролі не грає! Бо людина незалежно від свого минулого, зовнішності і соціального положення сама може зробити себе щасливою!А для цього потрібно:вести здоровий спосіб життя,мріяти,ставити перед собою цілі,вірити в їх здійснення,мати улюблену справу,робити частку у суспільному житті.

При цьому матеріальному становищу, тобто грошам, також не відмовили в тому, що вони можуть стати інгредієнтом щасливого життя. Але не головним і не основним. Це лише шлях до щастя, вірніше засіб розплати за життєві потреби, в тому числі гарний одяг, зручні меблі і хороший відпочинок. І взагалі гроші потрібні лише як наслідок цікавої і «правильної» для щастя роботи. Але найголовніше вічні цінності - сім'я і друзі.

УДК 377

Мороз Н. – ст. гр. СН-12

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ХТО Ж ТАКІ КОЗАКИ-ХАРАКТЕРНИКИ?

Науковий керівник: доц., к.і.н. Криськов А.А.

Термін “характерники” походить від сильного характеру, міцної волі, що могла зрушити гори. Це магічна сила від народження, що надавала людині особливих, дуже часто надприродних умінь та сил. Характерники не мерзли взимку, ходячи босими по снігу; могли перебувати під водою годинами; кажуть, що їх не брали кулі, і вони могли проходити крізь стіни.

Свій початок козаки-характерники ведуть ще від давньоукраїнських язичницьких волхвів (вішунів, чародіїв). В. Шевчук пише: «Волхви, вважалося, знали таємну силу речей, явищ і володіли своєю, виробленою в століттях, наукою і прийомами, з допомогою яких цю віру вселяли в маси. Вони займалися пророцтвом, тобто вішували про майбутнє, через що і називали їх вішунами».

Вважається, що більшість характерників були язичниками, про що свідчать слова Я. Новицького: «Легенда розповідає, що багатовіковий святий дуб був місцем, де збиралися запорожці і козацька рада для обговорення політичних та громадських питань; під дубом лунали запорозькі молитви». Іншим доказом було те, що «...їх ніколи не ховали попи, а ховали їх запорожці по-своєму». Як розповідають легенди, декотрим характерникам забивали в груди кілок, щоб вони після смерті не вставали.

Дуже часто характерників ховали лицем донизу, за звичаєм, що склався ще із часів скіфів. Таким чином хоронили небезпечних людей-чаклунів, тобто осіб, чиє посмертне відродження було небажаним. Для того їх обертали обличчям вниз, щоб сонце не торкнулось їх своїм животворним промінням.

Кажуть, що одну могилу козака-характерника було знайдено у 1936 році біля села Архангельська, Ясинуватського району, Донецької області. Козак у червоних шароварах та синьому жупані лежав лицем донизу. Звичайні пересічні люди називали козаків-характерників чаклунами, а священики вважали, що у них вселився біс.

В. Пилат вважає, що: «...після хрещення Русі, переслідувані князями та греками волхви, жерці і воїни-охоронці храмів об'єднувалися у таємні громади і у віддалених від великих міст місцях починали створювати Січі. На островах Дніпра, побережжях Бугу і Дністра, в Карпатах і багаточисельних лісах України (Русі) волхви засновували школи бойового гартування і вишколу, в яких шлях воїна до вершин досконалості опирався на рідну віру, одвічні звичаї та обряди».

Козаки-характерники досконало знали природу, властивості кожної рослини, поведінку тварин у будь-якій ситуації. Наприклад, на шії вони завжди носили амулети - висушені бульбочки любки дволистої. Для заспокоєння голоду і спраги людині достатньо однієї такої бульбини на день, а коню – двох. Таким чином вони могли довгий час перебувати в тих місцях, де не було ні їжі, ні води. А невтаємничені люди могли пояснити це лише зв'язком із нечистою силою.

Також слід згадати, що характерники зазвичай формувались у окремий невеличкий загін, що міг вщент розбити цілу армію супротивника. Здебільшого характерниками були деякі гетьмани та кошові – тобто вищі ешелони козацтва. Найвідомішими характерниками були Петро Сагайдачний, Іван Сірко, Іван Богун, Максим Кривоніс, Северин Наливайко.

УДК 347.6

Левченко Х. – ст. гр. КА(б) - 31

Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя

ПРАВОВА ПРИРОДА ШЛЮБУ

Науковий керівник: старший викладач Грузін В.Я.

Шлюб являє собою складне соціальне явище в юридичному контексті. Бажаючи підкреслити певні особливості шлюбу як правового явища, можна охарактеризувати його як договір, союз, статус, інститут особливого роду або правовідношення комплексного характеру. Залишаючи осторонь неюридичні аспекти (почуття, любов, прихильність,..), можна дійти висновку, що шлюб являє собою спеціальний правовий статус осіб – сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану, що ґрунтується на обоюдній вільній згоді сторін (згідно Статті 21 Сімейного кодексу України).

Правовий статус подружжя виникає після реєстрації, що вважається завершальним етапом складного юридичного процесу.

На мій погляд, варто погодитись з тим, що єдиним юридичним фактом, який тягне виникнення статусу подружжя, являється вступ у шлюб. Дану позицію необхідно визначити вірною з наступних підстав. По-перше, досягнення шлюбного віку не може включатись в юридичний склад, що породжує правовий статус подружжя, оскільки воно є ознакою, яка характеризує самого суб'єкта, і є якістю, невіддільною від нього.

По-друге, правовий статус виникає лише за відсутності таких юридичних фактів як споріднення, усиновлення, тощо. Включати ж відсутність юридичного факту в юридичний склад, що попереджує виникнення шлюбу, недоцільно.

По-третє, акт реєстрації шлюбу також не варто включати в юридичний склад, що тягне виникнення шлюбу, оскільки він не може розглядатись як самостійний юридичний факт. Справа в тім, що основне значення має виражена ззовні вільна згода осіб на укладення шлюбу, тобто угода про вступ до нього.

У закордонному праві угода про вступ у шлюб визначається договором. У вітчизняній юридичній літературі правова природа такої угоди викликає суперечності. Одні автори відносять її до двосторонніх юридичних актів сімейного права, інші – до правочинів. Ситуація ускладнюється тим, що питання про природу сімейно-правових актів є надто спірним в науці. Проте, я вважаю, що сімейно-правові акти не вписуються в рамки системи юридичних фактів цивільного права, що обумовлено особливим особистим характером сімейних відносин. Тому, хоча двосторонньому сімейно-правовому акту й притаманний вольовий момент, його не можна кваліфікувати як правочин. Договори ж, які подружжя можуть укладати між собою відповідно до Глави 10 СК України, регулюються нормами власне цивільного, а не сімейного права. І в результаті їх у подружжя виникають не сімейні, а цивільні права й обов'язки.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що шлюб необхідно розуміти як особливе морально-етичне, психологічне, соціальне та правове поєднання чоловіка та жінки, що надає цим особам при вступі у шлюб спеціальний юридичний статус, цілий комплекс можливостей у вигляді прав, реалізації яких відбувається у рамках конкретних правовідносин і залежить від волі суб'єкта.

УДК 80

Парфутко Д. — ст. гр. Б-21

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

БОГДАН ЛЕПКИЙ-ШЕВЧЕНКОЗНАВЕЦЬ

Науковий керівник: Дудар Ін.А.

Про повернення Богдана Лепкого до активу української культури тепер можна казати цілком певно, бо відкрилося багато матеріалу, присвяченого його життю й творчості. Вражає універсалізм, багатогранність його творчих інтересів, чим він близький до І.Франка. І, мабуть, можна погодитися з думкою дослідників життя письменника, що коли стихією творчої натури І.Франка була боротьба, то стихією Б.Лепкого була “естетична насолода від процесу творення”. Так високо оцінив його професор Микола Ільницький, підкресливши високе естетичне начало письменника.[1].

Б. Лепкий невтомно працював над історією української літератури. Виступив письменник і з низкою літературних досліджень, присвячених Т.Шевченку, М.Шашкевичу і В.Стефанику. Ми зупинимося окремо на його ґрунтовній праці “Про життя і твори Тараса Шевченка” (1919).

Монографія “Про життя і твори Тараса Шевченка” складається з 23 розділів. Хронологічно вона відтворює все життя великого Кобзаря: від народження до смерті. Звичайно, не всі періоди життя поета представлені рівномірно. Дослідницьке сумління не дозволяло Б.Лепкому замовчувати чи обминати увагою ту чи іншу сторінку біографії Т.Шевченка. Та специфіка життєпису, брак матеріалів і порівняно невеликий обсяг не дали йому змоги подати широку картину. Швидше цей твір претендує на ознайомчий характер. Це не заважає йому претендувати на актуальність сьогодні, коли про українського поета написано багато творів найрізноманітнішого характеру.

Починаючи совою книжку вже з дитячих років великого Кобзаря, Б.Лепкий не задовольняється простим перерахунком нечисленних свідчень про ранній період життя поета. Дослідник відводить значне місце соціальному тлу, в умовах якого формувався характер генія українського народу. Гнітюча картина тотальних злиднів пересипається й рідкими світлими сторінками життя хлопця. Богдан Лепкий подає дитинство Шевченка штрихами, вміло підмічає найголовніше. Та навіть викуп з кріпацтва лише передував головному відкриттю поклику Т.Шевченка — розвиток його поетичного дару. В центрі оповіді покладено “Кобзар”, як найяскравіший приклад історичного значення поета. Б.Лепкий схиляється до версії “майже випадкової” появи поетичного доробку молодого Шевченка в друці. Б. Лепкий не зупиняється докладно на згаданому епізоді, а виводить “Кобзар” не просто в український актив, а й ставить його в загальносвітовий контекст: ”Тяжко знайти другу книжку в світі, щоб для долі народу мала таке превелике значення, як “Кобзар” для України” [2].

Отже, можна зробити висновок: біографічне дослідження Б.Лепкого зайняло гідне місце в шевченкіані. В ньому відображено бачення Т.Шевченка дослідником початку ХХ століття, що пройняте глибокою національною ідеєю, виконане на високому естетичному рівні й доносить до нас живий образ великого Кобзаря.

Література:

1. Братусь І., Коба А. Новий погляд на наше педагогічне минуле. — Українське слово. — 1997. 6 лютого.
2. Лепкий Б. Твори: У 2т. — К., 1991. — Т.2. — С. 22. Далі цитуємо за цим виданням, вказуючи в тексті том і сторінку.

УДК 651.7

Онищук О. - ст. гр Д-21

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ДІЛОВІ ЛИСТИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: Палагута М.І.

Ділові листи є важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності.

Від ділового листа залежить:

1. Пошук потенційних партнерів.
2. Можливість встановлення чітких ділових контактів.
3. Пошук і освоєння нових ринків збуту продукції та надання послуг.

У країнах з розвинутою ринковою економікою, ділові папери є невід'ємною частиною соціально-економічних відносин.

Особливості стилю листа, його структура та зміст вдосконалювались і видозмінювались протягом десятиліть. Змінювались технічні засоби підготовки, написання листа та його носії. Наприклад, комп'ютерна техніка, факс.

В умовах вітчизняної дійсності, в силу відомих причин, ділове листування носить переважно бюрократичний характер і практично повністю не відповідає вимогам розвинених капіталістичних країн у цій галузі.

Незалежно від того, чи направляються ділові листи звичайною поштою, чи по факсимільному зв'язку, його основні параметри, вимоги до підготовки та оформлення тексту залишаються незмінними.

Діловий лист - це джерело інформації і одночасно, документ, складений звичайно на паперовій основі, що служить досягненню певної поставленої мети.

Цілі написання ділового листа можуть бути різноманітні: Від - заяви про існування організації та переліку їх продукції та послуг до - розв'язання конкретних проблем, пов'язаних з ціноутворенням, строками платежу, поставками продукції і різноманітними іншими питаннями.

Бланк листа має велике значення в діловому листуванні. По бланку, його дизайну, поліграфічному виконанню, характеристикам паперу будуть судити про престиж відправника та серйозність його намірів.

Практика показує, що для ведення зовнішньоекономічного листування необхідно:

- Виготовити спеціальний бланк, який би не використовувався в середині країни;
- Він повинен бути віддрукований на англійській мові (або на національній та англійській) і відповідати загальному рівню дизайну бланків ділових листів;
- Папір повинна бути високоякісних гатунків (за кордоном для виготовлення бланків ділової кореспонденції використовується папір з водяними знаками);
- Поліграфічне бланк виготовляється за допомогою одного - двох кольорів.

Всю кореспонденцію можна поділити на:

Формальні листи — підготовлені від імені підприємства, фірми іншій фірмі та які носять офіційний характер.

Неформальні листи — складаються після офіційного знайомства, після встановлення партнерських взаємовідносин робітниками одного рівня.

УДК 930

Лаповець І. — ст. гр. 11

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ПАЦИФІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Науковий керівник: Дудар І.А.

Минулої осені виповнилося 80 років з часу оголошення польським урядом політики щодо населення західноукраїнських земель, яка мала офіційну назву «пацифікація», тобто умиротворення. Насправді ж, це був початок каральної експедиції, яка тривала до початку Другої світової війни. Метою пацифікації було упокорення українців, спроба перетворити їх у покірних сполячених рабів, тобто в бидло.

У відповідь на утиски польських властей по Галичині прокотилася хвиля нападів на помістя і економії польських землевласників. Після цього польські війська розпочали жорстокі розправи над українськими селянами, офіційно оголосивши восени 1930 р. справжню війну всьому українському населенню Галичини — політику так званої пацифікації. Це були масові і жорстокі репресії проти всієї української спільноти, які набрали характеру державних антиукраїнських погромів.

Поляки влаштовували масові езекуції — покарання селян прилюдно нагаями. Били до нестями, коли людина падала — відливали водою і били далі. Все це мало садистські форми і відбувалося під знущальні вигуки «Нех же Польска!» Особливо терпіли сільська інтелігенція і свідомі селяни.

За неповними даними пацифікація була проведена майже у восьми сотнях сіл. Було побито 2070 осіб, заарештовано 1739 селян, спалено 490 хат, знищено близько тисячі українських установ. Репресії в тій чи іншій формі поляки проводили практично в усіх повітах Галичини з населенням понад 5 млн. осіб. Пролилася кров невинних.

1-30 листопада 1930 р. пацифікація охопила 121 село Тернопільського воєводства. Особливо жорстоко проходила вона в Бережанському, Збарзькому, Підгаєцькому і Тернопільському повітах. Унаслідок тяжких побоїв під час пацифікації померли вчителі із села Кошляки (тепер Підволочиського району) Г. Камінський та А. Шевчук, магістр права В. Кульматицький із с. Городища (тепер Козівського району), учитель П. Смолій із с. Медин (тепер Підволочиського району), війт О. Дичко із с. Вівся (тепер Козівського району). Польська поліція скалічила письменницю і громадську діячку з Денисова І. Блажкевич.

У Галичині пройшли відплатні за пацифікацію акти. Мали вони місце і на Тернопільщині. Так, 26 листопада 1930 р. у с. Багатківцях на Терехівщині було вбито польського дідича Юзефа Войцехівського, який керував пацифікацією в цьому та сусідніх селах. 28 січня 1931 р. у лісі біля Копичинців було застрелено графа Баворовського, який брав активну участь у каральних заходах.

Пацифікація Східної Галичини була жорстокою і кривавою. Вона мала широкий міжнародний розголос і була винесена на обговорення Ліги Націй. Провід ОУН доклав усіх зусиль, щоб про це дізнався світ. Прес-бюро ОУН у Женеві, Берліні, Лондоні, Брюсселі видавали повідомлення про пацифікацію різними мовами. Невдовзі про неї заговорила європейська та американська преса, яка гнівно засудила цю політику Польщі.

УДК 930

Дембіцька Л. - ст. гр. Д-31

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Науковий керівник: Зеленська Т.А

Юність – етап дозрівання і розвитку людини, що лежить між дитинством і дорослістю. Хронологічний вік (в даному випадку від 15 до 20 років), а точніше певний рівень розвитку індивіда, прямо чи опосередковано визначає його соціальне становище, характер діяльності, діапазон соціальних ролей.

Слово «юність» означає фазу переходу від залежного дитинства до самостійної і відповідальної дорослості, що передбачає з одного боку завершення фізичного, статевого дозрівання, з другого боку – досягнення соціальної зрілості.

«Соціалізація» - це сукупність всіх соціальних і психологічних процесів, через які індивід засвоює систему знань, норм і цінностей, що дозволяє йому функціонувати в якості повноправного члена суспільства.

Основний висновок сучасної теорії соціалізації і соціології виховання полягає в тому, що особистість, що формується не є об'єктом зовнішніх впливів, а є активним суб'єктом саморозвитку. Сучасні засоби навчання, сучасна технологія і спосіб життя є принципово не сумісними з авторитарними методами виховання, потребують рівності демократії і свободи.

Згідно Шпрангера юнацький вік у дівчаток тягнеться з 13 до 19 років, у хлопчиків з 14 до 22. Це перш за все стадія духовного розвитку, який пов'язаний з комплексом психофізіологічних процесів. Головні новоутворення цього часу згідно Шпрангера – це відкриття «Я», розвиток рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності, поява життєвого плану, установка на свідому побудову власного життя, поступове вrostання в різні сфери життя.

Теорія Шпрангера була конкретизована і розвинена Шарлотою Бюлер, яка приділила високу увагу розграниченню біологічного та культурного дозрівання, котрі не співпадають ні по строках, ні по змісту.

Курт Левін розглядав юність, як соціальне – психологічне явище, пов'язуючи психічний розвиток особистості зі зміною її соціального становища. Ставлячи життєвий світ дитини в залежність від його оточення, Курт Левін залишає в тіні його загально – соціальні детермінанти.

Видатний Швейцарський психолог Жорж Піаже сконцентрував свою увагу на специфіці юнацького мислення. Схильність до теоретизування в юнацькому віці стає віковою особливістю, створюються власні теорії політики, філософії, формули щастя і кохання. Зосередивши всю увагу на когнітивно-пізнавальних процесах, Жорж Піаже залишає в тіні розвиток мотиваційної сфери та емоційного життя дитини.

Зігмунд Дройд не створив систематичної теорії юнацького віку, але висунув цілий ряд важливих положень про природу підліткової і юнацької сексуальності, емоційних процесів і особливостей розвитку юнацької особистості.

Як зазначає багато інших авторів, ведучою сферою діяльності в юності стає праця з витікаючою диференціацією професійних ролей. Освіта, що продовжується на цьому етапі розвитку є уже не загальною, а спеціальною, професійною, а саме навчання в вузі може розглядатись, як вид трудової діяльності.

УДК 531.534

Вороняк П. - ст. гр. 11

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО ЗАКОНУ ВСЕСВІТНЬОГО ТЯЖІННЯ

Науковий керівник: Зубков В.І.

Датський астроном Тіхо Браге (1546-1601), довгі роки спостерігав за рухом планет, нагромадив величезну кількість цікавих даних, але не але не зумів їх опрацювати.

Йоган Кеплер (1571-1630), використовуючи ідею Коперника про геліоцентричну систему і результати спостережень Тихо Браге, встановив закони руху планет навколо Сонця, однак і він не зміг пояснити динаміку цього руху.

Ісаак Ньютон відкрив цей закон у віці 23 років, але цілих 9 років не публікував його, так як були тоді невірні дані про відстань між Землею і Місяцем не підтверджували його ідею. Лише в 1667 році, після уточнення цієї відстані, закон всесвітнього тяжіння був нарешті відданий до друку.

Ісаак Ньютон - англійський фізик і математик, творець теоретичних основ механіки й астрономії. Він відкрив закон всесвітнього тяжіння, розробив диференціальне та інтегральне числення, винайшов дзеркальний телескоп і був автором найважливіших експериментальних робіт з оптики. Ньютона по праву вважають творцем "класичної фізики".

Ньютон припустив, що ряд явищ, які здавалося б не мають нічого спільного (падіння тіл на Землю, звернення планет навколо Сонця, рух Місяця навколо Землі, припливи і відливи і т. д.), викликані однією причиною. Окинувши єдиним уявним поглядом «земне» і «небесне», Ньютон припустив, що існує єдиний закон всесвітнього тяжіння, якому підвладні всі тіла у Всесвіті - від яблук до планет!

У 1687 р. Ньютон встановив один з фундаментальних законів механіки, який отримав назву закону всесвітнього тяжіння:

Закон всесвітнього тяжіння має певні межі застосовності, він застосовний для: 1) матеріальних точок; 2) тіл, що мають форму кулі; 3) кулі великого радіусу, що взаємодіє з тілами, розміри яких багато менші розмірів кулі.

Закон непридатний, наприклад, для взаємодії нескінченного стрижня і кулі.

Сила тяжіння дуже мала і стає помітною тільки тоді, коли хоч би одне з взаємодіючих тіл має дуже велику масу (планета, зірка).

В наш час механізм гравітаційної взаємодії подають таким чином. Кожне тіло масою M створює навколо себе поле, яке називають гравітаційним.

Якщо в деяку точку цього поля помістити пробне тіло масою m , то гравітаційне поле діє на дане тіло з силою F , яка залежить от властивостей поля в цій точці і від величини маси пробного тіла.

Закон всесвітнього тяжіння дозволяє розрахувати рух будь-якого тіла в гравітаційному полі!

Віддаючи данину генію Ньютона, усе-таки слід зазначити, що закон всесвітнього тяжіння має ряд недоліків: він неспроможний, коли йдеться про обчислення руху Меркурія, передавання тяжіння через порожнечу, він визнає необхідність першого поштовху. На ці "тірокляті питання" старої механіки дала відповідь загальна теорія відносності.

УДК 82.32

Костишин О. — ст. гр. 12

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя

ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В НАУКОВІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ М. ДРАЙ-ХМАРИ

Науковий керівник: Бойчук В.О.

Вагомий внесок у формування наукових засад українського лесезнавства, що почало складатися у 20-х роках ХХ століття, зробив М.Драй-Хмара. Відомо, що він належав до угруповання неокласиків (М.Зеров, П.Филипович, О.Бургардт), які становили “наймолодший “доріст” серед учених академічного типу в перші пореволюційні роки”.

Утверджуючи нові тенденції в літературознавстві, М.Драй-Хмара виявляв неабиякий інтерес до проблем в галузі поезики. Цим зумовлена особлива увага дослідника до естетичної природи текстів Лесі Українки, суто поетичних якостей її творчості. Він відзначав “музичність, багатство ритмів, що шумлять, мов весняні води” у “Лісовій пісні”, “діалектичний розвиток думки”, “потяг до контрастів” у більшості драматичних творів, “дар мислення символами” у поезії Лесі Українки.

Стаття “Поема Лесі Українки “Віла-посестра” на тлі сербського та українського епосу” цінна у багатьох відношеннях. Найперше варто відзначити, що саме М.Драй-Хмарі належить пріоритет в осягненні естетичної природи “Віли-посестри”, в уведенні поеми в науковий обіг.

У 1926 році М.Драй-Хмара звернувся до полеміки між І.Франком і Лесею Українкою, що відбулася 1897 року. На сторінках журналу “Життя й революція” (1926, №5) він видрукував статтю “Ів.Франко і Л.Українка: З полеміки 90-х років”, широко висвітливши її хід та вузлові проблеми. М.Драй-Хмара акцентує увагу на тих головних позиціях І.Франка, з якими не погоджувалась Леся Українка.

З погляду означеної проблеми, характерна ще одна праця М.Драй-Хмари – вступна стаття до поеми “Бояриня” Лесі Українки. Звернення до цієї драматичної поеми, думаємо, також закономірне. Настроєм М.Драй-Хмари імпонувало ставлення поетеси до тієї частини “продажної української інтелігенції, яка заради “панства великого, лакомства нещасного” зрадила українські традиції і, помосковщившись, добровільно впряглася в чужинецьке ярмо”.

Безперечно, не все у лесезнавчих працях М.Драй-Хмари сприймається беззастережно, надто коли йдеться про сьогодишнього читача-фахівця. Окремі положення видаються принаймні дискусійними. Однак незаперечним є той факт, що М.Драй-Хмара накреслив широку програму дослідження творчості Лесі Українки в контексті світової літератури. Його праці, за словами Г.Костюка “багатством свіжого, вперше тоді опублікованого фактажу, низкою вникливих спостережень, висновків і гіпотез були не тільки твердим ґрунтом для наступних досліджень, але й зберігають свою вартість і для нашого часу”.

Список використаної літератури

1. Наєнко М. Наука і кон’ юнктура: Українське літературознавство (1917-1922 р.). – К., 1993. – 141 с.

УДК 81.25

Аніщенко Т. – ст. гр. 343

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЛОКАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

При перекладі фразеологізмів виникають труднощі, зумовлені відмінностями в двох мовах семантичних полів, що часто пов'язано з екстралінгвальними чинниками: культурою, історією, побутом народів. Залежно від наявності чи відсутності в цільовій мові фразеологічних відповідників стійких словосполук мови джерела встановилися певні способи перекладу фразеологічних одиниць.

Розглянемо характерні способи перекладу англійських локативних фразеологізмів українською мовою на відповідних прикладах, із зазначенням особливостей вибору еквівалентних засобів цільової мови: 1) повний еквівалент (відповідник із ідентичною або подібною структурою, лексичним складом, стилістичними характеристиками, значенням та образністю; він є найбільш адекватним, однак часто неможливим: зовсім не завжди у відповідних англійських та українських фразеологізмах співпадає образність): наприклад, *to cross the Rubicon* – *перейти Рубікон*; *to read between the lines* – *читати поміж рядків*; 2) відносний еквівалент (аналог; дуже подібний до англійського фразеологізму за значенням та стилістичними характеристиками, але відмінний лексичним складом, образністю або граматичними ознаками): наприклад, *to play into somebody's hands* – *грати комусь на руку*; *to beat the air* – *носити воду решетом*; *Grass does not grow under one's feet* – *Під лежачий камінь вода не тече*; *to catch the wind in a net* – *насити воду решетом*; 3) варіантний відповідник (простежується, коли з кількох синонімічних ФО вибирається одна – та, що найадекватніша у певному випадку): наприклад, *to hold one's ground* – *не здавати своїх позицій / міцно утримувати позиції / не поступатися ні на йоту*; 4) антонімічний переклад (тобто, вираження негативного значення мови оригіналу за допомогою стверджувальної конструкції мови перекладу чи навпаки): наприклад, *to keep one's head above water* – *не впасти в борги*; 5) описовий переклад (застосовується, коли при перекладі передається значення англійського фразеологізму за допомогою вільного словосполучення без збереження образності): наприклад, *to bear in mind* – *пам'ятати*; *all in all* – *беручи усе до уваги*; *to be beside the point* – *не стосуватися справи*; *to catch the wind in a net* – *займатися марною справою*; *to go one's own way* – *діяти абсолютно незалежно*; *to feel one's way* – *обережно просуватися*. Цей спосіб застосовується лише тоді, коли не спрацьовують інші способи); 6) калькування (спосіб перекладу, коли англійський фразеологізм передається послівно; він застосовується, якщо потрібно виділити образну основу ФО, або якщо англійський зворот не може бути перекладений за допомогою інших способів перекладу): наприклад, *free as the wind* – *вільний мов вітер*; *instrument of peace* – *інструмент миру*; *to have the last word* – *мати останнє слово*.

Допоміжними способами перекладу фразеологічних одиниць є оказіональні або ситуативні еквіваленти (що використовуються лише для перекладу фразеологізму в певному контексті), компенсація, а також уточнюючий переклад (тобто переклад, що доповнюється пояснювальними словами). Ефективність перекладу залежить від усвідомлення, наскільки надані відповідники є функціонально й комунікативно доречними для їх міжмовного і міжкультурного сприйняття цільовою аудиторією.

УДК 811.111-26

Пономар В., Угрин А.– ст. гр.О-21

Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ЯК САМОСТІЙНО ВИВЧИТИ ІНОЗЕМНУ МОВУ

Науковий керівник: Пушкаренко І.О.

Для того, щоб залишитися професіоналом, зберегти своє робоче місце і досягти успіху в житті – треба постійно навчатися, підвищувати свою кваліфікацію. Знання іноземної мови за таких умов стає вкрай необхідним.

Кожен з нас в більшій чи меншій мірі вивчав (вивчає) хоча б одну іноземну мову. При цьому успіхи у вивченні іноземної мови у кожного різні. Чому так? Як відомо, для ефективного навчання взагалі найголовнішими є Ваш настрій, правильна мотивація і мета. Настрій – поняття суб'єктивне, а мотивація і мета – поняття взаємопов'язані. Як же вивчити іноземну мову? Існує безліч способів. І, на щастя, сьогодні достатньо безкоштовних ресурсів для цього. Але принцип, як завжди, той же: потрібно навчитися робити всього лише чотири речі – писати, читати, говорити і сприймати на слух.

Перший спосіб – це **аудіопрोगрами, подкасти, аудіокниги** і т.д. (**подкасти** – це своєрідні радіопередачі у форматі MP3, які завантажуються з Інтернету).

Метою використання аудіо засобів є шліфування Вашого сприйняття тексту на слух. Вони дозволяють слухати мову і запам'ятовувати, як вимовляються ті чи інші слова або вирази. Вивчати мову можна просто слухаючи улюблену книгу чи передачу в будь-який підходящий для Вас момент. Фільми, новини, науково-пізнавальні передачі, і навіть улюблені серіали мовою оригіналу, із субтитрами на цій ж мові, допомагають запам'ятовувати не тільки вимову слів, але їх написання.

Програми. Існує велика кількість безкоштовних програм для вивчення іноземної мови. Також можна придбати CD та DVD диски-репетитори. Головною перевагою комп'ютерних програм є їхня комплексність. З ними вчити нові слова, мабуть, найлегше. Одна з порад, які дають викладачі, – це живе спілкування з носіями мови. Зареєструвавшись на іноземних соціальних мережах можна знайомитись з новими людьми і вдосконалювати свою англійську. Також існують спеціалізовані сайти, як **Rapid Steps** для вивчення англійської мови, де є можливість не лише спілкуватися з іншими людьми, а й безліч інших цікавих можливостей. **Чати, Skype, ICQ, електронні листи**, – теж канал для комунікації, головне спілкуватись на мові, яку Ви вивчаєте. Якщо у Вас є супутникове телебачення, то Ви можете дивитися безліч каналів, на мові, яку Ви хочете вивчити. Наприклад, якщо вчите англійську підійде усе від BBC, CNN аж до English Club TV. Зрозуміло, що базові знання повинен дати викладач. Безумовно, курси та методичні програми звичних шкіл іноземної мови ефективні. Обов'язковим елементом при вивченні іноземної мови є прочитання декількох цікавих художніх книг на цій мові. Було б чудово, якби кульмінацією вивчення стала поїздка в країну, мову якої Ви вивчаєте. Ніколи не зупиняйтесь на досягнутому, а постійно вдосконалюйтесь. Меж самовдосконаленню не існує.

Література

1. Компьютерные технологии в обучении иностранным языкам. Учебно-методическое пособие / И.А.Цатурова, А.А.Петухова. – М.: Высш. шк., 2004. – 95 с.
2. Романенко Л.В. Використання мультимедійних технологій у вивченні англійської мови // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2004. – №5. – с. 40 - 45.

УДК 796.37.06:612.821

Антонюк А. – ст. гр. СІ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ СТУДЕНТІВ ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ В СЕКЦІЇ З РУЧНОГО М'ЯЧА ВІД ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Науковий керівник: ст. викладач Луців В.С.

Створена на кафедрі фізичного виховання діагностична комп'ютерна програма "Тепмінг-тест" показала, що частота рухів кисті руки у спортсменів гандболістів була більшою, ніж у студентів загальної групи (рис. 1). Це пояснюється тим, що у тренуваних, на відміну від нетренованих людей, більша швидкість появи і зникнення імпульсів збудження в нервових центрах. При постійному частому посиленні імпульсів з центру до м'язових волокон вони стають швидкими, а при постійній, але рідшій імпульсації – повільними (Ильин Е.П., 2003).

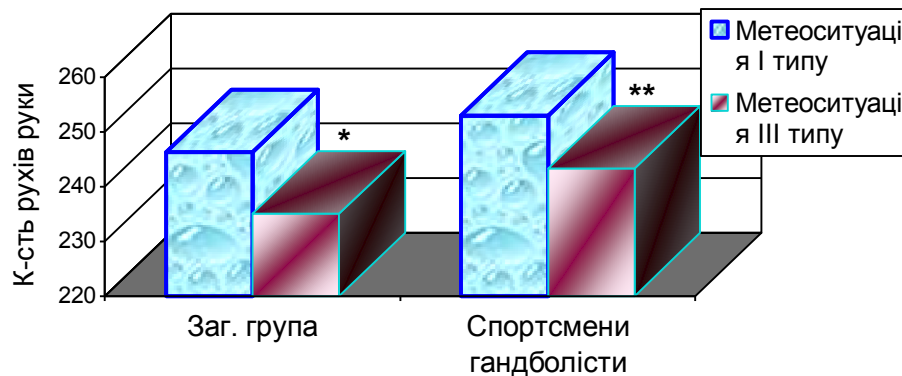

Рис. 1. Загальна кількість рухів кисті руки (за 40 с) у студентів загальної групи та спортсменів гандболістів при метеоситуаціях I і III типів

Примітки:

1. * – $P < 0,05$ – порівняння у студентів загальної групи;
2. ** – $P < 0,05$ – порівняння у спортсменів гандболістів.

Але нами встановлено, що при погоді III типу, у порівнянні з I, показники кількості рухів руки знизились у всіх досліджуваних, особливо в студентів загальної групи, що свідчить про зниження сили процесу збудження в центральній нервовій системі.

Вважається, що частота рухів, в основному, залежить від частоти імпульсів, що посилюються з мотонейронів (Курко Я.В., 2006). Тому, зниження темпу рухів кисті руки у всіх досліджуваних при метеоситуації III типу, можна пояснити зменшенням частоти та сили імпульсів, що є результатом зниження сили процесу збудження в ЦНС. Крім цього, на частоту рухів впливає і лабільність м'язів (Бурлачук Л.Ф., 2002).

Отримані дані можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для розширення знань про механізми адаптації організму людини, пошуку нових шляхів підвищення її працездатності, створення критеріїв прогнозування метеочутливості та відбору спортсменів до змагань.

УДК 796.37.06:612.821

Антонюк О. – ст. гр. МК-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

САМОКОНТРОЛЬ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ

Науковий керівник: ст. викладач Луців В.С.

Самоконтроль – це регулярне використання простих прийомів для самостійного спостереження у зміні стану здоров'я і фізичного розвитку під впливом занять фізичними вправами. Завдяки самоспостереженню студенти мають можливість самостійно контролювати навчальний процес. Крім того, самоконтроль має велике виховне і педагогічне значення, залучає студентів до оцінки свого стану та аналізу використаної методики навчання.

Самоконтроль слугує важливим додатком до лікарського контролю, але не може його замінити. Дані самоконтролю можуть надати велику допомогу викладачу в регулюванні навантаження.

Викладач разом з лікарем повинні добиватися, щоб студенти правильно розуміли зміни функцій організму під впливом фізичних навантажень. Необхідно попередити від поспішних висновків при появі відхилень у показниках самоспостереження, так як за неправильними висновками може слідувати неправильна побудова тренувань, а також можливо самонавіювання якого-небудь захворювання, якого у спортсмена немає.

Важливо пояснити спортсменам, що при відхиленні в показниках, виявлених під час самоконтролю, необхідно порадитись із лікарем і викладачем або тренером, перед тим як приймати рішення.

У процесі занять фізичними вправами необхідно постійно проводити облік виконаних навантажень і контроль за станом організму. Результати самоконтролю записують в спеціальний щоденник, який зобов'язаний вести кожний студент. У щоденнику можна побачити залежність змін у стані здоров'я спортсмена від характеру тренувань.

Працездатність залежить від загального стану організму. Студент повинен навчитись критично аналізувати її суб'єктивну оцінку. Відомо, що самопочуття не завжди відображає дійсний фізичний стан організму. При емоційному збудженні воно може бути досить хорошим, навіть якщо в організмі вже є негативні зміни. І навпаки при незважаючи на добрий гнічений настрій може бути причиною поганої працездатності, стану здоров'я.

Порівняння суб'єктивної оцінки працездатності з реально вимірюваними її показниками допоможе спортсмену зробити правильний висновок про свій стан.

Бажання займатися фізичними вправами, спортом – важливий показник. Бажання виконувати фізичні вправи, тренування властиве здоровій людині, відсутність його – сигнал перевтоми. Іншими важливими показниками є сон і апетит.

Висновки.

Регулярні заняття фізичними вправами не тільки поліпшують здоров'я і функціональний стан, але й підвищують працездатність і емоційний тонус. Однак варто пам'ятати, що самостійні заняття не можна проводити без лікарського контролю та самоконтролю.

УДК 81=111

Багінська О.- ст. гр. 62

Житомирський державний університет імені Івана Франка

МОВНИЙ КОД ПІДЛІТКОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Науковий керівник: к.філол.н., доцент Савчук І.І

Мовний код підліткового спілкування викликає значний інтерес серед сучасних мовознавців, пов'язаний, насамперед, з особливою динамічністю даного мовленнєвого про шарку.

Не важко пояснити, чому найпрогресивнішим у плані мовленнєвих змін є підліткове спілкування. Підлітковий період – це вік повністю сформованих мовних та мовленнєвих навичок, проте бунтарський дух та підвищена емоційність, які є вагомими характеристиками, сприяють вільному використанню будь-яких мовних засобів, тяжіння до відходів від літературної норми, що є більш свідомим, а тому більш експліцитним і більш частим, ніж у дитячому мовленні. У порівнянні з дорослими підліток легше вбирає і адаптує в своєму мовленні будь які зміни як суто мовного характеру, так і на рівні суспільних процесів. Така гнучкість, пов'язана з меншою суспільною детермінацією поведінки, робить мовний код підлітка найактивнішим осередком мовної та мовленнєвої динаміки.

Особливості підліткового мовного коду зумовлені насамперед психологічним особливостям цього вікового періоду, провідним рисами якого є потреба у спілкуванні, необхідність самоідентифікації, прагнення до колективізму та особлива чутливість. У цьому віці змінюється зміст міжособистісного спілкування і загальна спрямованість, воно стає вибірковою, інтимною, виконує функцію головного, соціального полігону самоствердження і самовираження (Леонтьєв, Виготський, Ясірко, Онучин та ін.).

Підліток прагне бути у колективі однолітків, бути повноцінним членом певної спільноти – це і примушує користуватися сленгом, який появі відчуття згуртованості та взаєморозуміння всередині групи. Проведений О. Гапчук аналіз дозволив виділити вживання сленгізмів, жаргонізмів та вульгарізмів (*lemme, g'on, freaked out, whatcha, shut your trap, mosh, smoker, stoner*) як ексклюзивно-вікові особливості ідіолектів підлітків на лексичному рівні. Переживання підлітка - гострі й часто перебільшені, тому і мовлення їх вимагає більшої експресивності, чому допомагають «влучні» сленгові слівця, які є переважно густо забарвлені емоційно й надзвичайно лаконічно передають суть висловлювання. До того ж це додає розважальний момент, що теж відповідає віковим особливостям. Сленг виникає і як захисний механізм. За допомогою багаторазового вживання певних слів, підлітки знижують важливість позначуваних явищ чи подій, які викликають страх чи відчуття безпомічності, безвихідності.

Саме поняття підліткового сленгу часто ототожнюють з поняттям мовного коду цього вікового періоду, проте на нашу думку сленг є дещо вужчим поняттям. Серед інших суттєвих рис мовного коду підліткового мовлення слід зазначити використання багатofункціональних епітетів, граматичні та синтаксичні особливості (еліптичні структури, скорочення тощо), ситуативно-обумовлені стилістичні відмінності (наприклад, більша лексична розмаїтість у спілкування з дорослими, ніж з ровесниками).

Таким чином, варто відзначити самотність мовного коду підліткового спілкування, який виступає суттєвим джерелом вивчення не лише ідентифікації мовної особистості, а і її ідентичності як ключа до розуміння окремого про шарку і суспільства загалом через його мовні прояви.

УДК 301.18

Белова О. - ст.гр.ЕГ-33

Одеський державний екологічний університет

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ДИТИНСВО

Науковий керівник ст.викл. Агенідзе Є.А.

Дитинство – це період сильного розвитку, зміни і навчання. Людина з'являється на світ, наділена лише самими елементарними механізмами для підтримки життя. За фізичною будовою, організацією нервової системи, за типами діяльності та способами її регуляції людина – це саме ідеальна та удосконалена істота на Землі.

Слово «дитина» довго не мало того точного значення, яке надається йому зараз. Наприклад, у середньовічній Німеччині слово «дитина» було синонімом зі словом «дурень». У ході історії неперервно зростало збагачення матеріальної і духовної культури людства.

Дитинство – це період, який продовжується від новонародженості до повної соціальної, і звідси, психологічної зрілості людини; це період становлення дитини повноцінним членом людського суспільства. При цьому продовжуваність дитинства в первісному суспільстві не дорівнює продовжуваності дитинства в епоху середньовіччя або у наші дні.

Етапи дитинства людини – це продукт історії, і вони також підвернені зміні, як і тисячі років тому. Тому не можна вивчати дитинство людини і закони його становлення на враховуючи розвиток людського суспільства і законів, що визначають його розвиток.

Продовжуваність дитинства знаходиться в прямій залежності від рівня матеріальної і духовної культури суспільства.

Проблема історії дитинства – це одна з найбільш складних в сучасній дитячій психології, так як в цій області неможливо проводити ні спостережень, ні експериментів, коли в археологічних розкопках знаходять іграшки, це зазвичай – предмети культу, які в древньому світі клали в могилу, щоб вони слугували хазяїну у загробному житті.

У літературі XIX століття існує багато свідочств відсутності дитинства у пролетарських дітей. Статус дитинства пролетарської дитини сформувався лише в XIX-XX століттях, коли з допомогою законодавства про охорону дитинства було заборонено дитячу працю. Хоча в наш час і існує заборона на дитячу працю, неможна говорити про статус дитинства, не враховуючи положення батьків у соціальній структурі суспільства.

Історичне поняття дитинства зв'язано не з біологічним станом зрілості, а з певним соціальним статусом, з колом прав і обов'язків, що притаманні даному періоду життя, з набором доступних для нього видів і форм діяльності.

Дитячі образи у живописі XIII століття зустрічаються лише у релігійно-алегоричних сюжетах.

Для педагогів XVII століття любов до дітей виражалась вже не у балованні дітей, а в психологічному інтересі до виховання і навчання.

Концепцію раціонального виховання, що заснований на суворій дисципліні, проникає у сімейне життя в XVII столітті. Увагу батьків починає привертати усі сторони дитячого життя.

Вивчати дитячий розвиток історично, це значить вивчати перехід дитини від однієї вікової категорії до другої, вивчати зміни її особистості всередині кожного вікового періоду, що відбувається у конкретних історичних умовах.

УДК 994

Бица Р. – ст. гр. МВ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НЕСКОРЕНИЙ КОМАНДИР – РОМАН ШУХЕВИЧ

Науковий керівник: асист. Стухляк М.П.

У галереї національних борців ХХ століття постать Романа Шухевича посідає виняткове місце. Він брав безпосередню участь і був співорганізатором боротьби проти всіх окупантів України. Під його керівництвом виростала й протистояла ворогові нескорена армія та революційна організація. Для Шухевича справою усього життя був вишкіл повстанців. Стати блискучим командиром йому допомогли активна діяльність у «Пласті», заняття спортом, служба в польській армії, навчання в німецькій військовій академії в Мюнхені, участь як поручника у формуванні Карпатської січі, як сотника в Дружинах Українських націоналістів (ДУН), як підполковника, а потім генерала УПА. На формування свідомості і характеру майбутнього провідника великий вплив мав полковник Євген Коновалець, який деякий час знімав у Шухевичів кімнату.

Проведені за керівництва Романа Шухевича організаційні та політично-програмні зміни значно зміцнили ОУН і УПА й дали можливість успішно продовжувати боротьбу до кінця 1950-х р.р. Роман Шухевич - «Дзвін» – «Тур» - «Лозовський» - генерал «Тарас Чупринка» своєю багатогранною і багаторічною революційною діяльністю засвідчив не лише велику любов до українського народу, безмежну відданість справі визволення України, а й непересічний талант політика й військового командира. Недаремно сучасники довірили Романові Шухевичу керівні пости у визвольному русі : Головного командира УПА (1943-1950), генерал-хорунжого (3 1946); члена Українського Державного Правління (1941), Голови Бюро Проводу ОУН (1943-1950), Голови Генерального Секретаріату УГВР і Генерального Секретаря військових справ (1944-1950). Його відзначили найвищими нагородами УПА : Золотим хрестом бойової заслуги I кляси та Золотим хрестом заслуги, посмертно (15. XI. 1950) іменували Гетьманським пластуном-скобом і нагородили Пластовим золотим хрестом. Романа Шухевич показав себе не тільки як цілеспрямований і вимогливий командир, але й як люблячий чоловік та батько двох дітей. «Тарас Чупринка» був високоосвіченою людиною, адже окрім військової освіти він отримав диплом інженера, закінчивши у червні 1934 р. «Львівську політехніку». Будучи юнаком, Роман Шухевич захоплювався музикою та співом. На початку 1930-х р.р. він навіть був студентом заочного курсу музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові за класом фортепіано. 5 березня 1950 р. Роман Шухевич загинув смертю героя у підпільній штаб-квартирі в селі Білогорща біля Львова у нерівному бою з окупантами.

Незважаючи на значущість постаті Романа Шухевича в історії, його діяльність досі не досліджена належним чином. Однією з причин цього є те, що величезний пласт документів та матеріалів, які містять факти з життя видатного діяча українського визвольного руху є недоступними. Абсолютна більшість цих документів знаходяться у спецфондах і сховищах різних архівів як таємні документи.

Життя й діяльність Головного командира УПА генерал-хорунжого Романа Шухевича – «Тараса Чупринка» стали яскравим взірцем історичної пам'яті про героїчні змагання за українську державність і мають стати прикладом для прийдешніх поколінь української нації.

Використана в доповіді література: 1. Микола Посівнич «Нескорений командир» - Торонто-Львів: Літопис УПА, 2007. – 64с.

УДК 81'373.611

Божеску М. – ст. гр. 445

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

КАТЕГОРІЯ ДЕМІНУТИВНОСТІ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА МОВНА КАТЕГОРІЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ситенко О.О.

Демінутивність – це лінгвістична категорія об'єктно-розумового та кваліфікативно-оцінного характеру, що вказує на зменшеність предмета, істоти чи явища, яка має оцінно-експресивне забарвлення або супроводжується суб'єктивною оцінкою: позитивною, рідше негативною.

Першим, хто почав розглядати цю категорію, був М.В.Ломоносов. Досліджуючи збільшувальні та зменшувальні форми, М.В.Ломоносов акцентує увагу не стільки на розмірі предмета, скільки на тих емоційних відтінках, з якими вони пов'язані. Після М.В.Ломоносова багато інших науковців розглядали цю категорію. Вони мали різні погляди щодо генетично-початкової функції розмірних емоційно-оцінних сем у процесі розвитку їхньої семантичної структури. Чим більше удосконалювалася здатність мови передавати раціональні основи людського мислення, тим більше розвивалася не менш важлива здатність мови виражати чуттєве сприйняття людини. І.Е.Мандельштам відзначає, що зменшені суфікси увійшли в ужиток дуже рано, однак зустрічалися в давньоруській мові досить рідко; їхня первісна функція була спрямована на вираження малого розміру речі, що об'єктивно сприймається. І лише з часом суфікси набули переносне значення і характер суб'єктивного відношення до речей. Зменшеність як первісну функцію демінутивних утворень виокремив і О.Єсперсен, який вважав, що ці утворення виникли та розповсюдились під впливом дитячого мовлення.

Категорія демінутивності в англійській та українській мовах багато в чому схожа, бо вона має спільну типологічну природу. Саме тому суперечливих тенденцій чи внутрішніх відмінностей на рівні реалізації значень категорії в обох мовах не спостерігається, пор.: англ. *Fiesta sat with her hands cupping her chin, staring at a corner of the little kitchen* (J. Abrahams), укр. *Він сидів і колупав перед собою ямку* (О. Вишня) (значення зменшеності у чистому вигляді); англ. *You are his little pet, you are his favourite; he'll do anything for you* (Ch. Dickens), укр. *І не зоглядівся горобчик, як літечко минуло* (Леся Українка) (значення пестливості у чистому вигляді); англ. *A very small boy was standing close by, on her side* (J. Salinger), укр. *Невеличкі його сипі оченятка живо бігають, дитиняче чоло стягається, - думка починає рушитися* (І. Франко) (значення зменшеності-пестливості); англ. *You stinking puppy! he exclaimed. You miserable little whelp!* (U. Sinclair), укр. *Що, невісточко, пануєш?* (С. Васильченко) (значення негативності).

Англійські та українські демінутиви широко використовуються з метою інтимізації мовлення, особливо просторічного, яке широко вживається, наприклад, у репліках персонажів драматичних творів.

Отже, категорія демінутивності є універсальною для англійської та української мов, незважаючи на відмінності в граматичних системах, бо демінутивні іменники в них мають загалом спільні функціональні та стилістично-експресивні значення.

УДК 316

Брилінська О. - гр.БМ-12

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: ст. викл. Сівчук П.І.

Сьогодні ми часто чуємо словосполучення «гендерна рівність». Кожного року на всіх рівнях ухвалюються конвенції і законопроекти про зрівнення в правах чоловіків та жінок. Але чи застосовуються всі ці задекларовані принципи в реальному житті?

Опитування, яке відбулося у грудні 2010-го року, проведене компанією [Mercer](#) включає відповіді від більш ніж 1800 респондентів, які працюють у сфері управління персоналом. За його даними, майже половина (тобто 47%) роботодавців не пропонують жодних програм, спрямованих на розвиток потреб жінок-керівників.

Становлення жіночого бізнесу в основному відбувається за рахунок ініціативи жінок, а не як результат дії спеціальних державних програм. Хоча жінки у бізнесі демонструють більшу схильність до компромісів у взаємодії з партнерами, більше враховують моральні та етичні принципи.

Крім того в Україні досі існує поділ професій на «чоловічі» і «жіночі». При цьому до першого виду належать всі керівні посади в економічній, політичній, культурних сферах. нерідко роботодавець зазначає, що конкурс оголошується виключно для чоловіків. Зумовлена така поведінка певними гендерними стереотипами: наприклад, що жінка слабка істота, яка не може переносити постійного напруження.

За даними досліджень, провідними вимогами та потребами жінок є гнучкий графік, диверсифікація найму, коучинг та робота з ментором. Основною перешкодою на шляху жінок до "вершини" кар'єрної драбини є відсутність балансу між роботою та особистим життям та нестача досвіду.

Поєднання роботи з сімейними обов'язками в Україні особливо проблематичне. Відпустки по догляду за дитиною «щедрі» лише на папері. Насправді їх складно застосовувати, зокрема, через високий рівень неофіційної зайнятості. Зазначалося, що такі відпустки рідко беруть чоловіки, не лише через традиційний розподіл домашніх обов'язків, але й через відсутність відповідної інформаційної роботи. такий підхід є характерною ілюстрацією формального розуміння принципу гендерної рівності. Вирішення цієї проблеми можна запозичити в Данії і Швеції, де введений свого часу гнучкий графік роботи сприяв підвищенню народжуваності і збільшенню числа працюючих жінок.

Але в Україні, роботодавці скептично ставляться навіть до обговорення гнучкого графіку роботи з працівниками, які мають сімейні обов'язки. А якщо взяти до уваги, що забезпечення дітей місцями у дошкільних закладах становить лише (за даними дослідження) близько 60 відсотків, наслідком стає низька народжуваність в Україні.

Гендерну рівність потрібно виховувати вже з шкільного віку. Адже саме діти відчують на собі найбільший тиск і вплив соціуму та водночас виступають наступним молодим поколінням, на яке направлені всі існуючі соціальні, в тому Законодавчо чоловіки позбавлені такої можливості. Такий підхід є характерною ілюстрацією формального розуміння принципу гендерної рівності.

УДК 621.326

Бутрин Л. – ст. гр. СН-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ РУХОВИХ ДІЙ

Науковий керівник: ст. викладач Надозірний Я. П.

Спеціальні знання і рухові дії як предмети навчання у фізичному вихованні вимагають від викладача володіння певними способами викладання, а студентів – способів навчання. Як вести від незнання до знання, від невміння до уміння- це одна із стрижньових задач конструктивної діяльності. Способів навчання багато, але жоден з них не є універсальним. Знання характеристик методів навчання дозволить правильно орієнтуватися в різноманітті цих способів і відбирати найбільш ефективні для вирішення учбових задач.

ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ

Дані методи засновані на активній руховій діяльності учнів. Залежно від ступеня регламентації умов виконання фізичної вправи ці методи розділяються на дві групи: методи строго регламентованої вправи (розучування по частинах, в цілому і примусово - полегшуюче) і частково регламентованого (ігровий і змагання). Момент регламентації є в будь-якому методі. Різний лише ступінь і характер регламентації. При відомих умовах два методи з різних груп можуть поєднуватися: одна і та ж дія може одночасно вивчатися, наприклад, методом розучування по частинах і методом змагання. Проте це не дає підстав для їх ототожнення.

Методи строго регламентованої вправи характеризуються багатократним виконанням дії (або його частин) при строгій регламентації форми рухів, величини навантаження, її наростання, чергувань з відпочинком і т.п. В результаті цього з'являється можливість виборчо освоювати окремі рухи, послідовно формуючи з них необхідні дії. Методи, що відносяться до цієї групи, доповнюють один одного і застосовуються згідно умов, які визначають конкретну учбову задачу: груповій і персональній характеристиці учнів, етапу навчання, характеру і змісту учбового матеріалу, тривалості уроку, місцевим умовам навчання, наявності учбових засобів (інвентаря, снарядів) і ін.

Метод розучування по частинах передбачає первинне вивчення окремих частин дії з подальшим з'днанням їх в необхідне ціле.

Повноцінна реалізація цього методу багато в чому залежить від розуміння можливості і необхідності розчленування рухової дії, а також від практичного уміння його здійснювати відповідно до задачі навчання. Складна дія не представляє собою механічної суми його рухів.

УДК 621

Волович В. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

Науковий керівник: канд. психол. наук, доц. Кухарська В.Б.

Англійська мова – одна з найпоширеніших мов на планеті. Беручи до уваги те, що це рідна мова для 340 мільйонів людей і друга мова для майже мільярда земного населення, то її можна назвати чи не найважливішою в світі.

Кожна освічена людина погодиться, що знання англійської мови у житті сучасного суспільства просто необхідні, адже опанування англійської мови є своєрідною реалізацією діалогу різних культур. Інтелектуальна й культурна освіта людини потребує знання іноземної мови, бо це фундаментальний елемент формування високодуховної особистості людини.

Знання мов займає особливе місце у загальнокультурній підготовці молоді до життя та діяльності в суспільстві. До речі, «іноземна мова» – єдиний навчальний предмет, який включено в плани всіх підсистем освіти, тому що її знання – це можливість реалізації однієї з провідних тенденцій у галузі освіти – інтеграції у світову культуру.

Англійська мова є одним з найважливіших засобів міжнародної комунікації. Аналізуючи наукові джерела, бачимо, що вчені по-різному тлумачать зміст поняття «комунікація». Соціологи розуміють під цим взаємодію, тобто передачу інформації, психологи вважають, що це процеси обміну продуктами психологічної діяльності, насамперед спілкування. Але у будь-якому випадку, комунікація передбачає наявність чотирьох важливих компонентів: передавач - повідомлення - приймач - розуміння.

Досконале володіння англійською мовою відкриває безліч перспектив та переваг вільного спілкування. Розглянемо найпростіші приклади життя. Знання англійської це:

1. Чудова можливість подорожувати (мова дає мобільність, можна розкуто та комфортно почувати себе в іноземному середовищі, вільно спілкуватися з людьми).

2. Необхідний засіб для елементарної комунікації за кордоном (виклик таксі, швидкої допомоги, поліції, вільне пересування по місту тощо).

3. Можливість пізнання культурної спадщини інших країн, зокрема, традицій, народних звичаїв, архітектури та мистецтва.

4. Хороша можливість знайти нових та цікавих друзів та чудово провести свій час і розважитись за кордоном, розширити кругозір, відпочити.

5. Налагодження міжнародної співпраці та ділових контактів, інтенсивної повноцінної професійної діяльності у різних сферах в тісному контакті із зарубіжними партнерами, сприяння міжнародної інтеграції.

6. Хороший шанс навчатись за кордоном, отримати професійну кваліфікацію, певні навички у своїй професії, здобути нові знання та обмінятись досвідом, а також добре почувати себе на вітчизняному ринку праці.

Цей перелік можна продовжувати, проте зрозумілим є одне: англійська мова слугує потужним засобом комунікації, що відкриває для сучасної молоді широкі можливості та шлях до життєвого успіху.

Do you speak English? YES, I DO!!!

УДК 378

Волошина А. - ст. гр. ПРО-08

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ САМОВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ВТНЗ У ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Науковий керівник: к.пед.наук, доцент Лучанінова О.П.

Теоретичним підґрунтям вирішення цієї проблеми слугують наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників: Б. Ананьєва, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Максименка, В. М'ясищева, С. Рубінштейна. Окремі педагогічні аспекти проблем професійного самовиховання людини набули подальшого обґрунтування в наукових дослідженнях С. Архангельського, В. Андрєєва, М. Піскунова та ін., якими встановлено, що рушійні сили самовиховання визначаються як зовнішніми соціальними вимогами, так і власним ставленням людини до цих вимог. Тому самовиховання розглядається науковцями і як діяльність, і як вища форма активності особистості.

Суттєвим результатом сучасних досліджень (І. Беха, І. Зязюна, С. Гончаренка, В. Гриньової, І. Прокопенка, Н. Тарасевич та ін.) є доведення правомірності й можливості формування потреби у професійному самовихованні як невід'ємної та органічної складової професійної підготовки майбутнього фахівця.

Виникає необхідність в обґрунтуванні таких організаційно-педагогічних умов, які б могли сприяти професійному самовдосконаленню студентів. До таких організаційно-педагогічних умов можна віднести: поглиблення мотивації студента шляхом актуалізації цінностей самовиховання засобами виховання; збагачення змісту виховної роботи викладача педагогічних дисциплін ідеями розвитку та саморозвитку особистості, технологіями самовдосконалення і життєтворчості; запровадження інноваційно-творчої діяльності, методів та засобів особистісно-професійного самовиховання студентів в ході викладання дисципліни «Професійна педагогіка»; формування досвіду самовиховної діяльності студентів на основі створення професійного портфоліо. Досвід навчально-виховної діяльності вищих навчальних закладів переконує, що ефективно вирішувати питання підготовки майбутніх фахівців можна лише за активної участі в цьому процесі студентів. Професійне самовдосконалення — свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку. Професійне самовдосконалення майбутнього фахівця відбувається у двох взаємопов'язаних формах — самоосвіта і самовиховання. Основним змістом самоосвіти є вдосконалення наявних у студента знань, формування умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції. Людина інколи самовдосконалюється підсвідомо. Неусвідомлене самовиховання зазвичай має епізодичний характер, здійснюється без чіткого плану і розгорнутої програми, що набагато знижує його результативність. Значно вищу ефективність має усвідомлене самовиховання - системна і свідома діяльність людини, спрямована на її саморозвиток і формування власної базової культури. Тут можна запропонувати наступні умови: реально оцінка студентом своєї придатності до обраної професії; досягнення згоди із самим собою, знаходження сенсу життя; самоактуалізація і самореалізація потенційних можливостей, природних здібностей студента та активне самоутвердження в суспільному житті.

УДК: 796.37.06:612.821

Гайда Н. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: ст. викладач Третьяк В.С.

Компетенція (лат. *competentia*) в прямому перекладі означає взаємне прагнення, об'єднання, відповідальність, підхід особистостей, які мають певні обов'язки, повноваження, знання, досвід, сукупність їх, затверджені законом або іншими державними документами.

Трансформуючи ці поняття в галузь освіти, викладання, навчання можна вважати, що під компетентністю і компетенцією розуміють взаємозв'язок „викладач – студент”, при якому підвищення, поглиблення знань, умінь, обізнаності однієї сторони (викладач) повинні передаватись тим, хто навчається (студент). Удосконалення способів компетентності сприяє оптимізації процесу навчання, збагаченню обох сторін, підвищенню обізнаності (компетентності) як викладача, так і студента.

Зміни у суспільстві, державі, дзеркально відображаються в освітній сфері. Суспільні інтеграційні процеси в Україні, що знаходиться на шляху демократизації, вплинули на розвиток освіти і обумовили її реформування. В наш час формування освітніх цілей спрямовується на стратегічні орієнтири міжнародної спільноти, підготовку покоління молоді. Ось чому особливої актуальності набуває поняття компетентності студентів, оскільки лише вона може забезпечити готовність до оволодіння такими знаннями та технологіями, які дозволять їм оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення, вирішувати державні проблеми.

Процес навчання передбачає забезпечення обох сторін, тому проблема компетентності актуальна зараз як ніколи: неможливо підвищувати майстерність студента без зростання компетентності викладача.

В цих умовах кафедра фізичної реабілітації і валеології проводить певну роботу щодо застосування різних компетентнісних підходів у виборі базових компетентностей, поєднання знань і умінь, пізнавальних цінностей, практичних навичок, емоцій, поведінкових компонентів та ін. При цьому залучаються можливі в наших умовах іновативні технології, а також основні методи набутих колективом викладачів кафедри принципів педагогічної науки. Так, часто в базові тематичні матеріали лекцій включаються нові наукові дані, не зменшуючи академічності змісту лекцій вводяться діалоги, враховується зацікавленість студентів до певних проблем, формулюються ситуаційні задачі, визначається думка молоді щодо шляхів їх вирішення.

При проведенні практичних занять робимо акцент на набутті студентами прикладних знань. Це стосується використання фізичних вправ, методів загартування, оздоровчого дихання, виявлення помилок в індивідуальному харчуванні.

Контроль знань та умінь з аудиторної і самостійної робіт проводиться шляхом живого діалогу, а також за допомогою безмашинного програмованого контролю. Зараз для проведення тестування розробляються і заносяться в комп'ютерну програму завдання з усіх модулів навчальних програм основних дисциплін. Отже, з метою підвищення компетентності студентів використовується різні компетенції, підходи, які сприяють підвищенню якості навчального процесу.

УДК 1+62

Гащин В. - ст. гр. КА-22

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТРИ ТОЧКИ ЗОРУ НА СТАН ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ

Науковий керівник: к.філос.н., доцент Цвіркун В.М.

Ще здавна людина прагнула усвідомити усе незбагненне, усе, що її оточує. Індивідууми почали глибоко вникати у знання і науку, щоб пояснити явища і процеси які відбуваються навколо нас. З часом люди зрозуміли, що неможливо усе точно пояснити за допомогою фізико-математичних обрахунків. Саме тут, у переломний момент, з'являється наука-філософія. З'єднавшись у тандем разом із технічними обрахунками і точними даними, вони створюють комплексну гармонію пізнання світу.

Чи думали Ви колись про власну душу ? Мабуть що так, але ці думки, скоріш за все, були лише спрямовані у філософський світогляд. Як на мене, згідно із технічної точки зору, існують три пріоритетних погляди на стан людської душі: газ, гальмування і щеплення.

Газ: Ми рухаємося вперед, попереду нові повороти і перешкоди, але замість зменшення швидкості ми додаємо їй, тим самим забираємо своє авто від заносу. Надмірно висока швидкість дуже небезпечна, бо вас може викинути у кювет. Двигун не любить різких прискорень, це може мати тяжкі наслідки - ви можете його просто вивести із ладу. Звичайно, існують такі моменти, коли неможливо обійтися без екстреного набору швидкості, особливо тоді, коли ви один виїхали на зустрічну смугу. Не зволікай, якомога сильніше бий по газах, щоб вийти переможцем із цієї непростої ситуації. Пам'ятай - під час високих швидкостей мозок швидко втомлюється, а двигун починає споживати надмірну кількість палива, зате ви будете попереду усіх!

Гальма: і ось нарешті вершина - ти спускаєшся із крутої гори, ти побачив на вершині усе, що хотів. Можливо, ти розчарувався, а можливо навпаки-зрадів і отримав карколомне відчуття свободи. Після усього цього потрібно загальмувати, щоб зменшити швидкість, адже ти уже втомився від 180 км/год, тобі хочеться всього-навсього 90 км/год – ти хочеш відпочити, серце підказує тобі пригальмувати щоб не розбити свій автомобіль. Відчуття швидкості тебе захоплює і поринає в тебе, але-ти усвідомлюєш що незабаром поворот і рано чи пізно прийдеться загальмувати. Пам'ятай: зачасте натискання на педаль гальм може спричинити перегрівання гальмівних колодок-а тоді геть-чисто настане халепа-гальма можуть взагалі відмовити...користуйтеся ними лише тоді, коли потрібно.

Щеплення: у мене асоціюється із чимось нейтральним - *невизначеність*. Ти вижав щеплення, тобто ти думаєш що робити далі? Не так і багато варіантів у тебе, яку педаль натискати після нейтральної - точніше варіантів всього лиш два - газ або гальма. Якщо хочеш стишити хід- пригальмувати, то перемикайся на нищу передачу, якщо прагнеш навпаки набрати кілометражу на спідометрі-перейди на підвищену швидкість і додай газу. Слід зауважити що довготривале перебування вашого авто з вижатим щепленням небезпечно, оскільки існує імовірність його згорання, а тоді ваше авто взагалі припинить будь-який механічний рух. Пам'ятай: життя як карусель-крутиться-вертиться, але потрібно завжди нормувати газ із гальмами, вони мають співпрацювати у тандемі, а щеплення має стати твоїм порятунком у екстремальних умовах, бо лише за допомогою нього можна здійснити екстрений обгін- переключившись на понижену передачу, або екстрене гальмування – в залежності від вихідної ситуації у твоєму житті.

УДК 1
Глухова Є. - ст. гр. ЕР-34
Одеський державний екологічний університет

ЗАКОН ПРИТЯЖІННЯ ПОДІЙ

Науковий керівник: Агенідзе Е.А

Згідно закону тяжіння думок, ми запрошуємо в своє життя саме ті події, про які думаємо найчастіше. Тому, не важко зробити висновок, що для того щоб щось досягти необхідно про це постійно думати.

Закон при тяжіння думок базується на постулатах, згідно яким кожна думка володіє енергією, і не має значення позитивна вона чи негативна. Чим більше енергії людина вкладає в свою думку, тим більше шансів, що саме вона буде реалізована Всесвітом.

Чому ж так часто трапляється саме те, чого ми хотіли уникнути, чого так сильно боялися? Відповідь дуже проста, боячись того, що це станеться, людина постійно думає про цю подію, саме на цьому зосереджує всю свою увагу, наповнюючи думки про цю подію емоційною енергією. А оскільки енергія наповнена небажана подія, саме вона і притягнулася. Щоб цього уникнути треба не дозволяти собі думати про погане, ігнорувати його.

Оскільки страх сам по собі є самою сильною з існуючих негативних емоцій, боячись чогось, ми передаємо йому величезну енергію, отже і притягуємо його до себе з величезною силою. Дуже часто ми не тільки відчуваємо просто відчуваємо страх, але й постійно прокручуємо в думках можливі сценарії реалізації найгірших прогнозів, ми в декілька разів збільшуємо негативну енергію, а значить й притягуємо до себе в декілька разів сильніше. В результаті формується, щось на кшталт замкненого кола, коли певний об'єкт починає генерацію певних думок; думки сприяють виникненню певних емоцій, емоції формують об'єктивну реальність, об'єкт якої призводить до створення тіх же думок. І якщо людина не зможе свідомо змінити об'єкт, то рух по колу відніме у неї дуже багато часу, який вона могла б використати на досягнення мети. В випадку, коли рух по колу призводить до протягування бажаних подій і речей, не має необхідності щось змінювати, але якщо притягується негатив, то необхідно знайти в собі сили, щоб вирватися з цього кола.

Притягати гарні події набагато складніше ніж погані. Можливо, тому, що співвідношення в світі 'добра і зла' десь близько 20 на 80. Становище ускладнюється ще й тим, що ми виховані так, що віримо в таке положення речей. Чомусь ми рідко вкладаємо енергію в позитивні події, боячись їх злякати, роблячи вигляд, що так і повинно бути. А якщо немає енергії, то закон при тяжіння не буде спрацьовувати. Що стосується негатива то ми не можемо стримувати своїх емоцій, обмірковуємо причини їх виникнення в нашому житті, багато разів прокручуємо їх в своїй голові, намагаючись проаналізувати і розібрати на складові. Тим самим запускаючи механізм реалізації законів тяжіння, а значить, ми стаємо людьми, які притягують до себе негатив.

УДК 001+62(09)

Гладчука І. – ст. гр. РП-11, Гнатів Т. – ст. гр. РП-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВОЛОДИМИР ДЖУС – СИН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, ВИДАТНИЙ ВІНАХІДНИК, ПІДПРИЄМЕЦЬ І ФІЛАНТРОП.

Науковий керівник: Коземчук Р.С.

Тільки пам'ять має майбутнє, тільки народ, який знає свою історію, позбавлений перспектив стати народом сліпців. Українська нація подарувала людству цілу плеяду вчених та винахідників, письменників, поетів, композиторів, інженерів, які, на жаль, часом усупереч їхнім власним бажанням, муслили творити не для свого народу, але для чужого, перебуваючи далеко за межами рідної землі. Однак, попри лихоліття і незгоди, байдужість і духовне зубожіння, Українська земля народила постаті, які, запустивши глибоке коріння в минулому, ніколи і ніде не зраджували свого народу. Такий життєвий шлях пройшли за останні два століття багато світової слави українських науковців: Іван Пулюй, Олександр Смакула, Борис Грабовський. Серед цих постатей визначне місце займає ім'я нашого земляка Володимира Джуса.

«Його життя – це безперервна боротьба, змагання до, здавалося б, недосяжної мети, підсумоване пристрасною вірою в перемогу. Його життєпис – це наче уособлення великої американської мрії – перемоги самотньої людини над найтяжчими обставинами, де вона досягає мети інтелігентністю, тяжкою працею і незмінною вірою у справедливість своїх ідеалів», - так писав про нього Лоуренс Берн.

Сам меценат Володимир Джус народився 5 січня 1895 року в селі Чернихівцях, неподалік старовинного міста Збаража на Тернопіллі, в селянській родині Ксенії та Івана Джусів.

Батько був заможним селянином, мав 20 моргів поля, мріяв, що син стане добрим хліборобом. Але син хотів учитись і семилітнім вступає до початкової школи, вчиться по суботах та неділях, має вроджений талент до творчої праці. Захоплювався усім, що стосувалося техніки, - машинами, знаряддями, навіть сам почав виготовляти рушниці... Але наближається Перша світова війна. Багато українців емігрує до Америки, шукає кращої долі.

Працює по 12 годин на добу на різних важких роботах. Водночас вивчає англійську мову та механіку на вечірніх курсах ремісничої школи. Побіжно закінчує ще курси креслярства, електро- та автомеханіки.

У 1922 році йому вдалось запатентувати один з перших своїх винаходів, який спрощував працю на токарному верстаті. Під час другої Світової війни фабрика Джуса мала величезні замовлення з Англії. Володимир, маючи достатні матеріальні заощадження почав активно діяти. І 3 травня 1948 року постав заснований і фінансований Володимиром Джусом Український інститут Америки.

Вже близько 40 років, як немає Володимира (помер він 19 червня 1964 року), - українського Генрі Фонда, але його винаходи, його жертвовність гідні подиву всього людства. Йому непоталанило скінчити великі університети, мати вчені звання, почесні нагороди. Але завдяки своїй натхненній праці й великій українській душі йому вдалося не згубити даний Богом талент, вписавши його навіки в інтелектуальну скарбницю українського народу.

УДК 811.111

Городовіченко Н. – ст. гр. 346

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ВАРІАНТ ПОЛІНАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ»

Науковий керівник: Бондаренко Н.Ю.

Власне поняття «національний варіант» зазвичай вказує на зв'язок цієї мови з конкретною нацією. Проте в процесі історичного розвитку мов, може статися так, що одна мова обслуговує декілька націй, як це, наприклад, стало з англійською, німецькою, іспанською та іншими мовами. Аналізуючи виникнення національних варіантів мов з точки зору загальної теорії пізнання, дослідники відносять його до сфери дії діалектичного закону переходу кількості в якість, зауважуючи, що «первісно відбувалося кількісне нагромадження відмінностей у мові, якою користувалися колективи на територіях, віддалених від основного мовного масиву. Форма мови видозмінювалась, щоб найкраще відповідати новому змісту. Поступове і часткове подолання невідповідності між формою і змістом, який мова мала виражати в нових умовах, ставало джерелом її розвитку, причиною змін, яких вона зазнавала» [3, 63]. Саме нагромадження таких змін призводить до кількісного діалектичного стрибка, результатом чого й є утворення національних та регіональних варіантів мови.

У другій половині ХХ століття проблемі національних варіантів національно негомогенної мови була присвячена ціла низка досліджень провідних науковців (Г.В. Степанов, Д. Брозович, А.І. Домашнев, О.Д. Швейцер та ін.). Згідно найбільш загальному уявленню національний варіант є формою адаптації єдиної літературної мови до традицій та сучасних потреб нації, або, іншими словами, – особливою формою функціонування єдиної мови. У процесі спілкування між людьми встановлюються комунікативні відносини, що залежать від суспільної структури. На цій основі виникають комунікативні спільноти. Для комунікативної спільноти характерні певні комунікативні, і мовні особливості. Національним варіантом мови вважають «різновид літературної мови, вживаний в межах даної комунікативної спільноти на основі державного утворення, причому національна літературна мова повинна мати в ньому офіційний або фактичний статус національної мови» [2, 85].

Отже, національний варіант – це і мовне, і мовно-соціологічне явище. -Для виділення цього поняття необхідні фактори і лінгвістичні, і екстралінгвістичні. Найважливішою ознакою національного варіанту вважається його суспільна функція, що виконується ним в самостійному національному колективі. До цієї функції входять таке використання національного варіанту мови, як при навчанні в школі, використання його по радіо та телебаченню, в кіно, тощо. Дослідники наголошують, що «практично та юридично функції національного варіанту тотожні функціям самостійної (національно гомогенної) мови» [1, 19]. Таким чином, у соціолінгвістичному плані національний варіант мови характеризується чітко усвідомленим престижем національного засобу спілкування, якому притаманні всі суспільні функції.

Література

1. Домашнев А. И. Основне характеристики понятия «национальный вариант литературного языка» / А. И. Домашнев // Типология сходств и различий близкородственных языков. – Кишинев : Штиница, 1976. – С. 15-21.
2. Муховецький А. М. Два аспекти у визначенні національного варіанту німецької літературної мови // Іноземна філологія, 1977. – вип. 48. – с. 84 – 87.
3. Семенець О. Є До питання про форму існування англійської мови поза межами Великобританії // Питання романо-германської філології та методики викладання іноземних мов. – К.: Радянська школа, 1997. – вип.. 5. – с. 63 – 66.

УДК 42+4

Грабовська С. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕРМІНИ-АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Науковий керівник: викладач Процик Г.М.

Англiцизм – рiзновид запозичення; слово, його окреме значення, вислiв тощо, якi запозиченi з англiйської мови або перекладенi з неї чи утворенi за її зразком. У переважнiй бiльшостi – це слова, що стосуються: технiки, полiтики, економiки, торгiвлi, спорту, культури. Родове оформлення iменникiв на українському ґрунті вiдбувається виключно за законами української граматичної системи, тому що категорiя роду як граматична система в англiйській мовi вiдсутня. В переоформленнi англiйських iменникiв українськими мовними засобами в категорiї числа спостерiгаються невеликi вiдхилення.

Процес запозичення iншомовних слiв неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, вiдбувається її збагачення, але, з iншого боку, витiсняються власнi елементи, що замiнюються на слова з подiбним значенням.

Курс на iнтеграцiю України в ЄС, процес глобалiзацiї, перебудова економiки, орієнтацiя на країнi Заходу спричинили тiсну культурну, полiтичну та соцiально-економiчну взаємодiю українського народу з народами свiту, яка не могла не вiдбитися на мовному рiвнi, тому кiлькiсть англiцизмiв сьогоднi дуже швидко зростає.

Еволюцiя англiйських запозичень в нашої мовнiй системi вiдбувається в спiввiдносностi з законом української мови на фонетичному, графiчному, граматичному, семантичному рiвнях.

Виникнення жаргону з використанням англiйських запозичень є результатом популяризацiї захiдного способу життя. У жаргонiзованому мовленнi сучасної молодi людини можна помітити кiлька лексем-англiцизмiв, якi вона використовує постiйно, iншi ж перебувають на периферiї.

Сучасна українська термiнологiя активно поповнюється новими одиницями - переважно запозиченнями з англiйської мови. Незважаючи на те, що українська мова частково асимiлює чужi слова, все одно велика кiлькiсть англiцизмiв створює загрозу для зрозумiлостi нацiональної термiносистеми.

Традицiя передачi українською мовою чужомовних особових iмен, якi мають мiжнародний характер, повнiстю ще не встановлена. Перекладач може дотримуватися звучання власних назв та передавати вiдповiдно, або врахувати в українському iменниковi їх вiдповiдники.

Список лiтератури:

1. Українська мова. Енциклопедiя. – К.: 2000.
2. Сучасна українська лiтературна мова. Лексика i фразеологiя /За ред. I.К.Бiлодiда. – К.: 1973.
3. Українська мова: функцiонування на сучасному епатi. Матерiали Всеукраїнської студентської наукової конференцiї. 15-16 травня 2002р. – Бердянськ, 2002.
4. В.Радук. Мова в Україні: стан, функцiї, перспективи. //Дивослово: №4. – 2002.
5. Р.Г. Зорiвчан /Iноземна мова як засiб глибшого пiзнання мови. /Рiдне слово випуск 7 – К.: 1973.

УДК 42

Гридасова А. – ст. гр. 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

АНГЛОМОВНІ НОВОТВОРИ СФЕРИ БРЕНДІНГУ ІЗ ЯДЕРНИМ КОМПОНЕНТОМ BRAND

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Англійська мова, як і інші світові мови, не могла не відреагувати на зміни в суспільному житті носіїв, викликаних новими реаліями кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя, подіями глобального масштабу. Оскільки поповнення словникового складу англійської мови здійснювалося, головню, шляхом використання власних мовних ресурсів, виникла й доречна потреба збагачення цих ресурсів і механізмів [2, 3]. Однією із основних сфер постачання неологізмів наприкінці ХХ – початку ХХІ століть можна вважати економіку та її підсфери – маркетинг та рекламу, зокрема їх підрозділ брендінг. Маркетингова та рекламна діяльність є постачальником як лексичних так і фразеологічних новотворів.

Необхідно наголосити на тому, що основна маса нових одиниць утворюються навколо певних словотворчих/фразотворчих центрів. Ми хотіли б розглянути англомовні новотвори поєднані ключовою одиницею *brand*. Первинним значенням цієї одиниці було „тавро, клеймо”. Згодом значення розширилося і на перший план вийшов такий відтінок значення як „гатунок, сорт, якість”, а пізніше – „торгова марка”. Саме в останньому із наведених значень лексема *brand* і почала входити до складу англомовних новотворів.

На основі базової лексеми *brand* за допомогою аналогії було утворено такі одиниці: *passion brand*, *ghost brand*, *brand name-dropping*, *brand extension*, *brand stretching*, *single-brand store*, *brand slut*; деривації: *brandoid* (*brand* + суфікс *-oid* із значенням „подібний, той, що має відношення до, пов’язаний”); телескопії: *brandwagon* (*brand*+*bandwagon*), *brandwidth* (*brand*+*bandwidth*), *brandalism* (*brand*+*vandalism*), *brandscape* (*brand*+*landscape*), *brandroid* (*brand*+*android*), *brandpreneur* (*brand*+*entrepreneur*), *brandsparency* (*brand*+*transparency*).

У реченнях наведені новотвори виконують функції, притаманні іменникам – підмет, додаток, або ж атрибут до підмету або додатку: *I suggest Olds, the GM marque that stands for the least and whose products are lost in the brandscape; Our brandsparency policy requires Kashi brand cereals to disclose that they are made by the Kellogg company.*

Зазначимо, що англомовні новотвори із компонентом *brand* ще не отримали належного відображення в українській та російській мовах, за виключенням декількох, представлених в словниках проф. Зацного Ю. А. Наприклад, *brand slut* – *споживач, який не є прихильником певної марки та гатунку товару*; *brandalism* – *спотворення екстер’єру будівель та естетичного вигляду міста загалом різноманітними рекламними щитами і т.п.* [1, 100]. Отже, перспективним вважаємо подальше дослідження способів передачі англомовних новотворів українською та російською мовами.

Література

1. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : англо-український словник : словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 360 с.
2. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів : ПАІС. – 228 с.

УДК 81'271=111

Гріневич А. П. – гр. 52

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ У ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР

Науковий керівник: канд.пед.наук, професор Калініна Лариса Вадимівна

Як відомо, іноземна мова вже давно стала посередником і елементом зв'язку у спілкуванні різних народів. Знання іноземної мови допомагає вступати в міжкультурний полілог і виконувати в ньому певну роль, збагнути важливість участі у глобальних процесах, міжнародних стосунках, зближенні культур. Міжкультурне суспільство XXI століття потребує формування особистості, здатної до діалогу культур з урахуванням етикету та норм комунікативної поведінки, прийнятих в тій чи іншій мовній спільноті, без якої неможливе міжкультурне спілкування. Діалог культур являє собою не тільки спілкування і взаємодію, а й взаєморозуміння, духовне зближення представників різних культур. Тому особливого значення набуває проблема розуміння загальнолюдських цінностей. Виникає потреба у формуванні особистості, яка володіє не тільки іноземними мовами, а й готовністю до адекватного сприйняття світу, розуміння і поваги до представників різних культур, володіння нею нормами мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм.

Особливо важливим дане питання є для учнів профільної школи, котрі стоять на порозі вибору своєї професії і хочуть більше дізнатися про обрану спеціальність із зарубіжних джерел, а також зі спілкування з реальними носіями мови, тому вищесказане свідчить про актуальність даного дослідження.

Результатом нашого дослідження є виокремлення типових комунікативних пасток, у які потрапляють українські старшокласники під час перебування у Великій Британії; відбір моделей вербальної та невербальної комунікативної поведінки, типових для британської культури.

Для виокремлення невербальних моделей комунікативної поведінки ми вважаємо за доцільне використання наступних принципів відбору жестів: 1) притаманність британській етнокультурній спільноті, 2) наявність смислового навантаження, 3) типовість, 4) залежність від сфери вживання, 5) застосування певними віковими групами, 6) орієнтація на сучасну дійсність. Для відбору вербальних моделей комунікативної поведінки ми використали наступні критерії відбору: 1) комунікативність; 2) інтегрованість; 3) соціокультурна забарвленість; 4) вмотивованість; 5) ситуативність. Правильний відбір моделей вербальної та невербальної комунікативної поведінки забезпечить як організацію процесу навчання, так і організацію процесу засвоєння. Крім того, загальновідомим є той факт, що головною передумовою взаєморозуміння у міжкультурному спілкуванні, його основою, є *культурний фон*, тобто знання про культуру країни мова якої вивчається.

Таким чином, для вдосконалення соціокультурних знань учнів вчитель як головний помічник у цьому процесі повинен формувати в учнів фонові, країнознавчі знання, навчити соціокультурним навичкам, вербальним комунікативним поведінковим зразкам і невербальним моделям поведінки. Це допоможе старшокласникам розширити лінгвістичний та загальний кругозір, дозволить заглибити їх у реально функціонуючу мову, значно підвищить ефективність міжкультурного спілкування та навчить самостійно справлятися з її складністю.

УДК 658.382

Гурик О. - ст. гр. КА₆-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТАН ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ

Науковий керівник: к.т.н., доцент Гурик О.Я.

Додержання конституційних прав громадян на безпечні та здорові умови праці є головним принципом державної політики в галузі охорони праці. Відповідно до цього принципу в Україні побудовано систему державного нагляду за охороною праці.

Офіційна статистика стану виробничого травматизму в Україні за роки незалежності свідчить про стійку тенденцію до зниження рівня виробничого травматизму, як загального, так і зі смертельними наслідками. Рівень загального травматизму у 2010 р. знизився порівняно з 1992 р. у 10 разів, а зі смертельними наслідками - майже в 4 рази. Однак співвідношення кількості нещасних випадків зі смертельними наслідками до загальної кількості випадків травмування, що припадають на кожну тисячу травмованих на виробництві, порівняно з 1992 р. збільшилося з 21 до 55. На сьогодні в Україні кожний 18-й випадок травмування - зі смертельним наслідком, що не відповідає існуючим у світі закономірностям. За оцінкою МОП, середній показник такого співвідношення у світі становить 1 смертельний випадок на 763 травмованих, а в країнах Європейського Союзу - у середньому 1 на 800-1300 травмованих. Рівень травматизму сьогодні в Україні за цим співвідношенням свідчить про те, що значна кількість випадків травмування працівників на виробництві з легким та середнім ступенем тяжкості просто приховується роботодавцями від розслідування, а відповідно й не обліковується. Масове приховування нещасних випадків на виробництві або переведення їх у категорію не пов'язаних з виробництвом звільняє роботодавця від проведення ефективних профілактичних заходів, а Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві - від необхідних компенсацій за заподіяну шкоду життю і здоров'ю потерпілих.

В Україні найбільш травмонебезпечними галузями залишаються вугільна, агропромисловий комплекс, соціально-культурна сфера та машинобудування. На підприємствах цих галузей протягом 2010 р. травмувалися 74% від загальної кількості травмованих на виробництві в Україні, а загинуло - 57% від загальної кількості випадків зі смертельними наслідками.

Високим залишається і рівень професійної захворюваності. Кількість вперше виявлених професійних захворювань становить близько 7 тисяч на рік. Майже 17 тисяч громадян щорічно стають інвалідами внаслідок трудового каліцтва. За даними Держкомстату, кожен четвертий працівник працює в умовах впливу шкідливих виробничих факторів, рівні яких перевищують гранично допустимі. Основною причиною такої ситуації є недодержання вимог Законів „Про охорону праці” та „Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення”, які встановлюють відповідальність роботодавця за забезпечення здорових і безпечних умов праці.

Важливим аспектом у питаннях поліпшення стану промислової безпеки та охорони праці є проведення комплексу профілактичних заходів. Відповідно до чинного законодавства Фонд соціального страхування бере участь у фінансуванні такого комплексу заходів. Проте пріоритети в реалізації державної політики в галузі охорони праці на сьогодні віддаються не профілактичним заходам щодо зниження професійних ризиків, а їх матеріальній компенсації, витрати на яку неухильно зростають.

УДК 159.9

Дзьобак О. - ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ В ХХ ст

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Семенів Н.М.

Українські психологи в ХХ столітті прагнули розробляти свій гуманістичний напрям. Формальні постановки питання про долю цього напрямку (іманентність саморозвитку, самостворення і т. ін.) приводили до нехтування змістовою, ціннісною стороною психічного життя людини, а це позбавляло гуманізм його серцевини. Саморозвиток і самоствердження можуть бути спрямовані й до зла, погорди, всездозволеності.

Створення Українського інституту психології відбулося з ініціативи Г.С.Костюка. Він був його першим директором і тривалий час обіймав цю посаду. Перу Костюка належить багато праць із провідних питань психологічної теорії, історії психології. Під його керівництвом було створено підручник "Психологія" для педінститутів, який неодноразово перевидавався.

Г.С.Костюк особливо наголошував, що ігнорувати суб'єкт, суб'єктивне у психічній діяльності означає відривати що діяльність від її носія. Він стверджував наявність психологічних закономірностей, які не можуть бути зведені до закономірностей фізіологічних або соціальних. Це відкриває можливість побудови справжньої наукової психології. Костюк зосереджувався також на проблемі розвитку, підкреслював наскрізну ідею всесвітньої психології "Спочатку було діло" (тобто вчинок), конкретизував це положення розробкою принципу діяльності. У теорії розвитку психіки він поглиблював ідею "саморуку", ініціативи, творчої активності, що приводить його до відшуку психологічних джерел особистості. У своїх визначних працях Г.С.Костюк заклав методологічні підвалини певної системи психології.

Теоретичні проблеми психології розроблялися у зв'язку та на основі історії світової та вітчизняної психологічної думки. Широке дослідження з цих питань було розпочато в 50-х роках за ініціативи та під керівництвом Г.С.Костюка. Досліджувалася переважно історія вітчизняної психології XVII — XIX століть. Велику заслугу мав П.М.Пелех — надзвичайно ерудований вчений, який уперше підняв психологічну спадщину Києво-Могилянської академії та дав їй глибоке тлумачення на тлі становлення світової психології.

Створений в Інституті психології АПН України авторський колектив з історії вітчизняної та всесвітньої психології підкреслив культурологічний аспект становлення психологічних знань, покладаючи в основу тлумачення цього становлення принцип учинку та вчинковий осередок, який разом із цим виступає традиційним логічним осередком психологічних систем різних історико-культурних епох. Вийшло друком шість книг з історії всесвітньої психології (В.А.Роменець), в яких охоплено найважливіші її періоди та регіони від найдавніших часів до початку ХХ ст. Належне місце тут займає вітчизняна психологія.

В останнє десятиліття поживалася розробка засадничих питань методологічних проблем психології. О.В.Киричук запропонував концепцію систем-носуб'єктивного підходу до об'єкта психолого-педагогічних досліджень, убачаючи в цьому альтернативу безсуб'єктивності підходу, що позбавляє людину права на вільний вибір життєвого шляху, індивідуальне самовираження, саморозвиток, творчість.

УДК 621. 326

Дудик Б. – ст. гр. СНс -41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НОВІ МОЖЛИВОСТІ В ПРОВЕДЕННІ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НОВІТНІХ СИСТЕМАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник: доцент Галіздра А.А.

На початку 90-х років минулого століття інформаційні ресурси глобальної мережі Інтернет стали доступними пересічному користувачу, це було зумовлене, зокрема, розробкою та впровадженням графічного інтерфейсу користувача на персональних комп'ютерах. Можемо констатувати факт виникнення нового середовища розробки та функціонування програмного забезпечення в мережі Інтернет, яке для кінцевого споживача представлялося у вигляді традиційних HTML-сторінок. Настала епоха електронної комерції, Інтернет-маркетингу, внутрішніх корпоративних мереж, побудованих на Інтернет-технологіях – intranet та extranet, тощо. Процес торкнувся і освіти, ще більш активно розвивалася та досліджувалася дистанційна форма навчання, дослідження перейшли з суто теоретичних в практичну площину.

Слід відмітити той факт, що проблематика дистанційного навчання та дистанційної освіти знайшла належне висвітлення в наукових публікаціях різних авторів. Від загальних тем дослідники перенесли фокус своєї уваги на конкретні аспекти процесу дистанційної освіти: організаційний, економічний, технологічний, проблему сприйняття студентами, розробка методичних матеріалів та багато інших.

Саме студенти цієї категорії можуть скористатися перевагами новітніх технологій дистанційної освіти. Якщо учасник гри mtoorg є анонімним, то учасник освітнього процесу – це добре відомий нам студент. Проблема обліку інформації про студентів присвячено багато досліджень, вона добре вивчена та реалізована програмно. Можемо вважати, що кожен учасник навчального процесу має електронну медичну картку, де детально описані захворювання студента та рекомендації щодо поліпшення його здоров'я за допомогою фізичних вправ та тренувань.

Зрозуміло, що повноцінні заняття спортом в домашніх умовах, сидячи за комп'ютером навряд чи можливі. Проте спеціалізовані вправи, такі як дихальна гімнастика, елементи фітнесу, ароматерапія та ін. цілком можуть застосовуватися.

Функцію залучення студента до занять фізичною культурою можна спочатку покласти на наставника, викладача, який теж має свого персонажа у віртуальному світі та відповідає за педагогічний та організаційний аспект протікання навчального процесу. Згодом, отримавши статистичні дані та провівши оцінку результатів застосування нової методики, функції залучення можна перекласти на цілком віртуальних персонажів (реалізованих програмно, без реального власника) з обмеженою функціональністю.

Надзвичайно важливим є можливість утворення соціальних груп, до складу яких входять учасники з подібними вадами здоров'я. Скажімо, людям з порушеннями опорно-рухового апарату досить важко зустрічатися та спілкуватися між собою. Обмін досвідом, спілкування та розуміння є надзвичайно важливим аспектом в житті людей з вадами здоров'я.

Новітні технології в дистанційному навчанні відкривають нові можливості впровадження фізичної культури та лікувально-профілактичних процедур для студентів з послабленим здоров'ям.

УДК 612.821

Дичеренко Ю. – ст. гр. ЕГ-33

Одеський державний екологічний університет

ФІЗІОЛОГІЯ КОХАННЯ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

Науковий керівник: ст. вик. Агенідзе Е.А.

Існує таке вчення, яке визначає характер людини, її якості виходячи із зовнішніх рис і виразів обличчя. Воно називається фізіогноміка.

Одна частина обличчя відповідає за певні якості. Безстрашність відбивається у верхній частині - це лоб, брови і очі. Емоційність відповідає середній - вухам, носі і скул. Про першості пристрастей говорить нижня частина обличчя: рот, щелепа, підборіддя, а також шкіра. Їх особливості і розкривають якості людини.

Крім того вважається, що сумісність чоловіка і жінки, здатність їх знаходити компроміси і любити один одного напряму залежить від їх схожості. Причому чим більше схожості в зовнішності - ширині чола, обрисі носа, округлості підборіддя, - тим правильніше форма кубка, а значить, гармонійніше пари.

Фізіогноміка – вчення для використання якого слід мати не аби які знання бо воно потребує комплексної оцінки усього. Не можна опускати жодного елемента аби побачити правдиву цілісну картину. .

Раніше це були просто теорії. Зараз же вчені проводять експерименти для її підтвердження. У 1985 році американські вчені вирішили провести мега-дослідження, щоб раз і назавжди покінчити з пошуком відповіді на одвічне питання про подружні стосунки.

Крім усього іншого, науково доведено що у людей, що живуть у шлюбі збігаються навіть хвороби.

Чим довше люди живуть разом, тим більше схожих рис у них знаходять. Психологи вважають що цей так званий «Друк шлюбу» стає помітним не пізніше срібного весілля і зумовлений рядом відомих причин.

У слід за цими дослідженнями вчені розробили «Теорію прихильності». В її основі лежить уявлення про те, що у кожної людини домінує один з 3 типів прихильності: стійкий, ізбегающе-відсторонений або тривожно-суперечливий.

До недавнього часу психологи і соціологи задовольнялись тим, що з'являлися тріщини в подружніх стосунках. Тепер же вони задалися питанням: завдяки чому подружні пари залишаються разом?

Крім того така наука, як фізіогноміка може допомогти не лише у стосунках між чоловіком та жінкою але і дати поради у взаємовідносинах з друзями, колегами по роботі та іншими оточуючими.

У сучасному світі таке вчення може посісти місце поряд з науками, що призначені допомагати людям у досягненні поставлених цілей.

УДК 621.326

Дорош В. – ст. гр. ЕЕ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОФЕСІОНАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: доцент Галіздра А.А.

Фізична культура є частиною передової культури, набутком всього народу. Це потужний засіб не тільки фізичного вдосконалення та оздоровлення, але також і виховання соціальної, трудової, творчої активності громадян. Фізична культура не вичерпується вправами, спортом, гімнастикою, іграми та туризмом: вона включає громадську та особисту гігієну праці, побуту, використання природних сил для загартування, правильний режим праці, відпочинку та харчування.

Більше двох третин населення країни не займається фізкультурою систематично. Серед причин цього – і брак вільного часу, і віддаленість спортивних баз від місця мешкання, і деякі психологічні моменти, такі, приміром, як відсутність звички до занять, почуття скутості, що зупиняє багато кого перед заняттями оздоровчим бігом. І нарешті, однією з причин, що не має виправдань, є лінь. Є і ще одна причина, що заважає розвитку фізичної активності людей – відсутність знань та вмінь займатися.

В преамбулі статусу Всесвітньої організації охорони здоров'я написано: "Здоров'я – це стан повної фізичної, психічної та соціальної гармонії, а не тільки відсутність хвороб та фізичних дефектів". Здоров'я великою мірою залежить від взаємин людини із середовищем його існування, суспільством та виробництвом. Виходячи з цього, можна визначити здоров'я також як стан організму людини, її фізичних та психічних якостей, що забезпечує її можливість активно жити та працювати в різних умовах навколишнього середовища та протистояти його несприятливим факторам.

Для підтримання оптимальних фізичних та психічних якостей необхідна постійна рухова активність, що насамперед впливає на обмінні процеси в організмі. Фізичне тренування сприяє збереженню здоров'я, підвищує стійкість організму до несприятливих факторів навколишнього середовища збільшує резервні сили організму, що дозволяють переносити більш значні фізичні та психічні навантаження. Для підтримання оптимальних фізичних та психічних якостей необхідна постійна рухова активність, що насамперед впливає на обмінні процеси в організмі. . Все це в кінцевому підсумку сприяє високій активності людини, подовженню її творчого життя.

Безперечно, що фізкультурні заняття, позитивно впливаючи на людину, підвищують ефективність її праці. Однак віддача від таких занять проявляється опосередковано через ряд складових: підвищення працездатності, скорочення економічних видатків від втрат робочого часу при втомлюваності робітників або хворобі, покращення професійних рухових навичок, підвищення громадської активності, покращення трудової дисципліни, краще використання вільного часу.

Проте використання фізичних методів виховання, тренувань та загартування в трудових колективах не вичерпується показниками економічної ефективності. Фізкультурні заняття забезпечують підвищення загальної культури, широке оздоровлення, зниження рівня захворювань, збільшення середньої тривалості життя та зростання інтелектуально-психологічного потенціалу народу.

УДК 796.37.037

Дручок Ю. - ст.гр.БФ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Науковий керівник: доц.Теплий А.М.

Метод лікувальної фізкультури розглядається як неспецифічний метод загальної терапії. Його цінність полягає в тому,що він по своїй сутності має не локальну дію,а викликає реактивні зміни всього організму. Адекватні фізичні вправи покращують кровопостачання серцевого м'язу за рахунок розкриття резервних капілярів в міокарді позитивно впливають на обмін речовин чи шляхом підвищення окислювально-відновлювальних процесів.

1) Фізичні вправи мають трофотропну та енерготропну дію на міокард та сприяють його відновленню.

2) М'язова діяльність сприяє тренуванню екстракардіальних факторів кровообігу. Так, фізичні вправи для дрібних м'язових груп,сприяють просуванню крові по венах, діючи як м'язова помпа.

Фізичні вправи – метод боротьби з застійними проявами в організмі.

3) При виконанні спеціальних дихальних вправ на вдосі знижується внутрішньо грудний тиск і збільшується присмоктуючи здатність грудної клітки внаслідок чого покращується надходження крові по венах до серця(правого передсердя).

4) При м'язовій діяльності знижується тонус дрібних артерій,внаслідок чого розкриваються резервні капіляри,що покращують обмін між кров'ю і тканинами та знижує периферійний опір току крові,полегшуючи роботу серця. При скороченні м'язів посилюється кровоток по венах, а при розслаблені-полегшується перехід крові в капілярне русло.

5) М'язова діяльність – фактор, що сприяє відновленню вегетативних функцій серцево-судинної системи,які порушені хворобою. Ця дія відбувається через утворення моторно-вісцеральних рефлексів(розвиток тимчасових зв'язків між корою та внутрішніми органами і м'язовою системою), внаслідок чого нормалізується сила скорочення м'язів, ритм, судинна реактивність тощо.

6) Дозовані фізичні вправи підвищують тонус блукаючого нерва та продукцію гормонів,які знижують артеріальний тиск. В результаті чого в стані спокою знижується АТ та ЧСС.

Лікувальна фізична культура показана при всіх захворюваннях серцево-судинної системи. Протипоказання мають лише тимчасовий характер,а саме:в гострій стадії захворювання (міокард, ендокардіт та інші); при наростанні серцевої недостатності: при важких ускладненнях зі станом інших органів. При покращенні загального стану хворої людини та затуханні гострих явищ, необхідно приступити до занять фізичною культурою та фізичною реабілітацією.

УДК 613.16-06:612

Дудар Т. – ст. гр. ПМ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Науковий керівник: викладач Кульчицький З.Й.

Вступ. Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності. Не стала винятком і освіта, особливо вища школа. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

Болонська декларація передбачає конкретну програму дій, яка полягає в побудові європейського простору вищої освіти, що сприятиме мобільності й розширення можливостей працевлаштування громадян, а також зростанню міжнародної конкурентоспроможності європейської вищої освіти.

Порівняно із закордонними вищими навчальними закладами в українських ВНЗ тижневе аудиторне навантаження студентів значно більше, що певною мірою позбавляє студента можливості здобувати навички самостійної роботи, а також бути підготовленим до самостійності в його подальшій професійній діяльності.

Аналіз публікацій показав, що не зважаючи на достатньо широкий спектр досліджуваних напрямків самостійної роботи студентів вищої школи, ще недостатньо системних (цілісних) досліджень, що стосуються розробки організації самостійної роботи з формування культури здоров'я.

Мета дослідження — полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов організації самостійної роботи з формування культури здоров'я в студентів Тернопільського державного технічного університету ім. Івана Пулюя.

Методика дослідження. Дослідження проводилося в контексті підвищення якості навчання. Ми досліджували організацію самостійної роботи з формування культури здоров'я. У процесі педагогічного експерименту брали участь 85 студентів спеціальної медичної групи.

Результати дослідження. Вивчення стану самостійної роботи студентів з формування культури здоров'я у вузі показало, що 42% обстежуваних приділяє йому увагу ситуативно і періодично, 22% — займаються систематично і 36% — не займаються зовсім. Таким чином, переважна більшість студентів чи недостатньо, чи зовсім не працюють над собою в даному напрямку.

Висновки. В організації самостійної роботи студентів недостатньо мірою відображені питання набуття знань, умінь і навичок з формування власної культури здоров'я, не вироблена єдина міждисциплінарна концепція. Засвоєння традиційного змісту освіти при формуванні відповідного набору предметів навчальних планів не може бути кінцевою метою. Студент повинен навчитися самостійно набувати нові знання, необхідні йому для прийняття правильних рішень за умов виникнення проблем у його подальшій трудовій діяльності.

УДК 347.78.034

Дудченко М. – ст. гр. 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Науковий керівник: викладач Івахненко М.М.

Перекладацькі проблеми, що постають перед філологами під час розгляду питань щодо перекладу документів юридичного характеру, досить складні та вимагають постійного розв'язання. Однією з головних труднощів перекладу текстів юридичного характеру, складовою та невід'ємною частиною яких є юридична термінологія, – це відсутність перекладацьких відповідників для великої кількості термінів як англійської, так і української мов. Саме тому об'єктом нашого дослідження є виявлення та комплексний аналіз способів перекладу юридичної термінології англійської та української мов. Для цього потрібно вирішити ряд завдань: з'ясувати питання про походження терміну «юридична терміносистема» в англійській та українській мовах; визначити особливості та розглянути проблеми юридичної терміносистеми обох мов; розкрити структурно-семантичні особливості юридичних термінів та їх переклад; описати основні прийоми перекладу простих та складних юридичних термінів, термінів-словосполучень: описовий спосіб, прийом транскрибування та ін.

Під поняттям юридична термінологія ми розуміємо прошарок лексики, яка обслуговує правознавство, пов'язана з юриспруденцією як наукою, як фахом, як галуззю професійної діяльності. До юридичної термінології ми відносимо назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, які мають безпосереднє відношення до юриспруденції.

За структурою усі складні терміни можна поділити на прості і складені. До простих належать елементарні двокомпонентні сполучення, у яких є стрижневе слово і залежні. Складені – це неелементарні багатоконпонентні синтаксичні сполучення, у яких залежні слова визначають різні аспекти значення стрижневого слова. Лексичний склад таких словосполучень може розширюватися, змінюватися. Таким чином розширюються елементарні словосполучення. Аналіз складних юридичних термінів дає можливість говорити про побудову синтаксичних гнізд термінів, які мають ієрархічну структуру. Синтаксичне гніздо термінів можна визначити як складну єдність синтаксичних синтагм і парадигм. Синтаксична синтагма – це відкрита система словосполучень, яка з кожним новим етапом ускладнює термін, в той час як синтаксична парадигма – це сукупність усіх похідних словосполучень певного типу. Парадигматичні відношення в синтаксичних гніздах термінів побудовані на родовидових відношеннях. Головні функції слів, що виражають видові поняття, – це систематизація терміна й тлумачення значень. Синтаксичне гніздо термінів утворює похідне слово або словосполучення й всі його деривати. Семантичні зв'язки між елементами синтаксичного гнізда різноманітні.

Отже, у юридичній термінології є й досить поширені синтаксичні гнізда, і гнізда з незначною кількістю похідних. Синтаксичні гнізда утворюються продуктивними синтаксичними типами й непродуктивними. У юридичній терміносистемі відсоток складених термінів дуже високий. Це зумовлюється тим, що вона обслуговує сферу регулювання правових відносин суспільства, в якій не може бути двозначності чи непорозуміння, пов'язаних з мовним вираженням.

УДК 796.37.037

Завада Ю. – ст.гр.БФ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПОРТИВНОГО ТРЕНУВАННЯ, ЕТАПИ, ЦИКЛИ

Науковий керівник: доц. Теплий А.М.

Основна мета спортивного тренування – забезпечити високий рівень здоров'я спортсменів, оволодіння спортивною технікою, виховання моральних та вольових рис характеру, розвиток фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, спритності) і на цій основі – досягнення високих показників в обраному виді спорту. Все це обов'язково має передбачати навчання й тренування спортсменів будь-якої підготовленості – від новачка до майстра спорту.

Громадський інструктор, тренер, обізнаний з основними питаннями теорії, методики навчання й тренування, володіючи технікою тих чи інших вправ, передає свої знання й уміння шляхом розповіді, особистого показу, після чого пропонує членам колективу виконати їх. У процесі виконання вправ інструктор дає вказівки, виправляє помилки, пропонує повторювати вправи доти, поки спортсмен не навчиться злагоджено й правильно їх виконувати. Коли вправа комусь не дається, інструктор розчленує її, пропонуючи виконати окремі частини, а потім і в цілому.

Принципів спортивного тренування кілька, але основним вважають всебічну підготовку спортсмена. Це – шлях до фізичного вдосконалення людини. Всебічний розвиток спортсмена, його високий моральний і культурний рівень, гармонійний розвиток мускулатури та рухомих якостей, відмінна робота серцево-судинної, дихальної та інших систем організму, фізична досконалість у цілому – основа успіху в будь-якому виді спорту.

Особливого значення набуває здійснення принципу всебічності в учбово-тренувальній роботі з юними спортсменами. Всебічний фізичний розвиток у юні роки забезпечить міцне здоров'я, працездатність, високі спортивні результати в зрілому віці.

Другий принцип – свідомість; він передбачає таку побудову навчання й тренування, які забезпечать розуміння, активне ставлення спортсмен до них. Принцип свідомості, який у радянській системі тренувань став одним з найважливіших, означає, що спортсмен повинен знати, що, чому й навіщо він робить. Інструктор чи тренер повинні проводити з вихованцями бесіди про конкретні завдання кожного тренувального заняття.

Третій принцип – поступовість. Він побудований на тому фізіологічному положенні, що зміни в перебудові органів і систем організму та покращення їх функцій відбуваються під впливом тренування поступово, протягом певного часу. Звідси висновок – тренувальне навантаження треба підвищувати поступово, від заняття до заняття. Здійснення цього принципу базується і на відомих педагогічних правилах – «від простого до складного», «від легкого до важкого». Найправильнішим при навчанні є сполучення правил – «від простого до складного» і «від легкого до важкого».

Принцип поступовості визначає планове збільшення навантажень і складності вправ на кожному занятті. Це й повинні відбивати тижневі, місячні й річні плани тренувань. Поступовість у навчанні має відповідати силам і можливостям, тобто треба враховувати індивідуальні особливості кожного з них.

УДК 796.37.037

Заверуха З. – ст. гр. .СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Салук І.А.

Постановка проблеми. Рівень захворюваності молоді залишається високим, спостерігається тенденція до його зростання. У зв'язку з цим, працівники сфери фізичного виховання і охорони здоров'я дедалі частіше звертають увагу на проблеми фізичного виховання студентів з послабленим здоров'ям.

Знання особливостей застосування засобів у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп дозволить викладачу обирати найефективніші з них і розробляти нові відповідно до конкретно поставлених педагогічних завдань.

Метою нашого дослідження було узагальнити особливості застосування засобів фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи.

Результати дослідження. Щодо застосування засобів у фізичному вихованні студентів з послабленим здоров'ям найоптимальнішим підходом вважається поєднання в кожному занятті основних і допоміжних засобів. Основним засобом вирішення завдань фізичного виховання є фізична вправа.

Відомо, що інтерес до занять з фізичного виховання у студентів спеціальної медичної групи є вірогідно нижчий, ніж у практично здорових осіб. Ігри ж сприяють зростанню інтересу молодих людей до фізичних вправ зокрема і до фізичного виховання загалом. Рекомендується включати в кожне заняття хоча б одну рухливу чи спортивну гру, або рухливі ігри з елементами спортивних ігор.

На початкових етапах занять фахівці радять обмежити кількість вправ, що вимагають максимального прояву витривалості. Водночас, під час деяких невротичних і кишково-шлункових захворювань (гіперсекреція), вправи на витривалість призводять до позитивних змін.

Широко відомий позитивний вплив плавання на функції системи кровообігу. Тому плавання особливо корисне для осіб з серцево-судинними захворюваннями у підготовчому періоді фізичного виховання.

Не рекомендується включати у програми занять з фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи максимально далекі і високі легкоатлетичні стрибки, а також стрибки з висоти, оскільки різкі струси тіла є протипоказаними при багатьох захворюваннях.

Допоміжним засобом фізичного виховання є оздоровчі сили природи (сонце, повітря, вода, земля) та гігієнічні фактори (режим дня, повноцінне збалансоване харчування, здоровий сон, раціональний режим дня з різноманітними організаційними формами фізичного виховання: ранковою гігієнічною гімнастикою, прогулянками, турпоходами, іграми тощо). Більшість фахівців вважають, що найвищої ефективності фізичного виховання можна досягти за умови комплексного використання засобів. Окремі з них (Булич Є.Г., 1986) наголошують, що оздоровче значення природних чинників значно недооцінюється.

Висновки. У фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп доцільно використовувати практично усі засоби; методика їх застосування має свої особливості в залежності від захворювання і функціональних порушень; вивченню цієї проблеми планується присвятити подальші наукові пошуки.

УДК-159

Зелена О. – ст. груп. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ П. Д. ЮРКЕВИЧА (ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Науковий керівник: к. психол. наук, доц. Семенів Н. М.

Памфіл Данилович Юркевич - видатний український психолог, філософ, педагог, професор Київської духовної академії - тридцять п'ять років жив і працював в Україні. Його творчість є яскравою сторінкою в історії вітчизняної психологічної думки, і все ж, незважаючи на зростаючу кількість досліджень, вона залишається ще не достатньо вивченою і мало задіяною у сучасному науковому процесі. Праці П. Д. Юркевича вражають своєю різноманітністю – це психологія («Психологія і психіатрія»), «Читання з психології», програма та конспекти з дослідної психології), педагогіка («Читання про виховання», «Методика», тощо), логіка та метафізика, значна кількість історико-філософських рукописів, та багато іншого.

П. Д. Юркевич сформував надзвичайно важливу думку для педагогічної науки, що процес формування людської особистості тісно пов'язаний зі становленням системи ставлень до дійсності. У його працях аналізується феномен загальнолюдської свідомості, ідея якої (як світової, єдиної, всезагальної) має давні корені у філософських вченнях. Розглядає загальнолюдську свідомість як своєрідне синкретичне втілення найрізноманітніших форм духовної діяльності, що є спільною основою буденної свідомості, релігії, моралі, науки. Відповідно до цього психологія включає у себе прагнення наблизитися до конкретної людини з її багатим життєвим світом, виконує важливу функцію узгодження, інтеграції всіх форм людського досвіду — пізнавального, практичного й ціннісного. Заслуга і новаторство П. Д. Юркевича в тому, що він намагався збагнути психологію пізнання в усіх його багатогранних виявах, як аспект життя.

Людина, підкреслює професор, є моральною особою, моральною особистістю, яка здатна відійти від випадкових умов і вчинити так, як вимагає усвідомлення свого обов'язку. Ця здатність має основу в можливості обговорювати гідність своїх вчинків та оцінювати свої дії неупереджено, як сторонній спостерігач. Моральна особистість споглядає себе таким чином, як вона споглядає об'єкти навколишнього світу, розрізняючи добро та зло. Маючи цю здатність, людина виділяє себе з ряду інших істот природи, підносячись до свідомості і розумному підпорядкуванню законам моралі.

На думку П. Д. Юркевича розвиток кожної особистості є унікальним і неповторним, а її саморозвиток відзначається своєрідністю. Щоб сформувати індивідуальну особистість необхідна єдність виховання і навчання: "Виховання надає вихованцеві найкращих якостей і властивостей, а навчання - правильних відомостей".

Творчість П. Д. Юркевича є виразним проявом світогляду і мислительної культури українців. Вона втілила в собі суттєві риси української духовності: кордоцентризм, кордоцентричну релігійність, персоналістично-християнський склад мислення з притаманним йому пафосом особистості й перевагою екзистенціально-антропологічної проблематики.

УДК 811.111'81.25

Івашина О. – ст. гр. 341

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ВАЖЛИВІСТЬ ПОЗАМОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ МУЛЬТФІЛЬМІВ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Беззаперечним є той факт, що спілкування між націями, народами, культурами, країнами, або індивідами повинно бути зрозумілим. Важливу роль в такому спілкуванні відіграють і інтралінгвальні і екстралінгвальні чинники. Ми розглянемо вплив екстралінгвальних чинників на переклад гумористичних частин англійських мультфільмів російською мовою. Для аналізу пропонуємо розглянути два мультфільми: „Мадагаскар 2” та „Шрек 2”. Причиною розгляду саме цих мультфільмів послужила їх насиченість гумористичними елементами.

Серед екстралінгвістичних чинників, які можуть мати вплив на переклад мультфільмів можна назвати такі: а) місце подій; б) час або період; в) адресат та адресант тексту; г) засіб або канал відтворення комунікативного зв'язку (вербальний та невербальний); ґ) привід для комунікації; д) ситуативний вплив на остаточний ефект повідомлення; е) контекст та є) чинник фонетичного впливу (інтонація, темп, висота голосу тощо). З цими основними чинниками стикається перекладач при дублюванні фільмів та, особливо, мультфільмів, адже зазвичай останні емотивно-насичені та гумористично забарвлені, і для того щоб відтворити задум авторів оригіналу, необхідно мати неабиякі навички маніпулювання екстралінгвістичним аспектом.

У мультфільмі „Шрек 2” спостерігаються такі позамовні чинники, як контекстуальна орієнтація та адресат/адресант повідомлення. Наприклад, *Well, um... It's easy to see where Fiona gets her good looks from.* – Ну что ж, я теперь вижу в кого Фиона уродилась такой красоткой; *The king will bestow his royal blessing upon you and your... uh... Prince Charming.* – Король намерен дать свое королевское благословение тебе и... твоему прекрасному принцу.

У мультфільмі „Мадагаскар 2” фігурують інші екстралінгвальні чинники: вплив ситуації на кінцевий результат мети гумористичної експресії та невербальний засіб комунікаційного зв'язку. Прикладом першого може бути такі репліки: *It's so funny! I like laughing! It's such a nice experience! To laugh!* – Хе, ты видел. Умора! Я люблю смеяться! Это так полезно и здорово! Смеяться!; *I'd love to become a professional whistler. I'm pretty amazing at it now, but I want to get even better.* – Я бы хотел стать мастером художественного свиста. Знаешь, у меня уже волшебно получается, но я хочу свистеть еще лучше.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що екстралінгвістичний аспект перекладу й досі вивчений недосконало, тому, напевно, він і складає велику зацікавленість лінгвістів та фахівців, компетентних у цій галузі мовознавства. Більш того, з постійним розвитком кіноіндустрії та появою нових форм міжкультурної комунікації з'являються нові методи вирішення цієї проблеми. Нам залишається лише сприймати нові концепти вивчення згаданої теми, або виробляти та пропонувати свої й сподіватись, що вони стануть у нагоді для цілої низки сфер застосування перекладацьких надбань.

УДК 519.834

Керницький Н. - магістр

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ ЗАСОБАМИ ТЕОРІЇ ІГОР

Науковий керівник: к. ф.-м. н., доц. Вовк Р. В.

Застосування точних засобів і методів до сфер, відмінних від природничих, породжує низку труднощів через необхідність адаптування математичного апарату до галузей, де визначальними є соціальні та суб'єктивні чинники [1, 3].

Для політичних виборів вагомим елементом є правильне формулювання цілей політичної діяльності. Створення конкурентоздатної політичної програми передбачає уніфікацію розрізнених потреб громадськості в єдиній партійній лінії. Для успішного проведення виборів партія повинна заангажувати найширше електоральне поле з усіх.

Наслідком історичної соціальної стратифікації є суттєва відмінність між потребами різних категорій населення. Кожна партія може розширювати соціальну платформу, щоб захопити більшу кількість інтересів різних соціальних груп, але тоді неминучим є досягнення стану внутрішньої суперечливості між положеннями такої програми. Тому неможливо нескінченно розширювати партійну платформу, а тому виникає дилема компромісу між партійною ідеологією та політичної необхідністю.

В загальних рисах політичну сферу можна описати як середовище з багатьма учасниками з неантагоністичними інтересами, що динамічно взаємодіють та видозмінюються залежно від середовища та інших учасників. Народ держави виступає єдиним легітимним джерелом влади, а тому перебуває в стані активної взаємодії з даною партією, відгукуючись на пропоновану нею політичну лінію або відкидаючи її.

Електоральноактивну частину населення країни можна подати у вигляді нормального розподілу за ідеологічною приналежністю. На краях розподілу знаходяться радикальні течії з низькою популярністю. Ідеологія, що поєднує найпривабливіші риси, задовольняє більшість виборців та знаходиться посередині даного розподілу, а її прибічники становлять найширше електоральне поле, захоплення якого здатне забезпечити перемогу на виборах. Тому кожна партія намагатиметься максимально просуватися у формулюванні політичної програми від крайніх у розподілі засад до привабливих для медіанного електорату позицій ситуація. Така ситуація в межах прикладної політології отримала назву Доунсіанського змагання партій – моделі поведінки політичних партій на виборах, в основі якої також лежать теорема про медіанного виборця та теорема про конвергенцію політичних програм [1, 2].

Список використаних джерел та літератури

1. Денисюк С. Г. Моделювання політичних процесів. / С. Г. Денисюк, А. А. Шиян // Практична політологія. Навчальний посібник: МОН України / За ред. В.П. Горбатенка. – К. : Академія, 2008. – С. 453–464.
2. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г., Шиян А. А. Моделювання процесів у політико-комунікативному просторі: Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. – 209 с. – с. 4-6
3. Шиян А. А. Економічна кібернетика: вступ до моделювання соціальних і економічних систем: Навчальний посібник / Шиян А. А. – Львів : «Магнолія 2006». – 2007. – 228 с.

УДК 81.25

Киселева К. – ст. гр. 344

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ РОБОТИ НАД ВІДТВОРЕННЯМ РЕЛІГІЙНО-САКРАЛЬНОГО ЗМІСТУ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

У спробі виявити характерні способи адекватного відтворення текстів конфесійного стилю, ми обрали роман Валерія Шевчука "Око прірви", що є яскравим прикладом відображення мовно-понятійної специфіки концепту РЕЛІГІЯ. Вважаємо актуальним простежити на матеріалі цього твору та його перекладу Ольги Рудакевич особливості перекладацької роботи над відтворенням релігійно-сакрального змісту.

Так, прикладом конкретизації з лексичним додаванням є таке висловлювання: *Тоді місяць не жахав мене. – The moon's luminosity didn't frighten me then.* Причому, смислові співвідношення між словом *місяць* в оригіналі та словосполученням *the moon's luminosity* в перекладі цього твору справляють враження, що перекладач намагалася конкретизувати, окрім текстово-ситуативної, також концептуальну специфіку оповіді, привернути увагу до вічного протистояння дня і ночі, світла і темряви, добра і зла. І хоча наведений приклад не містить релігійно специфічної термінології, він органічно узгоджується з конфесійним стилем твору, сприяючи відображенню парадоксальності людського буття та світосприймання: світло вночі не лякало героя роману. Певну конкретизацію можна зауважити і в прикладі семантичної модуляції між поняттями "послушання" та "страх Божий": – *Маю, панотче, послушання, – сказав Созонт, – на писати книгу про теперішніх святих і боговгодних людей. – "I am obeying a calling, Father," Sozont said. "To write a book about the saints of the day and about God-fearing, devout men.*

У наступному прикладі текст оригіналу звучить досить колоритно, що, на жаль, втрачається при перекладі шляхом генералізації: *...перед входом до хати виладнувалося четверо замурзаних поповичів, які дивилися на нас такими зачудованими очима, ніби ми були прибульці з того світу. – In front of the entry to the house, four grimy lads mustered themselves staring at us with bewildered eyes, as if we were from the other world.* Оскільки в англійській мові не існує такої специфічної традиції номінування членів родини залежно від виду діяльності голови сім'ї, перекладач не змогла відтворила повноту значення українського слова *попович*; у перекладі використовується слово з більш загальним значенням – *lad*.

Проблема розмовно-термінологічної міжмовної відмінності в наступному прикладі вирішується перекладачем шляхом описового перекладу (*паньматка – the priest's wife*), який не сприяє відтворенню культурологічно специфічного настрою роману: *...в паньматки в легкому сутінку на круглих щоках розквітли рум'яниці. – ...in the gentle twilight, I detected a blush blossoming on the round cheeks of the priest's wife.* Стильова специфіка досліджуваного нами роману доволі часто спонукала перекладача вдаватися до підкреслення (або компенсації можливої втрати відчуття) конфесійно-архаїчного настрою оригіналу шляхом використання архаїзмів, навіть якщо в оригіналі певні поняття не виражалися через застарілі слова, наприклад: *Цю накидку пeregрини носять поверх звичайних одерж. – Pilgrims don this cloak over their usual garb.*

Отже, з певною наявністю компонентних та смислових змін, перекладач тексту релігійно-сакрального змісту використовує різні види компенсації, зумовлені метою якнайповніше відтворити експресію і оцінність, закладені автором оригіналу.

УДК 316

Ковальський Т. - ст. гр. Ем-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРИЧИНИ І ОСНОВНІ РИСИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Науковий керівник: старший викладач Сівчук П.І.

Трансформація – це процес набуття суспільством нових рис, які відповідають вимогам часу. Трансформуватися – це міняти форму, змінюватися.

Трансформація - це дія або процес зміни форми, вигляду, природи або характеру суспільства або окремої структури. Трансформація означає перетворення сутнісних компонентів соціуму, всіх сторін і сфер суспільного життя. Трансформація не передбачає вектора змін: вони можуть бути як прогресивними, так і регресивними. Теорія трансформації пояснює динаміку суспільства. Ключовим аспектом соціальної трансформації виступає модернізація. В широкому розуміння вона позначає будь-які прогресивні зміни. Трансформація включає компоненти модернізації, постмодернізації, традиційного відступу. Таке поєднання здавалося б еkleктичним, механістичним, якби трансформація розглядалась би незалежно від глобалізації.

У наш час суспільство зазнає грандіозних метаморфоз. Термін «глобалізація» пов'язаний з латинським словом «глобус», тобто, Земля, земна куля, і означає загальнопланетарний характер тих або інших процесів.

Глобалізація розглядається з двох позицій:

- як наскрізна характеристика будь-якої сфери суспільства або соціального процесу;
- як самостійна сутність;

Основні риси глобалізації:

- Загальність змін;
- Руйнування організаційних основ соціальної структури;
- Змішування культур;
- Послаблення національно-державного чинника;
- Перехід до нового типу раціональності;
- Зміна системи цінностей;

Глобалізація представляє собою незворотний, історично унікальний об'єктивний процес, викликаний розвитком капіталізму, який передбачає інтенсифікацію виробничо-економічних, соціальних, політичних і культурних інтеракцій у всесвітньому масштабі. В кожній сфері життя суспільства глобалізація активізує цілий комплекс проблем:

- у виробничо-економічному вимірі – це лібералізація ринку і символізація фінансової сфери

- в соціальній сфері – це динаміка багатства і бідності, проблема нерівності, безробіття, неконтрольованої міграції, демографічні і екологічні проблеми;

- у політичному вимірі – це деєтатизація (тобто проблема прозорості державних кодонів), протистояння глобалізму і антиглобалізму, феномен міжнародного тероризму;

- в культурному вимірі – це проблеми культурної, релігійної і національної ідентичності, проблема віртуалізації, уніфікації і такі її наслідки як масовізація і культурна шаблонізація.

УДК 811.111

Ковда А. – ст. гр. 342

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ

Науковий керівник: Бондаренко Н.Ю.

Розвиток цивілізації супроводжується появою численних термінів у різних галузях науки та техніки. Оскільки переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, то цілком природно, що лінгвісти надають особливого значення дослідженню структурно-семантичних особливостей терміна.

Мова як система має достатньо законів та засобів утворення нових понять, які з'являються у спеціальній лексиці та потребують номінації. Одним із поширених засобів номінації фахових термінів є використання багатозначних загальномовних слів у спеціальній науковій сфері. Вживання загальномовних слів у різних галузях науки базується на тих самих законах та механізмах «утворення» різних змістів їх вживання.

У лінгвістичних працях з даної проблеми наголошується, що термін - це лексико-номінативна одиниця мови, що співвідноситься з поняттям спеціальної професійної сфери. А.С. Герд виділяє три точки зору на цю проблему [1, 48]: по-перше, терміни мають те лексичне значення, яке і означають; по-друге терміни мають лексичне значення, яке є тим самим поняттям; по-третє, терміни збігаються з поняттям і не мають лексичного значення. Зрештою, всі вони мають право на існування, оскільки, говорячи про семантичну структуру слова-терміна, ми говоримо про структуру його (терміна), внутрішню форму.

Слід зазначити, що ця проблема інтерпретується в термінологічних дослідженнях по-різному. Описуючи семантичну структуру багатозначного слова-терміна, важливо віднайти у ній те спільне, інваріантне, на чому будуть генеровані зв'язки у середині структури.

Шляхом узагальнення слово-термін, що підлягає лінгвістичному аналізу, об'єднується хоча б однією спільною лексичною парадигматичною семою. У зв'язку з цим цілком виправданим у термінознавстві є метод розчленування терміна на складові семантичні компоненти з метою моделювання його семантики.

Наприклад, багатозначний термін *derivation* - «деривація» використовується не лише в системі номінацій лінгвістики, але й у термінологічних системах таких галузей, як геологія, військова справа, об'єднаних сукупністю смислових зв'язків. Аналіз дефініцій терміна «деривація» у різних терміносистемах дозволяє кваліфікувати такі лексичні одиниці, які мають різний набір релевантних компонентів сем, об'єднаних спільною лексичною парадигматичною семою - інваріантом.

Аналогічно, термін *adaptation* — «адаптація» в біології та медицині означає «приспосаування будови і функції організмів до умов існування»; у методиці викладання - «скорочення та спрощення друкованого тексту, пристосування його до малопідготовлених читачів»; у лексикології - «розширення сфери вживання мовної одиниці». Усі ці «різні» змісти терміна *adaptation* є фактично актуалізацією спільного семантичного компонента інваріанта, який забезпечує розуміння численних вживань одного і того самого терміна-слова.

Отже, у результаті кореляції даного лексикологічного терміна з термінами інших галузей знання в їх семантичній структурі семантичний інваріант «приспосаування до чогось» об'єднує різні спеціальні поняття.

Література

1. Герд А. С. Язык науки и техники как объект лингвистического изучения // Филологические науки. — 1986. — № 2. — С. 48-56.

УДК 159.9

Колоденна Л. – ст. гр. БПп-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Науковий керівник: д.і.н., доцент Стоцький Я. В.

Розглядаючи риси, характерні виключно людині, приходимо до висновку, що вона від природи є істотою релігійною. Наприклад, так стверджував Тертуліан, а Юнг приписував душі природи релігійні функції.

Для психологів, як зрештою й для інших дослідників типово людських явищ, важливу проблему становить генезис релігії і релігійності. Під релігією загально розуміємо комплекс істин і законів, поданий через якогось її засновника, який встановлює мету, сенс, зміст і форму звернення до Найвищої істини. Релігійність, у свою чергу, визначає способи особистого індивідуального пристосування до цих правд чи законів, їхнє активне чи пасивне дотримання. Психологія релігії цікавиться тим, як конкретна людина або ж певна група людей розуміє існування Бога й наявність у їхньому житті його «ласки». Відповідно до того чи іншого вибору Бога формується конкретна релігійна особистість. Важливе значення у формуванні релігійної особистості посідає релігійна зрілість, яка повинна означати адекватне ставлення людини до святості.

Релігійність, базована на любові, дозволяє уникнути небезпеки надмірного підкреслення та абсолютизації власного «Я», й досягнути певної свободи стосовно реального світу.

Станіслав Кучковський, спираючись на роботи Валеса та Пренжина виділяє наступні етапи релігійного розвитку: 1) період арелігійний (1 рік життя); 2) період початків релігійності дитини (2 і 3 роки життя); 3) період магічної релігійності (від 4 до 7 років життя); 4) період авторитарно-моральної релігійності (від 7/8 до 12 років); 5) період формування автономної релігійності (від 12 до 16/17); 6) період формування автентичної релігійності (від 18 до 25 років); 7) період релігійної стабільності (від 25 до 40 років); 8) період дозрілої релігійності (від 40 до 60/70 років); 9) період есхатологічної релігійності (від 60 до 70 років). [Kuckowski S., SJ. Psychologiareligii. – Krakow: Wyd-wo WAM-Ksieza Jezucici, 1998. – S. 58-60]

Психологи і релігієзнавці звертають увагу на те, що період випускних класів середньої школи у деякій мірі характеризується бунтом проти Бога, коли доводиться зазнавати невдач, а особливо безвинно терпіти. Відповідно до того чи іншого вибору Бога формується конкретна релігійна особистість, яка має комплекс психічних рис і поведінки.

На нашу думку більшість людей не обирає собі релігію свідомо, здійснивши релігійний вибір, а засвоюють її в процесі виховання, наслідуючи те, що їм прикріплювали у «домашній церкві». З усього вище сказаного можна підвести підсумок, що релігійні доктрини чи привабливі особливості культу впливають на релігійний вибір більше, ніж внутрішні процеси мотивації, що лежать в основі психології особистості.

УДК 811.111

Кононенко Я. – ст. гр. 343

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ДО ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ

Науковий керівник: Бондаренко Н.Ю.

Деякі вчені визначають інтернаціоналізми як «слова загального походження, що існують у багатьох мовах з одним і тим же значенням, але зазвичай оформляються відповідно до фонетичних та морфологічних принципів даної мови» [2, 225]. В нашому дослідженні ми дотримуємось визначення поняття «інтернаціоналізм», яке було запропоновано І.В. Корунцем: «Інтернаціоналізми – мовні одиниці, запозичені з однієї мови-джерела щонайменш трьома генеалогічно різними мовами в однаковій чи подібній лінгвістичній формі та з однаковим значенням». [1, 128].

Існує декілька підходів щодо класифікації інтернаціоналізмів.

1. За способом та джерелом запозичення. За способом запозичення інтернаціоналізми поділяються на інтернаціоналізми зі спільною зовнішньою та внутрішньою формою та на інтернаціоналізми зі спільною лише внутрішньою формою. За вибором джерела виділяється чотири типи інтернаціональних форм:

- суто латинські або грецькі слова (*omnibus*);
- національні латинізми та еллінізми, які мають греко-латинські корені та національні закінчення (лат. *industria*, англ. *industry*, нім. *Industrie*);
- національні слова, що стали інтернаціоналізмами (типу рос. *спутник*);
- народно-латинські (романські) варіанти латинських коренів (іт. *flusso*, ісп. *flujo* — від лат. *fluxus*) [3; 75].

2. Класифікація з перекладацької точки зору. За цією класифікацією інтернаціоналізми поділяються на власне інтернаціоналізми (лексичні одиниці, які мають приблизно однакове звучання чи правопис поряд з однаковим значенням), інтернаціоналізми-кальки (лексичні одиниці, які мають однакову структуру та значення, але зовсім різне орфографічне та фонетичне оформлення) та псевдоінтернаціоналізми (лексичні одиниці, які мають ідентичне орфографічне та фонетичне оформлення, але зовсім інше значення ніж в інших мовах). Такі одиниці часто бувають нездоланною проблемою для недосвідчених перекладачів. Недарма їх називають «удавані або фальшиві друзі перекладача» (*translator's false friends*). Зустрічаючись з ними, перекладач мимоволі згадує етимологічно тотожне українське слово і забуває, що його значення та вживання не співпадають із значенням та вживанням відповідного англійського слова.

Література

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник. – Вінниця. «Нова Книга», 2000 – 448 с.
2. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов: Пособие для учителей. – М.: Просвещение, 1976. – 225 с.
3. Ehlich K. Greek and Latin as a Permanent Source of Scientific Terminology: the German Case // Language Adaptation (edited by Florian Columas). — Cambridge: Cambridge University Press, 1989. — p. 75.

Удк

Боровська Т. – учениця 11 класу

Тернопільська класична гімназія

ІВАН МАЗЕПА – МЕЦЕНАТ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

Науковий керівник: вчитель вищої кваліфікаційної категорії
Тернопільської класичної гімназії Чарнош Вадим Богданович

Поза всяким сумнівом Іван Степанович Мазепа є однією з найяскравіших, найвидатніших і найсуперечливіших постатей української історії. Крім того, що ця постать за своїм масштабом – політичний діяч, військовий дипломат, меценат, - мало кому в українській історії випала така цікава й непроста доля за життя та після смерті.

Доба Івана Мазепи – це не тільки злет до певного рівня культурного життя, скільки не бачений до того розквіт на теренах України творчості, духовних набутоків. Актуальність дослідження активного впливу гетьмана на духовне життя в Україні періоду його правління дає можливість глибше зрозуміти як розвиток культурного життя наприкінці XVII – початку XVIII ст., так і діяльність зверхника Гетьманщини у вирішенні найголовніших проблем тогочасного буття. Іван Мазепа розумів колосальну роль культури і мистецтва в житті нації.

Лише в душі такого масштабу могли зародитися високі честолюбиві помисли повернути Вітчизні, Києву ту славу, яку вони мали за князювання Володимира і Ярослава Мудрого.

І. Мазепі не вдалося створити незалежну державу. Цьому не сприяли обставини 1708-1709 рр., слабкість шведського війська, на яке такі великі надії покладав гетьман. Усі ці чинники сприяли занепаду Гетьманщини, негативно позначалися на подальшому бутті українців. Разом з тим доба 1687-1709 рр. сформувала новий тип мислення, вищий рівень культури, освіти в Україні. Ця висота, досягнута завдяки творчій енергії гетьмана, не давала у XVIII, XIX ст. занепасти набутим традиціям у літературі, мистецтві, церковному будівництві. Вона служила орієнтиром, базою для культурницьких проєктів. Ми не знаємо, в якому стані перебували б нині більшість пам'яток архітектури Києва, якби вони не були відреставровані, підняті з руїн у добу Мазепи. Йдеться передусім про архітектурний комплекс Києво-Печерської лаври, Софійського собору, Видубецького монастиря.

Набутий у 1687-1709 рр. культурний потенціал, який постав як своєрідний переосмислений синтез європейських, російських впливів, запозичень, а також вітчизняних традицій, є вагомим внеском у становлення саме української культури, у формуванні її підмурівка.

Церковна, духовна політика І. Мазепи, його активна позиція у питаннях створення нових мистецьких, літературних, архітектурних цінностей є справді визначним внеском у будівництво української культури.

УДК 81.25

Коротков А. – ст. гр. 341

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ВІДТВОРЕННЯ СМISЛУ СОНЕТІВ ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА В ПЕРЕКЛАДІ ОСТАПА ТАРНАВСЬКОГО

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

Мовними компонентами, відмінними в текстах оригіналу й перекладу, можуть бути слова, словосполучення та фразеологічні одиниці, з їх граматичними формами. Так, при міжмовному відтворенні сонетів В. Шекспіра перекладач О. Тарнавський перш за все намагається відтворити смисл оригіналу, допускаючи компонентні розбіжності. Наприклад, він зберігає римування, але на основі слів, відмінних у оригіналі й перекладі: 1) *Be wise as thou art cruel; do not press* // *Будь мудра так, як ти жорстока, не* ; 2) *My tongue-tied patience with too much disdain*; // *Примушуй мій язик знов до зневаг*; ; 3) *Lest sorrow lend me words, and words express* // *Як смутком словом змушує мене* ; 4) *The manner of my pity-wanting pain*. // *Сказати те, чого я не забаг* (Сонет CXL). Очевидно, що лексичні одиниці *press* – *не*, *express* – *мене*, *pain* – *забаг* не є міжмовними лексичними відповідниками, але вживання таких україномовних слів у перекладі є компенсацією перехресного катрену, характерного для складу сонетів Шекспіра. Спостерігаємо й те, що наявність архаїчно-книжних слів *thou* (*you – ti*), *art* (*are – є* в другій особі однини) в оригіналі певною мірою компенсується поетично-піднесеним словосполученням “*не примушуй мій язик*”. Ще одним різновидом є компенсація відсутності лексично іменникової назви персонажів цього сонету (наприклад, *man/woman*) шляхом конкретизації статі особи, до якої звертаються, в граматичній формі жіночого роду прикметників (*мудра, жорстока*), що конкретизує і саму ситуацію, як з’ясування близьких особистих стосунків на побутовому рівні, в рамках якого стилістично виправданою є і розмовна дієслівна форма *забаг* у перекладі, замість *забажав*.

Звертаємо увагу і на те, що прагнення перекладача відтворити думку Шекспіра не лише на мовному, а й на екстатінгвальному рівні, спонукає його конкретизувати сучасне типове сприйняття автора оригіналу як видатної особи, компенсуючи відсутність цієї культурологічної інформації в сонеті шляхом її лексичної компенсації: *So thou, thyself outgoing in thy noon, Unlook’d on diest, unless thou get a son.* // *Дійшов свого полудня ти й вершин, Й незаний вмиєш, хіба що в тебе син* (Сонет VII). В той час як автор оригіналу висловлює роздуми про власну долю наприкінці життя, перекладач підкреслює, що це роздуми автора як людини, яка відома своїми досягненнями – *вершинами*.

О. Тарнавський намагається уникати архаїстичності оригіналу, намагаючись максимально можливо наблизити особливості смислу й стилю шекспірівського оригіналу до сучасного українського мовлення. А тому перекладач, наприклад, не підбирає відповідники до англійських займенників-архаїзмів, таких як *thou, thee, thine*, слово *bestow* не відповідає українському еквіваленту *обдарувати*, а числівник *threescore* не відтворюється архаїзмом у мові перекладу (Сонет XI). Часом перекладач вдається до надання застарілого слова в мові перекладу, навіть якщо оригінальний текст не містить подібного відповідника: *boast* – *чванитися* (Сонет XXV), *day* – *днина* (XVII сонет). Це є позитивом, адже текст перекладу набуває компенсаційних елементів своєрідних колориту та довершеності. В цілому, компенсація є частотним способом відтворення особливостей змістовного наповнення смислу оригіналу в перекладі.

УДК 159.9

Кріль А. – ст. гр. БП-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НЕВРОЗ ЯК НАСЛІДОК ПСИХОТРАВМУЮЧИХ СИТУАЦІЙ

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Періг І.М.

Невроз є найпоширенішим психічним захворюванням. Здебільшого виникає внаслідок тривалої психічної перенапруги. Зовнішніми факторами, які впливають на розвиток неврозу, є стрес, нав'язливі страхи, інтоксикація організму шкідливими речовинами, проблеми в сім'ї та на роботі, тривала депресія тощо.

Термін невроз був запропонований шотландським лікарем-психіатром В. Кулленом в 1776 р.

Невроз – це нервово-психічний розлад, викликаний тривалими психотравмуючими факторами, емоційним або розумовим перенапруженням.

Існує 3 форми неврозу:

1) неврастенія - стан дратівливої слабкості, тобто поєднання підвищеної збудливості і дратівливості з швидкою стомлюваністю і виснажливістю;

2) істеричний невроз - захворювання з поліморфною симптоматикою, що виявляється функціональними соматичними, неврологічними і психічними порушеннями;

3) невроз нав'язливих станів - це захворювання, при якому мимоволі виникають нав'язливі думки, страхи, рухи, що сприймаються хворими як хворобливі, з якими вони борються, але позбутися від них не можуть.

Психічними симптомами неврозу є: почуття страху, тривоги, дратівливість, нестабільність настрою, нерішучість, проблеми в спілкуванні, неадекватна самооцінка: занижена або завишена, суперечливість в системі життєвих цінностей і бажань.

До фізичних симптомів неврозу відносять: часті головні й серцеві болі, серцебиття, болі в області живота, відчуття втоми, підвищена стомлюваність, загальне зниження працездатності, слабкість, запаморочення і потемніння в очах від перепадів тиску, порушення вестибулярного апарату, порушення апетиту (переїдання або, навпаки, недоїдання; почуття голоду, але швидка насичуваність при прийомі їжі), порушення сну, зайва тривога за своє здоров'я аж до іпохондрії.

Причинами неврозів часто є: тривалі психоемоційні і фізичні навантаження помірної інтенсивності без можливості розслабитися і відновити сили, тобто хронічний стрес – це може бути і робота, що віднімає всі сили, і складнощі в особистому житті, і конфлікт, із-за якого людина сильно переживає, а найчастіше – поєднання цих чинників; іноді виснаження нервової системи настає із-за неможливості довести справу до кінця, вийти з тупикової ситуації; часто в основі виникнення неврозу лежать ті ж гени, що і в основі депресії; виникненню неврозу сприяють невміння розслабитися, зокрема трудоголізм; деякі люди від природи погано переносять тривалі навантаження і тому схильні до перевтоми; додатковим чинником розвитку неврозів є захворювання, що виснажують організм (наприклад, грип).

Методи лікування використовуються найрізноманітніші - від гіпнозу та самонавіювання до психотерапії, психосинтезу і духовної психології. Головне - це виявлення та вирішення внутрішнього конфлікту, усвідомлення психотравмуючого фактора.

УДК 811.111'373.43

Крюков М. – ст. гр. 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

АНГЛОМОВНІ НОВОТВОРИ З НУМЕРАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Сьогодні більших світових мов продовжує своє розширення. Не залишилась осторонь й англійська мова. Її словниковий склад поповнюється різними шляхами, наприклад, шляхом деривації, аналогії, словоскладання, запозичення. Джерелами поповнення виступають різноманітні сфери людського життя, поповнення викликають різноманітні екстралінгвальні чинники. Одним із ключових моментів, після якого поповнення пішло ще більшими темпами, дослідники англійської мови вважають терористичні акти в США 11 вересня 2001 року. Саме ці дії викликали появу низки неологізмів, поєднаних такими семами: „злочинець, захист, страх, війна”. Дата теракту перетворилася не тільки на позначення самих подій, але й на символ „нової ери”. Необхідно зазначити, що нові одиниці, утворені після цієї дати, стали основою для великої кількості інших одиниць, сформованих за аналогією до первинних. Дослідники виділяють певну кількість ключових одиниць, які стали словотворчими та фразотворчими центрами англійської мови, наприклад, лексеми *tom*, *profiling*, *generation*, префікс *-uber*, тощо.

Ми хотіли б окремо зупинитись на новотворах, сформованих на основі дати вже зазначених терористичних актів, і яка почала існувати в різних цифрових та словесних формах (*9-11*, *9/11*, *9.11*, *September 11*, *nine-one-one*). Наданий нумеральний компонент став основою для таких одиниць: *pre-9/11*, *pre-September 11*, *post September 11*, *post 9/11*, які чітко розділяють усі події на ті, що мали місце до теракту (*pre-*) і ті, що трапилися після нього (*post*). Важливо також зазначити, що досліджуваний компонент функціонує також і окремо поза будь-якими словами або словосполученнями в значенні „дата терористичних актів в Торговельному центрі Нью Йорку”, наприклад: *In the period before 9/11, we have a 1989 Rand Corporation paper that said the possibility of suicide plane hijackings was a "nightmare"*. Синонімом до *9/11* виступають *September 11 attacks* та *September 11th*.

Надамо приклади фразеологічних новотворів сформованих з використанням цього нумерального компоненту: *Generation 9-11*, *9-11 widow*, *9-11 hijacker*, *9-11 hijack cell*, *post 9/11 area*, *September 9/11 pilot*, *September 11 effect*, *9/11 afflictions*, *post-9/11 cocooning factor* та інші. Було створено й вираз *September 10* у значенні „такий, що не усвідомлює можливу близьку трагедію, велику загрозу”, а у жаргоні молоді цей вираз використовується для позначення чогось неважливого, несуттєвого, а також *September 12* – день пам'яті загиблих від терористичних актів 11-го вересня [1, 93]. Останній став основою для створення словосполучення *the September 12 Era*, що характеризує початок зміни стилю життя більшості американців.

Наданий матеріал свідчить про те, що терористичні війни знаходять своє відображення в англійській мові. Перспективами подальших розвідок вважаємо необхідність розгляду способів перекладу таких новотворів українською мовою.

Література

1. Зацний Ю. А. Боротьба з міжнародним тероризмом і нова лексика англійської мови у засобах масової комунікації / Ю. А. Зацний // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Вип. 2. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2003. – С. 93-103.

УДК 159.9

Курилович Н. - ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Семенів Н.М.

На сучасному етапі розвитку України велике значення мають проблеми вивчення психологічних особливостей українського народу. Перед українською державою постали численні питання національної політики - формування етнічної свідомості, проблема взаєморозвитку культури усіх націй і народностей, що проживають на її території. В цьому контексті важливим завданням сучасної української психологічної науки є осмислення тих концептуальних, евристично перспективних ідей, які були висунуті вітчизняними дослідниками. До них належить і творча спадщина українських психологів-дослідників першої половини ХХ століття, а саме праці С. Балея, Д. Донцова, Л. Ребета, В. Старосольського, В.Яніва, О.Кульчицького, Я.Яреми та інших.

В українській психології, яка розвивалась в першій половині ХХ ст. складалась оригінальна психологічна система, в якій є ґрунтовні дослідження в цьому напрямку.

На розвиток психологічних ідей у першій половині ХХ століття здійснювали вплив соціально-культурні та політико-економічні чинники, що діяли на той час у окремих регіонах України. Класифікація доробку вчених за методологічною ознакою, предметом та об'єктом досліджень дала можливість виділити належність їх праць до кількох напрямів: 1) дослідження нації як соціопсихічної групи; 2) дослідження національного характеру; 3) дослідження проблеми творчості та творчих особистостей.

Роботи, що відносяться до першого напрямку присвячені розгляду української нації як соціоетнічної групи. Дослідниками цього напрямку описані закони формування та існування етнічних груп різних ступенів історичного та видового розвитку. Виведені кілька принципових концепцій закономірностей існування національної свідомості та самосвідомості, формування світогляду особистості. Особливістю першого напрямку розвитку української психологічної думки є створення і дослідження теорії психологічних основ формування та існування нації. Дослідження цього етапу набрали таких основних напрямків: 1) визначення, класифікація та аналіз типів етнічних спільнот та стадій формування нації, як різних видів психологічних груп; 2) вивчення психологічних механізмів формування та існування нації, національної свідомості та самосвідомості.

Наукові праці культурологічного напрямку досліджень ставили своєю метою вивчення українського характеру як сукупності психологічних рис, притаманних українському народові. Серед рис українського характеру були названі індивідуалізм, ідеалізм, релігійність та ін. Особливу увагу дослідників привертало питання геопсихічної орієнтації українського народу та питання української родини, як основного джерела психологічно-педагогічного впливу на дітей в українських сім'ях. Дослідники, що використовували метод дослідження творчих особистостей вивчали український характер з використанням типових постатей української культури, що виражають найбільш яскраві психологічні риси українського народу. Дослідження національного характеру українського народу були аналогічні дослідженням світових психологів, що вивчали подібні характери європейських народів та використовували методологію для наукового осмислення різних етнічних груп.

УДК: 619.16- 07:612.921

Курко В. – ст. гр. ПМ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СИЛИ ВОЛІ СТУДЕНТІВ ТНТУ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ "ВОЛЯ – 1"

Науковий керівник: ст. викладач Федчишин О.Я.

Однією з важливих психологічних рис характеру, яка необхідна сучасній людині, є високий ступінь волі. Воля – це свідома, цілеспрямована здатність людини керувати своєю поведінкою, вмінням мобілізувати всі свої сили на подолання труднощів.

Молоді люди з високим рівнем волі здатні максимально сконцентрувати всі фізичні та духовні сили, необхідні для досягнення мети. Виключно високий ступінь волі здатний компенсувати нестачу здібностей і навпаки.

У наших дослідженнях, за допомогою створеної на кафедрі діагностичної комп'ютерної програми "Воля – 1" (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 14497), ми виявили, що показники сили волі у студентів залежать від інтенсивності занять з фізичного виховання та спорту (рис.1).

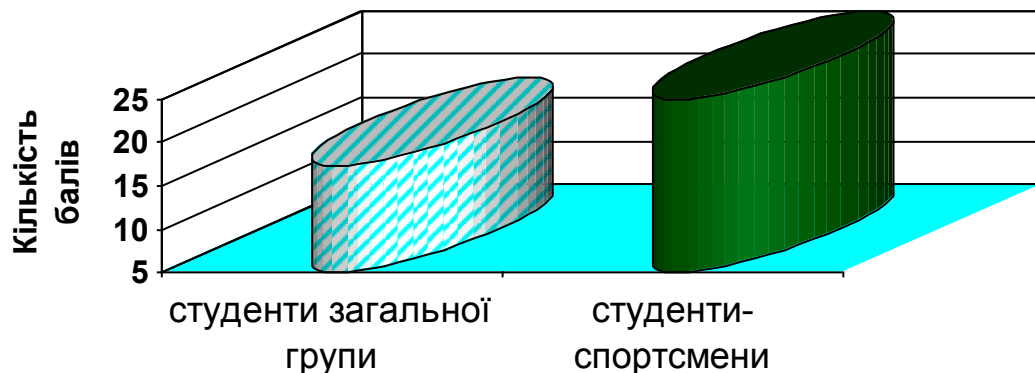

Рис. 1. Показники сили волі у 24-х студентів групи загальної фізичної підготовки та у 24-х студентів-спортсменів у балах.

Ми виявили, що у студентів групи загальної фізичної підготовки показник волі знаходився в межах 13-21 балів, що, згідно методики тестування, свідчить про середній ступінь волі.

Студенти-спортсмени показали високу ступінь волі, їх показник був в межах 22-30 балів.

У студентів спортсменів показник сили волі (кількість набраних балів) суттєво вищий за показник студентів групи загальної фізичної підготовки ($P < 0,05$).

Висновок. Сила волі студентів залежить від інтенсивності занять спортом. Згідно даних проведеного тестування, можна стверджувати, що регулярні, дозовані заняття з фізичного виховання та спорту тренують силу волі студентів, і чим вища інтенсивність занять, тим сильнішою є їх воля.

УДК 159.9

Лазута О. – ст. гр. БПп-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОСТІ В НЕТРАДИЦІЙНИХ РЕЛІГІЙНИХ СИСТЕМАХ

Науковий керівник: д.і.н., доцент Стоцький Я. В.

Сьогоднішній прояв нових релігійних течій у світі є дуже широкий та різноманітний. У сучасному науковому обігу їх ще називають «нові (нео), або «модерні» релігії. Це поняття широко охоплює велику частину нових релігійних течій, що виникли у XIX-XX століттях. Люди прагнуть зрозуміти речі, які їм невідомі, зміст таких явищ, як життя, смерть, душа, Всесвіт тощо.

На сьогоднішній день людей цікавлять такі питання як: Чому люди вступають у нетрадиційні культу? Що мотивує їх рішення? Якими методами впливу користуються секти? Все це спричинено нестабільним станом у суспільстві, який викликає у людей відчуття власної знедоленості, іншим словом стан депривації. Такий стан супроводжується, як зазначили Дудар Н. і Филипович Л., певними типами мотивацій, що стимулюють вступ до нетрадиційних спільнот: соматичні мотиви, соціальні мотиви, соціально-духовні мотиви, моральні, інтелектуальні мотиви, практичні, психологічні мотиви та духовні мотиви.

Часто культу приваблюють людей з важкими психічними відхиленнями і тих, які страждають від різних неврозів та жахів. Слід врахувати, що культу, в основному об'єднують людей зневірених у житті. Вступ людини у нетрадиційні культу може супроводжуватися найрізноманітнішими чинниками. На нашу думку важливим аспектом є стан емоційних переживань людини таких як: страх, сум, самотність, гнів, пристрасть до чогось чи когось, а найяскравіше себе проявляє інтерес до практики неокультів (особливо в підлітків та молодих людей). Варто згадати і сім'ю, оскільки релігійний вплив безпосередньо починається саме з неї. Багато сучасної молоді не погоджується з суспільними, загальноприйнятими нормами, цінностями, церковно-традиційними законами. Їм хочеться чогось невимушеного. Молодь приваблює все те, що є загально невідомим, новим, таємничим і саме такі відчуття їм пропонують деструктивні культу. Деструктивний культ – це релігійна або містична організація, яка своєю діяльністю завдає шкоди суспільству. Наприклад, організація сатаністів, які переважно збираються поодиночки або групами, плюндруючи надмогильні пам'ятники (передусім – хрести), позначаючи їх своїми символічними знаками, наприклад: піктограмами, 666, перевернутими хрестами. Для здобуття нових членів лідери неокультів велику увагу приділяють вивченню психології. Часто використовують такі методи, як гіпноз, сугестію, спеціальні прилади, створені для прямого впливу на мозок («Церква Сайєнтології», «Трансцендентальна медитація»), «бомбардування любов'ю», нарощування тиску, перебудова свідомості, «зомбіювання», маніпулювання мовою (засновник «Церкви Сайєнтології» Хаббард, засновник «Церкви Сатани» ЛаВей) метод аудіостимуляції (культ «АУМ сірнікьо») тощо.

Отже, щоб запобігти надмірному впливу неокультів на суспільство не потрібно засуджувати чи погрожувати їм, адже тоді вони ізолюються ще більше. Найкращий шлях контролю над ними – максимальна, повна і об'єктивна інформація про них, яку неокульту не відчуваючи загрози із сторони інших людей надаватимуть самі.

УДК 796.37.037

Лазута О. – ст. гр. .СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Салук І.А.

Актуальність. Внаслідок поглиблення соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи погіршилось здоров'я і фізична підготовленість студентської молоді. Основними чинниками негативного впливу на фізичний стан студентів є низька мотивація до занять фізичною культурою і спортом (ФКіС), низький рівень рухової активності, відсутність спеціальних знань про засоби підтримання і контролю фізичної підготовленості, здорового способу життя.

Останнім часом предметом багатьох досліджень є низький рівень здоров'я та недостатня фізична підготовленість студентів. Впровадження принципу диференційованості у поєднанні з принципом індивідуалізації, враховуючи вільний вибір студентами рухової діяльності, дасть можливість значно підвищити ефективність процесу фізичного виховання.

Метою роботи є виявлення інтересів студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом, як одного з головних аспектів підвищення ефективності процесу фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Нами було проведено анкетування студентів II курсу денної форми навчання, яких за станом здоров'я віднесено до основної медичної групи.

Абсолютна більшість студентів (Ю – 97,8 %, Д – 97,4 %) вважають, що завдяки заняттям ФКіС можливо покращити свій стан здоров'я, що свідчить про їх високий рівень свідомості.

На „відмінно” оцінюють свій стан здоров'я 42,2 % (Ю) і 28,9 % (Д); на „задовільно” – 48,9 % і 65,8 %; „незадовільно” – 8,9 % і 5,3 %. Відповідно це свідчить про те, що студенти перевищують суб'єктивну самооцінку свого стану здоров'я, тому що згідно результатів наукових досліджень та даними Міністерства охорони здоров'я України майже 90 % молоді мають відхилення в стані здоров'я.

Переважній більшості студентів (Ю – 50,0 %, Д – 67,4 %) подобаються заняття фізичною культурою у *тренажерному залі*. Це пояснюється тим, що вправи з обтяженнями та на тренажерних пристроях дають можливість корекції фізичних вад та значно покращують будову тіла людини. Підтвердженням цього є високий відсоток вибору студентами такого виду рухової діяльності як *атлетизм* (Ю – 31,4%, Д – 34,6%).

Залік з фізичного виховання більш значущим виявився для дівчат (19,7 %), тоді як тільки 7,9 % юнаків відмітили цей чинник як значущий.

Висновки. В цілому можна стверджувати, що студенти в процесі вибору керуються різноманітними мотивами, серед яких найбільш вагомим є покращення зовнішнього вигляду. Це підтверджується значною кількістю студентів, які вибрали атлетизм та бажають займатися у тренажерному залі.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо в пошуку нових ефективних форм та методів проведення занять, які дозволять підвищити ефективність процесу фізичного виховання.

УДК: 796.37- 06:61

Левченко Є. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗНАННЯ ТА УМІННЯ ВЕДЕННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В СТУДЕНТІВ ТНТУ

Науковий керівник: доц. Курко Я.В.

Успішне засвоєння вимог системи виховання здорового способу життя залежить не лише від бажання й здібностей молодих людей, а й від стану їх здоров'я.

За даними офіційної статистики в Україні приблизно 70 % дорослого населення має низький та нижчий за середній рівні фізичного здоров'я. 22,6 % учнів загальноосвітніх шкіл України мають середній рівень фізичного здоров'я, 33,5 % - низький. І лише 6,7 % мають рівень фізичного здоров'я вище за середній і 0,8 % - високий.

Фізична культура є невід'ємною складовою процесу виховання здорового способу життя у студентів, що, в свою чергу сприятиме підвищенню працездатності, зміцненню та збереженню здоров'я, адаптації організму до різних суспільних ситуацій.

Механізм виховання здорового способу життя у студентів повинен складатися з використанням певних підходів: індивідуально-особистісний підхід, створення атмосфери співпраці, співтворчості і взаємонавчання; орієнтації на самовиховання, здійснення навчально-виховного процесу на засадах інтегрованого підходу на всіх етапах процесу виховання, форм навчання: ранкової гімнастики, спортивних годин, секцій, туризму, спортивних заходів, змагань.

Водночас, використання фізичних вправ з предметами і без предметів, гімнастичних та силових, легкоатлетичних та ігрових допоможе з найменшою затратою часу ефективно виховувати здоровий спосіб життя у студентів.

На сьогоднішній день, у Тернопільському національному технічному університеті створені сприятливі умови для розвитку особистості, задоволення її освітніх потреб та інтересів.

Мета нашого дослідження встановити рівень засвоєння знань та умінь виховувати здоровий спосіб життя в студентів ТНТУ.

Як свідчать **результати анкетування** студентів, які навчалися згідно розробленого механізму, за рівнем засвоєння знань та умінь виховування здорового способу життя ми дослідили три групи студентів.

Першу групу 24% становили студенти з високим рівнем знань щодо виховання здорового способу життя. До другої, найчисленнішої групи 41% — середній рівень знань, відносились студенти, які хочуть щоб їм підказували шляхи виховання здорового способу життя. До третьої групи 35% — низький рівень знань, належать молоді люди, які не навчилися використовувати засоби фізичної культури для виховання здорового способу життя.

Висновок. Результати дослідження показують, що у більшості студентів знання та уміння виховувати здоровий спосіб життя сформовані недостатньо.

УДК 811.111'81.25

Ленських К. – ст. гр. 346

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ШЛЯХИ ПЕРЕДАЧІ НАЗВ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

У на час спостерігається вплив на життя людини з боку всіх культур світу. Це обумовлюється глобалізаційними та інтеграційними світовими процесами. Людина отримує велику кількість інформації із різних джерел. Одним із таких джерел є кінофільми. Для забезпечення належного сприйняття інформації різними націями, кінофільми потребують перекладу на рідну мову.

Існує безліч чинників, які впливають на переклад назви фільму з однієї мови іншою, наприклад, з англійської мови українською та російською. Одним із таких чинників можна вважати відмінність двох культур, яка спостерігається в кожній сфері людського життя. Нерідко саме фільми стають головним джерелом і засобом створення образу «чужої» культури. Цей чинник необхідно враховувати при перекладі назв задля уникнення непорозумінь, які можуть призвести до втрати однієї з головних функцій кінострічки – інформаційної. Для правильного розуміння перекладу необхідною умовою є попереднє ознайомлення зі стрічкою, особливо, коли назви фільмів мають елементи образності. Таке ознайомлення є дуже важливим, тому що назва виконує певну функцію та має відображати головну ідею фільму. Тому, під час перекладу назв фільмів, перед перекладачем постає найгостріша проблема – правильний вибір трансформації, щоб зробити назву яскравою, такою, що викликає інтригу та інтерес до перегляду.

Зазначимо, що процес перекладу назв кінофільмів треба розпочати з аналізу загального сюжету фільму, потім зіставити його з назвою та виявити мету її використання. На наш погляд, лише таким чином можна зрозуміти, яку трансформацію було використано й задля чого. Важливо зазначити, що на думку багатьох перекладознавців, при перекладі назв фільмів необхідно застосовувати такі лексико-семантичні та граматичні трансформації: 1) конкретизація; 2) генералізація значень; 3) додавання слів; 4) пропуск слів; 5) компенсація; 6) цілісне перетворення [1].

Наведемо приклади використання зазначених трансформацій у процесі перекладу назв кінофільмів і мультфільмів з англійської мови українською та російською мовами: *Clash of the Titans*. – *Битва Титанов* (конкретизація); *Crash*. – *Столкновение* (генералізація); *Bee Movie*. – *Би Муви: Медовый заговор* (додавання); *Tim Burton's corpse bride*. – *Труп невесты* (пропуск слів); *The Grinch*. – *Гринч – похититель Рождества* (компенсація); *Push* – *Экстрасенсы* (цілісне перетворення).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що переклад – це складний процес, під час якого мають місце певні перетворення, і перекладачеві необхідно враховувати специфіку перекладу фільмів, сюжет та задум автора, знати культуру своєї та іншої країни, де була створена кінострічка, а також діяти творчо, тому що дійсно універсального методу перекладу назв фільмів не існує, є тільки допоміжні.

Література

1. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский / Я. И. Рецкер. – М. : Просвещение, 1982. – 159 с.

УДК 316

Матвійчук О.А. ст. гр. -304

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

ЛІДЕРСТВО, ЯК БАГАТОГРАННЕ ПОНЯТТЯ

Науковий керівник: к.ф.н., професор Довгань А.О.

Лідерство є багатограним поняттям. При його розгляді, слід взяти до уваги характер самого лідера, взаємозв'язок між лідером і його прибічниками, а також конкретну ситуацію, в яких лідерство здійснюється. Ці моменти безпосередньо відбиті у вигляді лідерства великої людини, служителя, торговця і пожежника.

Лідерство великої людини, подібно до Мартіна Лютера Кінга, відрізняє власне бачення дійсності. У них "є мрія", заради здійснення якої вони нерідко прагнуть змінити політичну систему. Для розуміння цієї форми лідерства необхідно знати особисті якості людини, яка направляє своїх прибічників. Лідер визначає характер того, що відбувається, його темп, формує політичну проблему.

Образ служителя засвоює той політик, який прагне виступати в ролі виразника інтересів своїх прибічників.

Для лідера-торговця важлива здатність переконати. Як помітив Гарі Трумен: "Суть влади президента в тому, щоб об'єднати людей і спробувати переконати їх робити те, що вони повинні робити без жодного переконання". В цьому випадку лідерство ґрунтується на взаєморозумінні, які лідер встановлює зі своїми виборцями. Підкреслене значення набувають здібності самого лідера і та стратегія, до якої він прибігає, щоб добитися підтримки своєї політики і її здійснення. Лідери-пожежники, відгукуються на породжені ситуацією події і проблеми. Насущні вимоги моменту визначають їх дії.

Якщо звернутися до дослідження діяльності національних політичних лідерів у сфері зовнішньої політики, то прояви лідерства є набагато складнішими. Якщо тільки ці лідери не займають позицію повного ізоляціонізму, вони вимушені грати роль посередників між своїми прибічниками і керівниками інших націй і міжнародних організацій. Ці політичні діячі є учасниками подвійної гри - на рівні внутрішньої політики і на рівні дипломатії. Результати і хід переговорів на дипломатичному рівні вимагають схвалення на рівні внутрішньої політики, а то, чого хочуть прибічники, визначає предмет переговорів на дипломатичному рівні. Лідер повинен зосереджувати увагу не лише на своїх прибічниках і керівниках іншої країни, але також чуйно реагувати на очікування, потреби і представлення, які можуть бути у впливової частини політичних прибічників в іншій країні, а також на те, яким чином його конкретний зв'язок з лідером однієї країни вписується в міжнародну політику і усю систему міждержавних відносин.

Маючи деяке уявлення про те, що може влаштувати громадськість іншої країни, лідер може працювати з керівниками цієї країни, щоб формувати політику, вигідну для внутрішніх сил в обох країнах. Лідери отримують більше шансів для того, щоб зрозуміти, наскільки далеко у своїх планах вони можуть розраховувати на політичних діячів іншої країни і які політичні альтернативи або конкретні дії можуть знайти там підтримку. Політичні діячі додають масу зусиль, так, М. Горбачов на самому початку правління своєї адміністрації зробив серію зовнішньополітичних ініціатив, спрямованих на стабілізацію положення на міжнародній арені, з тим, щоб мати можливість сконцентрувати увагу на змінах, які необхідно було здійснити у внутрішній політиці. А Р. Рейган збільшив військові витрати, щоб вести переговори з Радянським Союзом з позиції сили.

УДК 81+659.13

Лобанова А. – ст. гр. 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

АХРОМАТИЧНІ КОЛЬОРИ В РЕКЛАМНИХ СЛОГАНАХ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Слоган вирізняється яскравим емоційним забарвленням, афористичністю, своєрідним синтаксичним оформленням. Повне розуміння слогана ускладнюється або навіть унеможливується без знання певних соціокультурних реалій, без звертання до екстралінгвістичних чинників та аналізу засобів невербальної комунікації. Невербальна комунікація може впливати на реципієнта різними засобами: вона може сама по собі нести інформацію; вона може доповнювати або модифікувати вербальну інформацію або ж вона може бути засобом контролю ступеня і типу комунікації, тобто виконувати функції регулятора [1, с. 13].

За рахунок невербальних компонентів сучасної реклами здійснюється переконання та навіювання на потенційного споживача. До вербальних засобів реклами ми відносимо рекламний текст і слоган, а серед невербальних найважливішими є колір, ілюстрації, фото, звукові ефекти. Рекламисти надають великого значення візуальним компонентам реклами, а також кольору, адже він здатний передавати семантичну та естетичну інформацію. Ось чому рекламисти ретельно підбирають кольори, враховуючи їхню негативну та позитивну конотацію.

Проведене нами дослідження фонів, на яких подаються україно-, російсько- та англомовні рекламні слогани, дозволяє зробити висновок, що найбільш використовуваним є білий колір (68%, 63% та 40% відповідно). Як відомо, білий колір є найяскравішим ахроматичним кольором, і, можливо, тому він вживається найчастіше. Найтемнішим ахроматичним кольором визнають чорний. Саме цей колір за частотністю використання в якості фону для україно-, російсько- та англомовних рекламних слоганів посідає друге (після білого) місце (13%, 10% та 36% відповідно).

Як уже зазначено в досліджуваних слоганах переважає білий колір. На нашу думку, це можна пояснити тим, що білий дуже добре поєднується з усіма кольорами, особливо на фоні інших кольорів. Цей колір дуже часто використовується в рекламі молочних продуктів і продукції для дітей для підкреслення натуральності, чистоти товару/продукту. Наприклад: *Біловіт™. Натуральна користь. Природний смак; Джунгли. Чтобы дети были умны и здоровы; Because your baby is special.*

Чорний – це стандарт друкарського письма. При певному поєднанні кольорів передає відчуття складності, насиченості. Прекрасно використовується як фон і добре поєднується при обрамленні інших кольорів. У рекламі може підкреслити високі технології, високу вартість, престижність, елегантність. Наприклад: *Rexona. Ніколи не зрадить!; BOSS. Все в моих руках; Duracell lasts longer, much longer.*

Таким чином, велике значення в сприйнятті рекламного оголошення має його кольорове вирішення. Кольорова реклама сприймається швидше й залишається в надовго в пам'яті.

Література

1. Смирнова Т. В. Когнітивні механізми формування рекламного іміджу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 „Журналістика” / Т. В. Смирнова. – К., 2003. – 24 с.

УДК 159.9

Макарук І. – ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗДАТНІСТЬ ДО САМОВЛАДАННЯ

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Періг І.М.

Складність і багатогранність функціонування сучасного суспільства як динамічного соціального організму, зростання його системних змін обумовлюють гостру потребу розвитку потенціалу емоційного інтелекту людини задля її ефективної соціальної адаптації та успішної самореалізації. Такі обставини підвищують науково-психологічний інтерес до цієї проблеми.

Актуальність проблеми зумовлена ще й тим, що емоційний інтелект є однією з головних складових у досягненні максимального успіху в житті та відчуття щастя. Якщо в ХХ столітті в дипломатії, управлінні та бізнесі важливим був логічний інтелект, то в ХХІ столітті, коли процес глобалізації охопив усі сфери життя, актуальним є емоційний інтелект і пов'язані з ним форми практичного і творчого інтелекту.

Термін „емоційний інтелект” почали використовувати на початку 1990-х років. Американські психологи П. Саловей і Дж. Майер застосували його для сукупності позначень ступеня розвитку таких людських якостей, як самосвідомість, самоконтроль, мотивація, вміння ставити себе на місце інших людей, навички роботи з людьми, вміння налагоджувати взаєморозуміння з іншими.

Серед західних вчених, які розробляли концепції емоційного інтелекту, були Д. Гоулмен, П. Саловей, Дж. Майер, Д. Карузо, Г. Гарднер, Р. Бар-Он, С. Хейн, Р. Купер, А. Саваф. В Україні теж з'явилися дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій (Е. Носенко), вивчення EQ як детермінант внутрішньої свободи особистості (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку (О. Філатова).

Емоційний інтелект – це здатність людини до усвідомлення, прийняття та управління емоційними станами і почуттями як власними, так і інших людей, що формуються протягом життя людини у спілкуванні та професійній діяльності.

Емоційний інтелект є головною складовою у досягненні максимального відчуття щастя та успішної самореалізації. EQ є незамінним чинником, що активізує і підносить нашу розумову вправність; тобто, коли людина визнає свої почуття і керується ними в конструктивний спосіб, то це збільшує інтелектуальні сили особистості.

УДК

Малинівська О.- ст. гр. 52 ННІ

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Науковий керівник: проф. Калініна Л.В.

Головна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні у дітей комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок.

Сутність комунікативного підходу у викладанні мови розкривається в терміні *комунікативна компетенція*, який був введений Деллом Хаймсом в 1966 р. як реакція на недостатнє розділення між компетенцією і практичною реалізацією мовних законів (вживанням) Н. Хомскієм в 1965.

Комунікативна компетентність інтерпретується як здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми.

У психолого-педагогічній літературі (Беляєва Б.В., Зимньої І.А., Леонт'єва А.А.) комунікативну компетенцію пов'язують із здатністю особистості орієнтуватись у різних ситуаціях, засновану на знаннях і чуттєвому досвіді індивіда; адекватним сприйманням міжособистісних відносин й умов соціального середовища; з володінням іноземними мовами, високим рівнем культури мовлення.

Комунікативної компетенції учні набувають при вивченні мови за комунікативним методом, основу якого складає переорієнтація з форми на функцію, з лінгвістичної компетенції на комунікативну, з мовної правильності на спонтанність та автентичність, тобто природність комунікації.

Формування відповідного рівня комунікативної компетенції відбуватиметься за наявності сприятливих дидактичних умов. Сприятливими дидактичними умовами вважаємо доцільним визначити: врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку; успішну соціалізацію та сприятливі соціальні умови; відпрацювання вчителями оптимальних механізмів мовлення; педагогічну майстерність вчителя; стимулювання дошкільнят до вивчення мови; впровадження прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності дітей; забезпечення дошкільників методичними матеріалами, що містять необхідну інформацію для комплексного формування комунікативної компетенції; розвиток пізнавальної діяльності дитини; сприятливі умови та комунікативну поведінку співрозмовників; моделювання у навчальному процесі типових ситуацій спілкування.

До комунікативних вмінь дітей дошкільного віку слід віднести, перш за все, наступні вміння: привітатися; попрощатися; представити себе; представити когось; називати щось/когось; давати елементарну характеристику комусь/чомусь; повідомляти про належність когось/чогоось певній особі тощо.

Опрацювавши «Програму з англійської мови для дошкільників та учнів першого класу загальноосвітніх навчальних закладів» та виділивши функціональні компоненти комунікативних вмінь, можемо зробити логічний висновок, що формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку – це складний поетапний процес, який неможливий без урахування психологічних вікових особливостей дітей даного віку.

УДК 378

Манзя О. - ст. гр. ПРО-06

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ГУМАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ

Науковий керівник: к.пед.наук, доцент Лучанінова О.П.

Пріоритетний напрям сучасної соціально-педагогічної освіти є головною умовою реалізації творчого потенціалу сучасного педагога, формування його педагогічного мислення, професійної компетентності, гуманітарної культури; самоствердження сучасного педагога як цілісної, освіченої, духовно багатой, інтелектуально зрілої, ініціативної, відповідальної особистості, здатної розвивати творчий потенціал своєї нації.

Сучасні дослідники виділяють такі гуманістичні функції освіти: розвиток духовних сил, здібностей та вмінь, що допомагають людині переборювати життєві труднощі; формування характеру та моральної відповідальності; забезпечення можливостей для особистісного та професійного зростання і самореалізації; оволодіння засобами, необхідними для досягнення інтелектуально-моральної свободи, особистої автономії та щастя; створення умов для саморозвитку творчої індивідуальності особистості й розкриття її духовних потенцій.

Соціально-педагогічний процес спрямований на розвиток особистості як суб'єкта творчої діяльності. Саме в цьому й полягає гуманістична мета соціально-педагогічної освіти, досягнення якої вимагає реалізації певних завдань: надання студенту системних знань про закономірні взаємозв'язки людини з природою, суспільством, державою; про процеси становлення особистості, її ставлення до інших та самої себе; формування вмінь оцінювати соціальні та природні явища, феномени культури, оволодіти засобами набуття й інтерпретації наукової інформації, її обробки та зберігання; бачити "свій" предмет у навчально-виховному процесі.

Зміст професійно - педагогічного мислення полягає в пізнанні викладачем сутності педагогічних явищ та творчому розв'язанні професійно-педагогічних завдань, які він формулює для себе під час вирішення проблемної ситуації. Тому його професійне мислення найяскравіше виявляється в позитивній реконструкції проблемної ситуації. Саме в цьому і полягають здатність і потреба викладача аналізувати, узагальнювати та перетворювати педагогічні ситуації, приймати рішення про вибір та можливості застосування засобів соціально-педагогічної взаємодії, творчо створювати нові засоби педагогічного впливу на студентів та навчально-виховний процес у цілому. Взаємна активність вихователів і вихованців у педагогіці позначається термінами «педагогічна взаємодія», «педагогічне співробітництво», «педагогічне партнерство». Взаємодія — це своєрідне втілення зв'язків, взаємин між людьми, котрі, вирішуючи спільні завдання, взаємовпливають один одного і досягають успіху в розв'язанні поставлених завдань. Разом — означає не сумарно, а взаємодоповнюючи.

Педагогічний процес — це динамічна взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на досягнення поставленої виховної мети. Педагогічна взаємодія своєрідна: її зміст та способи визначаються завданнями виховання і навчання людей. Завдання заздалегідь передбачають зміну стану, перетворення властивостей і якостей вихованців.

Головна ж суть педагогічного процесу — єдність навчання, виховання та розвитку на основі цілісності й спільності. Педагог повинен уміти розпізнавати особливості й основні причини протилежностей, знаходити компроміс, поєднувати інтереси, будувати партнерство з вихованцем.

УДК 82.03

Марченко А. – ст. гр. 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

СПОСОБИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТЕКСТІВ ІНШОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ СЕРІАЛІВ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Кіноіндустрія початку ХХІ століття характеризується швидкою появою великої кількості фільмів різних жанрів, а особливо різноманітних серіалів. Останні найчастіше представлені мелодрамами та детективами. Українському глядачеві в основному пропонуються серіали російського виробництва, за деяким виключенням декількох серіалів українського або закордонного (надалі – за виключенням російського) виробництва.

Зазначимо, що у випадку із закордонними серіалами, найпоширенішим способом передачі діалогу такого роду фільмів є закадровий переклад. Необхідно зауважити, що закадровий переклад на пострадянських теренах значно відрізняється від такого ж в європейських країнах. Закордонні дослідники аудіовізуального перекладу називають його Russian voice-over ('російський закадровий переклад'). Головною відмінністю російського закадрового перекладу вважається озвучування одним чоловічим голосом усіх чоловічих ролей, одним жіночим – усіх жіночих, одним дитячим – усіх дитячих. Закадровий переклад в європейських країнах характеризуються наявністю одного голосу для озвучування всіх ролей у фільмів. Якщо брати до уваги серіали українського виробництва, то вони, за законом, повинні бути озвучені українською мовою, що найчастіше і спостерігається. Виключенням можуть бути декілька серіалів мовою яких є російська. При цьому вони обов'язково повинні мати українські субтитри. Така ж сама ситуація й з серіалами російського виробництва. За результатами нашого дослідження, найпоширенішим способом їх представлення на українському телебаченні виявилось збереження російськомовного оригіналу із обов'язковими субтитрами українською мовою. Важливо зауважити, що закону про мову фільмів дотримуються в основному національні канали, на інших – недержавного значення – субтитри не можна вважати розповсюдженим явищем.

Зазначене дозволяє говорити про те, що окрім закадрового перекладу (для закордонних серіалів), в Україні також використовується субтитрування (для російських серіалів). Наголосимо, що в аудіовізуальному перекладі виділяють субтитри двох видів – внутрішньомовні та міжмовні. Досліджувані нами серіали (закордонного, російського та українського виробництва) дають можливість виокремити тільки міжмовні субтитри (для російських серіалів). Нами не було виявлено внутрішньомовних субтитрів, що говорить, з одного боку, про відсутність інтересу у виробників у створенні україномовного продукту, та – з другого – про незацікавленість каналів у привертанні широкої аудиторії глядачів, що мають вади слуху. В обох випадках можна говорити про порушення: у першому – закону про мову, у другому – невід'ємних прав людини на отримання інформації.

Третій режим аудіовізуального перекладу, а саме, дублювання, повністю відсутній на українському телебаченні в категорії серіалу. Першою причиною вважаємо економію коштів, адже витрачання грошей на так звані „фільми низької якості” не є виправданим. Пріоритетною категорією для дублювання залишаються високоякісні повнометражні фільми виробництва відомих світових кінокомпаній.

УДК 811.11'25

Махлайчук А. – гр.52

Житомирський державний університет імені Івана Франка

МОВНІ ПАРАЛЕЛІ ТА ПРОБЛЕМА «УДАВАНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА»

Науковий керівник: канд.філол.наук, доцент Василюк І.М.

На одній конференції з проблем перекладу доповідач почав свій виступ так: “Мистецтво – велика проблема взагалі. А мистецтво перекладу – велика проблема зокрема.” Так воно і є: труднощі, що стоять перед перекладачем, незчисленні. І перша з них – розуміння оригіналу. Якщо перекладачеві не вдалося повністю передати специфічні деталі оригіналу – це не так вже і страшно. Проте помилки, викликані нерозумінням тексту, - це вже серйозний удар по репутації інтерпретатора.

Під час міжкультурного спілкування або перекладу з однієї мови на іншу нерідко виникають проблеми у тлумаченні деяких слів. В більшості помилок виною є слова, що в силу своєї схожості з добре відомими перекладачу словами направляють його хибним шляхом. В лінгвістиці та перекладознавстві для позначення такої лексики використовується термін «фальшиві/удавані друзі перекладача».

Псевдоінтернаціональна лексика є дуже оманливою. Навідміну від слів-інтернаціоналізмів, значення яких співпадають в більшості мов, псевдоінтернаціоналізми мають різні значення в англійській та українській мовах, співставлення яких є об'єктом нашого дослідження.

Термін «лексичні/мовні паралелі» використовують при позначенні інтернаціональної лексики. Під ними розуміють наявність спільних елементів (зокрема, лексичних) у двох мовах (не обов'язково споріднених).

Результатом нашого дослідження стало співставлення семантичних структур лексичних одиниць-запозичень в англійській та українській мовах відповідно до їх віддаленості від етимона:

1) Повні інтернаціоналізми, тобто слова, що повністю збігаються в усіх значеннях в обох мовах. *e.g. Equivalent = еквівалент. Function = функція. Group = група. Popular = популярний. Psychology = психологія.*

2) Часткові інтернаціоналізми, тобто слова, значення котрих збігаються лише частково; крім одного чи кількох спільних значень у кожній мові вони мають ще низку неінтернаціональних значень. *e.g. Comfort — втіха, підтримка, а не тільки комфорт. Lord — володар, Господь (the Lord), а не тільки лорд. Speaker — не тільки спікер (the Speaker), доповідач, але також і динамік.*

3) Псевдоінтернаціоналізми – слова, значення котрих у двох окремих мовах не збігаються взагалі. *e.g. Intelligent — розумний, інтелектуальний (а не інтелігентний). Lunatic — божевільний (не лунатик — sleep-walker). Tort — цивільне правопорушення, а не торт (tart, cake). Baton — жезл; диригентська паличка (не батон - long loaf). Guerilla – партизан; партизанська війна, а не горила – gorilla.*

Отже, як висновок, можна сказати, що, роль перекладача у вирішенні даного питання досить відповідальна: він виступає посередником міжкультурного спілкування, а сам переклад є найважливішою складовою суспільної культури.

Нажаль, проблема дослідження методів перекладу «хибних друзів перекладача» досі залишається відкритою. Це пов'язане не тільки з різними поглядами перекладачів на дане питання, але також залежить і від великої кількості як екстралінгвістичних, так і мовно-психологічних факторів, що впливають на його вирішення.

УДК

Мисліцька Н.-учениця 11 класу

Тернопільська класична гімназія

СПЕЦИФІКА ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТРЕСІВ У РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Науковий керівник: психолог Квілінська Марія Андріївна

Загалом юність –це період стабілізації особистості, формування системи стійких поглядів на світ та своє місце в ньому, особистісного та професійного самовизначення.

У разі дії на організм стресогенних чинників включаються нейрогуморальні захисні механізми, виникає і розвивається стрес-реакція. Г. Сельє визначив стрес як генералізовану реакцію організму –«загальну адаптаційний синдром». Сьогодні поняття «стрес» визначають як неспецифічну відповідь(неспецифічний компонент відповіді) живої системи на екстремальні стимули різної природи як навколишнього так і внутрішнього середовища, що загрожують порушенню гомеостазу.

У школярів стреси можуть формуватись внаслідок надмірного навчального навантаження, нераціональної організації праці та відпочинку, недотримання робочого дня, перевтоми. Найбільш чутливим об'єктивним показником емоційної напруги є зміна частоти пульсу і дихання. При стресовому стані об'єм уваги звужений, переключення її загальмоване, м'язи напружені, рухи стають різкими, неточним, погано скоординованими, порушується пам'ять.

За даними дослідження, гормон, що виділяється в організмі після стресу, і, що діє на дорослих і дітей як заспокійливе, підсилює неспокій у ранньому юнацькому віці. Цей факт частково допомагає зрозуміти їх непередбачувану поведінку.

ТНР –аллопрегналон –гормон, що діє як природне заспокійливе. Він виробляється не відразу під час стресу, а через декілька хвилин після нього. Гормон пригнічує активність нервових клітин, знижує тривогу і допомагає адаптуватись до стресових умов.

Гормон діє на мозок через особливі рецептори. У мозку юнаків підвищена кількість рецепторів, що реагують на гормон протилежним чином, і викликають тривогу. Зазначимо що,періодичні, помірні за силою дії та тривалістю стреси потрібні для тренування нервової, серцево-судинної ендокринної, травної, дихальної, видільної та інших систем організму, що забезпечує стимуляцію їх активності, підтримує життєдіяльність в оптимальному стані.

Г. Сельє з'ясував, що стрес приносить не тільки шкоду. Зокрема зі збільшенням стресу зростає продуктивність –до певної межі, після якої різко падає разом із погіршенням самопочуття і здоров'я.

На базі Тернопільської класичної гімназії ми провели дослідження, тестове опитування, серед учнів 10 класу. Отже, ми дослідили, що усі учні належать до середньої групи людей за стресостійкістю. Їх можна віднести до найчисельнішої групи людей, яких дратують тільки найнеприємніші речі, а з буденних проблем не роблять драми. До неприємностей вони вміють «повертатись спиною» і досить легко забувають про них.

За нашими результатами є учні, яких важко вивести із рівноваги, але є і такі, яких легко. Вони відносяться до стресостійких людей, але якщо на це не звертати увагу вони можуть перейти у іншу категорію людей, і це може призвести до серйозних наслідків, наприклад, неврозів. І щоб допомогти це попередити, ми розробили пам'ятку для старшокласника.

УДК 63

Михайленко Л. – ст. 61 групи

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИКОНАННІ ПРОБЛЕМНИХ ЗАВДАНЬ

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент Мисечко О.Є.

Одне з основних завдань сучасної школи – створити умови для різнобічного розвитку підростаючого покоління. Такий підхід тісно пов'язаний з інтерактивною компетенцією, мета якої – забезпечити активізацію і розвиток інтелекту кожної дитини.

Питання розвитку іншомовної інтерактивної компетентності розглядалось у багатьох наукових дослідженнях західних і вітчизняних науковців: Г. Фріц, Е. Мейер, В. М. Бехтерев, М. В. Ланге, А.М.Волкова, З.В.Ємельянова та інших.

Метою даної статті є акцентуалізація використання проблемних завдань, які дозволяють оптимізувати розвиток іншомовної інтерактивної компетентності учнів.

Проблемному навчанню присвячено ряд праць, як вітчизняних так і зарубіжних методистів: С.Л.Рубінштейна, А.Я.Пономарьова, Б.Г.Ананьєва, А.Н.Леонтьєва, А.М.Матюшкина, А.В.Фурмана, Г.В.Ейгера, І.І.Меркулової, та інших [3, 46].

Основними формами навчання іншомовної інтерактивної компетентності є групова, фронтальна та змішана.

Парна робота вимагає обміну думками і дозволяє швидко виконати завдання, які в звичайних умовах є часом місткими або неможливими (обговорити подію, інформацію, проанкетувати партнера).

Фронтальні прийоми інтеракції передбачають аналіз дилеми (проблеми); загальновідому технологію "мозковий штурм"; технологію великого кола, коли учні по черзі за бажанням висловлюються з приводу певного питання та інші.

Змішані форми є поєднанням фронтальних та групових прийомів роботи. Вони застосовуються для ефективного навчання, зокрема, щоб охопити весь необхідний обсяг матеріалу й глибоко його вивчити.

Висновком з усього зазначеного раніше може бути теза про те, що використання проблемних завдань при навчанні усномовленневого спілкування матиме ефективний вплив на розвиток іншомовної інтерактивної компетентності учнів основної школи.

Список використаної літератури:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
2. Вихрущ В.О. Особистісно орієнтовані педагогічні технології та колективна учбова діяльність школярів: проблеми взаємозв'язку / В.О. Вихрущ // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2006. – №2. – С.3 – 5.
3. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М. : Просвещение, 1991. - 220 с.

УДК 811.111'374:81'276.6

Мігунова Ю. – ст. гр. 441

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

СПЕЦИФІКА УТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Науковий керівник: к. філол. наук Решетарова І.В.

За досить короткий час події та явища, пов'язані з міжнародним тероризмом та протидією йому, так звана «війна з тероризмом», глибоко вплинули на словотворчі процеси сучасної англійської мови. Спостереження доводять, що значна частина інновацій, які з'явилися останнім часом у мові віддзеркалює тенденції евфемізації мови.

Історико-етнографічні джерела свідчать про те, що деякі військові евфемізми мають давнє походження. Наприклад, слово *берсерки* – середньовічні скандинавські воїни, що виявляли надзвичайну хоробрість у битвах. Вони билися без зброї, з оголеним торсом (норвезькою "бер серке" (звідки і походить назва). Евфемізм *берсерки* приховував таємниці їхньої хоробрості. До розряду військових евфемізмів можна також віднести слово *танк*, яке під час Першої світової війни приховувало в офіційних документах таємницю про перевезення англійцями бойових машин. Військові евфемістичні словосполучення *скорочення лінії фронту*, *еластичний фронт*, *рухлива оборона* та інші вживалися представниками німецького командування з метою необхідності відступу в роки Другої світової війни.

Наприкінці ХХ-го – початку ХХІ-го століття процес «набуття» словами нового значення йде так само швидко. Так слово *asset* отримало значення 'weapon of unparalleled destructive capacity', а військове вторгнення США у Панаму в грудні 1989 року іменувалося *операцією* 'operation'. Також функціонування словосполучення *doctrine of deterrence*, яке є евфемізмом для позначення політики володіння атомною зброєю, призвело до того, що слово *deterrence*, яке мало лише загальне значення 'стримування', зараз має також вузьке значення 'the prevention of war by having weapons to use as a threat to people who might be enemies'.

Слово *summit*, як відомо, вже кілька десятиліть вживається головним чином у політичному значенні 'зустріч на найвищому рівні, зустріч керівників держав', і саме з цим значенням пов'язані похідні одиниці *summitry*, *summiteer*, *to summit*, а також *minisummit*, *pre-summit*, *citizen summit*, *budget-summit*, *non-summit*, *med-summit*, *summit-at-sea*, *youth-summit*, *drug-summit* тощо.

Процес утворення соціально-політичного прошарку нової лексики характеризується як високою продуктивністю та активністю традиційних словотвірних моделей, так і утворенням слів за новими моделями. Тенденція до злиття довільних стійких словосполучень у тісніші з'єднання, якими є складні слова, телескопічні утворення та складні синтаксичні комплекси чітко простежуються і продовжуються в сучасній англійській мові. Тенденція до економії засобів вираження у новій суспільно-політичній лексиці активізує словотвірні процеси і породжує високу продуктивність словотвірних елементів *-ola*, *-in*, *-gate*, *-mania* тощо.

УДК 378

Недужко В. - ст. гр. ПРО-07

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ЯК ОПТИМІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Науковий керівник: к.хім.наук, професор Клімашевський Л.М.

Сучасний рівень розвитку технічної освіти, інформаційних і комунікаційних технологій викликав значні зміни у вищій освіті держави. Поряд із цим кардинальних змін зазнали концепції і технології навчання та обробки інформації, що відчутно впливає на всі сторони суспільного життя, зокрема, й на освіту.

Сучасне покоління має можливість використання широкого спектру отримання вищої освіти. Поряд із цим, доступність цих можливостей для студентської молоді сприяє формуванню несприятливих факторів, пов'язаних із психофізіологічними характеристиками людини: пропуски занять у вузі через невміння працювати самостійно; перевтома і психічна перевантаженість через значний час, проведений за комп'ютером; зниження мотивації до навчання; підвищення рівня байдужості до навчання через специфіку найбільш популярних занять. Передумовами цих явищ є: відсутність мотивації до навчання; відсутність належного ставлення та контролю з боку батьків до відвідування занять студентом; невідповідність між розумовими здібностями студента та його внутрішньою установкою на навчання тощо.

Проведений попередній аналіз існуючих в Україні засобів і методів застосування сучасних педагогічних технологій підтвердив, що нині існують відповідні напрацювання щодо інноваційного методів навчання у ВНЗ. Проте не існує розробок, які дозволяли б організувати систематично проблемне навчання студентів, яке б сприяло підвищенню ефективності навчально-виховного процесу у вузі, оптимізації традиційної системи викладання технічних дисциплін.

Це вимагає від педагогів вищої школи освоєння сучасних як інформаційних комп'ютерних технологій, так і інноваційних методів і форм роботи зі студентами, зокрема проблемне навчання студентів технічним дисциплінам. Вирішення цих завдань вимагає розробки заходів із коригування навчально-виховного процесу у технічному вузі, впровадження новітніх методик і методологій навчання, зокрема через використання передового досвіду викладачів і технологій, спрямованих на повне або часткове використання проблемного навчання.

Необхідним є організація для студентів перших курсів систематизованої підготовки, яка дозволить їм у подальшому: бути активними учасниками навчально-виховного процесу; сформувати мотивацію до навчальної і пізнавальної діяльності; сформувати необхідний світогляд, певну інформаційну культуру, якої потребує сучасне суспільство; використовувати отримані знання, вміння і навички безпосередньо у повсякденному житті з перших років навчання у вузі; накопичити власний практичний досвід. Студенти будь-якого курсу потребують особливої уваги, оскільки всі вище названі фактори вимагають організації планомірної наскрізної багаторівневої підготовки студентів у галузі сучасних педагогічних, інформаційних технологій; а найважливіше – формування в студентів через проблемне навчання сталої мотивації до навчання, яка знадобиться у професійній діяльності. Проблема створення організаційно-педагогічних умов для використання проблемного навчання студентів як рушійної сили навчально-виховного процесу є актуальною.

УДК 81'25

Неделяева О. – ст. гр. 443

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Науковий керівник: к. філол. наук Решетарова І.В.

Сьогодні рекламний бізнес посідає одне з перших місць у полі зору дослідників різних галузей знання. Зокрема питання рекламного дискурсу висвітлені у працях О. Сгорової-Гантман, В.В. Зірки, М.І. Тимофєєва, Н.Б. Фільчикової, Б.М. Фірсова тощо.

Більшість дослідників наголошують на мовних особливостях, властивих рекламному тексту, а саме: згорнутість рекламного тексту, його сигнальний характер, інформативність, маніпулятивність, наявність парцеляції, особливе семантичне навантаження на бренд і слоган, визначений як рекламний девіз, що виражає саму суть комерційної пропозиції. Останній компонент є сьогодні особливо значущим, оскільки багато компаній, особливо такі, що спеціалізуються на зовнішній рекламі, користуються слоганом як єдиним способом текстової реалізації рекламного послання, розрахованого на певну цільову аудиторію.

Рекламний текст завжди впливає на людей, незалежно від того, до якого соціального прошарку вони належать, тобто основна функція рекламного тексту завжди є комунікативною і переконуючою.

Через глобалізацію ринків та зростання ролі міжнародного туризму переклад рекламних текстів набуває великого значення. Рекламний текст досить вільно використовує усі можливі мовні засоби: риторику, інтертекстуальність, просодію, метафору, каламбур тощо. Тому перекладач повинен пер за все з'ясувати, чи можна передати конотативні зв'язки тексту-оригіналу на мову перекладу. Якщо це неможливо, завдання перекладача полягає в тому, щоб знайти для нових адресантів такі мовні засоби, які б найточніше відповідали планам реклами. Під час перекладу рекламних текстів важливо враховувати кілька чинників: культурний рівень певної групи людей, вік, національність, стать, соціальне походження, освіту тощо; встановити, чи можуть бути передані конотативні зв'язки тексту-оригіналу на відповідний культурний рівень мови перекладу. Особливо важливо перекласти використані в тексті-оригіналі риторичні та мовностилістичні засоби й при цьому зберегти зміст тексту-оригіналу. Отже, переклад рекламних текстів вимагає творчих здібностей до продукування тексту, які виходять за рамки розуміння звичайної ролі перекладача. Якщо критерій точності перекладу відповідає ідентифікації інформації в різних мовах, цей переклад можна назвати «неушкодженим», тобто таким, що передає інформацію однаковими мовними засобами. На відміну від переказу, переклад повинен передавати не лише те, *що* містить оригінал, а те, *як* написаний оригінал. Це твердження є визначальним для перекладу рекламних текстів, оскільки воно вказує на можливість змін семантичного компонента за умови, якщо вони не спричиняють змін прагматичного компонента рекламного дискурсу.

УДК 24

Грабовська С. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТЕПАН БАНДЕРА: РЕАЛІЇ І ВИДУМКА

Науковий керівник: к.істор.н., доцент Криськов А.А.

Степан Бандера...

Для значної частини населення України він – герой боротьби українського народу за відновлення незалежної Української держави. Проте великодержавники – імперіалісти бачили в ньому небезпечного злочинця. Для них він був небезпечний не тому, що боровся зі зброєю в руках, а тому, що будучи Головою революційного проводу Організації Українських Націоналістів(ОУН), став символом боротьби проти нацистських та комуністичних окупантів.

Вороги України не люблять героїв визвольних змагань, тому свідомо знищують пам'ять про них. Символами цих змагань стали у свій час Іван Мазепа та Симон Петлюра. Внутрішні недоброзичливці теж їх не люблять, применшуючи їхнє місце в історії. Степан Бандера ж став символом якраз тому, що, хоча був ув'язнений німцями, активісти ОУН його визнали лідером національно-визвольної боротьби.

Постать Степана Бандери вже давно стала об'єктом фундаментальних досліджень, необхідною умовою яких є публікація документів та матеріалів, котрі б висвітлювали його життя і діяльність з правдивого боку. Про нього написали багато злого за часів панування комуністичної ідеології, і тому якась частина українського суспільства ставиться до його імені вороже й досі. Натомість історична правда говорить про величне місце і героїзм Степана Бандери та його однодумців та соратників.

Про те, яким був насправді життєвий шлях Провідника українських націоналістів, які ідеали керували його діяльністю, зрештою, ким він був як людина ми можемо дізнатись із багатьох книг та документів про нього. Та все ж таки, як правило, у всіх цих публікаціях постать Степана Бандери висвітлюється зі сторони "народного героя-визволителя". А ким був Бандера насправді?

Краплини правди можна розгледіти у спогадах соратників та родичів: Василя Кука, Миколи Климишина, Осипа Бандери, Івана Кульчицького, Григора Мельника, Петра Мірчука, Миколи Сціборського, Степана Мудрика, які пишуть про Бандеру не тільки як про активіста і Провідника ОУН, а і як про людину не тільки із загальновідомим життям, а й із приватним.

Ніхто з нас не є ідеальним, таким і не був Бандера. Він насамперед – людина зі своїм особистим життям, зі своїми бажаннями та мріями. Але чомусь ніхто не наважується згадати про його дволикість, жорстокий характер та зверхнє ставлення до оточуючих, постійний контроль над дружиною, був надто вимогливим до рідних.

Бандера – герой чи Бандера – тиран? Для кожного він свій, різний. Та все ж не варто перетворювати народного борця у жорстокого владолюбця.

Список літератури:

1. М. Посівнич. Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали. –Тернопіль: Астон, 2008. - 448с. іл.
2. С. Бандера. Мої життєписні дані. //Дзвін. – 1999. С. 103-108.

УДК 37 И

Грабовська С. – ст. гр. СІ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОХАННЯ У ЖИТТІ ВИДАТНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Науковий керівник: к.філол.н., Назаревич Л.Т.

Поняття кохання існувало не завжди, воно є продуктом історії. Стендаль назвав його чудом цивілізації. Кохання пов'язане із становленням людини як особистості. Ще з часів античності відома легенда про те, що Зевс розділив на дві частини округле тіло (андрогіни), боячись його сили.

Виникнення любовних почуттів пов'язано з фіксацією уваги в "одній точці", на одній людині. Цей стан характерний для кожного емоційного зв'язку. Вибір об'єкта кохання – це конкретна перевага однієї особи серед маси знайомих облич іншої статі, її цілісна ідеалізація. Кохання спричиняє не тільки біологічну сумісність, але й психологічну, естетичну і моральну гармонію двох індивідів.

Виникає питання: "Як людина може зрозуміти, що до неї прийшло кохання?" Васильєв К. дає відповідь: "Початок кохання характеризується багатою гамою дивних почуттів, емоцій. Але в цій гамі виявляється одна домінанта. Першим проявом зароджуючого кохання є захоплення".

Про кохання написано багато. Одні вважають це почуття виключно ірраціональним, інші стверджують, що це лише фізіологія, дехто доводить, що кохання – це своєрідний коктейль: мішанина любові, фізичного потягу, певних хімічних реакцій в організмі двох людей. Письменники є найбільш чутливими натурами. Саме вони намагалися розгадати таємницю цього глибинного почуття. Вірші, оповідання, зізнання, короткі записки, любовні листи, пісні є шедеврами світової культури і наслідком кохання, проте кожен описував його по-своєму.

Всім відомо, що Данте починав свою творчість із любовної лірики, яку присвятив Прекрасній Пані. Це була реальна дівчина Беатріче, оспівана у збірці «Нове життя». Боккаччо крізь усю свою творчість проніс образ коханої Марії Д'Аквіно, яка була ключовою постаттю у його житті. Вона з'являлася у творах «Елегії мадонни Ф'яметти», «Декамероні» під іменем Ф'яметти. Лопе де Вега розпочав свою творчу кар'єру із скандалу – він писав образливі сатиричні вірші на адресу колишньої коханої Єлени Осоріо та її родини. Згадаймо віртуальне кохання Оноре де Бальзака та його трепетні листи до Евеліни Ганської. Варто пригадати й мадам де Берні, жінку, яка була набагато старшою від Бальзака. Сором'язливий юнак знайшов у ній водночас і матір, і кохану, і жінку, яка його розуміла як чоловіка-письменника. Вона стала прототипом головної героїні роману «Лілія долини».

Можна наводити безліч прикладів із творів, щоденників, листів, захоплюючись тим, як земні люди вміли високо оцінити глибинну сутність досі нерозгаданого і найпрекраснішого почуття, яке міняло долі людей.

У цьому світі все має бути чимось наповнене: небо – зорями і сонячним світлом, земля – плодами, вода – рибою, водорослями, сім'я – людьми; так само і людська душа мусить бути наповнена або любов'ю, або ненавистю... Кохання – це шлях до розкриття таїни особи. Закоханий знає про кохану те, чого весь світ не знає; тільки він повністю сприймає особистість, розгадує її геніальність. Кохання – це шлях, через який кожен розкриває в собі людину-андрогіна, воно потрібне для світової гармонії, тому не повинно боятися народжених ним страждань.

УДК 159.9

Нищота О. – ст. гр. БП-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АКСЕЛЕРАЦІЯ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ

Науковий керівник: канд. психол. наук., доц. Періг І. М.

У час бурхливого розвитку інформаційних технологій і підвищених вимог суспільства до людини, діти не лише фізично, але і психічно розвиваються набагато швидше, ніж раніше. Це явище називається акселерацією і розпочалась вона у світі вже близько ста років тому.

Аклерація (від лат. *acceleratio* – прискорення) – прискорений індивідуальний розвиток людини. Психічну акселерацію називають обдарованістю, а власників такої сукупності здібностей – вундеркіндами (чудо-дітьми).

Вундеркінд, як зазначається у словниках, - це дитина, що виявляє незвичайний для свого віку розумовий розвиток чи видатну обдарованість в якій-небудь галузі науки чи мистецтва. Отже, мова йде про виняткові здібності, помічені здебільшого у дошкільників.

Таких дітей можна назвати обдарованими, оскільки інтелектуальний рівень їхнього розвитку вищий. Обдарована дитина — дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки для таких досягнень у певному виді діяльності. До ранніх виявів обдарованості дитини належать: потужна енергійність, значна фізична, розумова і пізнавальна активність, порівняно низькі втомлюваність і потреба у відпочинку; раннє навчання ходьби та інших рухів; інтенсивний розвиток мовлення; допитливість, прагнення до експериментування; легке і швидке засвоєння та використання нової інформації; ранній інтерес до читання, часто – самостійне опанування його.

За даними московських психологів (О.Матюшкін, Н.Лейтес, В.Дружинін, Д.Богоявленська), складовими ранньої обдарованості є: домінуюча роль пізнавальної мотивації; дослідницька творча активність, яка полягає у виявленні нового під час формулювання і розв'язання проблем; вміння знайти оригінальні рішення; здатність до прогнозування; створення ідеальних еталонів, що забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки.

Засвідчено далеко не поодинокі випадки раннього вияву обдарувань. Деякі діти у трирічному віці опановують азбуку, швидко навчаються читати, складають вірші, й притому досить досконалі, мистецьки володіють грою на музичному інструменті тощо. Шлях до творчості в дитинстві може бути й нелегким. Від дорослих залежить полегшити його турботою та увагою або ускладнити надмірними вимогами до юного обдарування, тиском, невиправданим сподіванням на швидкий успіх.

Для утвердження обдарованості дитини потрібно створити умови, за яких вона могла б розвиватися всебічно.

За словами американського психолога Наталі Роджерс, творчість дитини стимулюють психологічна безпека, безоцінне прийняття її особистості, атмосфера відкритості, дозволеності, надання їй права на свободу і самостійність. У дошкільних закладах для обдарованих дітей необхідно використовувати моделі навчання і виховання (метод Марії Мотессорі, Вальфдорська педагогіка, «Вільний клас» Блума тощо), індивідуальні програми з урахуванням особливостей дітей, їхніх нахилів та інтересів.

УДК 621.326

Нога В. – ст. гр. МРс - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЗДОРОВЧОГО ТРЕНУВАННЯ

Науковий керівник: доцент Галіздра А.А.

Система фізичних вправ, спрямованих на підвищення функціонального стану до необхідного рівня (100% ДМПК і вище), називається оздоровчою, або фізичною, тренуванням. Першочерговим завданням оздоровчого тренування є підвищення рівня фізичного стану до безпечних величин, що гарантують стабільне здоров'я. Найважливішою метою тренування для студентів є профілактика серцево-судинних захворювань що є основною причиною непрацездатності і смертності в сучасному суспільстві. Крім того, необхідно враховувати вікові фізіологічні зміни в організмі в процесі інволюції. Усе це обумовлює специфіку занять оздоровчою фізичною культурою і вимагає відповідного підбору тренувальних навантажень, методів і засобів тренування. У оздоровчому тренуванні (так само, як і в спорті) розрізняють наступні основні компоненти навантаження що визначають її ефективність: тип навантаження, величину навантаження, тривалість (об'єм) і інтенсивність, періодичність занять (кількість раз на тиждень), тривалість інтервалів відпочинку між заняттями.

Характер впливу фізичного тренування на організм залежить насамперед від виду вправ, структури рухових дій. В оздоровчому тренуванні розрізняють три основних типа вправ, які мають різну спрямованість:

1 тип – циклічні вправи аеробної спрямованості, що сприяють розвитку загальної витривалості;

2 тип – циклічні вправи змішаної аеробно-анаеробної спрямованості, розвиваючі загальну і спеціальну (швидкісну) витривалість;

3 тип – ациклічні вправи, що підвищують силову витривалість.

Однак оздоровчим і профілактичним ефектом відносно атеросклерозу і серцево-судинних захворювань мають лише вправи, спрямовані на розвиток аеробних можливостей і загальної витривалості. У середньому і літньому віці на тлі збільшення обсягу вправ для розвитку загальної витривалості та гнучкості знижується необхідність у навантаженнях швидкісно-силового характеру (при повному виключенні швидкісних вправ).

Основний тип навантаження, який використовується в оздоровчій фізичній культурі, - аеробні циклічні вправи. Найбільш доступним і ефективним з них є оздоровчий біг. У разі використання інших циклічних вправ зберігаються ті ж принципи дозування тренувального навантаження.

Залежно від характеру енергозабезпечення все циклічні вправи діляться на чотири зони тренувального режиму:

1. Анаеробний режим.

2. Змішаний аеробно-анаеробний режим.

3. Аеробний режим.

4. Відновний режим.

Крім оздоровчого тренування, заняття фізичною культурою повинні включати навчання основам психорегуляції, загартовування і масажу, а також грамотний самоконтроль і регулярний лікарський контроль. Тільки комплексний підхід до проблем масової фізкультури може забезпечити ефективність занять для корінного поліпшення здоров'я населення.

УДК

Носатий О. - учень

Тернопільська класична гімназія

ВПЛИВ РОЛЬОВИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ЛЮДИНИ ВІД КОМП'ЮТЕРА

Науковий керівник: психолог Вілінська М.А.

Актуальність. Разом з появою комп'ютерів з'явилися комп'ютерні ігри, що зразу ж знайшли масу шанувальників. Єдиною цінністю для них є комп'ютер та усе, що з ним пов'язано. Новизною моєї роботи я вважаю розробку рекомендації батькам у вигляді пам'ятки. Результати даної роботи можуть бути використані батьками з метою поглиблення своїх знань у цій сфері.

Її метою є намітити напрям досліджень, внести деякі корективи в сформоване у науці уявлення про взаємодію людини з комп'ютером у процесі гри. Ми намагалися намітити рішення таких завдань:

- Розглянути психологічну специфіку рольових ігор;
- Проаналізувати класифікацію ігор;
- Розглянути динаміку формування ігрової залежності;
- Виходячи з аналізу теоретичних та практичних (результати опитування) аспектів, створити пам'ятку для батьків.

Основними ми вважаємо такі твердження:

- Рольові ігри необхідно відокремлювати від нерольових, оск. вони значно різняться по причинам формування залежності.
- Психологічна класифікація ігор мусить бути основою на поділі ігор на рольові і нерольові.
- Ухилення від реальності й потреба у прийнятті ролі - може бути підґрунтям для виникнення психологічної залежності від ігор.

УДК 681.536.5

Олійник В. – ст. гр. КТМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЗРОБКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕМПЕРАТУРИ ВОДИ У БАСЕЙНІ ГРАДИРНІ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Тотосько О. В.

За даними Державного комітету статистики України в рік на виробничі потреби використовується приблизно 6 км³ свіжої води, що становить 30 % від загальної кількості забраної води із природних джерел водопостачання. У той же час це всього близько 15 % від виробничих потреб у воді. Недостатню кількість води забезпечують за рахунок повторного її використання після охолодження і (або) очищення.

Зменшення частки споживання природної і збільшення обсягів оборотної води у теплоенергетиці та інших галузях, запобігання тепловому забрудненню поверхневих джерел є пріоритетними завданнями в ресурсозбереженні і покращенні екологічної ситуації в регіонах країни. Важливу роль у вирішенні цих завдань виконують охолоджувальні системи оборотного водопостачання з випарними градирнями. Використана вода надходить у градирню, де відбувається відвід теплоти в атмосферу. Зростання потужності виробничих і енергетичних установок вимагає не тільки збільшення площі охолоджувачів, але і підвищення ефективності діючих промислових градирень.

Економія енергоресурсів на промислових і енергетичних підприємствах забезпечується ефективністю роботи системи оборотного водопостачання, головним елементом якої є градирня. Методи розрахунку випарного охолодження розроблені як точні, так і наближені. Але всі вони потребують використання емпіричних коефіцієнтів тепло- і масовіддачі та припускають рівномірний розподіл параметрів води і повітря на вході у зрошувач.

Розроблено математичну модель процесу охолодження оборотної води у вентиляторних промислових градирнях з трубчастим зрошувачем на основі законів збереження імпульсу, тепла і маси в наближенні пограничного шару. В основу моделі покладена двошарова схема пограничного шару, що складається з турбулентного ядра і в'язкого підшару. Використовуючи гіпотезу Прандтля про розподіл по пограничному шарі дотичних напружень, а також формул Фур'є і Фіка, отримано співвідношення для коефіцієнта тертя, теплового числа Стантона та дифузійного числа Стантона.

Розроблена модель дозволяє вибрати конструктивні характеристики і режими роботи градирні з примусовою тягою, що забезпечують задану температуру охолодження води. Розроблені методи доцільно застосовувати при створенні систем керування, які забезпечуватимуть оперативне, неперервне автоматичне регулювання температури охолоджуваної води, що дасть економічний ефект за рахунок економії споживання електроенергії насосами.

Література

1. Берман Л. Д. Испарительное охлаждение циркуляционной воды. II издание, Государственное энергетическое издательство. – М., Л.: Госэнергоиздат, 1957. – 320 с.
2. Пономаренко В. С., Арефьев Ю. И. Градирни промышленных и энергетических предприятий: Справочное пособие. – М.: Энергоатомиздат, 1998. – 376 с. ил.

УДК 94:347.156 (477.4+477.5)

Олійник Н. – ст. гр. М.і.

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

СТАНОВИЩЕ ЖІНОК НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В ДР. ПОЛ. ХІХ – НА ПОЧ. ХХ СТ.

Науковий керівник: к.і.н. Єпик Лариса Іванівна

Для того, щоб зрозуміти стан тогочасного жіноцтва потрібно дослідити соціально-економічне та правове становище жінок Наддніпрянської України другої половини ХІХ - поч. ХХ ст., та визначити особливості та напрями його існування з урахуванням конкретно-історичних умов. Вже у другій половині ХІХ ст. значна частина жінок нашого регіону прагнули вийти за вузькі рамки статусу дружини та матері, але існував ряд проблем, який потребував вирішення.

Найбільший внесок у розробку проблеми соціально-економічного та правового становище жінок у др. пол. ХІХ- на поч. ХХ ст. зроблений Н. Аніщуком, Л. Буряк, Т. Орловою, Л. Смоляр, Т. Фомінім. Селянки перебували у складному становищі: виключно важкі умови праці, безправність, закріпачення в сфері побуту, практично постійний стан вагітності, поширення захворювань через післяпологові ускладнення, важка фізична праця, висока смертність дітей.

Що стосується промисловості, то жіноча праця в даній сфері становила незначний відсоток (із 1000 працюючих – 86 жінок). Жінки були задіяні там, де рівень кваліфікації був незначним, а заробітна плата нижчою, при тому оплата праці - вдвічі менша за однакову з чоловіками роботу (середня заробітна плата робітниць становила 10 крб. на місяць). Тривалість робочого дня становила в середньому 18 годин, стосовно умов праці, то вони перебували на низькому рівні. Законодавча політика в галузі охорони праці не проводилася.

Однією із провідних характеристик становища жінок є їх правовий статус. В галузі політичних прав жінки займали місце неправоздатних, було відсутнє законодавство про охорону материнства та дитинства, медичне забезпечення, можливість здобути освіту. Саме ці чинники сприяли зародженню та поширенню жіночого руху. Жіночий рух Наддніпрянської України в другій половині ХІХ – поч. ХХ століття як соціальне явище формувався в конкретно-історичних умовах, які визначили основні напрямки, ідеологічні течії, характерні риси, функції діяльності жіночих організацій, періоди розвитку самого руху.

Важливу роль у соціально-економічній трансформації та правовому становищі жінок відіграли аграрні реформи, зростання промислового виробництва, формування громадянського суспільства, послаблення цензури і як наслідок - розширення сфери професійної праці жінок, проведена реформа в галузі освіти.

Отже, у процесі реформування в др. пол. ХІХ ст. на Наддніпрянщині жінки отримали широкий доступ до некваліфікованої праці і робочих спеціальностей. В той же час робітниці і селянки були позбавлені елементарних громадянських прав. Для робітниць та селянок жіночі проблеми більше поєднувалися з загальним робітничим та селянським питаннями, дискримінація за соціальною ознакою стала визначальною.

УДК 159

Ониськів О. - ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ П.Р. ЧАМАТИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Науковий керівник: к. психол. наук, доц. Семенів Н. М.

П. Р. Чамата увійшов в історію вітчизняної психології як засновник наукової школи в Україні з проблеми розвитку свідомості і самосвідомості особистості. Це знайшло відображення в таких працях: «Особливості розвитку самосвідомості у дітей дошкільного віку» (1956), «Про природу і сутність самосвідомості особистості» (1956), «Питання самосвідомості особистості» (1958), «Самосвідомість та її розвиток у дітей» (1965) та ін. Один із сучасних дослідників спадщини психолога зазначає: «Цінні ідеї містяться в його (П. Р. Чамати. – Л. Б.) дослідженнях якісних змін у розвитку самосвідомості дітей, ролі мови в формуванні самосвідомості особистості, серед яких особливе місце посідають ті, котрі присвячені актуальній сьогодні для України проблемі самоусвідомлення, формування світогляду й самосвідомості особистості».

Павло Романович досліджував генезу самосвідомості. Він довів єдність свідомості та самосвідомості особистості («К вопросу о генезисе самосознания личности», 1966). Багато його праць присвячені окремим формам прояву самосвідомості в дітей різного віку.

Актуальними і сьогодні є ідеї вченого про взаємозв'язок розвитку самосвідомості дитини та її мовної діяльності. Так, у праці «Роль мови в формуванні самосвідомості у дітей» (1952) автор зазначав, що розробка проблеми самосвідомості дитини має велике педагогічне значення. А виникнення й розвиток людської свідомості найтісніше пов'язані з виникненням і розвитком мови. Він наголошував, що роль мови як засобу усвідомлення дитиною самої себе цим не вичерпується. «Виявляючи свої думки, почуття і наміри в словах, дитина робить їх існуючими для інших людей. Але тим самим вона робить їх існуючими і для самої себе, тому що лише через розуміння їх іншими вони стають зрозумілими і для неї самої. Пізнаючи себе, дитина вдивляється, як у дзеркало, в інших людей, і одним із таких "дзеркал" є мови інших людей», – писав П. Р. Чамата. Учений вважав, що оволодіння мовою сприяє розвитку більш високої форми мислення на основі мовного матеріалу. Саме через мову відбуваються систематизація та узагальнення всіх знань, яких набувають діти про зовнішній світ і про самих себе.

Спираючись на ідеї О. О. Потебні, Д. М. Овсяніко-Куликовського, П. Р. Чамата, започаткував психологічну школу з проблем самосвідомості особистості в Україні, що має велике значення й для розвитку педагогічної науки. Він прагнув спрямувати досягнення психологічної науки на розвиток школи, освіти, зокрема всебічного розвитку дитини, зробив вагомий внесок у розвиток педагогічної психології. Висловлені ним ідеї з багатьох питань розвитку особистості, а саме дитини, не втратили актуальності, значущості й сьогодні.

Науковий доробок П.Р.Чамати спричинив низку сучасних досліджень із проблем розвитку самосвідомості дитини: його ідеї сприйняли та розвинули учні М.Й.Боришевський, О.І.Кульчицька, Л.С.Сапожнікова тощо. Кожен з них, у свою чергу підготував плеяду науковців, що обґрунтували своє бачення проблеми свідомості і самосвідомості.

УДК 621.326

Пакош Н. - ст. гр. БО-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКОЇ МОДЕЛІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ТИПУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ціх Г.В.

На початку XIX ст. в Німеччині відбулися значні зміни в освітньому житті, які були пов'язані із знаменитим німецьким істориком та філософом Вільгельмом фон Гумбольдтом. З його ініціативи у 1810 р. було засновано Берлінський університет. Саме в цей час народилось таке поняття, як «модель Гумбольдта». У цій моделі дедалі важливішу роль набуває студент, але водночас поступово відходить у минуле принцип повної автономії викладача, на якій будувалися найвагоміші здобутки європейської наукової та гуманітарної освіти.

Згідно німецької моделі основними засадами «академічних свобод» професорів та студентів повинні бути свободи викладання (*Lehrfreiheit*) та свободи навчання (*Lernfreiheit*). З боку викладача це передусім означало можливість самостійно будувати зміст своїх курсів в рамках зазначеного предмету. Відповідно до Гумбольдтівської моделі студент міг вибирати семінари, які він хотів відвідувати і навіть до певного часу поєднувати у своєму навчальному плані абсолютно різні дисципліни: право та філософію, біологію та літературу.

Найважливішим в діяльності Гумбольдтівського університету повинен бути принцип «єдності викладання та дослідження», який полягає у необхідності не тільки викладати, але й збільшувати наукові знання, прагнути постійного наукового пошуку, до якого повинні бути залучені не тільки викладачі, але й студенти. Щодо викладачів, то їхнє завдання полягало не в тому, аби передати готові знання, витворені минулими поколіннями, а в тому, аби дати можливість професору презентувати та обговорити конкретні результати своїх досліджень. Такі семінари є, власне, презентуванням та обговоренням результатів самого дослідницького процесу, що його здійснює професор наодинці чи разом зі своєю дослідницькою групою. Вони можуть тривати роками і при цьому ніколи новий рік не повторює попередній. Всі науки в університетах Німеччини викладалися на чотирьох факультетах – теологічному, юридичному, медичному та філософському, до якого відносились також математика та природничі науки.

Викладання велося різними методами, серед яких домінуючими стали лекції та семінари. Лекції в німецьких університетах розподілялися на дві групи - прилюдні та приватні. Прилюдні лекції були безкоштовними і займали 1 – 2 години на тиждень та охоплювали тільки обмежений проміжок знань. Систематично головні дисципліни факультету викладалися на приватних заняттях, які охоплювали від 4 до 6 і більше годин на тиждень. Найважливішу роль серед практичних занять зі студентами відігравали «семінарії» (семінари), які започатковувались спочатку для студентів філологічних спеціальностей, а згодом набули широкого розповсюдження. Серед студентів інших спеціальностей саме семінарські заняття стали лабораторіями для наукових занять та дослідів. На таких заняттях відбувалось не просто здобуття нових знань, а й знайомство з методикою проведення досліджень. Разом з семінаріями існували також «конверсаторії», метою яких було пояснити слухачам те, що повідомлялось на лекції, а також відповісти на питання, що виникали. Таким чином, можна стверджувати, що основним змістом роботи університетів в період існування Німецької імперії став принцип дослідження та наукового пізнання. Університети стали справжніми науковими корпораціями, які мали підтримку держави.

УДК 98

Первак О. - ст. гр. МС-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІМІКА ТА ЖЕСТИ ЯК ВАЖЛИВІ ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ОБМАНІ

Науковий керівник: практичний психолог Тернопільської класичної гімназії, Квілінська Марія Андріївна

Метою даної роботи є дослідження шляхів передачі інформації у невербальному спілкуванні.

Актуальність теми. Не знаючи мови міміки та жестів, можна потрапити у не тільки зручне, а й у скрутне становище: вас можуть не зрозуміти або зрозуміти неправильно, крім того можуть звинуватити у брехні, що є дуже важливим. Дослідження невербального спілкування як важливого засобу передачі інформації допоможе зрозуміти у людських відносинах чимало. До того ж, через невербальне спілкування можливо виявити ознаки обману, який є невід'ємною складовою існування.

Передача інформації полягає у тому, що людина через міміку та жести передає свої емоції та почуття. Це явище пояснюється комунікативною функцією емоцій. У межах комунікативної ролі емоції можуть використовуватися для маніпулювання іншими людьми. Саме для того, щоб цього не сталося існує наука, яка називається кінесіка, яка вивчає відображення поведінки людини в її невербальних проявах.

Більшість людей прекрасно використовують ті чи інші мімічні способи обману. Практично кожен може згадати випадок, коли чий-небудь вираз обличчя збив з пантелику, однак майже всім знайоме й зворотне, коли по обличчю людини прекрасно видно, що вона бреше, тобто за мімікою чи жестами можливо розпізнати де брехня, а де правда.

Американський психолог Пол Екман провів глибокий та надзвичайно цікавий психологічний аналіз обману. Він досліджував прояви брехні через невербальне спілкування [19]. Його досліді показали, що кожній емоції та почуттю відповідає певний вираз обличчя та жест. Психолог навів деякі приклади викриття обману та надав можливість кожному стати прекрасним верифікатором, тобто людиною, яка може повністю визначати, коли людина каже правду, а коли ні.

Проведені нами дослідження на вміння визначати емоції по фотографіях та на вміння самотужки достовірно передавати почуття мімікою показали, що учасники досить непогано розбираються в міміці, але самотужки достовірно передати почуття не можуть.

Анкетування, яке було нами проведене показало, що опитувані досить непогано інтерпретують міміку та жести інших людей, та вони не вмють використовувати отриману інформацію для побудови відносин з оточуючими. Також вони не завжди покладаються на відчуття та інтуїцію, довіряючи більше словам ніж міміці та рухам. Тому були вироблені рекомендації для учнів.

Нас не можна бачити наскрізь, як дітей, але ми не володіємо і вмінням бездоганно прикидатися. Ми можемо брехати або говорити правду, помічати обман або пропустити його, помилятися або дізнаватися істину. У нас є вибір, така природа людини.

УДК 551.583.2

Петльована К. – ст. гр. ЕР-34

Одеський державний екологічний університет

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ

Науковий керівник: ст.вик. Агенідзе Е.А.

Вперше про глобальне потепління і парниковий ефект заговорили у 60-тих роках ХХ століття, а на рівні ООН проблему глобальної зміни клімату вперше озвучили в 1980 році. З тих пір над цією проблемою ламають голови багато вчених, часто взаємно спростовуючи теорії і припущення один одного.

Глобальне потепління - процес поступового зростання середньої річної температури поверхневого шару атмосфери Землі і Світового океану, внаслідок різних причин (збільшення концентрації парникових газів в атмосфері Землі, зміна сонячної чи вулканічної активності тощо). Дуже часто як синонім глобального потепління вживають словосполучення «парниковий ефект», але міжцими поняттями є невелика різниця. Парниковий ефект - це збільшення середньорічної температури поверхневого шару атмосфери Землі і Світового океану внаслідок зростання в атмосфері Землі концентрацій парникових газів (вуглекислий газ, метан, водяну пару і т.д.). Ці гази виконують роль плівки або скла теплиці (парника), вони вільно пропускають сонячні промені до поверхні Землі і затримують тепло, залишаючи атмосферу планети.

Вважається, що потепління не може бути глобальним, так як різкого потепління не спостерігається у всьому світі відразу, тому правильніше буде сказати локальне потепління. Це явище пов'язане з активною діяльністю людини. Палеонтологічні дані свідчать про те, що клімат Землі не був завжди постійним.

Багато чого, що відбувається на нашій планеті, пов'язані з людиною, з її ставленням до оточуючих її людей і навколишнього середовища. Людину можна порівняти з паразитом. Нам від природи було надано багато, але своєю жагою оволодіння світом, людина порушила природний баланс. Первісні люди набагато раціональніше користувалися тим, що давала їм природа, вони використовували тільки те, в чому безпосередньо потребували.

Сучасники ж вилучають корисні копалини нашої планети в необмежених розмірах, не замислюючись про те, що деякі копалини не мають можливості швидко відновлюватися і можуть бути втрачені на багато тисячоліть. Проблема локального потепління буде актуальна поки людина не задумається і не почне дбайливіше ставитися до того, що дала нам природа.

УДК 342.73:341.324«1941/1943»(477)

Пономаренко В.- ст. гр. М.і.

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В РОКИ ОКУПАЦІЇ

Науковий керівник: к.і.н., старший викладач Єпик Л. І.

В перші місяці після нападу Німеччини на СРСР, коли нацистами ще не було сформовано власну окупаційну адміністрацію з апаратом насильства і терору, відбулося стихійне культурне і релігійне відродження українського населення. Спостерігалася стрімка відбудова церковного життя і відновлення релігійної свідомості. Від самого початку окупації розроблені нацистами заходи стосовно релігійного життя мали успіх. Прихід німців частина духівництва розглядала як порятунок віри і церкви. Причиною таких настроїв були злочини сталінського режиму в 30-і роки, внаслідок яких до 1939 р. в Україні збереглося лише 3 % дореволюційних парафій, у всій Київській єпархії на 1940 р. залишилися всього 2 парафії. Нацистська влада не збиралася давати православній церкві повної релігійної свободи, вона використала принцип «розділяй і володарюй», дозволивши діяльність великій кількості релігійних організацій, які розділяли суспільство на ворогуючі групи. За діяльністю церкви був встановлений суворий контроль.

В грудні 1941 р. було видано спеціальну інструкцію «Про поводження з українським населенням». Вона передбачала заборону релігійного паломництва, створення релігійних центрів на місці українських святинь, а також організацію духовних учбових закладів. Бурхливий розвиток церковного життя на окупованій території України почався стихійно і мав масовий характер. В Україні протистояння канонічної і неканонічної церков, релігійний підйом серед населення був такий великий, що вдалося відновити до 40% дореволюційної кількості храмів. Фактично на більшості окупованої території була відновлена канонічна Православна Церква.

Храми, що відкрилися, перетворилися на центри національної самосвідомості і прояву патріотичних почуттів населення. За три роки окупації в умовах голоду, розрухи, відсутності матеріальних статків було відкрито велику кількість церков. Існують різні підходи щодо визначення кількості православних храмів, відкритих на окупованій території СРСР. Сучасні історики говорять про 7547, посилаючись на звіт Ради у справах РПЦ про стан церкви на 1 січня 1948 р. Проте слід врахувати, що на той час, у зв'язку з браком духівництва, будівель, вилученням у релігійних общин зайнятих ними громадських приміщень було закрито не менше 850 храмів в РРФСР, 600 - в Україні, 300 - в Білорусії і 100 - в Східній Молдові (Придністров'я). У іншому звіті Ради у справах РПЦ указувалося, що на 1 січня 1947 р. в Росії залишилося 1300 діючих церков, відкритих в період окупації. Таким чином, загальна кількість дорівнювала 9400. Ця кількість відповідає даним, що містяться в радянській літературі, про 10 тис. храмів. Крім того, було відновлено близько 40 монастирів, з них 36 - в Україні.

Особливість церковно-релігійних процесів в окупованій Україні упродовж 1941 - 1943 рр. полягала у тому, що був встановлений жорсткий контроль за діяльністю релігійних організацій. Це сприяло зовнішній і внутрішній руйнації традиційних церковних структур, їхній атомізації при максимальному використанні релігійних об'єднань в інтересах Німеччини й подальшій примусовій заміні християнської віри на неоязичницьку з елементами окултизму.

УДК 811.111'373.43

Потоцький О. – ст. гр. 344

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ЛЕКСЕМА *SPIN* ЯК КОМПОНЕНТ АНГЛОМОВНИХ НОВОТВОРІВ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Словниковий склад англійської мови як і більшості інших світових мов характеризується постійним розвитком, що є результатом різноманітних процесів, які мають місце в світі. Адже саме мова є виразником різноманітних досягнень, тенденцій, рухів, тощо. Сама вона допомагає зрозуміти, які питання та проблеми є нагальними для людства в цілому, і для окремих країн або націй на певному часовому відрізку.

Поповнення словникового складу англійської мови активно проходить у різних напрямках та сферах людського життя. Однією з таких сфер є політика. Новотвори цієї сфери відображають ставлення народу до діяльності верхівки країни, дуже часто досить критичне ставлення. Серед численних англійських новотворів нашу увагу привернули одиниці, компонентом яких є лексема *spin*.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століть дієслово *spin* („плетити; крутитися”) набуло переносного значення і почало використовуватись в публіцистичних текстах і як дієслово і як іменник. Дослідник новотворів П. МакФедріс пропонує таке визначення досліджуваної одиниці: „*v. to convey information or cast another person's remarks or actions in a biased or slanted way so as to favorably influence public opinion; n. information provided in such a fashion*” [1]. Виходячи із наданого трактування можна говорити про те, що лексема *spin* набула негативного значення „надавати інформацію упереджено або перекручено/упереджена або перекручена інформація” коли мова йде про політично діяльність партій, організацій, окремих осіб. Вважається, що таке значення досліджуваної одиниці могло б бути смодельовано на основі фразеологізму *to put a positive (or negative) spin on something* („надавати позитивного/негативного вигляду чомусь”), який явно бере свій початок у спортивній сфері (бейсболі або більярді), коли м'яч закручують (*spin*) для того, щоб спрямувати його в іншому напрямку. Усі надані слова та словосполучення поєднуються однією семою „зміна чогось заради вигоди”.

В англійській мові було утворено ряд одиниць з використанням слова *spin*. Усі вони належать до сфери політики: *spin doctor, spin-control, spin-crew, spin row, spinspeech, spintalk, spinnable, unspinnable, Zen spin, Spinnish, spin journalism, spin alley, spinner*. Деякі із наданих новотворів уже мають еквіваленти в українській мові (наприклад, *spin doctor* – розм. *спеціаліст із розкрутки; розкрутник*), а інші – утворені нещодавно – ще потребують формування еквівалентів.

Надані приклади дозволяють зробити висновок, що створення неологізмів із компонентом *spin* проходить за допомогою деривації, аналогії, словоскладання. Перспективами подальших пошуків вважаємо необхідність дослідження зазначених способів, а також особливостей перекладу таких одиниць українською мовою.

Література

1. Spin [Електронний ресурс] // McFedries P. WordSpy. – 2011. – Режим доступу : <http://wordspy.com/words/spin.asp>.

УДК 811

Приступа Б. – ст. гр. БМ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: асистент Габрусєва Н. В.

Невід’ємною частиною політичної системи сучасного демократичного суспільства є політичні партії.

Політична партія - це організація, що об’єднує на добровільній основі найактивніших представників тих чи інших класів, соціальних верств та груп.

Основним призначенням партії є політична освіта мас та надання цілеспрямованого й організованого характеру діям цих мас для захисту власних інтересів. Як свідчить історична практика, політичні партії в усіх країнах створювалися як інструмент боротьби за владу та перенесення інтересів різних ідейно-політичних течій у реальну політику держави. Звідси випливає й головна мета їхньої діяльності – захист соціально-політичних інтересів певних груп населення. Саме заради реалізації цих інтересів і ведеться боротьба за завоювання й утримання влади.

Згідно з інформацією Міністерства юстиції України на листопад 2010 року в Україні офіційно зареєстровані 185 політичних партій. В останніх виборах до Верховної Ради брали участь 107 політичних партій, 16 з яких стали парламентськими

В сучасній Україні ідеї політичного плюралізму і багатопартійна політична система дістала своє закріплення на конституційному рівні, який виражається в признанні права громадян на об’єднання в політичні партії і громадські організації, організації суспільного життя на принципах політичного, економічного і ідеологічного бага. Політичні партії в Україні намагаються сприяти формуванню і вираженню політичної свободи громадян, приймають участь у виборах. Крім Конституції статус політичних партій в Україні закріплено в Законі України “Про об’єднання громадян”, а також у виборчому законодавстві.

Становлення політичних партій і громадських рухів в Україні відбувалося за надзвичайно складних умов. Тривала економічна криза та крах попередніх суспільних ідеалів, які поділяла значна частина населення нашої держави, призвели до стрімкого зростання соціальної напруженості в суспільстві, дискредитували в очах певної категорії громадян політичні цінності. Як свідчать соціологічні дослідження, 63% опитаних вважають, що політичні партії в Україні є насамперед об’єднаннями людей, які прагнуть влади. Безумовно, прихід до влади законним шляхом є метою будь-якої політичної партії. Але тривожить те, що 34% опитаних вважають партії організаціями, далекими від реальних проблем народу, і тільки 17% - такими, що обстоюють його інтереси; 20% навіть убачають у партіях організації, що виконують волю мафії, і тільки 17% - організації, діяльність яких сприяє розвитку демократії і політичної стабільності в Україні; 11% упевнені, що діяльність партій дестабілізує становище в державі.

УДК 811.111'81.25

Приходько Ю. – ст. гр. 541

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

РОЗВИТОК ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ КІНОФІЛЬМІВ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Виробництво кінофільмів набуває все більших темпів в основних країнах-виробниках. Глядачі різних країн бажають ознайомлюватись із доробками кіноіндустрії, а отже, всі вироблені фільми потребують їх адекватної та швидкої передачі на різні мови світу. Звернімося до історії кінематографу, і розглянемо, яким чином зміни кінематографічних періодів вплинули на переклад назв фільмів.

Свій початок кінематограф бере ще в Стародавньому Римі – це була гра тіней. Лише наприкінці дев'ятнадцятого століття брати Люм'єр вигадали кінокамеру та зняли перший фільм. У той час кіно було німим. Проте завдяки незупинному прогресу згодом кінострічки почали розмовляти, а потім набули колір. Начебто все просто, але це перевтілення тривало більш ніж півстоліття.

Ми пропонуємо класифікувати назви фільмів за такими етапами: 1910-1930 роки (німе кіно), період між 1960-1980 роками (чорно-білі кінострічки та початок кольорового сінематографу), а також останні новинки кіноіндустрії, порівнявши структуру їх заголовків, функціональні характеристики та специфіку засобів перекладу.

Доцільним буде почати з кінофільмів 1910-30-х років. Наведемо приклади перекладу назв фільмів того часу: *One A.M. – В час ночі* (1916); *The Runaway – Беглянка* (1926); *The Big Parade – Большой парад* (1925). Назви цих фільмів складаються з одного слова або словосполучення. Це наслідок лише початку формування нового виду мистецтва – кінематографу.

Під час аналізу назв фільмів 60-80-х років ХХ століття та їх перекладів російською мовою (*Raiders of the Lost Ark – В пошуках утраченого ковчега*; *Alien – Чужой*; *The Informer – Осведомитель*) уже помітна тенденція можливості визначення жанру фільму лише за заголовком. З'являються також нові жанри: саспенс та трилер, що були започатковані легендарною постаттю в кінематографі Альфредом Хітчкоком. Структура назв фільмів цього етапу ускладнюється – більшість заголовків – це поширені словосполучення, інколи зустрічаються назви-речення.

Вважаємо за необхідне перейти до розгляду сучасного кінематографу. Почнемо зі структури, яка останнім часом підтримує тенденцію ускладнення. Окрім назв, що складаються з одного слова (*Takers – Грабители*) і назв, що складаються із словосполучення (*The Hurt Locker – Повелитель бури*), досить часто можна зустріти назви, що складаються з речення (*I Think I Love My Wife – Кажеться, я люблю свою жону*). Пояснюється це тим, що сюжетна лінія, відеоефекти та задумки режисерів ускладнюються, стають багатограними. Проте, складна за структурою назва стає більш зрозумілою глядачеві: вона має чітку вказівку на головного героя та подію, зображені в кінокартині. Отже, можна говорити про те, що процес ускладнення назви є досить неоднозначним.

УДК: 796.37

Ренкас Д. – ст. гр. КТм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ "REACTION-TEST" У ТРЕНУВАННІ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ ТНТУ З ПЛАВАННЯ

Науковий керівник: доц. Курко Я.В.

Відомо, що швидкість слухової реакції (СР) може використовуватися в якості інтегрального показника ступеня пристосованості людини до умов зовнішнього середовища, а також як один з інформативних прийомів діагностики втоми.

Практика міжнародних змагань показує, що одна сота секунди вирішує перемогу, тому швидкість реакції плавців на стартовий сигнал є однією з умов успіху.

Для оцінки швидкості слухової (стартової) реакції ми використали розроблену на кафедрі діагностичну комп'ютерну програму "Вимірювання простої слухової сенсомоторної реакції (Reaction-Test)", свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 13683.

Вивчали швидкість (час стартової реакції) у 24-х плавців збірної команди університету з плавання при I та III типах погоди.

Результати проведеного нами дослідження швидкості реакції на звуковий подразник показали, що у тестованій групі плавців спостерігалась тенденція до зниження швидкості слухової реакції із погіршенням погодних умов, особливо тоді, коли досліджувані приймали стартове положення, нахилившись до низу (табл. 1).

Таблиця 1

Час слухової (стартової) реакції плавців, мс за різних типів погоди ($M \pm m$)

Положення тіла плавця	n	Час простої слухової сенсомоторної реакції		P
		I тип	III тип	
Вертикальне	24	221,85 ± 2,59 *	237,49 ± 2,62 **	< 0,05
Стартове	24	245,77 ± 2,77	263,63 ± 2,99	< 0,05

Примітки:
* – $P < 0,05$ – порівняння при вертикальному і стартовому положеннях за метеоумов I типу;
** – $P < 0,05$ – порівняння при вертикальному і стартовому положеннях за метеоумов III типу.

Відомо, що час простої слухової реакції залежить від швидкості збудження рецептора і посилення імпульсу у відповідний чутливий центр; швидкості переробки сигналу в ЦНС; швидкості прийняття людиною рішення; швидкості посилення сигналу по аферентних волокнах та швидкості розвитку збудження в м'язі (Курко Я.В., 2006). Тому, на нашу думку, імовірно збільшення часу реакції плавців при метеоситуації III типу, у порівнянні з I, можна пояснити розвитком гальмівного процесу в корі головного мозку, зниженням порогу чутливості рецепторів і здатності м'язової тканини відповідати збудженням на нервовий імпульс.

Висновок. Погодні умови впливають на швидкість стартової реакції плавців збірної команди університету з плавання. Отримані дані можуть бути використані для покращення ефективності тренувань як плавців, так і спортсменів з інших видів спорту.

УДК 81'243=111:371.13

Рибачук О.О. – магістр, гр.62

Житомирський державний університет ім.І.Франка

ВИМОГИ ДО ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Науковий керівник: канд.пед.наук, доц. Петранговська Н. Р.

Головною метою вищої освіти в Україні є всебічний розвиток особистості фахівця у процесі його підготовки, що є визначальною характеристикою європейського простору вищої освіти. Вивчення іноземної мови набуває важливого значення для багатьох сучасних професій. Наша держава стає дедалі більш відкритою для політичних, економічних, культурних відносин із країнами Західної Європи, що зумовлює нові вимоги до рівня знань з іноземної мови, і, відповідно, до її викладання. Цим пояснюється факт надання статусу пріоритетної галузі професійній освіті майбутнього вчителя іноземних мов.

Сучасні методики оцінювання вчителя іноземної мови висовують багато вимог. Мабуть, найбільш важливими серед них є такі, як:

- комунікативна компетенція, а саме вміння вчителя та його готовність здійснювати спілкування (усне та письмове мовлення), його країнознавча підготовка, культура мовленнєвої поведінки (уміння вислухати учня, уміле керування полілогом, дискусією, доречна реакція на помилки учнів);
- мовна компетенція, а саме володіння фонетикою, граматиною, лексикою, які дозволяють навчати дітей спілкуванню хоча б у межах тем і ситуацій, запропонованих стандартом і програмою з іноземних мов;
- методична компетенція, яка передбачає вміння вчителя планувати свою педагогічну діяльність (у межах року, семестру); володіння широким спектром методичних прийомів, уміння адекватно використовувати їх відповідно до віку учнів і мети навчання, уміння орієнтуватись у сучасній методичній літературі, здійснювати вибір відповідних посібників та інших засобів навчання;
- соціокультурна компетенція, яка передбачає знання вчителем звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої викладається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови.

Найважливішим завданням професійної підготовки студентів у вищому мовному навчальному закладі є формування необхідного і достатнього рівня професійної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Притримуючись поглядів вчених В.А. Адольфа, В.В. Баркасі, О.Б. Бігич, М.К. Кабардова, І.Б. Котофва, Н.В. Кузьміної, можна визначити професійну компетентність як систему знань, навичок та вмінь вчителя, як одну зі сходинок професіоналізму, тобто як систему способів діяльності, психологічних якостей, необхідних учителю для здійснення педагогічної діяльності.

Підготовка вчителів іноземної мови має на меті формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики особистості, яка об'єднує знання, навички, вміння, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль особистості, здатність адекватно користуватися іноземною мовою у професійних цілях.

УДК 81

Саричева А. – ст. гр. УПЕТ07а

Донецький національний технічний університет

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ УМОВ ПРАЦІ НА ВИРОБНИЦТВІ

Науковий керівник: к.е.н. доцент Чумаченко О.В.

На сучасному етапі розвитку України спостерігається загострення проблем в області організації нормальних умов праці. Це зумовлено тим, що значна частина працівників працює у шкідливих або важких умовах. Тому проблема покращення умов праці для будь-якого підприємства є актуальною.

Багато наукових робіт присвячено цій тематиці. Г. Лисюком, Д. Тимошиним, Г. Лесенко, В. Віщипаном, І. Лубяною та іншими вченими проводяться соціальні дослідження у напрямку оптимізації умов праці. Вагомий внесок у вирішенні проблем організації умов праці зробили Щур-Труханович Л.В., Крушельницька Л.В., Дорошенко К., Александров Ю.І., Андросова Л., Амоша О.І. та інші. Разом з тим проблеми у сфері організації сприятливих умов праці залишаються невирішеними. Тому необхідні нові підходи щодо оцінки стану умов праці та дотримання правил техніки безпеки.

Серед причин несприятливих умов праці в Україні основними визначаються наступні: невідповідність значної частини техніки санітарно-гігієнічним нормам, ергономічним або технічним вимогам безпеки; моральний і фізичний знос більшості функціонуючого обладнання; не достатньо розвинуті соціально-трудові відносини щодо умов праці, що не стимулюють роботодавців до покращання виробничого середовища.

Так, аналіз чинників нещасних випадків свідчить, що майже 72% нещасних випадків зі смертельним наслідком сталися з організаційних причин, 19% - з технічних і 9% - внаслідок психофізіологічних чинників.

Для забезпечення сприятливих умов праці, насамперед, необхідно: удосконалити управління охороною і безпекою в організаціях; забезпечити на постійній основі комплексну оцінку робочих місць з позиції вимог санітарно-технічних нормативів, державних нормативних правових актів з охорони праці та ергономіки; систематично проводити профілактичні засоби виробничого травматизму, які включають в себе атестацію робочих місць, за умовами праці; впровадження системи сертифікації організації робіт з охорони праці; навчання та інструктаж; підвищення кваліфікації; створювати та впроваджувати сучасні засоби індивідуального і колективного захисту, приладів контролю, шкідливих і небезпечних речовин в робочій зоні; формувати заздалегідь сприятливі умови праці на нових, реконструйованих підприємствах, новому обладнанні тощо; створити правила фінансування у плановому періоді 2012-2013 рр. попереджувальних заходів для зменшення виробничого травматизму і професійних захворювань працівників і санітарно-курортного лікування працівників, які зайняті на роботах з шкідливими або небезпечними виробничими чинниками; виділяти щорічно із держбюджету України достатню кількість грошових коштів для фінансування заходів, для поліпшення умов праці робітників.

Реалізація цілеспрямованих заходів з покращення умов і охорони праці дозволить зменшити показник загального виробничого травматизму, приблизити його значення до рівня розвинених європейських країн, зменшити питому вагу працівників, зайнятих в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам.

УДК 811.111

Сафронова Ю. – ст. гр. 342

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

НЕЛІТЕРАТУРНІ ПІДСИСТЕМИ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВАРІАНТУ ПОЛІНАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ

Науковий керівник: Бондаренко Н.Ю.

На сучасному етапі думки щодо визначення поняття «національний варіант мови» розділилися. Дослідники національних варіантів, як правило, дотримуються визначення, запропоноване О.Д. Швейцером, який визначає національний варіант мови, як сукупність варіанту літературної мови та розповсюджених на її території та орієнтованих на неї територіальних діалектів [4, 19].

Інші вчені визначають національний варіант як сукупність варіанту літературної мови та нелітературних підсистем до яких крім територіальних діалектів включають соціальні діалекти, сленг [1, 15; 2, 94]. Відштовхуючись від визначення національного варіанту мови як сукупності варіанту літературної мови та територіальних діалектів, дослідники зауважують, що відсутність територіальних діалектів в Канаді та Австралії приводить до того, що поняття «національний варіант» ототожнюється з поняттям «літературна мова», що не відповідає дійсності. І тому дослідники англійської мови Канади та Австралії мають розглядати роль сленгу та інших не літературних підсистем [2, 94]. Так, Н.М. Биховець визначала національний варіант мови як «особливу форму існування даної мови в окремому соціумі», і уявляла її в якості сукупності «територіально відокремленого варіанту літературної мови, загально розмовної мови, соціальних та територіальних діалектів, що розповсюджені в межах цього соціуму та професійних мов цього регіону» [1, 15].

Саме в розмовній мові з'являються інновації та розрізнявальні елементи, причому «серед тих верств суспільства, які слабо пов'язані з писемною літературною традицією» [3, 101]. Слід урахувати, що в процесі формування національних варіантів англійської мови більшість специфічних інновацій (американізмів, австралізмів, канадизмів) вважалася лише відхиленнями від британської літературної мови, яка була взята за еталон. Соціальний склад колоністів, що заселяли Північну Америку і Австралію, - а вони були, головним чином, представниками нижчих середніх класів із значним прошарком декласованих елементів, також сприяв тому, що мовні особливості похідних варіантів англійської мови проявилися в розмовному мовленні, в нелітературних підсистемах мови. Нелітературні форми існування національної мови відіграють значну роль в суспільному житті всієї нації, і відбиваються і на самій літературній мові.

Таким чином, беручи до уваги той факт, що не всі національні варіанти містять в своїй структурі такий компонент, як територіальні діалекти, і, що літературна мова завжди відстає у дивергентних процесах і не повністю віддзеркалює диференційні явища, що розвиваються в розмовному мовленні ми вважаємо доцільним ввести локальні форми розмовного мовлення до структури національного варіанту мови і вивчати них, як розрізнявальні елементи того чи іншого національного варіанту мови.

Література

1. Быховец Н. Н. Лексические особенности английского языка Канады / Н. Н. Быховец – К., 1988, - 150 с.
2. Зацний Ю. А. Развитие словарного состава английской мови в 80-90-ті роки ХХ століття. Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. – Запоріжжя: ЗДУ. – 1999. – 260 с.
3. Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи / Г. В. Степанов – М.: Наука, 1976. – 101 с.
4. Швейцер А. Д. Литературный язык в США и Англии / А. Д. Швейцер – М.: Высш.школа, 1971. – 220 с.

УДК 378

Свірідова В. - ст. гр. ПРО-07

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Науковий керівник: к.пед.наук, доцент Лучанінова О.П.

Проблема якості професійної підготовки в умовах модернізації системи освіти України й адаптації до вимог Європейської освітньої системи як ніколи є актуальною. Сучасна концепція інженерно-педагогічної системи освіти в Україні орієнтується на світові тенденції розвитку освітньої системи. Інженерно-педагогічну освіту спрямовано на підготовку фахівців, що мають знання, уміння та навички, що дозволяють достатньо легко адаптуватися до різних видів діяльності.

Уміння творчо переносити методи та ідеї з одного виду практичної діяльності до іншого стає однією з важливіших якостей фахівця. Формування подібних якостей передбачає заміну моделі навчання з оперування засвоєними знаннями на гуманістичну модель, що передбачає розвиток людини, яка активно культивує в собі творчий потенціал і професійну майстерність. Відповідно до концепції інженерно-педагогічної освіти України усі випускники інженерно-педагогічних закладів мають можливість працювати у промисловості, виконуючи там певні функції (техніки, майстри, інженери). Саме тому структура професійної діяльності інженера-педагога передбачає два компоненти – педагогічний та інженерний.

Специфіка навчання інженера-педагога металургійного профілю полягає в тому, що крім загальнонаукових дисциплін у навчальних планах підготовки цих спеціальностей існують цикли професійно-технічних дисциплін, тому процес навчання повинен здійснюватися на основі міжпредметних зв'язків загальнонаукових дисциплін із загальнотехнічними і спеціальними дисциплінами, без чого неможливе успішне оволодіння професійними знаннями й уміннями. Однією з фундаментальних дисциплін, знання якої є фундаментальною базою для вивчення загальнотехнічних і спеціальних дисциплін, є загальна фізика. Однією з важливих проблем фахової підготовки інженера-педагога ми бачимо у професійній спрямованості навчання фізики. Поняття професійної спрямованості як якості особистості розглянуто у працях Н. Кузьміної, В. Сластеніна, А. Щербакова, В. Шадрикова. Під професійною спрямованістю розуміють систем мотивів, що спонукають людину до виконання професійних завдань і професійного саморозвитку. Фізика є основою, фундаментом будь-якої технічної дисципліни. Насамперед викладання фізики ми розглядаємо у двох аспектах: як загальноосвітню дисципліну, яка сприяє розумінню навколишнього середовища та як фундаментальну. Особливого значення набуває ця проблема у процесі підготовки інженерів-педагогів металургійного профілю, оскільки в навчальних планах цих спеціальностей 30% дисциплін циклу професійної та практичної підготовки спираються на фундаментальні знання і з загальної фізики.

Об'єкт дослідження - підготовка майбутніх інженерів-педагогів вищого навчального закладу. Предмет дослідження - методи формування практичної спрямованості підготовки майбутніх інженерів-педагогів вищого навчального закладу. Мета дослідження - створення системи методів формування практичної спрямованості підготовки майбутніх педагогів вищого навчального закладу. Гіпотеза дослідження - підготовка майбутніх педагогів ВТНЗ буде більш успішною, якщо використовувати практичні методи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

УДК 811.111

Селезньова М. – ст. гр. 344

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ВИНИКНЕННЯ ТА АДАПТАЦІЯ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Науковий керівник: Бондаренко Н.Ю.

В наш час англійська мова, як і багато інших мов, переживає так званий «неологічний бум». Величезний потік нових слів та необхідність їх фіксування і пояснення зумовив створення особливої галузі лексикології - неології – науки про неологізми. Однак теорія неології в англійській мові ще не сформувалась як самостійна галузь лексикології. Між тим, в англійській мові в середньому за рік з'являється 800 нових слів – більше, ніж в будь-якій іншій мові світу. В зв'язку з цим перед дослідниками англійської мови постає завдання не лише фіксувати нові слова, але й досліджувати їх.

Нова лексична одиниця проходить кілька стадій соціалізації (прийняття її в суспільстві) і лексикалізації (закріплення її в мові). З'явившись, неологізм поширюється, як правило, викладачами університетів, шкільними вчителями, працівниками засобів масової інформації. Потім він фіксується в друці. Наступна стадія соціалізації – прийняття нової лексичної одиниці широкими масами носіїв мови. Після цього розпочинається процес лексикалізації: придбання навиків використання неологізмів в суспільстві, виявлення умов та протипоказань для його використання в різних контекстах. В результаті утворюється лексична одиниця окремого структурного типу (просте, похідне, складне, складнопохідне слово чи словосполучення), яка включається в різні словники неологізмів.

Щодо самого терміну «неологізм» - то це є нове слово (стійке сполучення слів), нове або по формі або по змісту. Виходячи з цього, у вокабулярі неологізмів можна виділити [1, 56]:

1. Власне неологізми (новизна форми поєднується з новизною змісту): *audiotyping* – «аудіодрукування», *bio-computer*- «комп'ютер, який імітує нервову систему живих організмів», *thought-processor*- «комп'ютер, який логічно будує та розвиває ідеї».

2. Трансномінація, яка поєднує новизну форми слова зі значенням яке вже передавалося раніше іншою формою: *sudser*- «мильна опера», *big C* – «(мед.) рак».

3. Семантичні інновації або переосмислення (нове значення позначається формою, яка вже була в мові): *bread* – «гроші», *drag* – «нудота», *acid* – «наркотик ЛСД».

В мові останніх десятиліть переважають одиниці першої групи, що пов'язане з ростом потреб суспільства дати назви новим реаліям, які виникли в зв'язку з науково-технічним прогресом.

Література

1. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода /Р. К. Миньяр-Белоручев – М. : Московский лицей, 1996. – 208с.

УДК 159.9

Сивулич С. – ст. гр. БП-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРЕНАТАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПСИХІКИ ДИТИНИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕТАП ОНТОГЕНЕЗУ

Науковий керівник: канд. психол. наук., доц. Періг І. М.

Індивідуальна історія людини починається не від народження, а від її зачаття. А вже за дев'ять місяців внутріутробного (пренатального) періоду відбуваються не тільки фундаментальні якісні та кількісні фізичні, фізіологічні зміни майбутнього новонародженого, а й інтенсивний його психічний розвиток (у другій половині вагітності).

Пренатальний розвиток — дородовий, утробний розвиток індивіда, під час якого відбувається розгортання успадкованого ним потенціалу. Особливості його зумовлюють характер розвитку на наступних етапах життя дитини і навіть дорослої людини.

Останнім часом психологи (О.Кононко, А.Гіппенрейтер Т. Титаренко, М. Савчин, С.Максименко, С.Юркевич) частіше ведуть мову про необхідність внутріутробного виховання плода, вдаючись до прослуховування спеціальної музики, розказування казок майбутньому немовляті.

Від 2-х тижнів до 3-го місяця (ембріональної фази) відбувається структурний розвиток зародка. З 4-го по 8-й тиждень розвитку із зовнішнього зародкового листа формуються центральна і периферична нервові системи, кора головного мозку, утворюються епітелій – чуттєва покривна тканина вух, носа та очей, а також шкірний покрив, волосся і нігті. У двомісячному віці зародок, маючи кілька сантиметрів, уже реагує на дотики. До третього місяця вагітності у плода вже в основному розвинені органи, які відповідають за сприймання різних відчуттів і їх представленість у мозку.

На четвертому місяці (фетальна фаза) утворюються борозни і звивини головного мозку, кора набуває шестишарової будови, характерної для мозку дорослої людини. До кінця шостого місяця формуються усі нейрони головного мозку, очі стають чутливими до світла (плід реагує на яскраве оранжеве світло, спрямоване на оголений живіт вагітної). Виявлена здатність запам'ятовувати звуки, виробляти умовний рефлекс. В одному з експериментів вагітним жінкам щоденно в певний час пропонували слухати спокійну, тиху музику. Пізніше їхні новонароджені діти, почувши ці мелодії, переставали плакати. Вперше ввімкнена музика такого ефекту не мала.

Як свідчать здобуті французькими дослідниками експериментальні дані, протягом трьох останніх місяців вагітності плід може розрізнити голоси і знає два склади, дві фрази, два запахи і два смакові відчуття. Він здатен до навчання, причому значно краще, ніж новонароджена дитина. Постійне читання вголос одного і того самого тексту, програвання музичного твору зумовлюють зниження серцевого ритму, а вперше почута музика — його підвищення.

Звернена до плода мова, як стверджують психологи, може мати психотерапевтичне значення. Основою розвитку дитини є її почуття та думки, а потреба в любові виникає в неї ще до народження.

Першою кризою людини є криза народження, під час якої відбувається серйозна її конфронтація зі смертю. Отримання протягом пренатального періоду інформації про оточуючий світ, емоційні реакції на зміни в ньому є передумовою складної психічної діяльності майбутньої людини.

УДК 342.2

Скиба О. – ст. гр. ЕМ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВЕ ПОЛЕ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРА І ЗЛА

Науковий керівник: к.філол.н. Цвіркун В.М.

Добро — соціальне значуща етична категорія для оцінки різних суспільних явищ і мотивів діяльності людей, яка акумулювала в собі такі важливі поняття, як справедливість, благо, обов'язок та ін. Відповідно і доброта, як емоційно-чуттєве відображення творчо-альтруїстичного змісту життя або як сформульований життєвий принцип, з давніх-давен вважалася вищою моральною цінністю.

Зло — це повна протилежність добру. Це все те, що викликає в нас незадоволення, огиду, або взагалі оцінюється нами негативно і протиставляється благу.

Людині постійно доводиться вдаватися до категорій “добро” і “зло”, оскільки без співвіднесення з ними джерелом і критерієм моральних вимог не може бути ні її свідомість, ні громадська думка. Для того, щоб спромогтися на здійснення добра, необхідно знати, чим воно є насправді. В іншому разі будь-які намагання зробити це будуть лише механічною дією. Тому з'ясування природи та сутності добра і зла є надзвичайно важливою і відповідальною справою.

З розвитком етики сформувалися численні точки зору на проблему сутності добра і зла. Найчастіше їх поділяють на дві групи — моральний абсолютизм і моральний релятивізм.

Представники абсолютистських концепцій добра і зла онтологізують (надають статусу буття) добро і тлумачать зло як щось негативне, що протистоїть буттю, спотворює його. Добро і зло протиставляють, стверджують, ніби добро за будь-яких умов не може переходити у зло, і навпаки. Категорії “добро” і “зло” розглядають як незмінні, абсолютно істинні, вони не піддаються сумніву.

Згідно з абсолютистською етичною концепцією добро часто ототожнювали з духовним началом, а зло — з матеріальним, тілесним. Антична етика вбачала перевагу душі над тілом у її здатності до пізнання. Наслідком цього було ототожнення добра зі знанням, а зла — з незнанням, хибністю, неутцвом.

Основним недоліком абсолютистських концепцій є канонізація і догматизація існуючої моралі, що нерідко призводить до ригоризму (непохитного втілення якогось принципу в життя), а іноді й фанатизму, аскетизму, ханжества й фарисейства, тобто удаваної набожності, доброчесності, лицемірства.

Виходячи із релятивістських концепцій добра і зла поняттям моралі надається умовне, відносне значення, що призводить до суб'єктивізму в тлумаченні моральних понять і суджень, до заперечення в них об'єктивного змісту, нерідко — до нігілізму та імморалізму вселюдських моральних цінностей. Релятивісти бачать лише те, що моральні поняття й уявлення різних народів, соціальних груп, людей, перебуваючи у зв'язку з їх потребами, інтересами, переконаннями й уподобаннями, мають суттєві відмінності, а також залежать від часу, місця, конкретних життєвих ситуацій.

Звертаючись до фактів, що засвідчували протилежність моральних уявлень у різних народів, на відносності добра і зла наполягали софісти (Протагор, Горгій, Гіппій та ін.). Подібним було ставлення до моральних, і не тільки моральних, уявлень скептиків (Піррон, Енесідем, Секст Емпірик), що з особливою переконливістю виявилось в аргументах проти можливості точного знання.

УДК 159.9

Сороківська Х. – ст. гр. БП-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХІЧНА АНОРЕКСІЯ У ДІВЧАТ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Періг І.М.

В період дорослішання (підлітковий і юнацький вік) особливе значення в процесі соціалізації має розвиток самосвідомості особистості. Цей процес залежить від формування власного образу фізичного Я – уявлення про свій тілесний образ, порівняння та оцінювання себе з точки зору еталона «мужності» або «жіночності».

Прагнення відповідати ідеалові стрункої жінки, який пропагується засобами масової інформації, перетворюється на масштабну проблему.

Найбільше під вплив ЗМІ можуть потрапляти дівчата в підлітковому віці. Це призводить до негативного впливу на психіку підростаючої особистості, яка в цей період становлення характеризується некритичністю і особливою навіюваністю. Бажаючи стати стрункими, дівчата сідають на різноманітні жорсткі дієти, а згодом взагалі відмовляються від їжі, що призводить до хвороби під назвою психічна анорексія.

Анорексія (аногехія) – повна відсутність апетиту при об'єктивній потребі в харчуванні. Перші детальні описи нервової анорексії були здійснено англійцем Ріхардом Муртоном в 1689 році. Досліджуючи цю хворобу, були винайдені види анорексії, наприклад: невротична, нервово-динамічна, інтоксикаційна. Та найбільш поширеною на сьогодні є нервово-психічна анорексія, проявом якої є патологічний стан, який проявляється в усвідомленому обмеженні їжею, в цілях схуднення і в наростаючому виснаженні. Вперше цей вид анорексії був описаний в 1873 р. Галлом (W.Gull), який і дослідив той факт, що найчастіше вік захворювання припадає приблизно на 15-23 р.

При цій недузї маса тіла падає до 50% від початкової. Впродовж тижнів і місяців розвивається картина аліментарної дистрофії. Обличчя робиться блідим, з сіруватим чи жовтуватим відтінком, шкіра стає сухою, кінцівки холодними, інколи синіми. Підшкірна жирова тканина зникає, м'язи стають тонкими, западає живіт, з рота відчувається специфічний «голодний» запах, й настає аменорея. У таких випадках врятувати життя дівчини стає практично не можливо.

Та все ж на сьогоднішній день є багато різноманітних методів як вилікувати дівчину від анорексії, адже у більшості випадків вона сама навіює собі те, що має зайву вагу, й у випадках надмірної худорлявості хвора не перестає відчувати на собі зайві кілограми, і продовжує виснажувати свій організм. Психологи починають лікування саме з доведення хибності цих переконань, шукаючи проблему глибоко в підсвідомості людини.

Беручи до уваги ці всі факти можна зробити висновок, що анорексія є дуже серйозною, і в деяких випадках навіть смертельною хворобою. І тому світова спільнота не стоїть осторонь цієї проблеми, а всіляко сприяє її вирішенню, наприклад, багато відомих модельних агентств, відмовляються від надто худих моделей, впроваджуючи в світ моди нові еталони краси, дівчат з більш округлими формами й здоровим кольором обличчя.

УДК 378

Стаднік І., ст. гр. ПРО-06

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Науковий керівник: к.пед.наук, доцент Лучанінова О.П.

Вирішення питань, стратегічних і тактичних завдань, поставлених перед системою освіти, багато в чому залежить від професійної компетентності педагога. До педагога пред'являється вимога створювати новий спосіб життя, що, по суті, означає бути носієм культури майбутнього, й на цій основі готувати майбутнє покоління. Безперечно, професійне становлення педагога, його включення у процес безперервного самовдосконалення через інноваційну діяльність є на сьогоднішній день актуальною проблемою.

Тільки перетворюючи зміст освіти, форми й способи організації, створюючи принципово нове технологічне забезпечення процесу професійного становлення педагога можна відповісти на виклик часу й знайти ресурс для розвитку системи освіти в зазначеному вище напрямку. Одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної освіти на всіх її етапах є активізація розробки нових технологій підготовки викладача, спрямованої на забезпечення готовності педагога до роботи в мінливих умовах на основі різноманіття освітніх програм, підручників і освітніх установ.

Інноваційна діяльність в освіті характеризується як мінімум розробкою й впровадженням принципово нових образів змісту й технологій навчання, наявністю колективного суб'єкта, який дану діяльність здійснює. У якості робочого визначення будемо вважати, що інноваційна діяльність це цілеспрямоване впровадження нововведень в освітніх системах різних рівнів із метою підвищення якості освіти.

К. Ангеловські виділені основні мотиви роботи педагогів в інноваційному режимі, а саме: підвищення ефективності роботи, задоволеність суспільства результатами освіти, особистісне самоствердження, матеріальні стимули. Також визначені основні індикатори підготовки педагога до сприйняття й застосування нововведень - успішне навчання, інформування про майбутню роботу в інноваційному режимі, професійна готовність до інноваційної діяльності, організація підвищення кваліфікації, наявність спеціальної літератури, проведення семінарів, що супроводжують інноваційну діяльність, видання спеціальних публікацій по впровадженню інновацій. Необхідно особливу увагу приділяти формуванню мотиваційно-ціннісної субкомпетентності. Центральне місце в професійному становленні й у підготовці викладача до інноваційної діяльності займає рефлексія. Особливістю даного підходу є виділення необхідності вдосконалення дослідницько-рефлексивного компонента професійної компетентності в професійному становленні педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність.

Становлення професійної культури педагога відбувається в більшості випадків індуктивним шляхом. Розуміння - осмислення - засвоєння насамперед теоретичного знання, а вслід за цим одержання суб'єктом особисто усвідомленого практичного досвіду, дозволяє розбудовувати професійно-педагогічний стиль мислення, забезпечуючи інноваційне відновлення професійної діяльності. Таким чином, вибудовується нова логіка професійного становлення, яка, з одного боку, забезпечує його цілісність із позицій професійної компетентності, з іншого боку, направляє на постійне відновлення культурно-освітнього середовища освітньої установи, впливаючи на підвищення інвестиційної привабливості освіти.

УДК 378

Сталь І. - ст. гр. ПРО-08

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІВ ВТНЗ ТА СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ЇЙ

Науковий керівник: к.пед.наук, доцент Лучанінова О.П.

Розвиток будь-якої системи (соціальної, політичної, економічної, енергетичної тощо) пов'язаний із наявністю періодів дисбалансу, деструктивних відхилень, кризових явищ. Необхідність компенсації цих деструктивних процесів і породжує пошук нового, призводить до так званого "інноваційного процесу".

Можна погодитися з думкою фахівців про те, що головною функцією інноваційної діяльності в суспільстві є функція зміни, розвитку способів і механізмів його функціонування в усіх сферах життєдіяльності. Визначене методологічне положення обумовлює використання особистісного підходу у сфері освіти з позицій визнання спеціаліста як людини культури, творчості, як основи всіх перетворень технологічних процесів в освіті, розкриття інноваційного потенціалу як окремої людини, так і закладу освіти в цілому. Тобто, якщо викладач виступає ініціатором найширших освітніх перетворень, тобто освітніх новацій, він гальмує процес професійної деформації та професійного «вигорання». Такі процеси спрямовані не на збереження вже наявного, а на його трансформацію, перехід в іншу якість. Узагальнення наукових досліджень за проблемою інноватики в цілому та педагогічної інноватики зокрема дозволяє визначити такі якісні характеристики інноваційності сучасних педагогічних технологій: випереджаючий характер, сутність якого полягає в тому, щоб своєчасно підготувати людину до успішного функціонування в соціокультурних умовах, які постійно ускладнюються; особистісно орієнтований характер, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах, поширює міру свободи, індивідуальних переваг та освітніх траєкторій, утверджує самоактуалізацію, саморозвиток особистості викладача й студента; спрямованість на формування множинності суб'єктних картин світу, смислопошуковий діалог, структурування особистісних знань; опора на сукупність інформаційно-знаннєвих систем, що виконують аналітико-оцінні функції стосовно інших інформаційних систем; спрямованість на організацію самостійної пізнавально-пошукової діяльності учня на основі розвитку навичок самостереження, самопізнання, рефлексії, самоосвіти; визнання технологій як системоутворюючого фактору практичного перетворення системи навчання в закладі освіти відповідно до сучасних завдань.

Аналіз різних підходів до збереження і зміцнення здоров'я викладачів дозволяє запропонувати для них рекомендації з метою профілактики негативної дії їх професійної діяльності на здоров'я, а саме: у вищих технічних навчальних закладах створити або активізувати психолого-педагогічну службу; ввести до штату або активізувати роботу психолога у ВНЗ; періодично організовувати психолого-педагогічні тренінги та проводити педагогічні семінари; розробити методичні рекомендації по створенню сумісних наукових і творчих проектів для педагогів і студентів; стимулювати мотивацію викладача ВНЗ до подальшого професійного саморозвитку через інноваційну діяльність; зробити при необхідності спеціальну реабілітацію, виправлення соціально-професійного травматизму, озброївши викладача ВНЗ методами і способами професійної реабілітації та духовного оновлення.

УДК 81.25

Степанчук М. – ст. гр. 343

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ І АНАЛОГІЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

Для досягнення максимальної адекватності перекладу фразеологізмів з англійської мови українською й у зворотному мовному напрямку пропонуються різні способи перекладу, серед яких основними є: еквівалентний переклад, аналогічний, описовий, антонімічний переклад, калькування, комбінований переклад. Фразеологізми на позначення рис характеру людини в різних мовах можуть певною мірою співпадати. Відповідно, розглянемо особливості перекладу фразеологізмів на позначення особливостей характеру людини (на матеріалі української та англійської мов), з увагою до надання перекладацького еквівалента й аналога.

Так, еквівалентний переклад фразеологічної одиниці спостерігається за наявної подібності між одиницями мови оригіналу й цільової мови за змістом і структурним складом компонентів. Повні фразеологічні міжмовні еквіваленти – це стійкі словосполучення-відповідники, які є тотожними за значенням, лексичним складом, образністю, стилістичним забарвленням і граматичною структурою, наприклад: *боятися власної тіні – be afraid of one's shadow; мати олімпійський спокій – have an Olympian calm*. Неповними (або частковими) еквівалентами є ті фразеологічні вислови, які мають відмінності в структурно-граматичному або лексичному плані, коли певний компонент фразеологічного вислову цільової мови не є прямим відповідником компоненту фразеологічного вислову вихідної мови, хоча може належати до тієї ж тематичної групи. Прикладами фразеологізмів, які тотожні за значенням, стилістичним забарвленням і близькі за образністю, але мають розбіжні в лексичному складі, є: *заяче серце – faint hare; busy as a bee – працюючий, як бджола; твердий горішок – hard nail*.

Перенесення ознаки з одного об'єкта уваги (в наведених нижче фразеологізмах – з тварин) на інший (людину) за їх подібності – тобто, шляхом образного порівняння й метафоризації – у різних мовах здійснюється по-різному: хоча механізм створення переносного значення є спільним для всіх мов, тип асоціативних сем може відрізнятися, що залежить від культурно-історичних уявлень народу про світ. Наприклад, *комашини не скривдить – he wouldn't hurt a fly; бути упертим, як осел – obstinate as a mule; harmless as a dove – безневинний, як дитя; слон в посудній лавці – a bull in a china shop; пихатий, як індик – proud as a peacock; спокійний, як удав – as cool as cucumber*. Переклад за аналогією може відрізнятися не лише за образом, але й за структурно-компонентним складом, наприклад: *за словом до кишені не лізе – to have ready tongue; пальця в рот не клади – not be at a loss for a word; to wear one's heart upon one's sleeve – душа навстіж*.

Існують і фразеологізми, що подібні за значенням, образністю, стилістичним забарвленням і часом навіть лексичним складом, але відрізняються за такими формальними ознаками, як кількість слів (наприклад: *гадина потайна – snake in the grass; to waste words – кидати слова на вітер*), відмінність порядку слів (*комашини не скривдить – he wouldn't hurt a fly; timid as a hare – заць полоханий; heart of flint – кам'яне серце*). Ці приклади містять певну семантичну або структурну модуляцію.

В цілому, певна семантична чи структурна модуляція може сприяти адекватності відображення смислу фразеологічної одиниці засобами мови перекладу.

УДК 81.25

Сьомушкін О. – ст. гр. 342

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ОБРАЗНІСТЬ ОПОВІДАННЯ ВОЛОДИМИРА ДРОЗДА “ПОРИ РОКУ” ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

Як конструктивний елемент художнього тексту, метафора створює загальний фон розповіді, передає певне бачення дійсності, виступає, разом з іншими виражальними засобами, важливим засобом суб'єктивізації розповіді. Так, на прикладі оповідання В. Дрозда “Пори року” та його перекладу Анатолієм Біленком ми бачимо світ очима метафоричного герою – Дідька з роду домовиків, – а сприймаючи метафоризацію як літературний процес, звертаємо увагу на динамізм розвитку образності в ході розгортання подій художнього твору.

Оскільки Дідько “був давній, як світ”, то автор вже на самому початку оповідання використовує лексику, яка відразу передає настрій, соціальну віднесеність і світосприйняття головного героя, говорячи, що Дідько полюбляв “зирити на місто, полонене людською метушливістю й невгоманням. У тім мурованім мурашнику копошіли люди, машини і навіть дерева, хирляві й ниці тут, серед каміння”. Лексема “зирити” сприймається як розмовний архаїзм, а метафора “мурований мурашник” могла б бути природною асоціацією прадавньої, або принаймні дуже літньої, людини щодо вигляду зверху сучасного міста, оскільки дієприкметник “мурований” (чи іменник “мур”) сприймається як сучасне слово хіба що для людей з минулих історичних віх. Щодо образної метафори “мурашник”, то вона передає логічну асоціацію сучасного міста простою людиною з аналогічним і життєво органічним явищем природи. Відповідно, читач відразу починає сприймати оповідь крізь призму світогляду старої людини. Коли ж Анатолій Біленко передає образну метафору міста як мурашника англійською мовою, він, на наш погляд, нівелює таку архаїчність, перекладаючи словосполучення “мурований мурашник” як “*brick anthill*”. Вважаємо, що лексема “stone” (кам'яний мурашник, або мурашник з каменя) була б більш відповідною погляду прадавньої людини.

Образи сонця як човника часу та, власне, підпорядкованого сонцю часу як ниті життя є органічними сюжетними метафорами в контексті пір року як по-різному важливих життєвих періодів: “клубок майбутнього тяжив йому душу, а нитки з того клубка за нього невтомно сотало, щодень сходячи і заходячи, сонце – золотий човник всесвітніх кросен”. У цьому випадку слід віддати належне перекладачеві в тому, що його вибір еквівалентів перекладу відтворює не лише розгортання образів, але й певні смуток та проблемність часового плину у сприйнятті старого Дідька: “*The skein of the future weighed heavily upon his mind, as the threads of that skein were endlessly wound day after day by the rising and setting sun – the golden shuttle of the universal loom*”; таке спостереження засноване на відповідниках “клубок” – “skein” (яке має значення і “клубок” і “плутанина, проблема”, замість звичайного “clew”) та “тяжив” – “weighed heavily”, а відтак метафора є засобом вираження настрою та способу світосприйняття.

Кількісне співвідношення способів перекладу на досліджуваному нами матеріалі виявляє такі відсоткові показники: повний еквівалент – 34%, традиційний еквівалент – 23%, паралельне іменування метафоричної основи 16%, додавання/пропущення – 11%, зміна структури – 10% та заміна – 6%. В цілому, різноманіття відтінків метафоричних асоціацій цього оповідання робить його по-філософськи багатограним.

УДК 15

Теслюк П. - ст. гр. СП-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІСЦЕ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД МІЖНАРОДНИХ МОВ

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Кухарська В.Б.

Міжнародна мова — інтернаціональна мова спілкування, котру вивчають багато людей як другу мову. Вона характеризується не лише числом носіїв, а також географічним поширенням, і використовується в інтернаціональних організаціях та дипломатії. До діючих міжнародних мов відносяться мови нотного запису музики, мова фізичних, хімічних та математичних формул тощо. У сучасному світі бракує лише мови безпосереднього спілкування представників різних країн та народів.

У різні історичні періоди були свої міжнародні мови. Чи не найперша спроба створити універсальну мову була зроблена ще у IV ст. до нашої ери в стародавній Македонії. Алексарх, брат македонського воєначальника Касандра, мріяв створити справедливую державу, у якій всі громадяни говорили б однією мовою. На яких принципах вона базувалася досі невідомо, але невдовзі припинила своє існування. Наступною міжнародною мовою вважається латинська, яка залишалася єдиною літературною мовою до XII ст. У 1887 році польський лікар та поліглот Людвік Заменгоф з Бялостока створив штучну мову есперанто. Вчений жив на межі трьох держав: царської Росії, Німеччини і Австро-Угорщини. Він вірив, що створенням єдиної мови можна досягнути не лише розуміння населення цих країн, а й планував зробити її міжнародною. Ця та наступна спроба французького есперантиста Луї де Бофрона, математика Луї Кутюра та лінгвіста Отто Есперсена удосконалити есперанто, створивши її спрощений варіант – мову ідо, зазнали невдачі. У 1951 році під керівництвом Гоуда була оприлюднена ще одна штучна міжнародна мова – інтерлінгва, але вона не мала такого вагомого значення як есперанто.

У сучасному світі виділяється 7-10 міжнародних мов та з початку 90-х років ХХ ст. найпоширенішою вважається англійська мова, яка поділяється на три види:

1. *Англійська мова як рідна.* Вона, як і будь-яка інша мова, відображає культуру, світогляд і мислення її носіїв. Для англійців, американців, канадців, австралійців англійська мова є рідною і цим вона їх об'єднує, але завдяки наявності діалектів вона і відрізняє ці народи один від одного. Англійська, як і французька, іспанська і португальська є мовою неоднорідною. Ці мови були вивезені за межі Європи в різні географічні райони Землі в ході колоніальних завоювань і були трансформовані.

2. *Англійська мова як нерідна.* Під цією категорією розуміються місцеві варіації англійської мови в тих країнах, де вона є рідною для абсолютної меншості населення і другою офіційною мовою для решти. У цих країнах англійська мова значно трансформувалася та увібрала багато запозичень з місцевих мов.

3. *Глобальна англійська мова.* Значення англійської як глобальної обумовлене впливом багатьох провідних англосовітських країн світу. Тенденції її повсюдного зміцнення сприяє і глобалізація. В усіх мовах з'являються запозичення з англійської мови. Та найбільш бурхливо цей процес почався в епоху комп'ютеризації та Інтернету. А також Білл Гейтс своєю операційною системою зробив більше для поширення англійської мови, ніж всі англійські місіонери разом узяті. Усі ці комунікаційні нововведення залишають за бортом сучасного життя тих, хто не розуміє англійську мову.

УДК 621.326

Томашевський А.– ст.гр.- ЕС-51

Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Науковий керівник: доцент Галіздра А.А.

В останні роки зусилля багатьох фахівців волейболу сконцентровані на аналізі змагальної діяльності команд і окремих гравців, тому що тільки в змагальних умовах повною мірою проявляються позитивні і негативні сторони підготовленості спортсмена. Процес тренування у волейболі повинен будуватися на основі принципів теорії управління. Тому виникає необхідність розробки і застосування методів системного підходу до побудови тренувального процесу на основі врахування взаємозв'язків і взаємообумовленості компонентів змагальної діяльності та факторів, що їх забезпечують.

Змагальна діяльність у спорті може розглядатися на рівні генеральних характеристик, типових у цілому для спорту; на рівні узагальнених характеристик для груп видів спорту; на рівні специфічних характеристик конкретного виду спорту, дисципліни або виду змагань. Але, незалежно від рівня, системо утворюючим фактором є спортивний результат, який у свою чергу, залежить від двох груп компонентів: забезпечення і реалізації.

У даний час рівень змагальної діяльності в спортивних іграх, і у тому числі у волейболі, вимагає планомірної багаторічної підготовки спортсменів. Це закономірно обумовлює необхідність оптимізації всього тренувального процесу і перш за все функціональної і фізичної підготовки, що є основою для становлення спеціальної працездатності і високого рівня техніко-тактичної майстерності спортсменів.

Різноміснн знання про структуру змагальної діяльності у волейболі та фактори її забезпечення та реалізації, наявність відповідних функціональних можливостей гравців, їх техніко-тактичне оснащення лише складають необхідні передумови для досягнення запланованого результату.

В останні роки зусилля багатьох фахівців волейболу сконцентровані на аналізі змагальної діяльності команд і окремих гравців, тому що тільки в змагальних умовах у повній мірі проявляються позитивні та негативні сторони підготовленості спортсмена, і тільки вивчивши в повній мірі результати змагальної діяльності, можна розробити адекватну до неї систему підготовки. Процес тренування в волейболі повинен будуватися на основі принципів теорії управління. Тому виникає необхідність розробки та застосування методів системного підходу до побудови тренувального процесу на основі врахування взаємозв'язків і взаємообумовленості компонентів змагальної діяльності та факторів, що їх забезпечують.

Використання модельних характеристик тренувальної та змагальної діяльності волейболістів дозволяє своєчасно і об'єктивно оцінювати стан спортсмена і вносити корекції до тренувального процесу. Розробка методології фізичної підготовки волейболістів на основі системного аналізу компонентів фізичної підготовленості та змагальної діяльності і їх взаємозв'язків є однією з актуальних проблем вдосконалення системи підготовки сучасних волейболістів.

УДК

Тукало П. - учень VI (10-А) гімназійного класу

Тернопільської класичної гімназії

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Науковий керівник: доцент ЮФ Тернопільського національного економічного університету, кандидат юридичних наук Яремко О.М.

Аналіз стану злочинності серед неповнолітніх, статистичні показники минулого року свідчать, що криміногенна ситуація у молодіжному середовищі дедалі ускладнюється. Неповнолітніми скоюється все більше жорстоких, зухвалих злочинів - навмисних вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, розбійних нападів. Водночас ефективність діяльності органів державної системи профілактики правопорушень серед неповнолітніх, основним з яких є служби у справах неповнолітніх, залишається вкрай низькою.

Втягнення неповнолітнього у злочинну або іншу антигромадську діяльність передбачає ініціативу і поведінку винного, пов'язану з впливом на неповнолітнього для залучення його до участі в злочині як співвиконавця, пособника або схиляння його до вчинення злочину.

Метою наукової роботи є дослідження кримінально-правового аспекту втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Мета зумовлює постановку й необхідність вирішення таких завдань: розкрити поняття і види злочинів проти сім'ї та неповнолітніх; дослідити поняття та кваліфікацію втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність; вивчити особливості втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність та кваліфікація подібних втягнень; здійснити аналіз українського законодавства про відповідальність та покарання за втягнення неповнолітніх у злочини та іншу антигромадську діяльність.

У науковій роботі використано *діалектичний* (розглянуто питання про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність через поглиблене вивчення узагальнених категорій кримінального права), *історико-правовий* (з'ясовано генезис кримінально-правових норм про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність), *формально-логічний* (розкрито та проаналізовано юридичні терміни) та *системно-структурний* (показано місце досліджуваних складів злочинів в системі кримінально-правових норм) *методи*.

Новизною наукової роботи є спроба комплексного кримінально-правового дослідження проблем кримінальної відповідальності за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність в світлі нового Кримінального кодексу України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в науковій роботі висновки й рекомендації відносно кримінальної відповідальності за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність можуть бути використані: у правотворчості при подальшому вдосконаленні кримінального законодавства; у правозастосовній діяльності – для вирішення питань кваліфікації розглядуваних злочинів; у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників.

УДК 82. 09

Урезченко В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Науковий керівник: викладач кафедри іноземних мов Тернопільського національного технічного університету імені І. Пулюя Боднар О.І.

Проблема людини та її екзистенція у суспільстві є однією з найактуальніших тем, яку досліджують філософія, культурологія, соціологія та сучасна компаративістика. Теорія літератури розглядає проблеми філософської антропології через низку художніх образів, персонажів, героїв тощо, які стають об'єктом компаративного дослідження, адже образ кожної країни демонструє специфіку часу та простору, свого менталітету, свого розуміння розв'язання тієї чи іншої проблеми існування. Тому можна стверджувати, що основні філософські проблеми антропогенезу актуалізуються у літературознавчих дисциплінах і набувають того чи іншого мистецького забарвлення завдяки мовним і культурно-національним особливостям, притаманних цілому поетичному поколінню.

Кожен твір – це своєрідна антропологія. Художнім образом виступає здебільшого людина, хоча поезія багата на образи-пейзажі, але й ті здебільшого олюднені. Під образами природних стихій можна прослідкувати образ людського характеру, її бажання, її ненависть, неприборкане прагнення доброго чи злого вчинку. Доволі часто у поетичних рядках людські почуття переносяться на явища природи або ж навпаки. Світле, яскраве забарвлення явищ природи – піднятий настрій; у безодні людських проблем всі негаразди відходять далеко. Таким чином, крізь образ природи ми можемо споглядати образ людини.

Проблематикою образів як естетичної категорії займався багато літературознавців (Костенко А.С. «Діалектика художнього образу», Галич О., Назарець В., Васильєв Є. «Теорія літератури», Владимиров С. «Стих и образ. Размышление о современном стихе» Лановик М. «Функціонування художнього образу в різномовних дискурсах» та інші), намагаючись у широкому та вузькому значенні окреслити його теоретично. Дослідження показують невичерпність даної категорії. Теорія антропогенезу в сучасній науковій картині світу постає як процес невідомого та малозрозумілого. Як зазначав відомий французький антрополог П'єр Тейяр де Шарден, «людина є найтаємничішим об'єктом науки, який постійно спантеличує дослідників».

Політично-соціальні зміни штовхали поетичне коло до руху, дали імпульс до екзистенціального підходу, до антропоцентризму у художньому творі; а образ людини як найвищої життєвої цінності починає займати провідне місце не лише у філософії, а й у літературі. Питання творення образів поетичного твору як унікального діапазону широти авторського самоаналізу, мислення та у деякій мірі пророцтва належить до актуальних літературознавчих проблем. Філософська антропологія переносить коло своїх проблем у літературознавчий дискурс. Філософська традиція в основі свого змісту містить відношення людини до світу. У літературній поезії через образ спостерігається реальне відношення наявного чи вигаданого до світу через внутрішнє «я» поета. Згадується знаменита теза Сократа «Пізнай самого себе». Художній образ поетичного твору відкриває нову тезу – «Пізнай життя через слово іншої людини, порівняй з прийдешнім і відкрив себе».

УДК 81'25

Усенко М. – ст. гр. 343

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Науковий керівник: к. філол. наук Решетарова І.В.

Політичні тексти соціально обумовлені. Особлива мова, яку використовують при укладанні політичних текстів, вимагає постійного вивчення й опису для того, щоб виробити своєрідну модель політичного тексту, який, у свою чергу, є актуалізацією політичного дискурсу.

За О.М. Барановим [1, с. 83] інтерес до аналізу політичних текстів обумовлений кількома чинниками: по-перше, внутрішніми проблемами лінгвістичної теорії; по-друге, практичною спрямованістю цілей аналізу: для вивчення політичного мислення суспільства і моніторингу різноманітних тенденцій у сфері громадської свідомості та спроби звільнити політичну комунікацію від маніпуляції громадською свідомістю.

Під час усвідомлення дискурсу перекладач komponує пропозиції в загальне значення, встановлює зв'язки в межах тексту, включає нову інформацію до теми дискурсу. Як результат – ліквідується референтна неоднозначність, визначається комунікативна мета, виконується успішна комунікація. Слова, конструкції, думки є опорними елементами, на які слід спиратися під час використання інструментів інтерпретацій. Знання про властивості мовлення на базі мов перекладу – вихідної мови і мови перекладу – є недостатніми в процесі перекладу.

При перекладі тексту політичного дискурсу перекладач повинен враховувати всі наявні аспекти. В процесі перекладу необхідно установити вплив комунікативних та прагматичних компонентів ситуації спілкування на стратегії перекладу текстів політичного дискурсу. Комунікативна ситуація є невід'ємною складовою моделі перекладу оригіналу. Перекладач повинен звертати увагу на компоненти комунікативної ситуації у вихідному тексті та перекладному тексті. Врахування комунікативної ситуації допомагає перекладачеві зробити вибір адекватних перекладацьких стратегій. Перекладний текст має містити такі терміни, що, з одного боку, зберігають чіткість та зрозумілість вихідного тексту, а з іншого боку, викликають саме ті асоціації, які намагався передати адресант політичного дискурсу.

Не викликає сумніву *a priori* той факт, що використання інструментарію під час здійснення прагматичних інтерпретацій політичного дискурсу непрофесійним перекладачем більш ніж приблизне і потребує значної адаптації згідно з дослідницькими цілями і задачам.

Література

1. Баранов А. Н. Политическая метафорика публицистического текста : Возможности лингвистического мониторинга / А. Н. Баранов // Язык массовой информации как объект междисциплинарного исследования. – М., 2001.

УДК 159.923.33

Федорчук Л. – ст.гр.БП-41

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя

МОДА ЯК СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Моначин І.Л.

В наш час проблема моди не втрачає своєї актуальності. У кожен історичний період той чи інший аспект моди – естетичний, моральний, економічний чи соціальний-виступає на перший план чоловіка чи жінки, адже мода поєднує багато суперечливих тенденцій та механізмів соціально-психологічного спілкування: ідентифікацію та негативізм, уніфікацію та персоналізацію, наслідування та протиставлення. Мода є одним із засобів вираження індивідуальності, адже індивідуальність – це сукупність своєрідних психічних особливостей і певних властивостей людини, які характеризують її неповторність і виявляються у рисах характеру, у специфіці інтересів, якостей, що відрізняють одну людину від іншої.

Повертаючись до історичних витоків дослідження моди, можна виокремити внесок таких вчених, як К. Абульханова-Славська, Р. Бартон, О.Гофман, Г. Діарборн, Г. Зіммель, М. Кілошенко, Ю. Лотман, Дж. Роверс та ін.

Мода (з лат. *modus* – норма, правило, міра) трактується як форма стандартизованої масової поведінки людей, що виникає стихійно під впливом домінуючих у суспільстві настроїв, смаків, захоплень. Психологічний механізм функціонування моди базується на наслідуванні та зараженні, хоч іноді мода показує неповторність, індивідуальність та особливість людини. Відомо, що моді властиві динамічність, постійне прагнення до швидкоплинності, новизни і водночас консерватизм. Заперечуючи та відкидаючи старе, вона претендує на роль нового зразка, еталона. У такий спосіб мода фіксує часткову (зовнішню) зміну соціально-культурних форм поведінки і уподобань людини.

Найчастіше вона реалізується як намагання виділитися на фоні інших новою зовнішньою формою (одягом, зачіскою, поведінкою, манерою розмовляти та ін.) або як прагнення хоча б зовні наслідувати сильніших, багатших, успішніших. Хоча, зреалізовуючи такі прагнення людина вибудовує свою індивідуальність та неповторність. Перш за все, у моді потрібно розмежувати загальний та індивідуальний стиль. В основі будь-якого загального фешн-стилю – спільна концепція сучасної людини. Вона втілюється у системі постійних характеристик: соціально-психологічних (способи вираження соціального статусу, психологічних та статево-вікових особливостей), образно-художніх (ідеальні пропорції тіла, типаж зовнішності, манери поведінки) та формальних (силует, композиція, конструкція, техніка виконання, декоративне й кольорове оформлення).

Отже, мода відображає найхарактерніші риси особистості, акцентує увагу на самовираженні, як проявах індивідуальності. Питання про самовираження особистості за допомогою моди завжди актуальне тому, що є принциповим не тільки для з'ясування способів прояву свого «Я» (що характеризує усі віки), але й для розкриття однієї із найважливіших умов адекватного й гармонійного розвитку особистості. Саме тому людина завжди матиме вибір: наслідувати моду чи творити моду за допомогою своєї індивідуальності.

УДК 347.78.034

Федосєєв О. – група 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ПРОБЛЕМА СТИЛІСТИЧНОГО АСПЕКТУ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Науковий керівник: викладач Івахненко М.М.

Художній переклад є особливим способом міжкультурної комунікації, в основі якого лежить певна система вербальних форм, що несуть в собі значення, виражені засобами однієї мови (мови оригіналу) та перекодовані в іншу (мову перекладу) шляхом різноманітних трансформацій, які відбуваються на всіх рівнях залучених мовних систем. При перекладі творів з англійської мови українською виникають проблеми, пов'язані саме з розходженнями у всіх структурних аспектах обох мов. Практична діяльність перекладача пов'язана також зі стилістичними проблемами. Йдеться про ті випадки, коли свідомо використовуються виражальні засоби, щоб зробити текст образним і яскравим, домогтися значного емоційного впливу на читача. Цієї мети можна досягти, вживаючи лексичні образні засоби й стилістичні прийоми, а також шляхом особливого поєднання фраз чи речень.

Всі жанрові різновиди художньої літератури характеризуються емоційністю, експресивністю, естетичною вмотивованістю мовних засобів, образністю. В наш час лінгвісти приділяють велику увагу саме ролі емоційно-оцінювальної лексики в структурі художнього твору. Головна мета використання письменником емоційних слів полягає в тому, щоб дати вже готову інтерпретацію і, таким чином позбавити читачів можливості робити самостійні висновки. Досвідчений перекладач користується різними способами передачі деяких стилістичних прийомів, використаних в оригіналі для того, щоб надати тексту більшу яскравість і виразність. У перекладача є наступний вибір: або спробувати скопіювати прийом оригіналу, або, якщо це неможливо, створити в перекладі власний стилістичний засіб, що має аналогічний емоційний ефект, тобто використати принцип стилістичної компенсації. Для перекладача важлива не стільки форма, скільки функція стилістичного прийому в тексті. Це означає певну свободу дій: граматичні засоби виразності можна передавати лексичними і навпаки; вилучивши неперекладне українською мовою стилістичні явище, перекладач поверне «борг» тексту, створивши в іншому місці тексту – там, де це найзручніше, – інший образ, але схожої стилістичної спрямованості.

Переклад стилістичних прийомів, що несуть образний заряд твору, часто викликає труднощі у перекладачів через національні особливості стилістичних систем різних мов. Усі лінгвісти підкреслюють необхідність збереження образу оригіналу в перекладі, справедливо вважаючи, що, перш за все, перекладач повинен прагнути відтворити функцію прийому, а не сам прийом.

Отже, стилістичний аспект перекладу необхідний перекладачеві, без нього не могло і не може бути вдалого перекладу. Саме стилістичний аспект мови несе на собі відповідальність не тільки за переклад з мови оригіналу мовою перекладу, але й за майстерність перекладача. Адже від того, яким чином перекладачеві вдалося передати значення стилістичних одиниць, і залежить переклад оригіналу. У своєму розумінні тексту оригіналу перекладач прагне «покращити» авторський текст, удаючись до різних прийомів, але це не завжди спрацьовує. Однією з багатьох причин є особливість початкового слововживання. Іншою причиною, що викликає труднощі у перекладача, є національні особливості стилістичних систем різних мов.

УДК 81.25

Фесенко К. – ст. гр. 344

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ДОСЛІВНІСТЬ ТА ВІДМІННІСТЬ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ МЕДІЙНИХ ТЕРМІНОСПОЛУК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

Вибір способу перекладу терміносполучень часто обумовлений можливостями цільової мови та допустимістю максимально відтворити смисл терміну тексту оригіналу без порушення мовленнєвих норм перекладу. Так, калькування становить покомпонентний переклад іншомовного слова чи словосполучення. Однак, усе частіше калькування не ідентифікується з буквальним перекладом, а розглядається як творчий процес, в якому відображаються характерні особливості обох мов. Повні кальки абсолютно передають понятійний зміст вихідного терміну і зберігають при цьому морфологічну і/чи синтаксичну структуру: наприклад, *superpower* – *наддержава*, *mass culture* – *масова культура*, *first reading* – *перше читання*, *progressive forces* – *прогресивні сили*, *psychological warfare* – *психологічна війна*, *freedom fighter* – *борець за свободу*, *brain washing* – *промивання мозку*. У напівкальках, чи неповних кальках, відмічається лише частковий збіг матеріальної форми терміноелементів. У термінознавстві їх визначають як змішані запозичення у зв'язку зі збереженням в їхній структурі в якості одного із терміноелементів власне запозичення, частіше всього інтернаціонального слова: наприклад, *dollar gap* – *доларовий дефіцит*, *proclamation of martial law* – *пропагування військового права*, *global security* – *глобальна безпека*.

Перекладацькі лексичні трансформації представляють собою зміну лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій. Зокрема, частотні конкретизація і генералізація допомагають підібрати найбільш вдалий контекстуальний відповідник, що є необхідним у випадку недоречності використання словникового еквівалента. Проте, часто, ці трансформації можна спостерігати й у словникових відповідниках.

Так, конкретизація – це лексична трансформація, внаслідок якої термін ширшої семантики в оригіналі замінюється терміном вужчої семантики, наприклад, *sound control desk* – *пульт звуко~~режисера~~*, *composing stick* – *набірна ~~верстатка~~*, *talkback equipment* – *перемовний пристрій*. Йдеться як про суто лексичну конкретизацію в певному слові словосполучення, так і про конкретизацію граматичних характеристик слова. Прикладами першого, типового розуміння конкретизації є: *sound production control room* – *відсік звуко~~режисера~~*, *hand-setting room* – *цех ручного ~~набору~~*, *printing unit* – *печатна ~~секція~~*, *inking unit* – *фарбовий ~~апарат~~*. Прикладами граматичної конкретизації є уточнення частиномовної належності певного слова – наприклад, його статусу дієслова чи іменника: *support* – *опора*, *stand* – *штатив*. Генералізація становить заміну слова із вужчим значенням на слово в перекладі із ширшим значенням, наприклад: *breadcrumbing* – *розмітка*, *lamp compartment* – *блок освітлювача*, *horse-race journalism* – *журналістика ~~перегонів~~*. У двох останніх прикладах очевидною є взаємодія генералізації з іншими, граматичними перекладацькими прийомами зміни порядку слів та пропущення. В цілому, поєднання різних перекладацьких трансформацій, зокрема лексичних та граматичних, є характерним при перекладі медійних терміносполучень.

УДК 796.37.037

Филима Є. – ст. гр. ХК-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АДАПТАЦІЯ В СПОРТІ

Науковий керівник: старший викладач Русанюк М.Д.

Сучасний спорт вищих досягнень пред'являє високі вимоги до організму спортсменів, роблячи їх "групою ризику" серцево-судинних, обмінних, нейроендокринних захворювань, імунодефіцитних станів. Незважаючи на досягнення у вивченні механізмів адаптації спортсменів до фізичних навантажень, це питання є серйозною медико-соціальною проблемою, оскільки кількість осіб, які займаються спортом, неухильно зростає, як і обсяг та інтенсивність тренувальних навантажень. У той же час неадекватні тренувальні навантаження, хронічний стрес, перетренованість, відсутність індивідуалізованої корекції тренувального процесу призводять до нейроендокринно-імуного дисбалансу та формування у спортсменів різноманітних патологічних станів і захворювань.

Адаптація до тривалих фізичних навантажень є складним багаторівневим процесом, який відбувається на субклітинному, клітинному, органному та системному рівнях. Нині в механізмах адаптації до фізичних навантажень певна роль відводиться змінам метаболізму та різних регуляторних ланок, зокрема гіпоталамо-гіпофізарно-кортикотропній системі. Однак питання про вплив типологічних особливостей центральної нервової системи, змін рівня біологічно активних амінів, серотоніну та гістаміну та їх ролі в процесі адаптації до великих фізичних навантажень вивчено недостатньо.

Нині контроль за адаптацією організму спортсмена до великих тривалих фізичних навантажень здійснюється, в основному, за показниками функціонування кардіореспіраторної системи, які є наслідком змін енергетичного балансу та метаболізму й мало відбивають початкову фазу метаболічних зрушень в організмі. При цьому особливості метаболізму у спортсменів, що тренуються, практично не співставлялися з даними інструментального обстеження, хоча це є важливим як для розуміння патогенезу цих змін, так і для розроблення індивідуальних підходів до реабілітації.

У зв'язку з цим вирішення питань ранньої діагностики напруження адаптаційних механізмів, удосконалення схем диспансеризації та реабілітації спортсменів високого класу є актуальною як соціальною, так і сучасною проблемою спортивної медицини та медицини в цілому.

УДК 48

Хачатрян М

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ І КУРСУ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ

Науковий керівник: доцент Лучанінова О.П.

Педагогічні аспекти адаптації студентів розглядаються в працях С. Гури, В.Сорочинської, В.Штифурак та ін. Та все ж аналіз педагогічної літератури засвідчує недостатність уваги науковців саме до проблеми розробки педагогічних моделей адаптації студентів, визначення основних чинників.

Важливим напрямом в цьому контексті є дослідження теоретичного і практичного досвіду роботи інституту кураторів. Проблема діяльності куратора академічної групи не є новою. В сучасній педагогічній літературі їй приділяється належна увага. Але питання роботи кураторів академічних груп по адаптації першокурсників в умовах ВНЗ в сучасній педагогіці вивчені ще недостатньо.

Дослідження процесу адаптації першокурсників в умовах ВНЗ дозволяють виділити наступні головні труднощі: переживання, пов'язані з перехідним періодом: від шкільного до дорослого життя; невизначеність мотивації вибору професії; недостатня психологічна підготовка до самостійного життя, необхідності приймати рішення, брати на себе відповідальність за власні вчинки; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки діяльності, що підсилюється відсутністю звичного повсякденного контролю педагогів та батьків; нові умови діяльності студента у ВНЗ - це якісно інша система співвідношення відповідальності і залежності, де на перший план виступає необхідність самостійної регуляції своєї поведінки; пошук оптимального режиму праці й відпочинку в нових умовах; налагодження побуту самообслуговування, особливо при переході до гуртожитку; відсутність навичок самостійної роботи та ін.

Класифікація дозволяє розглядати адаптацію студентів як комплексний, динамічний процес, обумовлений взаємодією профорієнтаційних, соціальних, біологічних, психологічних факторів. На основі теоретичної моделі адаптації студентів першого курсу в умовах ВНЗ деякими викладачами розроблена й реалізується система практичних заходів по адаптації студентів.

Важливим аспектом системи адаптації студентів в умовах навчального закладу й визначення критеріїв в адаптації. Теоретичні й практичні пошуки засвідчують складність даної проблеми і потребують подальших наукових досліджень.

Адаптація студентів в умовах вищого навчального закладу є складним, багатоаспектним, синтетичним, динамічним процесом. Це вимагає синергетичного підходу до дослідження проблеми, поєднання зусиль філософії, психології, педагогіки, фізіології та інших наук. Особливо важливим питання розробки реалізації психолого-педагогічних моделей роботи кураторів по адаптації першокурсників в умовах вищого навчального закладу.

УДК 81'25

Хвесік В. – ст. гр. 342

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ МЕТАФОР ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Науковий керівник: Бондаренко Н.Ю.

Проблема перекладу метафори ставить у глухий кут не лише починаючих, але і професійних перекладачів. Такий художній прийом як порівняння інколи може заважати перекладачеві адекватно донести значення вислову. Тим не менш воно допомагає співвіднести та встановити риси подібності та відмінності.

Переклад метафори вимагає особливої уваги та максимальної точності тому, що твір, який перекладається, несе в собі авторські образи, його культурні реалії та асоціації та образи перекладача. Основною трудностю для перекладача є те, щоб передати сенс та зміст з максимальною точністю та з урахуванням особливостей власної національної культури, які могли б сприяти сприйняттю читача тексту перекладу. Основою передачі метафори в різних мовах, можуть бути універсальні поняття, основані на загальнолюдських уявленнях про реальність або специфічні поняття для окремо взятої культури, тобто основані на уявленнях, притаманним лише носіям даної культури, та які для носіїв іншої культури не зрозумілі. У зв'язку із національними особливостями стилістичних систем різних мов втрата окремих тропів (а також послаблення метафоричної образності) неминуча. Основною метою перекладача є відтворення не самого прийому, а його функції, ефекту, відтворюваного даним прийомом в мові оригіналі.

В сучасному перекладознавстві виділяють наступні способи передачі метафори [1, 315]:

1. Переклад зі збереженням однакової образності. Наприклад, *a handsome manor house grew out of the darkness* – «...вырос из темноты большой загородный дом», *roaring fire* – «ревевшее пламя», *a giggle that was echoed here and there along the table* – «смешок, эхом раскатившийся вдоль стола», *Ariana's death ... left their mark upon him* – «смерть Арианы ... оставила на его личности неизгладимый отпечаток», *in person... is much warmer and softer* – «человек куда более мягкий», *dirty business* – «грязная история», *revulsion and fury rose in him* – «отвращение и гнев поднимались в нем».

2. Переклад із застосуванням іншої образності. Наприклад, *the faces around him displayed nothing but shock* – «на всех лицах отразилось только одно – ужас», *making a mental note* – «поставив в уме галочку», *to stem the sudden upsurge of bitter memories* – «стряхнуть с себя ... горестные воспоминания», *nest of nastiness* – «море мерзостей».

3. Переклад зі втратою образності. Наприклад, *high neatly manicured hedge* – «высокая ухоженная живая изгородь».

Література

1. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. – 675 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Ролинг Дж. К. Гарри Поттер и Дары Смерти : Роман / Пер. с англ. С. Ильина, М. Лахути, М. Сокольской. – М. : ЗАО «РОСМЭН – ПРЕСС», 2007. – 640 с.

2. Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows. Book 7. Arthur A. Levine Books, 2007. – 784 p.

УДК 81'111

Холошев П. – ст. гр. 343

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ «СЛЕНГ»

Науковий керівник: к. філол. наук Решетарова І.В.

В останні роки сленг набув небувалого поширення у повсякденній мові, так само як і в літературі, музиці та кінематографі. Сленг розвивається та змінюється дуже швидко. Сленг – це дуже живе та динамічне утворення. Його використовують у різних сферах суспільного життя. Це важлива частина мови, яка допомагає їй «виживати».

Проблемою вивчення сленгу займалися такі вчені: Е. Партрідж, С.Б. Флекснер, В. Фріман, М.М. Маковський, А. Баррере, Ч. Леланд, І.Р. Гальперін, В.Дж. Бурк, В.А. Хомяков, І.В. Арнольд, Т.А. Соловійова тощо. Кожен з них досліджував термін «сленг» та певні його особливості. Слід зауважити, що ставлення до цього явища мови з точки зору класичної літературної норми є доволі специфічним. В основі акту комунікації лежить мотивований вибір мовних засобів – «обгортки», що відповідають цілям комунікації. В різних мовних соціумах соціально-культурні норми й вимоги до «обгортки» можуть бути різними, що зумовлено різними екстралінгвальними чинниками, як-от: історія, культура, ступінь його демократизації, рівень розвитку мовного етикету тощо. Але всі ці норми не є чимось застиглим, сталим, адже вони можуть змінюватися і адаптуватися відповідно до соціокультурних норм певного мовного соціуму.

Слід підкреслити, що сучасні словники є словниками високорозвиненої багатофункціональної літературної мови й переважно не включають до свого реєстру слова вузького вживання, наприклад, жаргонізми чи архаїзми, що дає підґрунтя для створення спеціальних словників, таких, як словник сленгу або словник лексики фінансової галузі чи словник технічних термінів.

Етимологія терміну «сленг» визнається одним з найсуперечливіших та заплутаних питань англійської лексикографії. Важкість розкриття походження терміну поглиблюється його багатозначністю та різноманітною трактовкою «сленгу» авторами словників та спеціальних досліджень. Найбільш вірогідною здається гіпотеза Е. Партріджа, який вважає, що слово «slang» співвідноситься з дієсловом *to sling – to utter*, що засвідчує існування такого словосполучення як *sling words* ще за часів Чосера, а також пізніх сленгових сполучень з тим же дієсловом: *sling language – to talk; sling the language – to swear fluently, sling (a person) slang – to abuse, scold violently*; в останньому виразі *slang – impertinence, abuse* (значення, засвідчене з 1825 року).

Історія сленгу в музичних творах минулого століття, зокрема, у творах рок-музики, починається разом із зародженням самої рок-музики. Основною смисловою навантаження року завжди був і, ймовірно, завжди буде певний бунтарський підтекст, бажання шокувати публіку. Що і дозволяє сленгу досить органічно вписатися до арсеналу бунтарської музики і всього, що її оточує. Музичний сленг, який поєднує жаргон кримінального світу і молодіжний жаргон, «поетично» описує такі специфічні заборонені теми, як секс, наркотики і алкоголь.

Отже, незважаючи на те, що питання етимології терміну залишається відкритим, «сленг» визначають як особливий периферійний шар нелітературної лексики та фразеології, який лежить за межею літературної розмовної мови, закордонних діалектів загальнонародної англійської мови.

УДК 621.326

Хоптій Г. - ст.гр. БО-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ціх Г.В.

Поштовхом до радикального реформування європейської системи вищої освіти були студентські страйки 1968 року, насамперед Паризького університету - Сорбонни, які призвели до корінних змін у законодавстві європейських країн.

Процес перебудови вищої освіти прийнято називати Болонським, хоча є всі підстави вважати його Сорбоннсько-Болонським. Він мав поступовий характер і розвивався від низу до верху: студенти - університети - уряди європейських країн. Протягом 80-90х років ХХ століття міністрами освіти провідних європейських країн було підписано ряд важливих документів, на конференціях за участю міністрів у Сорбонні (1998 р.), Болоньї (1999 р.), Празі (2001 р.), Берліні (2003 р.) та Бергені (2005 р.) та такі затверджено рішення: прийняти прирівнювальну структуру вищої освіти, що має три основні рівні, досягнути яких можна протягом аналогічного терміну навчання: бакалавр, магістр, доктор; розробити модульний принцип освіти, згідно з європейською системою кредитів - ECTS; забезпечити взаємне визнання дипломів на європейському рівні; інтегрувати потреби у професійній освіті на різних рівнях та забезпечити реалізацію освітніх потреб протягом усього життя; сприяти мобільності студентів і викладачів та надати освітянським освітнім закладам європейського виміру; розробити методологічні засади для оцінювання якості освіти; зосередити увагу на учасниках освітнього процесу університетах (Європейська асоціація університетів) та студентах (Національні спілки студентів Європи).

У 1999 році існувало три ступені: бакалавр, ліценціат, доктор наук. А з 1999 року ступінь "магістр" автоматично прирівнявся до дипломів DEA (Diplôme d'études approfondies — диплом поглибленої освіти) та DESS (Diplôme d'études supérieures spécialisées — диплом спеціалізованої вищої освіти).

Крім реформування суто освітянської галузі, у Франції було вирішено поглибити формування європейського освітньо-наукового простору згідно з глобальним підходом, що поширюється на всі форми французької системи вищої освіти, яке б міністерство не відповідало за неї; включає початкову вищу освіту та безперервну освіту протягом усього життя, академічну освіту та професійну освіту, очну та дистанційну форми, традиційні форми викладання та викладання за допомогою комп'ютерних технологій; зміцнює, з одного боку, автономію навчальних закладів, їх новаторство, введення інновацій, а з іншого - сучасні методи національного оцінювання; започатковує нову ситуацію, за якої нові правові рамки не замінювали б старі (які не відміняються), а надавали б навчальним закладам можливість вибору.

В результаті реформування вищої освіти Франції вищі навчальні заклади країни в останні роки працювали над пошуком моделі їх функціонування, яка найкраще інтегрувала б головні цілі Болонського процесу. Внаслідок цього була прийнята нова система освітніх рівнів LMD (ліценціат-мастер-доктор), було впроваджено єдину європейську систему кредитів ECTS, було створено новий диплом — спеціалізований ліценціат, введено стипендії на підтримку мобільності студентів та для сприяння міжнародної ініціативи вищих навчальних закладів.

Циганкова К. О. – гр. 3 а.ф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ НА ПРИКЛАДІ СКАНДИНАВСЬКОГО ЕПОСУ

Науковий керівник: Шестопап О. Г.

Дослідники доби Відродження охрестили середньовіччя «темними віками», оскільки розглядали його як певний розрив між Античністю та Ренесансом. Однак середньовічний період в історії світової літератури є надзвичайно яскравим і насиченим. У середні віки вникає нова система естетичного мислення, зумовлена одночасно впливом античності, християнства та народною творчістю різних народів. Міфологічність ранніх національних літератур перероджуються у казковість. Середньовічний світогляд ставить у центр світобудови Землю, де Град Божий, потойбічна вічність, де заключні всі ідеї, моделі речей, з яких складається світ, тут дуже чітко прослідковуються риси неоплатонізму, протиставляється Граду Земному, світу гріхів, людському. Формується вертикальний світогляд, де окрім світу земного існує світ небесний і пекло. Багато подій відбуваються по цій вертикалі, іноді у душі героя, що спричиняє до появи психологічності. Також літературі середньовіччя характерний синкретизм язичницьких і християнських ідеалів. Зокрема, язичники позбавляли людину свободи вибору, бо вірили у боже проведення, а християни вважали, що людина особисто відповідальна за своє життя. Бог створив всі речі ідеальними, а зло і гріх іде від людей, які спотворюють ідеальне. У середні віки формується готична система координат за принципом духовності, душевне стає важливішим, ніж тілесне, порушується питання про сенс життя. Ядром світогляду середньовічної людини була віра. Для неї світ постав як готовий результат, бо цілком залежав від Бога. Реальність, дана у досвіді сприймалась як символ іншої, понад досвідної, небесної реальності, була підпорядкована останній.

Цікаво також прослідкувати як змальовані жіночі образи у середньовічних піснях. Жінка в скандинавському епосі виступає нарівні з чоловіком, не поступаючись йому ні в мужності, ні в рішучості. Саме її характер і вчинки найчастіше зумовлюють весь хід подій, особливо при здійсненні помсти, яка вважалась вищим обов'язком людини. Головна тема героїчних пісень - мужність людини перед лицем невблаганної долі. Герой знає, що чекає його, але, не вагаючись, йде на зустріч неминучості. За тогочасним уявленням, найвище благо - це слава про подвиги і честь, тільки вони залишаються у пам'яті людей.

Героїчні пісні «Едди» виникали в різні часи. Деякі дійшли до нас ще з часів великого переселення («Стара пісня про Сігурда», «Стара пісня про Атлі»). Поряд з ними існують нові, скандинавської форми пісні різного ступеня давності, й тому в них проявився різний світогляд. В найдавніших піснях відбито пережитки матриархату, коли кровні зв'язки панували над іншими зв'язками. Так, Гудрун («Друга пісня про Гудрун») вбиває своїх синів і чоловіка Атлі - це помста за вбивство чоловіком її братів. У німецькому ж варіанті цього сюжету («Пісня про Нібелунгів»), який остаточно оформився в умовах феодалізму, навпаки, Крیمхільда (Гудрун) підступно вбиває своїх братів, помщаючись за смерть чоловіка. У пізніших текстах Едди значимою стає тема кохання. Їй присвячений ісландський сюжет про зустріч Брюнхільди і Сігурда, про почуття, що спалахнуло між ними («Уривок з пісні Сігурда»). Таким чином, через підсилення ліричних переживань поступово зароджується психологізація.

УДК 621.326

Чарута В. – ст. гр. РП-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗМІНА М'ЯЗІВ ПІД ВПЛИВОМ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Науковий керівник: ст. викладач Надозірний Я. П.

Фізичне навантаження при трудових процесах, природних рухах людини, заняттях спортом впливають на всі системи організму, у тому числі і на м'язи.

М'язи – активна частина рухового апарата. У тілі людини нараховується близько 600 м'язів. Більшість з них парні і розташовані симетрично по обидва боки тіла людини. М'язи складають: у чоловіка – 42% ваги тіла, у жінок – 35%, у спортсменів – 45-52%. По походженню, будівлі і навіть функції м'язова тканина неоднорідна. Основною властивістю м'язової тканини є здатність до скорочення – напрузі складових її елементів. Для забезпечення руху елементи м'язової тканини повинні мати витягнуту форму і фіксуватися на опорних утвореннях (кістках, хрящах, шкірі, волокнистої сполучної тканини і т.п.).

У різних видах спорту навантаження на м'язи різні як по інтенсивності, так і по обсязі, у ній можуть переважати статичні та динамічні елементи. Вона може бути зв'язана з повільнішими чи швидшими рухами. У зв'язку з цим і зміни, що відбуваються в м'язах будуть неоднакові.

Як відомо, спортивне тренування збільшує силу м'язів, еластичність, характер прояву сили й інші їхні функціональні якості. Разом з тим іноді, незважаючи на регулярні тренувальні заняття, сила м'язів починає знижуватись і спортсмен не може навіть повторити свій колишній результат. Тому дуже важливо знати, які зміни відбуваються в м'язах під впливом фізичного навантаження, який руховий режим спортсмену рекомендувати, чи належний спортсмен мати повний спокій (адинамію), перерив у тренувальному процесі, чи мінімальний обсяг рухів (гіподинамію), чи нарешті, проводити тренування з поступовим зменшенням навантаження.

Зміни в будові м'язів у спортсменів можна визначити методом біопсії (узяття особливим способом шматочків м'язів) у процесі тренування. Експерименти показали, що навантаження переважно статистичного характеру ведуть до значного збільшення обсягу і ваги м'язів. Збільшується поверхня їхнього прикріплення на кістках, коротшає м'язова частина і продовжується сухожилля. Відбувається перебудова в розташуванні м'язових волокон у бік більш пір'ястої будівлі. Кількість щільної сполучної тканини в м'язах між м'язовими пунктами збільшується, що створює додаткову опору. Крім того, сполучна тканина по своїх фізичних якостях значно протистоїть розтягуванню, зменшуючи м'язову напругу. Підсилюється трофічний апарат м'язового волокна: ядра, саркоплазма, мітохондрії. Міофібрили (скорочувальний апарат) у м'язовому волокні розташовується пухко, тривале скорочення м'язових пучків утрудняє внутрішньо органний кровообіг, посилено розвивається капілярна межа, вона стає вузько петлястою, з неоднаковим просвітом.

При навантаженнях переважно динамічного характеру вага й обсяг м'язів також збільшуються, але в меншому ступені. Відбувається подовження м'язової частини й укорочення сухожилля. М'язові волокна розташовуються більш паралельно, по типі веретеноподібних. Кількість міофібрил збільшується, а саркоплазми стає менше.

Чергування скорочень і розслаблень м'яза не порушує кровообігу в ній, кількість капілярів збільшується, хід їхній залишається більш прямолінійним.

УДК: 613.16-06:612

Чепига В. – ст. гр. МВм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПОКАЗНИКИ ДИХАЛЬНИХ ПРОБ У ПЛАВЦІВ

Науковий керівник: ст. викладач Федчишин О.Я.

Застосовані нами функціональні проби показали, що у всіх досліджуваних групах плавців, незалежно від їх кваліфікації, в умовах погоди III типу показники дихальних проб суттєво нижчі за відповідні показники при метеоумовах I типу (табл. 1).

Таблиця 1

Час затримки дихання у плавців при метеоумовах I і III типів

Група плавання	Дихальна проба	n	Час затримки дихання с, $M \pm m$		P
			Метеоумови I типу	Метеоумови III типу	
Плавці ГОП	Штанге	73	49,71 $\pm$ 0,54	44,64 $\pm$ 0,59	< 0,05
	Генчі	73	30,89 $\pm$ 0,57	27,92 $\pm$ 0,59	< 0,05
Плавці 3-го розряду	Штанге	25	60,91 $\pm$ 0,99	57,64 $\pm$ 0,97	< 0,05
	Генчі	25	36,93 $\pm$ 0,65	34,58 $\pm$ 0,62	< 0,05
Плавці 2-го розряду	Штанге	24	69,91 $\pm$ 0,82	67,29 $\pm$ 0,79	< 0,05
	Генчі	24	40,96 $\pm$ 0,62	38,92 $\pm$ 0,66	< 0,05

У плавців групи оздоровчого плавання (ГОП) при метеоумовах III типу, у порівнянні з I, час затримки дихання (проба Штанге) достовірно зменшився на 10,2%, час затримки дихання при пробі Генчі зменшився на 9,6%. За умов погоди III типу зменшення тривалості перебування під водою плавців ГОП при функціональній пробі Штанге відмічалось у 86,3% обстежених, а при пробі Генчі ця величина зменшувалась у 89,0 % осіб.

Подібні, хоча менш виражені, зміни показників функціональних дихальних проб за різних метеоумов виявлені нами і у тренуваних плавців-розрядників. Так, у плавців 3-го і 2-го спортивного розрядів при метеоумовах III типу, порівнюючи з метеоумовами I, час затримки дихання після вдиху достовірно зменшився відповідно на 7,6% і на 6,8%; час затримки дихання після видиху у плавців 3-го розряду вірогідно зменшився на 7,4% та у плавців 2-го спортивного розряду на 7,2%. При несприятливих погодних умовах зменшення тривалості перебування під водою плавців 3-го розряду при функціональній пробі Штанге виявлено у 80,0 % обстежених, а при пробі Генчі ця величина зменшувалась у 82,0 % осіб. У плавців 2-го спортивного розряду за метеоумов III типу зменшення часу перебування під водою після вдиху виявлено в 75,0% та після видиху в 82,4% досліджуваних.

Зниження парціального тиску кисню в альвеолярному повітрі (гіпоксичний ефект атмосфери) призводить до зменшення насичення киснем артеріальної крові що, у свою чергу, прискорює подразнення дихального центру і, відповідно, призводить до зменшення часу затримки дихання. Також встановлено, що при зниженні атмосферного тиску газу, які знаходяться в шлунково-кишковому тракті розширюються, і пов'язане з цим високе стояння діафрагми може призвести до зменшення об'єму вдихуваного повітря.

УДК 378

Чернишова М., ст. гр. ПРО-08

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА-КУРАТОРА ЗІ СТУДЕНТАМИ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВТНЗ

Науковий керівник: к.пед.наук, доцент Лучанінова О.П.

Організація виховної роботи у вищому навчальному закладі віддзеркалює новітні технології виховання студентства, роль та функції куратора академічної групи в управлінні системою позааудиторної виховної роботи, що становить аналіз і прогнозування, планування та організацію, контроль і координацію, оцінку та корегування. Саме у процесі виховання студентів має бути реалізована мета та основні принципи національного виховання, що передбачає, з одного боку, поглиблений аналіз соціально-психологічної природи виховання як особистісно-комунікативного, особистісно-орієнтованого процесу, з іншого - розглядає організацію виховної роботи зі студентами крізь призму історично зумовлених соціальних функцій вищої школи та її цільового призначення.

Наш експеримент проводився на базі гуманітарного факультету Національної металургійної академії України. В проведенні експерименту брали участь дві групи – контрольна (23 чол.) та експериментальна (30 чол.). На етапі констатувального експерименту ми ознайомилися з потребами та проблемами, які можуть виникати при взаємодії куратора зі студентами, що дало нам змогу скласти найбільш продуктивне опитування для виявлення слабкої сторони цієї взаємодії. На цьому етапі були розроблені критерії, за якими ми визначили ефективність розроблених методичних рекомендацій по створенню системи методів, що можуть ефективно вплинути на мотиваційний стан викладачів-кураторів стосовно своїх обов'язків. Наше педагогічне дослідження передбачає створення програми, за допомогою якої за відносно невеликий проміжок часу можна підвищити мотивації викладачів-кураторів щодо виховної роботи, допомогти викладачам впровадити в свою повсякденну кураторську діяльність використання допоміжних методик, розроблених нами, та робочого журналу куратора.

Програма змодельованої нами роботи включає чотири етапи: констатуючо-діагностичний; інформаційно-мотиваційний; тренувально-орієнтуючий; контрольний.

На діагностичному етапі проводилося дослідження професійної спрямованості діяльності викладачів-кураторів, рівня мотивації щодо виконання функцій куратора, засобів, які допомагають їм в роботі та оцінка ефективності таких методик у взаємодії куратор-студент.

На інформаційно-мотиваційному етапі ми врахували результати констатувальної частини дослідження. Ми з'ясували, що більшість педагогів не задоволені своєю взаємодією зі студентами, що педагоги часто відмовляються від психологічної допомоги, не визнають та знецінюють свої проблеми, часто просто не готові до самодослідження та самозмін, що вони б не відмовилися від допомоги стосовно покращення своїх навичок у встановленні взаємовідносин зі студентами. Ми з'ясували причини як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру: аудиторна занятість викладача, відсутність тісної взаємодії через те, що викладач взагалі не працює в даній групі упродовж декількох років, неузгодженість розкладу викладача-куратора і студентів його групи, велика різниця у віці тощо. Тренувально-орієнтовний етап складається із проведення методичних семінарів, психологічних тренінгів та впровадження серед педагогів-кураторів методичного забезпечення - робочого журналу, зразків виховного плану тощо.

УДК 81'111

Чистенко М. – ст. гр. 441

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ

Науковий керівник: к. філол. наук Решетарова І.В.

Питання маніпуляції свідомістю вивчаються у межах багатьох дисциплін – політології, соціології, психології, маркетингу, іміджеології тощо. Природно, що лінгвістична наука не залишилася осторонь і зацікавилася маніпулятивними аспектами номінації, мовними засобами маніпулятивного впливу. Означені питання висвітлюються у працях багатьох дослідників (зокрема А. Вежбицької; Н.І. Клушиної; Л.Г. Кайда; Н.В. Прядильникової; О.А. Пономарьової).

Існують два стереотипні погляди на питання мовленнєвої впливовості [1, с. 70]: негативний і позитивний. Негативний погляд проводить паралелі між термінами «мовленнєвий вплив» і «мовне насильство», «промивання мозку», «інформаційна агресія» (зокрема Н.І. Клушина). І тоді маніпуляцією вважають такий процес, за якого маніпулятор встановлює за адресата та насаджує йому у психіку цілі, яких той повинен досягти. Позитивна точка зору вважає за мовний вплив таке використання мовних засобів, яке допомагає ввести в картину світу адресата нові знання чи змінити ті, що вже існують.

У ХХ столітті коло явищ, до яких стали докладати термін «маніпуляція» з політичним наповненням початкового визначення розширився. Він став використовуватися стосовно ЗМІ та політичних заходів, спрямованих на програмування думок і устремлень мас, психічного стану населення тощо.

Стратегії маніпулювання передбачають багатий арсенал способів, технік та прийомів впливу. У демократичному суспільстві, у середовищі обізнаних людей явна брехня «не спрацьовує», тоді використовується правдоподібна чи часткова брехня. Правдоподібна брехня приховує найбурливіше, допомагає за констатацією фактів приховати хибний зміст. Одним із найуживаніших прийомів впливу є стилістично контрастне використання різноманітних узвичаєних штампів – медійних кліше, слоганів, як різновиду кліше, термінів, канцеляризмів тощо [1, с. 74]. Використання засобів евфемії займає в цьому процесі одне з найпомітніших місць, адже евфемізми «... виступають найвдалішим засобом відтворення непрямой оцінки в ЗМІ, що уможливорює їхній розгляд як засіб маніпулятивного характеру, впливу на адресата з метою спричинити такі дії останнього, що були бажаними відправнику повідомлення» [1, с. 142].

Вплив на адресата повідомлення може здійснюватися різними способами, експресивними і нейтральними засобами, тобто маркованими і немаркованими. Ми поділяємо думку У. Еко про те, що «чистої» об'єктивної інформації не існує та існувати не може, адже адресат завжди отримує авторську інтерпретацію останньої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Решетарова І. В. Засоби евфемії в масмедійному дискурсі початку ХХІ століття : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / І. В. Решетарова. – Горлівка, 2010. – 206 с.

УДК 81.25

Чуб О. – ст. гр. 345

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

АНАЛОГІЯ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ КОНТРАСТУ РОМАНУ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА “ОКО ПРІРВИ” В ЙОГО ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

Стилістичні прийоми надають можливість створити контрастну характеристику образів, понять, предметів та явищ шляхом поєднання у рамках певного контексту слів, словосполучень чи висловлювань, значення яких протилежні за змістом. Відповідно, нашою метою є розглянути особливості стилістичних прийомів контрасту – таких, як оксюморон, антитеза та парадокс – в романі Валерія Шевчука “Око прірви” та його англійськомовному перекладі Ольги Рудакевич, оскільки цей твір є безумовно багатограним відображенням світоглядних та буттєвих протилежностей, в той час як аналогія перекладу до оригіналу свідчить про прагнення перекладача максимально відтворити виразні, об’ємні, різнопланові образи. Так, оксюморон (також, оксиморон) як стилістичний прийом полягає в словосполученні контрастних, часом радикально протилежних за значенням слів, внаслідок чого утворюється нова смислова якість, несподіваний експресивний ефект. Наприклад, *Вже не юнак, мав тридцять років, але велика дитина з наївними, здивованими й добрими очима, яка всім захоплювалася; коли чого не розуміла, мовчала.* – *Although not a youth (he was thirty), he was nevertheless child-like, with naïve, startled, kind eyes, excitable about everything; if he did not understand something, he remained silent; Я був ніби живий інструмент, таке собі писало й малювало чи пензель, яким водить рука Всевишнього.* – *I was, therefore, like a living tool, a pen, a paintbrush in the hand of the Almighty.*

Антитеза – це стилістичний прийом, побудований на підкресленому протиставленні принаймні двох протилежних явищ, понять, думок, почуттів та образів. І використання антонімів не завжди обов’язкове, оскільки антитеза може формуватися і на основі зіставлення понять, що не виражені антонімами, наприклад: *Я бачив юнака... і він мав вельми красне обличчя, як в янгола, але було воно жовтаве, як у мертвого.* – *I saw the youth... His face was quite handsome, angel-like, the skin waxen, as if dead.* Антитеза сприяє відтворенню ситуацій, в яких зіставляються прямі й переносні значення, використовується різке і непослідовне зіткнення різнорідних понять.

Парадокс, у свою чергу, – це висловлювання, яке відмінне від загальноприйнятої думки і **видається** нелогічним, але має сенс. За стилізованою формою, парадокс нагадує афоризм, але на відміну від нього, парадокс **вважає** несподіванкою, спричиненою тим, що традиційно визнане спростовується і навіть висміюється. Наприклад, *Адже, отче, все що є – дійсне. Навіть вигадане людиною – воно також є. Навіть найбільші небиллиці, що їх оповідають, жартуючи, вже тим справжні, бо вони є.* – *After all, Father, all that exists is real. Even things contrived are real. The greatest nonsense, jokingly retold, is real for the simple fact that it is told.*

Значення мовних засобів вираження мовленнєвих зворотів контрасту або є об’єктивно протилежними, або сприймаються як такі учасниками комунікативного акту. Дослідження стилістичних прийомів на міжмовному рівні, з увагою до перекладу художніх творів, є суттєво актуальним, оскільки воно виявляє лексико-семантичну аналогію та варіативність мовних одиниць у текстах оригіналу й перекладу.

УДК 81.25

Чуркіна Г. – ст. гр. 344

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

АВТОРСЬКИЙ СТИЛЬ КОМЕДІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА “СОН” У ЇЇ АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДЖОНА ВЕЙРА

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Ясинецька О.А.

Відтворення авторського стилю з увагою до ритмомелодійних, стилістичних, смислових та мовних особливостей оригіналу може становити значну проблему для перекладача. Метою цієї публікації є проаналізувати, зокрема, особливості відтворення смислового наповнення дієслівної синоніміки комедії Тараса Григоровича Шевченка “Сон” у її англомовному перекладі під назвою “A Dream” американського філолога й перекладача Джона Вейра.

Варто відзначити, що стосовно варіативності значень переклад не поступається оригіналу: так, дієслово *пропадати* в перекладі має декілька варіантів – *to disappear, to be somewhere no more, to disperse, to vanish, to dissolve, not to live a trace*. Причому, можна простежити багато перекладацьких трансформацій, необхідних для одержання адекватного та художньо красивого перекладу. Наприклад: *І не благай: не вимолять Ні діти, ні жінка. – Don't plead your cause: Your wife's appeals and children's tears Won't save you from his claws*. У наданому перекладі спостерігаємо таку трансформацію, як заміна частини мови. Дієслово *вимолити* замінено на подібні за смислом іменники *appeals* та *tears*, форма множини яких підкреслює інтенсивність і тривалість відповідної дії благання. Також, українське дієслово *благати* перекладено з додаванням іменникового компонента в словосполученні *to plead a cause*, на прикладі якого спостерігаємо і метафоризацію, тобто заміну неметафоричної мовної одиниці метафоричною. В інших прикладах слово *благати* передається відповідниками-синонімами в англійській мові *to pray* та *to beg*: *А ви в ярмі надаєте Та якогось Раю На тім світі благаете? – You pull your yoke until your breath Gives out and you are done, Yet pray for heaven after death?; Тільки де-де православні По углах стогнали Та, стогнучи, за батюшку Господа благали. – Just here and there some orthodox Lay groaning on the street, And moaning, begged the Lord their tsar In best of health to keep*. Помітно, також, що в останньому прикладі перекладач використав синоніми *to groan* і *to moan* до українського дієслова *стогнати*, щоб шляхом синонімічної заміни уникнути повторення. В наступному реченні перекладач застосовує прийом конкретизації та перестановку синонімів, щоб надати виразності та водночас зберегти мелодійність та ритм вірша: *В муці, в катарзі не просить, Не плаче, не стогне!. – In prison dread he does not groan, He does not quail or weep!*. Проте, звертаємо увагу і на нівелювання семантичного навантаження дієслова *просити*. Серед перекладацьких прийомів Джона Вейра помітні також додавання й пропущення. Наведемо відповідні приклади: *І той... і той... А що ж то я? – Both he... and he... What's this I prate? What is it all about?; А я стою, похилившись, Думаю, гадаю, ... – I stand there with a heavy heart And bow my aching head And think...*

Отже, розбіжності в будові української та англійської мов викликають певні труднощі при перекладі, особливо при відтворенні ритмомелодики поетичного твору. Відповідно, перекладач використовує трансформації для досягнення найвищого можливого рівня еквівалентності та максимального наближення до тексту оригіналу. Джон Вейр надав кваліфікований переклад, одночасно зберігши особливу мовну багатогранність автора оригіналу, атмосферу самого твору та його поетичну будову.

УДК 81'373.2

Шаповалова О. – ст. гр. 541

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ ЕРГОНІМІВ

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вострецова В.О.

Власні назви, без усякого сумніву, посідають особливе місце в культурному спілкуванні, і є головними опорними пунктами міжмовної комунікації; вони виконують важливу функцію міжмовного містка, і вважаються надзвичайно сприятливими та цікавими об'єктами лінгвістичного дослідження. Серед ономастичного різноманіття особливу зацікавленість викликають назви торгових закладів – ергоніми, що відрізняються особливим лексико-семантичним складом, характеризуються різноманітністю форм словотвору, займають суттєвий пласт цього простору та становлять об'єкт нашого лінгвістичного дослідження. Отже, ергоніми – це „назви організацій, виробничих і громадських об'єднань (ця група власних назв позначається терміном ергонімія і включає величезну кількість найменувань – від партій, товариств, заводів, вузів до кінотеатрів, кооперативів, крамниць, фірм тощо)” [1].

За законами реклами назви торговельних закладів повинні бути лаконічними, відображати тематику, легко запам'ятовуватися, бути унікальними, аби не виникали асоціації з іншими торговими закладами, бути виразними та оригінальними, аби привернути увагу покупця, мають співпадати з цільовою аудиторією (мають враховуватися соціальні та вікові чинники), і характеризуватися вживанням лише правильного написання та транслітерації.

Дослідивши ергоніми, нажалі ми дійшли висновку, що більшість назв не відповідає таким критеріям. Часто у назвах українською мовою порушуються елементарні норми українського правопису : «*Найкращій табак*» (слова «табак» в українському словнику нема), «*Торгівельна марка*» (правильно – «торговельна»), «*Справжня Лакомка*» (треба «Ласунка»), аптечні кіоски «*Твій Доктор*» (у значенні «лікар» це слово вживається лише як розмовне, відтак у рекламі й назвах закладів воно недоречне) [2]. Такі назви продуктових крамниць як: «*Акація*», «*Берізка*», «*Місячний вітер*», «*Затишок*», «*Дік*» взагалі не несуть прагматичного навантаження. Варваризми та транслітерація іноземних слів є незрозумілими для людини, що не знає іноземних мов. Тож такі назви крамниць як: *Diesel, Levis, Canda, SV Com, Daewoo electronics, Sadolin, Gedeon, Richter* не виконують інформаційної функції.

Ергоніми мають усі властивості власної назви, слугують для конкретного найменування об'єктів й виокремлюють його з поміж ряду інших. Також вони формують образ в уявленні людини й віддзеркалюють відношення між номінатором та адресатом, відношення номінатора до іменуючого об'єкту та відношення адресата до об'єкту. Сучасний ергонім стає все більш ефективним, тобто виконує максимальну низку функцій властивих цьому розряду онімів та безперечно відіграє велику роль у сучасному житті людини та міста, тому критерії та функції назв є головними чинниками, якими в жодному разі не можна нехтувати.

Література

1. Власні назви [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Власні_назви.
2. Рідному місту – вкраїнське обличчя [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу : <http://www.volyn.com.ua/?rub=6&article=1&arch=72>.

УДК 81'276.6

Щьолокова А. – ст. гр. 342

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Науковий керівник: к. філол. наук Решетарова І.В.

Підвищення ролі інформації, отримання нею статусу найважливішого й найціннішого товару (як у свій час висловився Уїнстон Черчилль «Хто володіє інформацією, той володіє світом!») та стрімкий розвиток комп'ютерних технологій на початку ХХІ століття спричинили виникнення віртуального світу зі своєю культурою та мовою.

Загальним питанням віртуального дискурсу присвячено багато наукових праць, зокрема праці М.О. Василика, Н.Д. Десяєвої, Е.А. Гриффіна, Н.Г. Асмус, К.Ю. Новикова тощо. Проблеми комунікації вивчаються у лінгвістичних, психологічних і філософських працях з позицій теорії зв'язку, теорії інформації і кібернетики. Але сам зміст терміна «комунікація» та його інтерпретація різними науками і напрямками в межах однієї науки не збігаються, що спричиняє його, на думку Н.Г. Асмус, неправомірне протиставлення спілкуванню або повне ототожнення із спілкуванням.

Для складання цілісної картини мовної комунікації і визначення її нової форми – віртуальної комунікації – необхідний інтегрований підхід, який дозволить об'єднати те, що вже досягнуто лінгвістичною наукою, а також тими науками, які традиційно розглядають основи та теоретичні передумови розвитку найбільш значущих для людини понять і проблем.

Комп'ютерне спілкування ввело до широкого обігу сполучення «віртуальна реальність», при чому під терміном «віртуальний» розуміють [К.Ю. Новиков, 2007] «такий, що не існує в реальному світі чи сприймається інакше ніж зреалізовується».

Під час аналізу ситуації й учасників комп'ютерного спілкування можна виявити складну комбінацію дискурсів: передача особистих повідомлень від одного користувача іншому електронною поштою (побутове спілкування), офіційний обмін і запит інформації з електронної пошти (діловий дискурс), обговорення наукових питань на конференціях (науковий дискурс), обговорення питань викладання й освіти (педагогічний дискурс), реклама, яка з'являється на електронних дошках оголошень (реklamний дискурс), обговорення політичних питань (політичний дискурс).

Комп'ютерне спілкування можна схарактеризувати так (на рівні лексики): 1) активне використання англійських термінів, виразів у латинському написанні (напр. *Зкинь свої pics, plz!*); 2) використання транслітерації і транскрипції для передачі англійських слів (напр. *мануаль* – від англ. *manual*, *спам* – від англ. *spam*); 3) використання словотворчих і семантичних кальок (напр. *залізо* – від англ. *hardware*); 4) обігрування англійських слів (найчастіше з метою створення гумористичного ефекту (напр. *яга* – від англ. EGA 'Enhanced Graphics Adapter'); 5) використання новоутворень (напр. *юзати* – від англ. *to use*).

Про спрощення й квапливість характеру віртуальної комунікації свідчить близький до телеграфного синтаксис, відмова від великих літер, розділових знаків, використання великої кількості дотепних скорочень. У комунікативних стратегіях перевагу має наполегливість і прагматизм.

УДК 316; 155.922

Клімчук В. – ст. гр. СР-42

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У СУСПІЛЬСТВО

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Парфанович І.І.

Суспільство постійно рухається у напрямку власного вдосконалення. Щоденно ми чуємо про нові наукові і технічні відкриття. Проте, не дивлячись на позитивну динаміку суспільного і наукового розвитку у світі та в Україні зокрема, постійно зростає кількість дітей з різними психічними вадами та аномаліями. Великий відсоток серед них займають діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР), яких часто позначають як «діти з мінімальною дисфункцією мозку» або «діти з труднощами у навчанні». Згідно з міжнародною класифікацією захворювань і поведінкових розладів, ЗПР являється граничною розумовою відсталістю, при якій коефіцієнт інтелекту знаходиться у межах 70-80%.

Загалом, ЗПР – це порушення нормального темпу психічного розвитку, за якого окремі психічні функції, такі як мислення, пам'ять, увага, емоційно-вольова сфера, відстають у розвитку, відносно встановлених вікових норм. Причини виникнення ЗПР різноманітні: киснева недостатність плоду, недоношеність дитини, генетична схильність до захворювання, органічні ураження мозку, сильний токсикоз у матері при виношуванні немовляти, алкогольна і наркотична залежність батьків тощо. Усі ці чинники можуть спричинити виникнення ЗПР у дитини як до, так і після її народження.

Діти із ЗПР у ранньому віці починають значно пізніше ходити і розмовляти, порівняно зі своїми однолітками. Гальмується їхній фізичний розвиток, який характеризується недостатнім зростом та масою тіла. З часом, ознаки ЗПР стають значно помітнішими. Особливо гостро вони проявляються у молодшому шкільному віці, коли дитина вперше стикається зі шкільними завданнями та дисциплінарними вимогами. Адже, дитина з ЗПР через свою інфантильність, тобто наявність рис, характерних для дітей значно молодшого віку, не може контролювати власної поведінки, часто діє під впливом емоційних бажань, порушує дисципліну на уроках, відмовляється здійснювати навіть елементарні інтелектуальні зусилля, надаючи перевагу ігровій, а не навчальній діяльності. З урахуванням того, що у дітей даної категорії малий об'єм пам'яті, нерозвинене мислення, погане просторово-часове сприйняття, вони не здатні засвоювати велику кількість інформації, часто не розуміють висловів своїх опонентів, їм важко дається оволодіння навиками читання і, особливо, письма. Діти із ЗПР не люблять спілкуватися з однолітками та дорослими, орієнтуючись на самотницький спосіб життя, який багатьма науковцями розглядається як засіб збереження спокою і статичності.

Таким чином, діти, які мають ЗПР, не можуть ефективно інтегруватися у суспільне життя. Це пояснюється як особливостями їхнього стану, так і ставленням соціуму до людей з психічними вадами. Нажаль, у суспільстві поширена тенденція неприйняття і приниження людей, які мають проблеми у психічному здоров'ї. Досить посилено це проявляється у взаємостосунках між дітьми з нормальним психічним розвитком і дітьми, які мають ЗПР. Здорові діти часто проявляють до однолітків із ЗПР зневагу і призріння. Як наслідок, відбувається взаємне відчуження суспільства від дітей із ЗПР та самих дітей від оточуючого світу.

УДК 44

Алерубо Т. (Нігерія) – ст. гр. ШК–31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МОВНА СИТУАЦІЯ В НІГЕРІЇ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Науковий керівник: к. філол. н. Гавдида Н.І.

Однією з найбільш густозаселених африканських країн є Нігерія – моя Батьківщина. Це восьма за чисельністю мешканців країна світу. Нігерія може похвалитися багатоетнічністю суспільства, адже у країні проживає понад 250 етнічних груп. Нація дуже багата культурною різноманітністю. А нігерійські мови демонструють вплив різних культур і етносів.

Основними мовами в Нігерії є хауса, йоруба, іґбо. Найбільш популярні місцеві мови: йоруба, едо, іґбо, хауса, фулані, тів, канурі та ібібіо. Зокрема, на півночі нігерійці спілкуються за допомогою канурі, тів і хауса, а у південній частині країни використовують іґбо, едо, йоруба та ібібіо.

Загалом у Нігерії існує 521 мова. Дев'ять з них – це так звані мертві мови, ще дві мови можуть незабаром перестати існувати, бо ними вже ніхто не розмовляє. Інші 510 мов використовують для спілкування представники різних племен і груп. Офіційною мовою Нігерії є англійська мова, однак більше 50% жителів країни навіть не знають про це.

У країні проживає понад 250 етнічних громад з різними мовами і ритуалами. Найбільшими етнічними громадами є йоруба, фульбе-хауса та іґбо, що представляють 68% населення країни. У той же час, іджо, едо, ібібіо, канурі, тів та ебіра-нупе складають 27%, інші меншини становлять решту 5%.

Нігерійські мови поділяються на дві групи: нігеро-конголезькі мови (фулфуде, іджоїд, ефік, тула-ваджа, ква, тівоїд) і афро-азійські (чадік, берберські та семітські мови).

Найбільш поширеною у країні є мова хауса. Нею спілкуються здебільшого мусульмани. Значна частина населення Нігерії розмовляє ламаною англійською. Це здебільшого мешканці міст Сапеле, Воррі, Агенбоді, Порт-Харкорт, Бенін-Сіті та Еву.

На жаль, деякі нігерійські племена вимерли. Це аджава, баса-гумна, голма, айокаве, кпеті, мава, куба, тешенева та інші. Зникли і мови, якими вони розмовляли.

Нігерійська культура така ж багатонаціональна, як і люди в Нігерії. Народ моєї країни все ще плакає свої традиційні мови, свою музику, танці та літературу. Культура Нігерії характеризується багатогранністю, оскільки формується під впливом кількох етнічних культур.

Найбільш поширеними видами мистецтва є різьба по слоновій кістці та по дереву, ткацтво, плетіння з трав, гончарство.

Особливою ознакою нігерійської культури є шанобливе ставлення до приїжджих. Гостинність нігерійців становить традицію. Ось чому новоприбулі не повинні говорити спасибі, коли господарі країни пропонують їм їжу.

Нігерія є країною з різноманітною культурною спадщиною. Нігерійська нація є унікальною у своєму роді, оскільки уособлює єдність у різноманітті.

УДК 82

Курбанов Б. (Республіка Таджикистан) – ст. гр. ІБМ–21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АБУ АБДАЛЛАХ ДЖАФАР ІБН МУХАММАД РУДАКІ – ВИДАТНИЙ ПЕРСЬКО–ТАДЖИЦЬКИЙ ПОЕТ

Науковий керівник: к. філол. н. Гавдида Н.І.

Основоположник персько-таджицької поезії, поет і вчений, енциклопедист свого часу Абу Абдаллах Джафар Ібн Мухаммад Рудакі народився близько 858 року в селищі Панджа Рудак поблизу Самарканда.

Про життя цієї визначної людини збереглося дуже мало відомостей. Відомо, що в дитинстві Рудакі був настільки талановитий і сприйнятливий, що до восьми років вивчив напам'ять весь Коран і став читцем Корану; почав складати вірші глибокого змісту. Мав він також прекрасний голос, завдяки чому він став відомим на батьківщині співаком. Юнак також став учнем визначного музиканта Абулабака Бахтіяра, у якого навчався грі на барбат (лютні). Слава про молодого талановитого музиканта пішла по світу. Емір Наср, син Ахмада Саманідів, наблизив його до себе і щедро обдарував. Настільки багатим не був жоден із наступних поетів Збереглися свідчення, що у Рудакі було двісті рабів і чотири сотні верблюдів, навантажених його поклажею.

Однак не можна сказати, що все життя митця було безхмарним.. Поет, який служив більше сорока років саманідським двору, в старості потрапив в опалу. Він був осліплений і вигнаний з двору. Причина вигнання невідома, можна припускати, що чималу роль в цьому зіграло його співчутливе ставлення до одного з народних заколотів в Бухарі, пов'язаного з еретичним рухом, що проповідував майнову рівність.

Помер Рудакі у 942 р. і був похований у своєму маленькому гірському селищі Панджа Рудак, звідки він узяв свій псевдонім. Через тисячу років його могила була знайдена і на ній був побудований мавзолей. Маленький гірський кишлак в Таджикистані здобув світову славу, став місцем паломництва любителів поезії. Як вказують історичні джерела, написав митець дуже багато. Однак з його величезної спадщини до нас дійшло всього близько тисячі бейтів. І це мало що свідчить про геніальність поета.

Рудакі по праву називають "Адамом поетів". Він є основоположником персько-таджицької поезії. Його творчість має велике значення у формуванні та подальшому розвитку однієї з найбагатших літератур світу. У творчості митця ми спостерігаємо оформлення і розвиток всіх основних форм перської поезії та позначення її тематичного багатства. Рудакі є автором касид, газелей (ще остаточно не оформились), рубаї, а також великих дидактичних поем - масневі. З них дві касиди і близько сотні рубаї дійшли до нас у повному вигляді, решта ж у фрагментах, крім того збереглися уривки із семи поем - масневі.

Поет за життя був оточений плеядою яскравих талантів, таких як Абу Шукур Балх, Шахід Балх, Хусравані, Умараї Марвазі, Хакім Хаббоз Нішапурі, Кисаї Мірвазі, Дакікіз, які вчилися у нього, приймали і розвивали його естетичні принципи. У результаті виробився так званий хорасанської або туркестанський стиль, який панував в перській поезії кілька століть.

УДК 82

Харкашова К. (Республіка Таджикистан) – ст. гр. ІБМ–31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АБУ АЛІ ХУСЕЙН ІБН–АБДАЛЛАХ ІБН–АЛІ ІБН–СІНА – ВИЗНАЧНИЙ УЧЕНИЙ–ЕНЦИКЛОПЕДИСТ

Науковий керівник: к. філол. н. Гавдида Н.І.

Тисячу років тому в Бухарі жив геніальний чоловік на ім'я Абу Алі Хусейн ібн-Абдаллах ібн-Алі ібн-Сіна. Його наукова спадщина охоплює всі галузі знання того часу: філософію, логіку, музику, поезику, мовознавство, медицину, математику, астрономію, хімію, біологію, геологію та інші.

Народився Ібн-Сіна у вересні 960 року в невеликому селищі Афшана поблизу Бухари. Він належав до населення Середньої Азії, що говорило на мові фарсі-дарі. Маленький Хусейн був дуже допитливою дитиною. Коли йому виповнилося п'ять років, сім'я переїхала до Бухари. Хлопчика помістили в початкову мусульманську школу – мактаб, де він навчався до 10 років. Юний учень вразив своїх учителів феноменальною пам'яттю (цитував текст усього Корану) і глибоким знанням арабської літератури.

Видатні здібності хлопчика були рано помічені. Після десяти років батько взяв його зі школи, і подальшу освіту підліток отримав, займаючись із вчителями вдома. Він посилено вивчав математику, фізику, логіку, законодавство, астрономію, філософію, географію та багато іншого. Дуже рано Ібн-Сіна зацікавився медициною, він вивчав цю науку під керівництвом Абул-Мансура Камарі, відомого медика, автора низки наукових праць. Досить швидко Ібн-Сіна почав займатися самостійною практикою і незабаром став настільки відомим лікарем, що його запросили в палац для лікування хворого еміра Бухари Нуха ібн-Мансура. Чим хворів емір Бухари, і як його лікував Ібн-Сіна, точно не відомо. Лікування допомогло і в подяку за зцілення Ібн-Сіна отримав доступ до знаменитого книгосховище Саманідів.

Бухарська бібліотека – одне з найбільших зібрань книг того часу. Можливо, саме під час роботи в цьому книгосховищі у вченого зародилася ідея створити узагальнюючу працю з медицини, де можна було б знайти назву хвороби зі всіма її ознаками, а також вказівку на те, від чого вона виникає і як її можна вилікувати. Для цієї мети Ібн-Сіна робив необхідні виписки з різних книг, а потім періодично узагальнював їх.

Так почалася підготовка матеріалу для «Канону лікарської науки», над яким вчений працював довгі роки. Точна дата завершення роботи над «Каноном» не встановлена. Приблизно це 1020 рік. «Канон лікарської науки» – це великий труд, що складається з 5 книг. У книзі першій викладається теоретична медицина, у другій описані «прості» ліки, у третій – окремі хвороби і способи їх лікування, книга четверта присвячена хірургії, лікуванню вивихів і переломів, п'ята – опису «складних» ліків, а також отрут і протиотрут.

Помер Абу Алі Хусейн ібн-Абдаллах ібн-Алі ібн-Сіна 24 червня 1037 року. Його поховали в Хамаране біля міської стіни, але через 8 місяців прах Ібн-Сіни був перевезений до Ісфахан і був похований у мавзолеї Ала ал-Даула.

З М І С Т

Секція:

Економіка, менеджмент, фінанси

Белєвцова А. ЗМІНИ У ЗАКОНІ «ПРО ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ» ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ	3
Левченко Є. ШТРИХОВЕ КОДУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ	4
Похвала Г. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ПЛАТІЖНО- РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВА	5
Парфутко Д. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЇ	6
Мишко Х. ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	7
Антонюк В. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	8
Бабушкіна І. ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗЕРВІВ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	9
Бай Л. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСНОВНІ ЗАСОБИ»	10
Балабан А. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ГРЕЙДИНГОВОЇ СИСТЕМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	11
Балабан Н. ВИКОРИСТАННЯ АГРЕСИВНОЇ РЕКЛАМИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ МАРКЕТИНГОВИХ ЗАХОДІВ	12
Барабаш С. ОФШОРНІ КОМПАНІЇ І ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	13
Барабаш С. ОПЕРАТИВНО-ВИРОБНИЧЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ	14
Барабаш С. УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ ПІДПРИЄМСТВА	15

Барабаш С. ПОЗИЦІОНУВАННЯ ТОВАРУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ	16
Бица Р. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКУ ВІДХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	17
Бица Р. БЮДЖЕТ ЄС – ФІНАНСОВА ОСНОВА УПІХУ СОЮЗУ	18
Бица Р. ФІНАНСИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ. ДОХОДИ КАЗНИ КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ	19
Бокало Ю. ПРОБЛЕМИ ЗНОШЕННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ЇХ ОНОВЛЕННЯ	20
Бокало Ю. ВИДИ ТОРГОВО-ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В ЗЕД	21
Бокало Ю. СИСТЕМА ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	22
Борщ М. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ	23
Бочковська І. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В УКРАЇНІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ	24
Бурбела П. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	25
Бурбела П. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	26
Василишин Т. МОДЕЛІ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЛЯ АГРОПІДПРИЄМСТВА	27
Василишин Т. СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ	28
Васильчук В. НОВІТНІ ВИРОБНИЧІ СТРАТЕГІЇ ТА КОНЦЕПЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА	29

Вертепна Н. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	30
Вертепна Н. ФІНАНСОВА САНАЦІЯ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	31
Витягловська О. ЗАРОБІТНА ПЛАТА: ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ	32
Волкова Т. ІННОВАЦІЇ ЯК РУШІЙНА СИЛА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	33
Волович В. ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	34
Горкуненко М. ПРОБЛЕМА КОНКУРЕНЦІЇ У ВСТАНОВЛЕННІ СВІТОВОГО РИНКУ	35
Грабовська С. ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ: НАУКА І НЕОБХІДНІСТЬ	36
Грабовська С. ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ: СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ	37
Грабовська С. ІНФЛЯЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: РІВЕНЬ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	38
Губіна С. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ВИЗНАЧЕНИХ ФУНКЦІЙ BSC ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	39
Гуменна О. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	40
Гупка В. НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНКИ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО І ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФІРМИ	41
Гупка В. ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	42
Данчак М. УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ В КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАПАСІВ	43
Дембіцька Н. КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ	44

Демчук І. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ	45
Демчук І. ПРОБЛЕМИ ВВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ У НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ І-ІІІ СТУПЕНІВ	46
Дергак Н. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	47
Джумак В. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	48
Дідух А. МЕТОД МОДЕЛЕЙ У ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ	49
Довгошия Н. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	50
Дорош М. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ	51
Дручок Ю. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ	52
Дубовіцька Н. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СПИРТО-ГОРІЛЧАНОЇ ГАЛУЗІ	53
Залецька В. БЛОГИ ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ З ПОТЕНЦІЙНИМИ СПОЖИВАЧАМИ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	54
Зубова О. ВЕРТИКАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	55
Зубова О. ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ ПРОДУКТОВИХ ІННОВАЦІЙ	56
Зубова О. ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	57
Ібадлаєва З. МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РИНКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ	58

Ібадлаєва З. МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	59
Іващенко Є. ПОБУДОВА МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІНИ НА РОСІЙСЬКИЙ ГАЗ	60
Казімірів Т. НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: НЕДОЛІКИ ТА СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ	61
Калушка Н. ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	62
Качечка О. МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТОВАРІВ	63
Качечка О. ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	64
Качечка О. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНИХ ТОВАРІВ	65
Кашевська Є. ЕВОЛЮЦІЯ СУТНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ	66
Кіндзерська Н. МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	67
Кіндзерська Н. ВИДИ ТА МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ У МАТЕРІАЛАХ	68
Кіндзерська Н. МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ПОВЕДІНКИ ВИТРАТ	69
Кіт М. ПРОЕКТУВАННЯ ІЄРАРХІЧНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ	70
Ковбель В. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА У МЕХАНІЗМІ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	71
Ковбель В. ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ У ПРОЦЕС СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	72
Ковбель В. АСПЕКТИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	73

Козбур І. РОЗВИТОК НЕТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ	74
Козицька Х. ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	75
Козицька Х. МАРКЕТИНГ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	76
Копершевич Т. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ В ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ	77
Коробій Г. МІЖНАРОДНИЙ ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ	78
Коробій Г. ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ШЛЯХУ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	79
Коробій Г. АУТСОРСИНГ — РОБОТА З АГЕНЦІЯМИ	80
Коробій Г. СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ «КАНБАН»	81
Коробій Г. АТЕСТАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЗА УМОВАМИ ПРАЦІ	82
Кочерженко К. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ	83
Кочерженко К. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ	84
Кочерженко К. МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	85
Крайничин І. ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ ПРИ ПІДБОРІ ПЕРСОНАЛУ	86
Крайничин І. МЕТОДИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ НОВИХ ПРОЕКТІВ	87
Кривко Л. РОЛЬ КЕРІВНИКІВ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ	88

Кривко Л. – ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ	89
Крупа В. ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	90
Крупа В. ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ ТРУДОВІЙ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	91
Кудла Ю. РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ	92
Кузь Х. МОДЕЛЮВАННЯ КОЛЕКТИВНИХ РИЗИКІВ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	93
Кунинець Н. ВПЛИВ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	94
Куньо О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	95
Кутрань В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ, МЕТОДИ ЇХ ФОРМУВАННЯ І ДЖЕРЕЛА	96
Кушнір О. СКЛАД ТА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	97
Лахманюк М. ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ БАНКІВСЬКОГО МАРКЕТИНГУ	98
Лахманюк М. МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЧЕРЕЗ ЛІЗИНГОВІ КОМПАНІЇ	99
Студніцький І. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ	100
Інйямах Н. INFLATION PHENOMENON AND CONTROL OVER IT	101
Лиса Н. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВОЄННЯ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ	102

Лахманюк М. ДЕРЖАВНА ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	103
Лахманюк М. СТРАТЕГІЇ УТРИМАННЯ КЛЮЧОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ	104
Лахманюк М. ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ	105
Левченко Є. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ	106
Левченко Є. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ	107
Левченко Є. МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ	108
Левченко Є. МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В САМОМЕНЕДЖМЕНТІ	109
Левченко Є. ФРАНЧАЙЗИНГ, ЯК СУЧАСНА ФОРМА МІЖНАРОДНОГО РУХУ ТЕХНОЛОГІЙ	110
Левченко Є. “МАЙБУТНЄ” ТЕНДЕРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	111
Лендирук П. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	112
Лень І. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	113
Лесюк А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	114
Логінська Н. ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ	115
Логінська Н. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	116

Лужняк Х. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЛІСТИНГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ	117
Лужняк Х. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ	118
Лукашевич К. ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО – МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ ПІДПРИЄМСТВА	119
Ляліна І. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ	120
Ляшук Н. ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	121
Ляшук Н. ПЕРЕВАГИ КЛАСТЕРІВ У ВПРОВАДЖЕНІ ІННОВАЦІЙ	122
Мандзин О. ОБГРУНТУВАННЯ СУТІ ТА НЕОБХІДНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	123
Маркович І. ВАЖЛИВІСТЬ МОНІТОРИНГУ РІВНЯ ЗАДОВОЛЕНОСТІ СПОЖИВАЧІВ СПІВПРАЦЕЮ З ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	124
Мартюк Я. ОЦІНКА РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	125
Мацьків У. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	126
Мацьків У. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОВВЕДЕНЬ	127
Мацьків У. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЯРМАРКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	128
Мацьків У. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	129
Микитюк Г. МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СУТНІСТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ	130

Михайлова А. ОБГРУНТУВАННЯ СУТІ ТА НЕОБХІДНОСТІ ОПРТИМІЗАЦІЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	131
Мінакова Д. ФОРМУВАННЯ ТАРИФІВ НА ЕНЕРГОНОСІЇ	132
Мозиль О. УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	133
Мозиль О. ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	134
Моритко Г. УКРАЇНА В СОТ: ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ Й НАСЛІДКИ	135
Моритко Г. СУТНІСТЬ І МІСЦЕ ОПЕРЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ	136
Моритко Г. САМОМЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА	137
Моритко Г. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ КРИЗОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	138
Москаленко П. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	139
Мшанецький О. ОЦІНКА ТА ЗАХОДИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	140
Нерубацька Т. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО АГРАРНОГО РИНКУ	141
Николишин О. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПК	142
Обори Я. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	143

Осколов Р. ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ	144
Оспіщева О. ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	145
Остапчук Н. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ "ДОХІД ПІДПРИЄМСТВА"	146
Павловська М. ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ВІДНОСИНАХ	147
Палига Т. ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	148
Паляниця Н. МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	149
Паньків І. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗРОБКИ ТА ОСВОЄННЯ НОВОЇ ПРОДУКЦІЇ У МАШИНОБУДУВАННІ	150
Моритко Г. МАРКЕТИНГ НА РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	151
Патра С. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ: ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА КОНКУРЕНТНОЗДАТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	152
Пиріжок В. РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ	153
Пік Г. ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ВИБОРІ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	154
Пліс М. БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	155
Пліс М. ІСТОРІЯ ГРОШЕЙ УКРАЇНИ	156
Пристапа Б. ОПТИМІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТУВАННЯ ВАНТАЖІВ	157

Процик О. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ЗМІСТ, РОЗРАХУНОК ТА РОЗПОДІЛ	158
Пшоняк О. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ	159
Пшоняк О. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ	160
Пшоняк О. СТРАХУВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ	161
Пшоняк О. АДАПТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	162
Радчук Н. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	163
Ребрина Н. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	164
Рібун Х. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	165
Рібун Х. ПРИЧИНИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ	166
Родь Л. МОТИВАЦІЯ І СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ	167
Рудницька Ю. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА	168
Рудницька Ю. ЕВОЛЮЦІЙНІ ОСНОВИ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ	169
Рушак Р. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ	170
Савгіра Р. ОБГРУНТУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	171
Савгіра Р. ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	172

Савицька Д. ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	173
Саханевич Г. ОЦІНКА СТАНУ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ	174
Селезньова К. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА	176
Симко Ю. МОНІТОРИГ РИНКУ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ ЗАМОРОЖЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ	177
Слюсарчук А., Шкоропад М. МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ	178
Смолінська О. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	179
Стаюра М. АУТСОРСИНГ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	180
Татарин Т., Григор'єва А. СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	181
Тимчаль Р. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ	182
Тимчаль Р. ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ	183
Ткаченко Д. УКРАЇНА І СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА	184
Ткачук О. УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД УЧАСТІ УКРАЇНИ У ПАТЕНТНО-ЛІЦЕНЗІЙНІЙ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ	185
Ткачук О. ШАХРАЙСТВО У СТРАХУВАННІ	186
Ткачук О. ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО КЛІЄНТА ЯК ОДНЕ З ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ МЕНЕДЖЕРА ЗІ ЗБУТУ	187
Циганюк Ю. МИТНИЙ ТАРИФ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	188

Циганюк Ю. АНТИДЕМПІНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	189
Чаговець О., Несен А. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	190
Чайковської Ю. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ	191
Чемера В. НЕОБХІДНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	192
Чередниченко Д. ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО ЛОГОТИПУ ЯК ОСНОВНОГО ЕЛЕМЕНТУ РЕКЛАМНОЇ КОМПАНІЇ	193
Шамрик А. ПРОБЛЕМИ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	194
Шамрик А. МАТРИЦЯ БОСТОНСЬКОЇ КОНСАЛТИНГОВОЇ ГРУПИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	195
Шкутова О. ЕТАПИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ	196
Шкутова О. АУДИТ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ	197
Шмулевич П. МЕХАНІЗМ БІФУРКАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ	198
Юрчак О. ТВОРЧИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ САМОУПРАВЛІННЯ	199
Юрчак О. МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ	200
Яворський Б. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	201
Явтуховська А. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	202
Якимюк О. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ПРИБУТКУ І ЙОГО РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	203

Якимюк О. ФОНДОВА БІРЖА ПФТС – НАЙБІЛЬШИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ	204
Яремчук І. АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	205
Яцишин Т. СУТНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ	206
Ящук Т. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ	207
Ящук Т. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	208
Хома А. ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	209
Михайлюк В. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА – СУЧАСНІ АСПЕКТИ	210
Дідух С. ВПЛИВ ЯКОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	211
Радченко Х. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ РУСІ КАПІТАЛУ	212

Секція:

Гуманітарні науки

Антонів З. ФІЛОСОФІЯ ЩАСТЯ	213
Мороз Н. ХТО Ж ТАКІ КОЗАКИ-ХАРАКТЕРНИКИ?	214
Левченко Х. ПРАВОВА ПРИРОДА ШЛЮБУ	215
Аніщенко Т. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЛОКАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	216

Антонюк А. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ СТУДЕНТІВ ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ В СЕКЦІЇ З РУЧНОГО М'ЯЧА ВІД ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	217
Пономар В., Угрин А. ЯК САМОСТІЙНО ВИВЧИТИ ІНОЗЕМНУ МОВУ	218
Парфутко Д. БОГДАН ЛЕПКИЙ-ШЕВЧЕНКОЗНАВЕЦЬ	219
Онищук О. ДІЛОВІ ЛИСТИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	220
Лаповець І. ПАЦИФІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	221
Дембіцька Л. ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	222
Вороняк П. ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО ЗАКОНУ ВСЕСВІТНЬОГО ТЯЖІННЯ	223
Костишин О. ТВОРЧІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В НАУКОВІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ М. ДРАЙ-ХМАРИ	224
Антонюк О. САМОКОНТРОЛЬ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ	225
Багінська О. МОВНИЙ КОД ПІДЛІТКОВОГО СПІЛКУВАННЯ	226
Белова О. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ДИТИНСВО	227
Бица Р. НЕСКОРЕНИЙ КОМАНДИР – РОМАН ШУХЕВИЧ	228
Божеску М. КАТЕГОРІЯ ДЕМІНУТИВНОСТІ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА МОВНА КАТЕГОРІЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	229
Брилінська О. ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ	230
Бутрин Л. ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ РУХОВИХ ДІЙ	231
Волович В. АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ	232

Волошина А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ САМОВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ВТНЗ У ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ	233
Гайда Н. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	234
Гащин В. ТРИ ТОЧКИ ЗОРУ НА СТАН ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ	235
Глухова Є. ЗАКОН ПРИТЯЖІННЯ ПОДІЙ	236
Гладчука І., Гнатів Т. ВОЛОДИМИР ДЖУС – СИН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, ВИДАТНИЙ ВІНАХІДНИК, ПІДПРИЄМЕЦЬ І ФІЛАНТРОП	237
Городовіченко Н. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ВАРІАНТ ПОЛІНАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ»	238
Грабовська С. ТЕРМІНИ-АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	239
Гридасова А. АНГЛОМОВНІ НОВОТВОРИ СФЕРИ БРЕНДІНГУ ІЗ ЯДЕРНИМ КОМПОНЕНТОМ BRAND	240
Гріневич А. ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ У ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР	241
Гурик О. СТАН ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ	242
Дзьобак О. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ В ХХ ст	243
Дудик Б. НОВІ МОЖЛИВОСТІ В ПРОВЕДЕННІ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НОВІТНИХ СИСТЕМАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	244
Дичеренко Ю. ФІЗІОЛОГІЯ КОХАННЯ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ	245
Дорош В. РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОФЕСІОНАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ	246

Дручок Ю. ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ	247
Дудар Т. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ	248
Дудченко М. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ	249
Завада Ю. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПОРТИВНОГО ТРЕНУВАННЯ, ЕТАПИ, ЦИКЛИ	250
Заверуха З. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ	251
Зелена О. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ П. Д. ЮРКЕВИЧА (ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)	252
Івашина О. ВАЖЛИВІСТЬ ПОЗАМОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ МУЛЬТФІЛЬМІВ	253
Керницький Н. ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ ЗАСОБАМИ ТЕОРІЇ ІГОР	254
Киселева К. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ РОБОТИ НАД ВІДТВОРЕННЯМ РЕЛІГІЙНО-САКРАЛЬНОГО ЗМІСТУ	255
Ковальський Т. ПРИЧИНИ І ОСНОВНІ РИСИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	256
Ковда А. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ	257
Колоденна Л. ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ	258
Кононенко Я. ДО ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ	259

Боровська Т. ІВАН МАЗЕПА – МЕЦЕНАТ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА	260
Коротков А. ВІДТВОРЕННЯ СМISЛУ СОНЕТІВ ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА В ПЕРЕКЛАДІ ОСТАПА ТАРНАВСЬКОГО	261
Кріль А. НЕВРОЗ ЯК НАСЛІДОК ПСИХОТРАВМУЮЧИХ СИТУАЦІЙ	262
Крюков М. АНГЛОМОВНІ НОВОТВОРИ З НУМЕРАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ	263
Курилович Н. ПСИХОЛОГІЧНІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ	264
Курко В. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СИЛИ ВОЛІ СТУДЕНТІВ ТНТУ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ ” ВОЛЯ – 1 ”	265
Лазута О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОСТІ В НЕТРАДИЦІЙНИХ РЕЛІГІЙНИХ СИСТЕМАХ	266
Лазута О. СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	267
Левченко Є. ЗНАННЯ ТА УМІННЯ ВЕДЕННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В СТУДЕНТІВ ТНТУ	268
Ленських К. ШЛЯХИ ПЕРЕДАЧІ НАЗВ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ	269
Матвійчук О. ЛІДЕРСТВО, ЯК БАГАТОГРАННЕ ПОНЯТТЯ	270
Лобанова А. АХРОМАТИЧНІ КОЛЬОРИ В РЕКЛАМНИХ СЛОГАНАХ	271
Макарук І. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗДАТНІСТЬ ДО САМОВЛАДАННЯ	272

Малинівська О. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	273
Манзя О. ГУМАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ	274
Марченко А. СПОСОБИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТЕКСТІВ ІНШОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ СЕРІАЛІВ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ	275
Махлайчук А. МОВНІ ПАРАЛЕЛІ ТА ПРОБЛЕМА «УДАВАНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА»	276
Мисліцька Н. СПЕЦИФІКА ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТРЕСІВ У РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІСІ	277
Михайленко Л. РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИКОНАННІ ПРОБЛЕМНИХ ЗАВДАНЬ	278
Мігунова Ю. СПЕЦИФІКА УТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВО- ПОЛІТИЧНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	279
Недужко В. ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ЯК ОПТИМІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ	280
Неделяєва О. ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ	281
Грабовська С. СТЕПАН БАНДЕРА: РЕАЛІЇ І ВИДУМКА	282
Грабовська С. КОХАННЯ У ЖИТТІ ВИДАТНИХ ПИСЬМЕННИКІВ	283
Нищота О. АКСЕЛЕРАЦІЯ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ	284
Нога В. ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЗДОРОВЧОГО ТРЕНУВАННЯ	285

Носатий О. ВПЛИВ РОЛЬОВИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ЛЮДИНИ ВІД КОМП'ЮТЕРА	286
Олійник В. РОЗРОБКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕМПЕРАТУРИ ВОДИ У БАСЕЙНІ ГРАДИРНІ	287
Олійник Н. СТАНОВИЩЕ ЖІНОК НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В ДР. ПОЛ. ХІХ – НА ПОЧ. ХХ СТ.	288
Ониськів О. ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ П.Р. ЧАМАТИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	289
Пакош Н. ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКОЇ МОДЕЛІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ТИПУ	290
Первак О. МІМІКА ТА ЖЕСТИ ЯК ВАЖЛИВІ ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ОБМАНІ	291
Петльована К. ДО ПИТАННЯ ПРО ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ	292
Пономаренко В. ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В РОКИ ОКУПАЦІЇ	293
Потоцький О. ЛЕКСЕМА SPIN ЯК КОМПОНЕНТ АНГЛОМОВНИХ НОВОТВОРІВ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ	294
Приступа Б. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В УКРАЇНІ	295
Приходько Ю. РОЗВИТОК ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ КІНОФІЛЬМІВ	296
Ренкас Д. ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ "REACTION-TEST" У ТРЕНУВАННІ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ ТНТУ З ПЛАВАННЯ	297
Рибачук О. ВИМОГИ ДО ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ	298
Саричева А. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ УМОВ ПРАЦІ НА ВИРОБНИЦТВІ	299

Сафронова Ю. НЕЛІТЕРАТУРНІ ПІДСИСТЕМИ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВАРІАНТУ ПОЛІНАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ	300
Свірідова В. ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ	301
Селезньова М. ВИНИКНЕННЯ ТА АДАПТАЦІЯ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	302
Сивулич С. ПРЕНАТАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПСИХІКИ ДИТИНИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕТАП ОНТОГЕНЕЗУ	303
Скиба О. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВЕ ПОЛЕ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРА І ЗЛА	304
Сороківська Х. ПСИХІЧНА АНОРЕКСІЯ У ДІВЧАТ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	305
Стаднік І. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ	306
Сталь І. ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІВ ВТНЗ ТА СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ЇЙ	307
Степанчук М. ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ І АНАЛОГІЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ	308
Сьомушкін О. ОБРАЗНІСТЬ ОПОВІДАННЯ ВОЛОДИМИРА ДРОЗДА "ПОРИ РОКУ" ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	309
Теслюк П. МІСЦЕ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД МІЖНАРОДНИХ МОВ	310
Томашевський А. ФІЗИЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ	311
Тукало П. ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	312

Урезченко В. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР	313
Усенко М. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	314
Федорчук Л. МОДА ЯК СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ	315
Федосєєв О. ПРОБЛЕМА СТИЛІСТИЧНОГО АСПЕКТУ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ	316
Фесенко К. ДОСЛІВНІСТЬ ТА ВІДМІННІСТЬ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ МЕДІЙНИХ ТЕРМІНОСПОЛУК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	317
Филима Є. АДАПТАЦІЯ В СПОРТІ	318
Хачатрян М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ І КУРСУ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ	319
Хвесік В. ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ МЕТАФОР ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ	320
Холошев П. ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ «СЛЕНГ»	321
Хоптій Г. БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ	322
Циганкова К. ОСОБЛИВОСТІ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ НА ПРИКЛАДІ СКАНДИНАВСЬКОГО ЕПОСУ	323
Чарута В. ЗМІНА М'ЯЗІВ ПІД ВПЛИВОМ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ	324
Чепига В. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПОКАЗНИКИ ДИХАЛЬНИХ ПРОБ У ПЛАВЦІВ	325
Чернишова М. ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА-КУРАТОРА ЗІ СТУДЕНТАМИ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ	326

Чистенко М. ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ	327
Чуб О. АНАЛОГІЯ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ КОНТРАСТУ РОМАНУ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА "ОКО ПРІРВИ" В ЙОГО ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	328
Чуркіна Г. АВТОРСЬКИЙ СТИЛЬ КОМЕДІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА "СОН" У ЇЇ АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДЖОНА ВЕЙРА	329
Шаповалова О. КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ ЕРГОНІМІВ	330
Щьолокова А. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	331
Клімчук В. ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У СУСПІЛЬСТВО	332
Алерубо Т. МОВНА СИТУАЦІЯ В НІГЕРІЇ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ	333
Курбанов Б. АБУ АБДАЛЛАХ ДЖАФАР ІБН МУХАММАД РУДАКІ – ВИДАТНИЙ ПЕРСЬКО–ТАДЖИЦЬКИЙ ПОЕТ	334
Харкашова К. АБУ АЛІ ХУСЕЙН ІБН–АБДАЛЛАХ ІБН–АЛІ ІБН–СІНА – ВИЗНАЧНИЙ УЧЕНИЙ–ЕНЦИКЛОПЕДИСТ	335

Формат 60×90 Папір ксероксний.
Обл.вид.арк 16,2
Наклад 60 прим. Зам. № 1632-04.11

Видавництво Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001
E-mail :vydavnytstvo@tu.edu.te.ua

© Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя